

Halmos Antal

Vádirataim

I. Vádirat az USA ellen!

(Megjelent a Magyar Elektronikus Könyvtárban: <http://mek.oszk.hu/18000/18029>)

II. Vádirat a kommunizmus ellen!

III. Vádirat a vallások és egyházak ellen!

IV. Vádirat az emberi ostobaság ellen!

Budapest, 2018

Halmos Antal

Vádirat a kommunizmus ellen!

**Jelen könyvet, illetve annak részeit a szerző előzetes írásos engedélye nélkül
tilos reprodukálni, adatrögzítő rendszerben tárolni, bármilyen formában,
vagy eszközzel – elektronikus, vagy más módon közölni!**

**Szerkesztette és a borítót készítette:
Lónyai Péter**

II. Vádirat a kommunizmus ellen

Tartalomjegyzék:

- Előszó és vallomás
- Meghatározások
- I. Ideológiai átkok
 - Marxizmus
 - Marxizmus-leninizmus
- II. A megvalósult (gyakorlati) szocializmus
 - 1. Szovjetunió
 - *A hatalom megszerzése*
 - *A polgárháború*
 - *A szocialista terror születése*
 - *A Molotov-Ribbentrop Paktum*
 - *A Nagy Honvédő Háború*
 - *A háború utáni terror*
 - *Kiváltságok rendszere*
 - *A rendszer jó oldalai*
 - *Gazdasági eredmények*
 - 2. Magyar Kommün, 1919
 - 3. Kína
 - Nepál
 - 4. Kuba
 - 5. Afganisztán
 - 6. Spanyolország
 - 7. Görögország
 - 8. Jugoszlávia
 - 9. Albánia
 - 10. Ciprus
 - 11. Észak-Korea
 - 12. Vietnam
 - 13. Laosz
 - 14. Kambodzsa
 - 15. Peru
 - 16. India
 - 17. Mongólia
 - 18. Indonézia
 - Dél- és Közép-Amerika
 - 19. Kolumbia
 - 20. Venezuela
 - 21. Chile
 - 22. Nicaragua
 - Afrika
 - 23. Angola
 - 24. Mozambik
 - 25. Kongói Demokratikus Köztársaság
 - 26. Benin
 - 27. Etiópia

28. Szomália

29. Demokratikus Jemen

III. A szocialista-kommunista mozgalom nemzetközi szervezetei

1. Az Első Internacionálé

2. A Második Internacionálé

3. A Harmadik, vagy Kommunista Internacionálé

IV. Hatások a nemzetközi mozgalmakra, a kapitalizmusra

1. A Hruscsov-beszéd következményei

2. Hatások a nemzetközi kommunista mozgalmakra

3. Hogyan hatott a kommunizmus a kapitalizmusra?

V. Összefoglalás

Mellékletek

I. A Szovjetunió történései 1920 és 1940 között

II. Moszkva aranya

Előszó és vallomás

Több könyvem is kezdtem már azzal, hogy nem történészként, nem is politikusként (ajaj!) rajzolom a soraim, hanem szürke magánzóként, hétköznapi gondolkodóként. Ezt különösen fontos hangsúlyozni most, amikor szinte kizárólag egyoldalú támadások, sárdobálások témájához közelítek. Gondolkodóként!

Különösen fontos ezt ezúttal azzal a vallomással is kiegészíteni, hogy szélsőségesen baloldali világnézetűnek vallom magam. Mielőtt kikiáltanának megkövezendőnek, megpróbálom megvilágítani, mit is értek ez alatt a fogalom alatt. Nemrég adtam interjút a közgazdasági diplomamunkámban közel 50 éve tett állításaimmal kapcsolatos filmen dolgozó rokonszenves dokumentumfilmeseeknek, akiknek úgy fogalmaztam meg, mire utalok, hogy azt mondtam: annyira baloldali gondolkodó vagyok, amilyen nincs is a világon. Nemrégiben beszélgettem szerkesztő jóbaráttal, Lónyai Péterrel az I. kötetünkről, majd a mostani írásra készülődésről, aki azt mondta, hogy a kommunizmus nem valósult meg sehol a világon, és talán Jézus Krisztus volt az egyetlen kommunista. Tréfálkozva hozzátettem, hogy és én, arra a magamra kitalált személyiség-megfogalmazásra gondolva, amit az „Anti-kapitalizmus” könyvecském alcímekén hirdettem meg: „Egy *igaz kommunista* kiáltványa”. Nem hiszem, hogy szükség lenne további magyarázkodásra, aki megérti, olvasson tovább, aki nem, felejtse el engem is, dobja ki a könyveimet is.

További vallomással tartozom: négy évig szovjet egyetemen tanultam. Amikor ki kellett rúgniuk – ‘56-os pofázásom miatt – az egyetem vezetői minden tőlük telhetőt megtettek, hogy maradhassak, és lehetővé tették, hogy soron kívüli vizsgákkal befejezhessem a IV. évfolyamot. Saját állásukat kockáztatták. Annyira nagyszerű tett volt, hogy hálámat kifejezve írtam meg a [„Русская душа \(музыка на многих струнах\)”](#) [Orosz lélek (zene sok húron)] című e-könyvem, amiről csecsen ismerősöm azt mondta: „Az orosz kultúrát sok orosznál jobban ismered.” Túlzás, persze.

Kiváló barátokkal éltem együtt diákszállóban, életem legjobb (plátói) barátsága örmény hölgyhöz kötődik, első feleségem orosz volt, nagyobbik, kedves lányom félorosz. Ne várja tőlem senki, hogy besoroljak a sárdobálók közé. Igyekezni fogok objektív képet festeni a szocializmus (kommunizmus?) első országáról is, meg a volt és maradék szocialista világról. Elkerülhetetlenül érintenem kell a „bekavaró” világot is. Nehéz lesz, mert rettenetes történetek zajlottak, amik azonban nem feledtethetik el teljesen a jó oldalát. Sok jót is hozott ugyanis az emberiség számára, ami azonban ritkán tud átsütni az átkok koromsötét felhőin.

A könyv közepén tartva visszatérek ide két-három mondat erejéig. Kérem a kedves olvasókat, ne kövezzenek meg, ha hamisnak látszó adattal találkozhatnak. Több kérdésben teljes zűrzavar uralja az adatforrásokat. Azt se vessék a szememre, ha az itthon ma elfogadott, esetleg nevesnek ismert történész(ek) által hitelesnek kikiáltott állásponttal szállok vitába.

Itthon a „győztes”, az erősen jobboldalra hajló történész-világ írja a történelmet, hangsúlyozva a terror-motívumokat, nem ritkán tudatosan hamisítva eredeti forrásokat, teljesen elfedve a közben mégiscsak megszületett vívmányokat, az életben maradt, sőt esetenként óhatatlanul fejlődő kulturális világot. Szinte hihetetlen az objektív források hiánya. Olyan, mint amikor a „Kolja, a nép ellenségének fia” könyvemhez a magyar Kommun dokumentumait keresve szinte üres „történelmi szakaszt” találtam a Parlament könyvtárában.

Közös gondolkodásban reménykedem!

(A kiemelések főként tőlem származnak, ezért csak az eredetieket jelzem.)

Meghatározások

Mind sűrűbben hallok olyan megfogalmazásokat, amik arra utalnak, hogy valamennyire is elfogadható definíciók nélkül nehéz lesz megérteni a jelen könyvben írtakat. Kísérletet kell tennem néhány fogalom definiálására.

Mik ezek?

Kommunizmus és szocializmus – a kettő ugyanaz, már az zavaró, hogy eltérő társadalmi rendszerként kezeljük a kettőt. Bizonyára szerepet játszik ebben, hogy az orosz forradalom nagyjai fokozatokként kezelték őket. Márpedig a lényeg az osztály nélküli társadalom (ezért mindinkább álomként kezelem), a tőke (a termelőeszközök) feletti társadalmi ellenőrzés, és az ember ember általi (gazdasági?) kizsákmányolásának felszámolása. Itt se véletlen a kérdőjel. Bár alapvetően gazdasági felszabadításról van szó, természetesen a szocializmusnak minden emberi szabadságjogot, és szellemi-kulturális kivirágzást is biztosítania kell!

Felejtsük el, mit tanultunk kisdiákként, egyetemistaként itthon, és a szocializmus fellegvárában... Nincs értelme „kihuny” elméletekkel, filozófusokkal vitatkozni. Lássuk a ma elérhető forrásokat, meg a józan paraszti eszünket.

Elég beleolvasni a féltudományos huffingtonpost.com elmefuttatásába¹¹, máris annak a véleménynek az igazolásával találkozunk, hogy a szocializmus nem valósult meg sehol, de nem látható be kristálytiszván, mi is a különbség a *megvalósult szocializmus*, és az *álomkommunizmus* között?

Sikerült rátalálnom az eszmelet.hu¹²-ra, a magyar baloldal folyóiratára, aminek valaha rendszeres olvasója voltam, és amibe egyszer beleolvasva, jobboldali rokonom felkiáltott: „Na, látod, ezeket én is olvasnám, mert nem höbörögnek.” Ennek ellenére leszoktam róla, mert úgy láttam, ők se látják, mi és hová vezethet ki a világméretű baloldali válságból. Most viszont találtam benne a témát jól megvilágító cikket. Az amerikai szerző Paul Le Blanc¹³ cikkének címe: „Kik azok a szocialisták?” Mindenre magyarázatot kaptam, ami jelen könyvünk szempontjából releváns. Számomra a legfontosabb: „Sokan és gyakran megkérdezik: mi a különbség a kommunizmus és a szocializmus között? A válasz így hangzik: valamikor régen bizony nem volt köztük különbség – két eltérő szóval illették ugyanazt a jelenséget. Marx és Engels első népszerű politikai röpiratuknak *azért adták a Kommunista Kiáltvány címet, hogy nézeteiket elhatárolják az utópista szocialistákétól.*” – írja! Ennek ismeretében úgy tűnik, hogy ami tehát egyszerű elhatárolódás miatt született, az nem kezelhető tudományosan megalapozott eszmerendszernek. Azaz *kommunizmus elméletileg sem létezett, így nem is valósulhatott meg.* Bár ilyen egyszerűsítéssel élhetnék a továbbiakban! Az élet azonban nem ilyen egyszerű. Le Blanc tovább színesíti a képet: a szocialista eszmék hordozói, tudósai két főágra oszlottak, *reformistákra* (szociáldemokratákra), akik szerint nincs szükség forradalomra, a munkásmozgalmak elérhetik a fokozatos átmenetet a kapitalizmusból a szocializmusba, és *forradalmiakra*, akik szerint csak munkás-paraszt forradalom buktathatja meg a tőkét. Amikor pedig az elmaradott Oroszországban Lenin vezetésével a forradalmárok álltak a rendkívül bonyolult és iszonytató körülmények között zajló forradalom élére, ott is megtörtént az elkülönülés. Idézem a szerzőt: „Minthogy a ‘szociáldemokrata’, sőt magát a ‘szocialista’ szót is eltorzították a reformisták, a forradalmiak a kommunista név mellett döntöttek. 1917 után a szociáldemokrata reformszocialistát jelentett, megkülönböztetve azt ezáltal a forradalmi szocialistától.” A jövőben használni fogom a *kommunista* szót, mert a témák legtöbbször elkerülhetetlen: vagy a téma magán viseli, vagy az elkülönítés miatt fontos.

Nem megyek bele a főágak további szeleteinek, ágainak vizsgálatába. Le Blanc szerint „...mintegy 31 különböző ‘ízű’ marxistát és 57-féle szocialistát...” kellene elemezni. Marxista alatt nyilván kommunistát ért. Haladnunk kell.

Két fontos magyar marxistát kellene felvonultatnom, Mészáros Istvánt és Krausz Tamást. Mielőtt azonban megszólaltatnám őket, megemlítem, hogy próbálkoztam magyar

Internet-forrásokkal. Elképesztően primitív például a gyakorikerdesek.hu, amiből pedig a mostani tanulók szopják az igazságként előadott ferdítéseket. Lapozzunk tovább!

A kommunizmus témaköre mindjárt átvezet bennünket a következő (és csak itt és most a kommunizmusra korlátozottan), általában nem világos, sőt, többnyire kifejezetten torzított fogalmakra, fogalom-csokorra: *terror*, *diktatúra*, *proletárdiktatúra*. Többször tollamra tűztem már a kérdést. Véleményem szerint ugyanis többféle terror létezik. Egyrészt függ az elkövetők létszámától: *egyszemélyes*, amikor örültek, szellemi megszállottak támadnak meg vezetőket, akármit; *csopartos*, amikor kisebb szövetségek alakulnak meghatározott célok elleni akciókra (pl. olasz és német vörös brigádok); magasabb szintű szerveződések, szellemi áramlatok *terrorista szervezeteinek* a terrorja; *állami terror*. Másrészt függ a kitűzött céltól, indíttatástól: *vallási-egyházi terror*; *forradalmi*(nak mondott) terror; *önkényuralmi terror*...

Megint azt hittem, hogy én találtam fel a spanyolviaszt, pedig a Wikipédia Terrorizmus lapja¹⁵ kis eltérésekkel az én kategorizálásomat ismételi. Nem baj, sohasem baj, ha jó nyomdokokban haladunk!

A „Mitől döglük meg ez az ország?” című e-könyvem 26. fejezete is a terrorral foglalkozik.¹⁴ Sajnos a proletárdiktatúra elvére épülő, a megvalósult (gyakorlati) szocializmus országaiban kialakult fasiszta jellegű terrorral nem foglalkozik. Hasznos olvasmányként mégis ajánlom, mi pedig kénytelenek vagyunk tovább haladni a terror útjain.

Közbevetőleg megjegyzem, hogy érdekes példa a terror értékelésének bonyolultságára Lenin bátyjának az esete.²⁰ A kiváló tanuló fiatalember a „Narodnaja Volja” párt terrorista frakciójának egyik szervezőjeként merényletet készített elő III. Sándor (Aleksandr III) cár ellen. A kísérletet leleplezték, és a csoport öt vezetőjét, köztük Aleksandr Iljics Uljánovot halálra ítélték, és felakasztották. Milyen nehéz képlet: csoport-terror, ideológiai alapon szerveződött, az ideológiai alap, és az elnyomott tömeg szempontjából hősi tett, a cári hatalom szempontjából terror. Rámutat a terror megítélésének sokszor képtelen ellentmondásaira.

Azt hiszem, a *diktatúra* vár még gondos körülírásra. Könnyedén dobálózunk (néha magam is) a szóval, pedig a tartalmáról nem könnyű jó meghatározást kapni, alkotni. Mert mi is a diktatúra? A Google kereső-motort kiválónak tartják, főként ezt használom magam is. Megkérdeztem. Kíváncsian tetszik várni az eredményt? Nem érdemes. 47 900 találatot dobott ki, az első tízet megnéztem. Több ellentmondásra akadtam. A lényegesebbek a következők:

A magyar Wikipédia-lap²⁴ legalább három kérdésben vitára készíti az olvasót. Azt mondja ugyanis, hogy (1) „A **diktatúra** vagy **parancsuralom**, **önkényuralom** olyan kormányzási forma, ahol az állami főhatalom (a kormányzati hatalom) forrása nem a népakarat.”; (2) „A diktatúra **autokrácia**, vagyis valamely személynek vagy csoportnak az **állam törvényeit** figyelmen kívül hagyó, **erőszakszervezetekre** támaszkodó, kivételes törvényekkel szentesített **korlátlan hatalma**. A diktatúra vezetője leggyakrabban a **diktátor**.”, és (3) sorolja, hogy a diktatúra lehet totális, vagy puha; élhet a *nyílt terror* eszközével és lehet csupán *autoriter hatalomgyakorlás*, végül az elnyomás lehet *nyílt* (azaz a népakarat adminisztratív korlátozásában megnyilvánuló) és *rejtett*.

Ha ez a meghatározás így elfogadhatóan pontos definíció, akkor a magyar közírók közül sokan csak ténferegnek a fogalom körül. Az mindünket zavarhat, hogy a népakarat egyáltalán megjelenhet a meghatározás szókincsében. Rákerestem, és örömmel találtam rá olyan weblapra²⁵, amelyik – kevésbé határozottan, de – hozzám hasonlóan megkérdőjelezi a népakarat létét. Illetve, hát nem teljesen azonos az elvetésünk. Én hiszek a népakarat létezésében, csak a politikában játszott szerepében nem. Mert nem volt, nincs, és szerintem sohasem lesz olyan politikában részünk, amelyik a népakaratot figyelembe veszi. Marad az elitizmus!

És most akkor kitérőként hallgassák meg, mit tartok népakaratnak? Igen egyszerű, bár hosszú a meghatározásom. A nép, az istenadta, vagy akár természet-adta nép akarata tehát: béke és nyugalom, emberi élet, aminek a kellékei a fedél, télen fűtéssel, nyáron hűtéssel, a leadandó kalória megtermelésére elégséges étkezés, munka (illetve, mivel a figyelmes

olvasóim tudják, hogy a világ népességének munkával ellátása helyébe a munkanélküli idejének hasznos kitöltése lép, tehát az), gyűlöletmentes, barátságos légkör, fegyvermentes világ, kulturális élmények (könyv, zene, térbeli művészetek, film, színház, informatika), és szabad, független pihenés. És hogy amit alkot, azért nyerje el a kellő elismerést, magyarul: részesedjen sikerélményben. Nagyjából ez a népakarat. Bocsánat, nem teljes. Hiányzik még az erőszakmentes, bölcs oktatás, gyermekvédelem...

OK, ezt kivégeztük!

Lássuk a „diktatúra *autokrácia*” egyenlőségjelet a (2)-ben. Nekem megfelel, de a közírók minduntalan puhításként használják az autokráciát. Nincs még diktatúra Magyarországon, – mondják –, csak autokratikus vezetés. Kicsit lejjebb megjelenik az *autoriter* is. Ott is puhít: a nyílt terrorral állítja szembe az autoriter hatalomgyakorlást. Lapozok ebben a hülyeségben. A gyakorikerdesek.hu válasza a kérdésemre: „Az autokratikus önkényuralmit, zsarnokit jelent. Ugyanez franciául autoritaire (kiejtve autoriter).” Mindegy, hogy ki alkotta meg a válaszként adott magyarázatot, világos... Annál bonyolultabb az egyébként tiszteletreméltó atlatszo.hu-ban, [Bozóki András](#) tollából megjelent [cikk](#), amit több hozzászóló erőteljesen kritizált. Én sem értem, hogy lehet Szaúd-Arábiát puhább kategóriában kezelni, mint Kubát és Észak-Koreát, mint ahogy az se érthető, hogy kerülhetnek a nagyon megpuhított „tekintélyelvű diktatúrák” közé az olyan, véreskezű diktátorok uralma alatt nyögő országok, mint a most következő idézetben felsoroltak: „A tekintélyelvű rendszerek [itt már csak rendszerek!] szélesebb spektrumot öleltek át – például nagy eltérések mutatkoztak közöttük a polgári vagy katonai jelleg és az erőszak alkalmazásának terén – de közös jellemzőjük volt a korlátozott társadalmi pluralizmus és a magántulajdonra épülő piacgazdaság fenntartása. Ide sorolható például *Franco* Spanyolországa, *Salazar* Portugáliája, vagy *Görögország*, *Chile* és *Argentína* a katonai diktatúra idején.” Undorral vetem el az ilyenfajta lazítást! Úgyhogy abba is hagyom a téma vizsgálatát, a szerző Wikipédia-lapjába betekintve megértettem: nagy tudósként keveri a kását, minél nagyobb a saláta, annál biztosabban rejthető el benne a lóvető, amint az általa kidolgozott táblázat – demokráciák [amik nincsenek], diktatúrák, és tekintélyelvű akármik – is igazolja.

Úgy vélem, csak fátyol, mely eltakar, ha ennyire megpuhítjuk a diktatúra fogalmát. Mi kezeljük a kérdést egyszerűbben – Sólyom Lászlóval sem értve egyet –, hogy diktatúra minden rendszer, egyszemélyes, csoportos, pártrendszer vezérelte, amelyben törvényeket fabrikálva, vagy köpve minden törvényre meggátolják a vezetők ellenőrzését, megbénítják az igazságszolgáltatás működését, biztosítva hatalmi vágyaik és anyagi érdekeik zavartalan kielégítését, az általuk vezetett közösséget elnyomva.

Liberalis demokrácia		Hibrid rezsim	Diktatúra		
Konszenzuszos	Többségi (majoritárius)	Különböző vegyes rendszerek	Autoriter (tekintélyelvű)		Totalitárius
		Democradúra.	Nyitott	Zárt	
		Delegatív demokrácia			
		Illiberális demokrácia			
		Irányított demokrácia			
		Versengő autoriter			
		Választásos autoriter			
		Liberális autoriter			
		Dictablanda			
Hollandia	U. K.	Törökország	Oroszo.	Irán	É-Korea
Belgium		Magyarország	Thaiföld	Kazahsztán	Kuba
Svájc		Argentína	Azerbajdzsán	Szaúd-Arábia	
		Tunézia	Szingapúr	Türkmenisztán	
		Venezuela	Belarusz	Vietnam	

Bozóki András táblázata

I. Ideológiai átkok

Marxizmus

Tele van a világ félreértésekkel, tudatos félremagyarázásokkal. Miért lennének kivételek éppen az ideológiák, különösen a tőkével szembeállók. Bárkit megkérdeznénk, mi a proletárdiktatúra, azt a választ kapnánk, hogy a kapitalizmus véres forradalom útján történő megdöntése, és az új hatalom véreskezű diktatúrája a megdöntött rendszer képviselői, támogatói fölött. És Marxot emlegetné a fogalom alkotójaként. Mit írt azonban 1852-ben Marx a fogalom alkotójának, Joseph Weydemeyer újságírónak²⁹:

„Jóval előttem polgári történészek leírták az osztályok közötti harc történelmi fejlődését, ahogyan a polgári közgazdászok a gazdasági anatómiájukat is. Saját közreműködésem az volt, hogy (1) megmutassam, hogy az osztályok létezése pusztán a termelés fejlődésének egyes történelmi fázisaihoz kapcsolódik; (2), hogy az osztályharc szükségszerűen a proletariátus diktatúrájához vezet; [és] (3) hogy ez a diktatúra önmagában nem képez mást, mint átmenetet az összes osztály eltörléséhez és egy osztálynélküli társadalomhoz.”

Tehát nincs szó gyors, fegyveres átmenetről, és semmiképp se tartós elnyomásról, legalábbis a marxizmus alapító atyja szerint.

Annyira nincs, hogy már Marx halála előtt szétvált a marxizmus alkotóinak útja: az „ortodox” (később autoriternek is mondott) marxisták vallották, hogy forradalmi úton kell megdönteni a kapitalizmust, míg Marx és Engels evolúciós átmenetet tartottak megvalósíthatónak. Marx ezt az 1875-nen kiadott *Kritik des Gothaer Programms* könyvecskében fejtette ki. Az angol változat a Felhasznált weblapok 33. sorszáma alatt található meg. A magyar változat csak nyomtatott alakban, antikváriumokban kapható: „Marx Károly: A gothai program kritikája”. Miért tulajdonítok ekkora jelentőséget a levél-terjedelmet alig meghaladó könyvecskének? Erőteljesen mutat rá például arra, hogy nem létezik egységes marxizmus. Amit az egyik legnagyobb magyar marxista tudós, Lukács György is világosan kifejtett 1919-ben, amikor az ortodox marxizmusról fejtette ki a véleményét (angolból fordítom):

„Az ortodoxia kizárólag a módszerre vonatkozik. Tudományos meggyőződés, miszerint a dialektikus materializmus az igazság felé vezető út, és hogy módszereit csak az alapítók által megfogalmazott irányvonal mentén lehet fejleszteni, bővíteni és elmélyíteni. Mi több, az a meggyőződés, hogy minden kísérlet a meghaladására vagy ‘javítására’ túlzott egyszerűsítéshez, trivialitáshoz és eklekticizmushoz vezetett, és ahhoz kell vezetnie.” Magyarul: átok! Egyébként szerintem minden ortodoxia átok!

Másrészt a Gotha program indította el a szocializmus lépcsőztetését. Mint a programot ismertető weblap írja: „Azért is fontos, mert megmagyarázza a ‘Mindenkinek hozzájárulása szerint’ elvet, mint a kommunista társadalom ‘alacsonyabb fázisának’ alapját, amely a kapitalizmusból való közvetlen átmenetet követi, és a ‘mindenki képességei szerint, mindenki saját szükségletei szerint’ elvet, mint a kommunista társadalom jövőbeni ‘magasabb fázisának’ alapját.” Azóta kínlódunk ezzel a szakaszolással. Kár, kár, Marx elvtárs...

Mészáros Istvánt, aki Lukács György tanítványaként mélyedt el a marxista tanokban, ma a világ egyik legkiemelkedőbb marxista tudósaként tartják számon. Azért vettem elő hatalmas, négykötetes művét, az „A tőkén túl”-t, hogy felfrissítsem a memóriám, miszerint nem foglalkozik 1200 oldalon keresztül se forradalommal, se erőszakkal, csak *átmenettel*, a tőkés rend *meghaladásával*. Úgy tűnik, jól emlékszem. Nehéz olvasmány, csak az veselkedjék neki, akinek a munkájához van szüksége rá, vagy – mint az én esetemben – akit megöl a kíváncsiság, mi újat mond a ma tudósa a régmúlt tragédia-sorozatról, illetve mi a jövőképe. Bevallom, a jövőképét nem értettem meg, mint senki másét, aki osztálynélküli csodatársadalmat el tud képzelni ebben az ostoba, pár fillérért hadba szállni hajlandó emberiségben. Ködös...

Mindjárt a szerző Előszavában szemembe ötlött a Gorbacsovot értékelő kifakadása. Érdemes idézni (a „nincs más alternatíva, mint a kapitalizmus” elvre utal): „Ámde, ha valaki, aki a szocialista névre tart igényt, egyszer csak elfogadja politikája igazolásául a „nincs alternatíva” bölcsességét, annak nem lehet soha többé semmi köze a szocializmushoz. A szocialista eszme ugyanis kezdettől fogva a fennálló társadalmi rend alternatívájaként fogalmazódott meg. Ezért tehát a legkevésbé sem meglepő, hogy Mihail Gorbacsovnak utolsó hivatali éve alatt, miután megtért a ‘nincs alternatíva’ bölcséletére, el kellett hagynia a leghalványabb utalást is a szocializmusra. Az lett a vége, hogy – búcsúbeszédében – társadalmilag teljesen légüres térben „demokráciát és jólétet” kívánt a jövő számára. Tekintettel a katasztrofális örökségre, amit maga után hagyott, jókívánságai ugyancsak üresen csengtek koplaló honfitársai fülében.

Ugyanitt világos eszmefuttatással eljut a végkövetkeztetésig: a tőkés rendszer diadalmenete nem jelenti azt, hogy egészségesse is vált. Mind nagyobb árkokat ásva tömi be a létező árkaikat, növelve az ellentmondásokat. „A létező rend azonban igazából nem csupán növekvő társadalmi-gazdasági „diszfunkcióival” – amelyek abból fakadnak, ahogyan *naponta rákényszeríti embertelenségeit a „szerencsétlen” embermilliárdokra – bizonyítja tarthatatlanságát.*” A gödörrel gödörtemetés nem tarthat a végtelenségig. „Ezért hát kiutat találni a globális tőkerendszer ellentmondásainak útvesztőjéből valamely *elviselhető átmenettel egy egészen más társadalmi rendbe*, ez ma, tekintettel az egyre fenyegetőbb instabilitásra, *parancsolóbb szükség, mint korábban bármikor.*”

Hová is jutottunk Mészáros István segítségével? Egyrészt forradalom, erőszak helyett átmenethez, másrészt a jelen sorozat I. kötetéhez, az USA abszurd világhatalmi tébolyához!

Felhívja a figyelmet arra is, hogy a marxizmus születése óta eltelt idő, és „...A fejlődés közbeeső évtizedeinek vizsgálata nélkül – figyelemmel a szocialista alternatíva stratégiai elméleti rendszerére éppúgy, mint gyökeresen megváltozott szervezeti követelményeire – nem újulhat meg a szocialista projektum.”

Az 1956-os magyar fölkelés vérbefojtása nem csupán azt tette világossá számára, hogy mesebeszéd, amit Keleten az elidegenedés eltűnéséről kinyilatkoztattak, de az is, *hogy a valóságosan létező szovjet rendszernek semmi köze a szocializmushoz.*

Hosszan lehetne követni Mészáros rögzös (nehéz) eszmefuttatásait, de el kell lassan búcsúznunk tőle. Nem könnyű a búcsú, mert hosszasan kellene idézni a IV. kötet Függelékét, abból a „2. Marxizmus ma” két oldalát, a 164.-165.-öt. Megerőszakolva Mészárost, meg magamat is, csupán pár sort idézek, amelyek talán segítenek megérteni a filozófiai rendszerének egyik sarkalatos pontját: a tőke több mint kapitalizmus. Íme:

„Ami abszolúte kulcsfontosságú: elismerni, hogy a tőke egy anyagcsere-rendszer, egy társadalmi-gazdasági anyagcsere-ellenőrzési rendszer. Meg lehet dönteni egy kapitalista rendszert, de a gyárrendszer megmarad, a munkamegosztás megmarad, és semmi sem változik a társadalom anyagcsere-funkcióiban. Csakhogy aztán előbb-utóbb újra személyekhez kell kötni ezeket az ellenőrzési formákat, s így kel életre a bürokrácia.” Hogy lehet felszámolni a bürokráciát? „...csakis úgy, ha társadalmi-gazdasági alapzata ellen intézünk támadást, és másfajta utat-módot találunk a társadalmi anyagcsere-folyamat szabályozására olyképpen, hogy először megkurtítjuk a tőke hatalmát, aztán, persze, végzünk az egészsel. *A tőke: ellenőrző erő.*”

Újra feltehető a kérdés: hová jutottunk? Nem messzire. Annyit tudunk csupán, hogy a megvalósult szocialista rendszerek ugyan nem kapitalisták (nyugodtan használhatunk múlt időt: voltak). Más rendszerben alkalmazták a tőke működésének mechanizmusát. A kommunista főhatalom akkor került csődhelyzetbe, amikor kimerültek az értéktöbblet termelésének erőszakszakszerei, amelyek rabszolgamunka-jellegűvé torzultak hosszú történelmi szakaszokon.

Fejet hajtok a nagy tudós előtt, de haladjunk tovább!

Marxizmus-leninizmus

Sokáig, egészen [Krausz Tamás](#) rendkívül tisztességesen megírt „Lenin – társadalmi rekonstrukció” című 2008-ban megjelent, dedikálva vásárolt könyvének elolvasásáig meg voltam győződve róla, hogy ha Lenint nem *ölik meg* (!), más világot éltünk volna. Krausz neves marxista gondolkodó, történész, ruszisztika tudós, az MSZP-ben jó darabig platformot vezető ember ezzel a könyvével (is) bemutatta, miként kell az embernek saját elveivel nem összeegyeztethető dolgokat független szemlélőként elemeznie, leírnia. Számomra világossá vált, hogy Lenin is a terror eszközeivel próbált volna utat törni az eszmének. Minden bizonnyal sokkal puhább módszereket alkalmazott volna, mint Sztálin, de tulajdonképpen megteremtette az alapokat, amin Sztálinnak csak tovább kellett „építkeznie”. Amikor megemlítettem Krausz úrnak, akivel akkor az „A garasországi neokapitalizmus természetrajza” írásom kiadása miatt kapcsolatban voltunk, hogy ez a Lenin-kép mennyire megrendítő számomra, igyekezett meggyőzni, érvekkel bizonygatva, hogy történelmi kényszer szülte az erőszakos lépések alkalmazását. A történelemmel foglalkozzanak tovább történészek, én a saját meglátásaimmal fogom szórakoztatni Önöket. Lehet, hogy ez is történelemírás. Kis könyvecském végül a Kapu című folyóiratban jelent meg, a kiadó tulajdonosa szerint egy egész éjszakát röhögött át, a mű olvasása közben. Ez volt az írás mottója:

Miért legyen Garasföldön szocializmus?

A népet kiherélik úgyis.

Miért legyen Garasföldön kapitalizmus?

A népet kiherélik úgyis.

(József Attila után szabadon)

Mielőtt mélyebben belemennék a kérdésbe, egy pillanatra visszatérek [Lenin halálához](#). Többféle verzió kering róla a nagyvilágban. Moszkvai tanulmányaim során többször találkoztam azzal a határozott véleménnyel, hogy az ellene 1918. augusztus 30-án elkövetett [merénylet](#) során mérgezett lövedékeket használt az eszer terroristanő. Azóta csakis a szifilisz lengi körül, ami valószínűleg a rendszer ellenségeinek a fabrikációja. Most pedig – a jelen könyv témájára vonatkozó irodalomból – elég hihetően az uralja el az eseménnyel foglalkozó híreket, hogy Sztálin mérgezte meg. Csak adalék ahhoz, Sztálin milyen kíméletlenül végzett a közvetlen környezetéhez tartozókkal is, sokszor főként velük, ha veszélyeztetve érezte a hatalmát. Lenin pedig élete utolsó éveiben rájött, hogy tévesen taposta ki Sztálin előtt a hatalomhoz vezető utat, és a párt vezetőihez intézett levélben figyelmeztetett Sztálin hajlamaira, ami nyilván eljutott az akkor még csak szuper-diktátorjelölt fülébe.

A Lenin elleni merénylet körüli teljes zűrzavarra jellemző, hogy most 3 golyóról írnak, én 5 mérgezettől tudtam. És azt hallottam eddig, hogy megkegyelmeztek a merényletnek, most így szól a Rubicon⁵³ Fanya Kaplanról: „...a fiatal nő a Cseka karmai közé került, és szeptember 3-án bele is halt az embertelen kínzásokba.” Teljes itt is a káosz: egy Wikipédia lap szerint a 3 *mérgezett* golyóból csak kettő hatolt a testébe, és nem kínzásokba halt bele, hanem kivégezték. Neki majdnem mindegy, a szerencsétlennek, nekem nem: megint egy ámtásról távolították el a leplet.

Nézzük a lényegét! Krausz könyve 260.-261. oldalán foglalkozik a bolsevik hatalomátvétel kérdésével. Kifejti, hogy parázs vita előzte meg a döntést. Lenin szinte kierőszakolta, hogy a párt lépjen a szovjetek (tanácsok) megmozdulásának élére. A központi bizottságból felmentését is kérte arra az esetre, ha nem döntenek a felkelés azonnali megindítása mellett. Annak ellenére erőltette a felkelést – a momentumot érettnak érezve –, hogy tudatában volt az ellenállás erejében, sőt, a sikeres forradalmat követő ellenforradalom kitörésének valószínűségében is. Sokan a hatalomvágya megnyilvánulásaként értékelték, több neves marxista tudós azonban történelemfordító tetteként kezelte. Krausz így ír róla: „Hogy a hatalom megragadását Lenin és a bolsevikok történelmi tévedésének tekintjük-e, vagy – mint [Rosa Luxemburg](#) és

Antonio Gramsci – progresszív világtörténelmi fordulatnak, nem annyira, sőt nem is elsősorban szaktudományos kérdés, hanem filozófiai, szemléleti, világnézeti-politikai alapállás függvénye.”

A Lenin-könyv 286.-289. oldalán (talán itt tapintható ki a lényeg, bár tovább is a diktatúra bevezetésének gondolköre zajlik, és most nincs időm részletes elemzésre) értesülhetünk arról, hogy a történelmi viszonyok kényszerként hatottak a forradalom vezetőinek gondolkodására. „...nehéz megállapítani, hol kezdődik a történelmileg elkerülhetetlen, *kényszerű hatalomkoncentráció*, és hol a diktatúra intézményileg is önállósuló története.” – idézi Rosa Luxemburgot (A kiemelés eredeti). Lenin, amikor a párt nevét bolsevikról kommunistára változtatja, így ír az egyben megváltoztatott pártprogramról: „Minél pontosabban és alaposabban jellemezzük benne az új típusú államot, a szovjet köztársaságot mint a proletárdiktatúra formáját... A programnak rá kell mutatnia arra, hogy pártunk nem mond le arról, hogy a polgári parlamentarizmust is felhasználja, ha a harc menete visszavet bennünket, bizonyos időre, erre, a forradalmunk által már túlhaladott történelmi fokra.” Sok érdekességre mutat rá ez a pár sor: Lenin (és társai) egyrészt átvette a Marx által elvetett proletárdiktatúra fogalmát, másrészt a polgári (általam vadul tagadott) demokráciát túlhaladottnak tartotta. A kettő együtt *ellenőrizetlen diktatúrára törekvést* jelez! Több olyan történelmi mozzanatot láthatunk kiemelkedni, amelyek a demokratikus megoldások ellen hatottak: kevés kiművelt emberfő, aki demokratikus viszonyok között a választási rendszert működtetni tudta volna, az éhínség kimerítette a lakosságot, polgárháborús állapot.

Érdekesnek találom a korábban Lenin mellett álló, majd a mensevikkekhez csatlakozott Nyikolaj Rozskov hatását Leninre: Gorkij által közvetített levélben kérte egyszemélyi diktatúra bevezetését, „...mert anélkül csak egy tábornoki ellenforradalmi diktatúra megvalósítását látta reális lehetőségnek, amelyet mindenképpen elkerülendőnek tekintett.” Úgy gondolta egyébként, hogy a forradalom csak úgy tud életben maradni, ha az éppen „virágkorát” élő Hadikommunizmus helyett piaci mechanizmusokat léptetnek életbe (amit Lenin később a NEP-pel be is vezetett).

Krausz rámutat arra is, hogy a kényszerbeszolgáltatást sem, és a különböző gabonamonopóliumot sem a bolsevikok találták ki. Az előbbit még a cári hatalom, az utóbbit az Ideiglenes Kormány vezette be.

Azt hiszem, már csak pillanatokra ragadok le a terror bevezetésének kérdésénél. Krausz Lenin-könyve „Erőszak és terror: okok és következmények” fejezetének első két oldalán sok mindenre választ kapunk (295.-296. oldal). Leninnek nem volt speciális elmélete az erőszakról és terrorról... (...) Engels határozottan azon a véleményen volt, hogy a kizsákmányoló gazdaság megdöntéséhez erőszakra lesz szükség... (...) „Az oroszországi polgárháborúban olyan érdekek, hagyományok, logikák csaptak össze, amelyek *az erőszak változatosan borzalmas formáit koncentráltan keltették életre*. A politikai osztályharcot – az ismert módon – a legvégsőkig megvíták szerte Oroszországban. Ám a forradalom nemhogy nem hozhatta el az erőszak és a terror megszüntetését, hanem különböző formában és tartalommal alkalmazta és *kiterjesztette azt*, nem szólva itt mindennek a konkrét történelmi fejleményeiről, egész későbbi, *egyszerre rémes és bonyolult történetéről*.”

Nem hiszem, hogy általánosan elfogadott értékelést tudok adni a szocialista (kommunista) terror születéséről. Idáig elfogadhatónak tűnnek az alkalmazók, és a kívülről figyelők megfogalmazásai is. A teljesen összeomlott, vérző országban végrehajtott – egyébként vér nélküli – forradalom, és az arra rárontó, intervenciós erőkkel erőteljesen támogatott belső ellenforradalom, a kitörő éhínség és járványok (mindjárt sorra kerülnek) terror alkalmazására *kényszerítették* a gyenge szovjet államot.

Mégis. És hol találtam meg a kulcsmondatot? A Párttörténetben (223. oldal, 1.-2. bek.):

„V.I. Lenin továbbfejlesztette a szocialista forradalom marxista elméletét, megnyitotta és megalapozta a proletárdiktatúra politikai formáját – a szovjetköztársaságot, tovább-

fejlesztette a fegyveres felkelés marxista téziseit, átalakítva azokat a felkelésre vonatkozó tanításokká. A Pártot a munkásosztály haladó elmélete – a marxizmus-leninizmus – vezérelte.

A Nagy Októberi forradalom a szocialista forradalom lenini elmélete gyakorlati alkalmazásának és megvalósításának mintájaként szolgál.”

Ismét csak sajnálni tudom, hogy Leninben csalódnom kellett. Mint láttuk, a vele sokszor szembeforduló Gorkij is hitt abban, hogy emberi, *emberiességi motívumok vezérlik* ezt az embert. Itt bukik ki először, hogy – akárhogy is próbálhatják a feltétlen hívei puhítani a fogalmat – a diktatúra fogalmát ő vezette be a szocializmus elméletének tárházába, amikor a proletárdiktatúra elméletét vezérlő csillagként a szocialista forradalom lényegi elemévé tette. *A diktatúra és erőszak ugyanis ikertestvérek*, akárhonnan is nézzük. Tehát ő a szocialista mozgalmak és az erőszak összekapcsolója!

Óriási, düllesztett mellű tengeri páva áll a pamlagomon. Ülök a néma csendben, csak az agyam serceg, mint rosszul hangolt néprádió. Komolytalan vagyok, tetszik gondolni, pedig csak evilágban élek...

És megkérdem, Hudjakovot utánozva, ki tudja: látomás-e ez vagy árny?

II. A megvalósult szocializmus

1. Szovjetunió

A hatalom megszerzése

Nem fárasztom se magam, se a kedves olvasót annak a kibogozásával, hogy mikortól tekinthető Oroszország szocialista birodalomnak. Mert, ugyebár, nem elég valamit megadott címkével ellátni, gondoskodni kell arról is, hogy a tartalom feleljen meg a címkének. Mi, idősebbek, még emlékszünk az 1917 évi „Nagy Októberi Szocialista Forradalomra”, ami a polgári, Ideiglenes Kormányt, másként Kerenszkij-kormányként is ismert életképtelen képviselőményt megbuktatva szovjethatalmat kiáltott ki. (Csak a pravoszláv naptár szerint októberi, az események után rövidesen bevezetett Gergely-naptár szerint november 7-re esik, akkor ünnepeltük itthon is négy és fél évtizeden keresztül.) Hivatalos történelmi dátumként tehát kénytelenek vagyunk ezt elfogadni. A tartalommal folyamatosan kell foglalkoznunk a továbbiakban.

A mensevikekkel és eszerekkel folytatott politikai-hatalmi csatározásból a bolsevikok kerültek ki győztesen. Lenin vezetésével kormányt alakítottak, békét hirdettek meg a még harcban álló országokkal, köztulajdonba vették a földet, és földjogi rendeletekkel feljogosították a parasztokat a föld birtokbavételére. Gyors egymásutánban államosították (először csak munkásellenőrzés alá vonták) az üzemeket, bankokat, birtokba vették a tőzsdét (l. Hadikommunizmus, lentebb).

Nem kellett sokáig várni a megbuktatott hatalom, az orosz tőke, és az államosításoktól pánikba esett nyugati tőke támadására. Talán hibásnak is mondható a megfogalmazás, miszerint polgárháború tört ki. Ennek a munkának a terjedelme, és a befejezésére kitűzött időpontom (idei, 2018 évi nyár) nem teszik lehetővé a kérdés tisztázását, csak a részvevő erők létszáma, beavatkozási időpontok szolgálhatnak mankóként az események jellegének jobb meghatározásához. Sorra veszem a polgárháború lenti térképén szereplő erőket, és csinálok táblázatot, bemutatva, amit csak találok róluk. A törekvésem órákig tartott ki csupán, mert a „nem baloldali” web-információk tartalmilag szinte üresnek bizonyultak, lényeges adatokat nem tartalmaztak. Az mentett meg a teljes visszavonulástól, hogy rátaláltam az angol „Nemzetközi szocialista folyóirat” 86. számára, amelyben „The Russian civil war: a Marxist analysis” (Az orosz polgárháború: marxista analízis) címen alapos cikk olvasható a nyugati intervencióról Megan Trudell tollából. Akiről csak annyit tudtam meg, hogy számottevő marxista gondolkodó. Hölgy. Bár mindig igyekszem semleges, sőt, esetleg ellenérdekelt forrásokra támaszkodni, egyelőre ez az egyetlen komoly forrás áll rendelkezésemre. Kiragadok belőle néhány fontos részletet!

Lenin 1918 áprilisában magabiztosan jelentette be a Moszkvai Tanács ülésén, hogy Kornijlov halálával az ellenforradalmi fenyegetés felszámolódott. Nagyon tévedett!

Mindjárt folytatom, csak aludtam egyet, és a hajnali bosszankodásom tárgya, hogy nem találok jó semleges forrást a polgárháborúról, pontosabban arról, hogy mi játszott fontosabb szerepet: a belső ellenállás, vagy netán a külföldi intervenció? A továbbiakban tiszta képet kapunk az eseményekről.

Hát lássunk neki a marxista értékelésnek! Ó, hát csak bele kell kezdeni, rögtön ömlenek a pro-kontra források a szövegben is, és a forrás-listából is. Kis könyvtárnyi irodalom! A marxista Trudell tisztességes munkát végzett. Egyetlen forrását, a „The Russian Civil War: Documents from the Soviet Archives” (V. P. Butt – nem túl jelentős szerző) kerestem a neten, de csak nyomtatott formával találkoztam, nincs időm kivárni. Trudell közvetítésével igyekszem utalni a vele egyet nem értőkre. Folytassuk mindjárt ezzel a szabaddá tett szovjet dokumentumok gyűjteményével, amit Butt azzal vezetett be, hogy „1918-1922 eseményei: a sztálini terror előre vetített árnyékai”. A Lenin által az éhínség és járványok pokla ellen

bevezetett [Hadikommunizmus](#) kétségtelenül kemény intézkedésekkel járt: nagy gyárak és a külkereskedelem államosítása, sztrájk-tilalom, élelmiszer-begyűjtés, *kötelező önkéntes-munka* a nem dolgozó osztályoknak (ha-ha a kifejezésnek!), jegyrendszer, a vasutak katonai igazgatása. Hm, hogy őszinte legyek, az adott körülmények között semmi vadat nem látok az intézkedésekben. Magukban az intézkedésekben. Úgy tudom, a gyakorlat azonban tényleg elég vadnak bizonyult! A magyar weboldal jelzi, hogy gyakorlatilag az angol fordítása, itt van tehát a [War Communism](#).

Mit mond Trudell erre a vádra, miszerint a Hadikommunizmus és a sztálini terror között szoros az összefüggés? Hogy az „erőltetett iparosítás, kollektivizálás, koncepciók percek, Gulag melegágya volt. Határozottan másképp látja! Szerinte el kell választani a hasonlóságokat a szociális és politikai tartalomtól. Már formálódott az agyamban a megfogalmazás, hogy a felelősség mindazért, ami a polgárháborúban történt, a családotól kivégzett II. Miklós cáré.

Most is levegőt veszünk, hogy elmondhassam a véleményem erről a brutális kivégzésről. A cárok kegyetlen uralkodók voltak, II. Miklós sokmillió ember haláláért, még több nyomoráért, az óriási birodalom pusztulásáért felelős. Megengedhetetlennek tartom azonban általában is a halálos ítéletet, a kivégzést. Legalább két emberrel fogtam kezét hosszú életem során, akit vagy állítólagos bűnei miatt végeztek ki (a Sah-in-Sah miniszterelnöke), illetve, akit, mert nem hódolt be az USA-nak, meglincseltek (Kadhafi), és ilyenkor érzem a tenyerük melegét. Különösen méltatlan a statáriális ítélet. Ha súlyos bűn terhel valakit, bíróság (nem népbíróság) elé kell állítani, és megfelelő keménységgel (pl. végtelen közmunka) meg kell büntetni. És soha, sehol, senki sem bíraskodhat az illető rokonsága (fel- és lemenő, oldalági) felett. Amit a szovjethatalom a cári családdal tett, az barbarizmus. A szovjet-orosz gengszterváltás után nem is tudtak mit kezdeni az ügygel. Úgy tudom, először rehabilitálták őket, Szentpéterváron a Péter-Pál erőd templomában láttam is a cárt (vagy talán a családot) sírját, később azonban helybenhagyással zárták le az ügyet, ha jól emlékszem. Biztos vagyok benne, hogy nem lehet ez a végső megoldás...

Tehát formáltam a szavaim, amikor elolvastam Trudell vonatkozó sorait, amiknek a lényege: „A polgárháború tragédiája éppen az, hogy a háború hatása, és az orosz társadalom elszigeteltsége növekvő mértékben korlátozta a politikai megoldások és lehetőségek területét. A bolsevikok politikája és szervezete, valamint az orosz társadalom munkás- és paraszt tömegeinek meggyőződése az elkezdett projektben képessé tette őket, hogy elképesztő ideig folytassák a harcot a forradalom életben tartásáért. Végül azonban nem tudtak kitörni az anyagi körülmények ketrecéből, valamint nem tudtak változatlanok maradni a való élet körülményei között.” Így folytatja: „A munkáshatalom 1917 októberében történt létrehozása az orosz társadalom minden szintjén megnyilvánuló mély válság örökölt körülményei között zajlott le.”

Az I. világháború kitörése előtt Oroszországban az átlagos jövedelem (nem teljesen világos a fogalom, de az összemérés korrektségében biztosak lehetünk) egyötöddel volt alacsonyabb az angliai XVII. század végi átlagjövedelemnél. A háború tovább rontotta a körülményeket. A termelés 1915-ben kezdődött csökkenése felgyorsult, nyersanyaghiány, és a közlekedés tönkremenetele miatt. A petrográdi Putyilov gyár 1917-ben a szükséges tüzelőanyagok 4%-ához jutott hozzá, és októberre legtöbb üzemrészét be kellett zárnia. A harcoló egységek ellátatlansága már 1917 áprilisától általános volt, és szeptemberre a frontok, különösen az északi front a normális élelmiszeradagok 10-20 százalékát kapta. Betegségek, és demoralizáció terjedt el.

Idősebbek számára ismerős kifejezéssel folytatja Trudell: a rekvirálásokkal. Gyerekkoromból emlékszem a szóra! Először Horthyék éltek ezzel az eljárással. Kezdték a parasztok terméséből rekvirálni a háborús ellátás biztosításához szükséges mennyiséget, aztán szinte minden lovat „behívtak” a hadseregbe, végül a járműveket is elrekvirálták tulajdo-

nosaiktól. Érdekes, ezt senki se emlegeti, amikor a két főrendszer összehasonlítása folyik, az alig megszületett szovjet rendszer polgárháború alatti „begyűjtését” (angolul *requisitioning*, oroszul *реквизиция* = rekvirálás) viszont a rendszer főbűnei közé sorolják. OK, nem kell még megkorbácsolni, eljutunk olyan témákhoz is, amikor a fenébe fogom küldeni az adott téma alkalmazóit. Most azonban folytatom, és pedig továbbra is magyar változattal. A II. világháború utáni káoszt, élelmiszerhiányt Rákosi akkori élelmezésügyi minisztere, az ‘56 utáni helytállása miatt általam mélyen tisztelt [Nagy Imre](#) úgy próbálta enyhíteni, hogy „kisöpörte” a parasztok padlását. Bizonyára nem szívesen tette, hiszen ő vezette a földosztást, és számtalan kérdésben állt szemben a Moszkvát utánzókkal.

Térjünk vissza Oroszországba. Trudell alaposan boncolgatja a bonyolult képletet, és határozottan állítja egyrészt, hogy a külföldi pénzügyi és katonai támogatás nélkül a fehérek semmire se mentek volna, másrészt, hogy az intervenció felmérhetetlen mértékben hosszabbította meg a polgárháborút, ezzel mind közvetlenül, mind áttételekkel (betegség, éhínség) milliók pusztulásához vezetett. Idézem egyik összefoglaló jellegű bekezdését:

„A beavatkozás nem volt mítosz: 1918-ban az oroszországi intervencionisták összesen közel 300 000 embert tettek ki – franciák, britek, amerikaiak, olaszok, japánok, német baltiak, lengyelek, görögök, finnek, csehek, szlovákok, észtek, lettek – Arhangelszkben, Murmanszkban, Finnországban, Észtországban, Lettországban és Lengyelországban, valamint a Fekete-tengeren, a transzszibériai vasúton és Vlagyivosztoknál. Még azok számára is, akik ragaszkodnak ahhoz, hogy mítosz volt, világos, hogy a külföldi segítség döntő többletet adott a fehérek szerencséjéhez. Richard Pipes kijelenti: „A fehéreknek ... az ellenségtől zsákmányolt fegyverekre és külföldi szállításokra kellett támaszkodniuk. Az utóbbiak nélkül a fehér hadsereg ... nem tudta volna folytatni.” Olvassa a megerősítést (mondja): „Csak 1918 végén és 1919-ben tudott a fehér haderők lemorzsolódása megállni, és váltak képesek nagyobb léptékű támadásra, amikor jelentős külföldi intervenció kezdett érkezni ellátmányok és csapatok formájában.”

A külföldiek is rekviráltak: Ukrajnában 113 421 tonna gabonát, tojást, vaját és cukrot raboltak össze a parasztoktól. Ebben egyforma volt a két oldal. A háborúhoz enni is kell.

Megemlíti azt is, hogy az oroszországi polgárháború során elkövetett intervenciók vezettek a finn, magyar és balti baloldali kormányok bukásához. A körbezárt, védekező szovjethatalom nem tudott segédkezet nyújtani. Hogy ez mekkora baj, a későbbiek során értékelem.

Fontosabb felfogni, hogy alig született meg a világ első nem tőkés országa, a még folyó I. világháború ellenére komoly erővel rohanták meg külföldi tőkés országokat képviselő fegyveres erők. A Szovjetunió egész történelme során joggal félt a megsemmisítésére törekvő ellenségtől. A továbbiakban foglalkozunk több olyan témakörrel, amik a külföldi hatalmak számára riasztók voltak – világhatalmi törekvések, iszonyatos belső terror –, de a lényeg a tőke félelme a kizsákmányolás lehetőségének elvesztésétől. A kapzsiság hatalma – úgy tűnik – mindennek feletti.

Lenin 1918. áprilisi bejelentését – miszerint vége az ellenforradalmi veszélynek – követő egy év múlva az ellenforradalmi erők ismét megerősödtek. Az Önkéntes Hadsereg létszáma elérte a 100 000 főt. Trudell szerint ez egyértelműen a külföldi intervenció beavatkozásának köszönhető. Lenin pedig így értékelt: „A belföldi frontjainkon az ellenforradalom ellen avatott októberi, novemberi, decemberi folyamatos győztes menetünkről... át kellett állnunk a valóságos nemzetközi imperializmus elleni harcra... rendkívül nehéz és fájdalmas helyzet.”

Nehéz átlapozni két képtelen alakulat fölött: a mintegy 30 000 főt képviselő csehek (egyelőre nem látom közöttük a magyarokat), mensevikekre és eszerekre támaszkodva, akik először polgári demokráciát akartak, bizottságot hoztak létre Szamarában, Committee of Members of the Constituent Assembly (Az Alkotmányozó Gyűlés Tagjainak Bizottsága, a rövidítése KOMUCH) néven és egész Oroszország érdekeit védelmező erőként szövetkeztek

a belföldi nem bolsevik erőkkal, és az intervenciós fegyveresekkel. Mindehhez „Oroszország valamennyi osztályát és népét” akarták összetoborozni. Jellegzetes közép-európai dölyf, nemde? Hamar kiderült, hogy osztályok alatt a vagyonos osztályokat értik: visszaadták az üzemeket, bankokat volt tulajdonosaiknak, mintegy 4 000 bolsevikot bebörtönöztek, a szabad választásokkal született szovjeteket felszámolták, a bolsevikokat kitiltották minden közügy gyakorlásából. Nem sokra mentek, csúcsformájuk alatt is csak 30 000 főből állt a Népi Hadseregük, trójai falovat képviseltek szélsőjobb, valamint monarchista tisztek számára demokratikus lózungok leple alatt. Az ebben a munkában olvasható információ szerint a Lenin-Trockij párosnak a *polgárháború alatt* három millióra sikerült növelnie a Vörös Hadsereg létszámát! Sőt, valahol találkoztam négymillió adattal is! Vitathatatlan, hogy ennyi ember nem áll semmilyen mozgalom mögé, a jobbra változás reménye nélkül.

A másik bolsevik-ellenes kormány Omszkban jött létre. Jobboldalibb volt, mint a KOMUCH. Intervenciós erők nyomására a két társaság közös, oroszországi kormányt alakított 1918 szeptemberében. Öt főből álló Igazgatóságot neveztek ki azzal a feladattal, hogy hozzon létre Ideiglenes Kormányt. Demokrácia jelszó alatt igen rövid idő alatt formálódott a fehérek és külföldiek érdekeit szolgáló antidemokratikus, nem reprezentatív csonka valami. Hamar megjelentek Omszkban az Arhangelszkben partraszálló angol csapatok, majd Vlagyivosztokból az angol Knox tábornok, aki ott Kolcsak csapatait gyakorlatoztatta. Kolcsakot kinevezték hadügyminiszternek, aki rövidesen megbuktatta az Igazgatóságot. A fehérek módszereire jellemző, hogy az őket (helyi) hatalomra segítőknek se kegyelmeztek. Nem is nagyon értem a bonyodalmakat, amik ahhoz vezettek, hogy először 400 volt „demokratikus ellenforradalmár”, majd az Alkotmányozó Gyűlés volt 15 eszer tagját, akik Kolcsaknál önként jelentkeztek, főbelőtték.

Annyira részletes az elemzés, hogy kénytelen vagyok részletekre korlátozni az ismertetésem. Ukrajna gyakorlatilag német kezekbe került, miután kiűzte a vörösöket Kijevből. Gyors ütemben forgatták vissza a szocialista forradalom kerekeit. Támogatták a finnek, akik elfoglalták Helsinkit, és vad fehérterrort vezettek be: több mint 70 000 főt zártak koncentrációs táborba, és 10 – 20 000 közötti számú embert öltek meg. Közbevetőleg: a szovjet erők finnországi áldozatainak száma a polgárháború alatt cca. 1 000 fő.

Teljesen elképeszt a hír, miszerint a németek *1919-ben* (!) toboroztak katonákat baltikumi bevetésre, egyenruhába öltöztették őket, és kilátásba helyezték, hogy minden az övék, amit a zsidó lakosságtól megszereznek. Önöknek is hihetetlen? Itt az idézet: „As late as the summer of 1919, counter-revolutionaries were recruited in Germany and sent to the Baltic provinces with full uniform and promises of ‘all they can get from the Jewish population when they get to Russia’.” Elképesztő pogromra felszólítás a történelmileg is zsidógyűlölő baltikumi régióban! (A szerző forrása: M. Phillips Price, *Dispatches from the Weimar Republic*, Pluto, 1999, 47. oldal)

Érdekes, hogy az Ukrajnába betolakodott 65 – 70 000 fős francia haderőt a vörösök, ukrán gerillák segítségével (!) elverték Kerszonnál és Odesszánál, a Szevasztopolban állomásozó katonáik pedig fellázkodtak, elégük volt a vérontásból!

Szibériába 70 000 japán nyomult be, akiket két kozák „hadúr” támogatott, Szemjonov és Kalmükov, akik a japánok védelme alatt száguldoztak az országban, mint vadállatok, ölte és rabolva a lakosságot. Ha kérdéseket tettek fel ezekről a brutális gyilkosságokról, a válasz az volt, hogy a megölt emberek bolsevikok voltak.

A breszt-litovszki béke után Oroszországot blokád alá vették. De míg a vörösök semmihez sem jutottak hozzá, a fehéreket több mint jelentős szállítmányokkal támogatták. Egyetlen felsorolás. [R. Pipes](#), a neves lengyel-amerikai antikommunista történész tollából: „A fehéreknek se volt semmijük, amivel kereskedni tudtak volna, Kolcsaknak és Gyenyikinnek mégis ömlöttek szállítmányok. Miközben Szibéria még az Igazgatóság ellenőrzése alatt állt, az onnan származó jelentések részletezik a külföldi ellátásokat, beleértve az USA-ból érkező

100.000 vagont. A fehérek és külföldi hatalmak közötti kereskedelem folytatódott a blokád ellenére is. 1918 októbere és 1919 októbere között Nagy-Britannia 97000 tonna készletet küldött Omszkba, benne 600 000 puskát, 6 871 géppisztolyt, és több mint 200 000 egyenruhát. R. Pipes szerint „a [Kolcsak] katonái által kilőtt minden lövedék-sorozat brit gyártmányú volt”. Kapunk teljesebb adatsort is: Kolcsak „ellátása” a szövetségesek által, 1919 első hónapjaiban: egymillió puska, 15 000 géppisztoly, 800 millió tár, félmillió ember felszerelése, ami durván a szovjet fegyvergyártás éves teljesítményével azonos. (Forrás: O. Figes, *A People's Tragedy*, Pimlico, 1996) A brit pénzügyi támogatás 1919-ben elérte a százmillió fontot, ami 2000 körül 2,5 md angol fontnak felelt meg!

Tartsunk néhány perc pihenőt. Elfáradtam kutatni-írni, nem hiszem, hogy sokan olvassák az írásom botladozás nélkül. És most van apropóm a szünethez. R. Pipes ugyanis érdekes teóriával állt elő anno, azon morfondírozgatva, hogy a XV. századi orosz történelem Moszkóviája előfutára lehetett az orosz kommunizmusnak. Akkor ugyanis nem volt magántulajdon a mai értelemben. Az égvilágon minden a cár tulajdonát képezte. A kérdéssel az ELTE Ruszisztikai Intézete is foglalkozott a közelmúltban.³⁶ Egy tanfolyam keretében kismonográfiát is megjelentettek 2002 decemberében, Radnóti Klára: „Európa Moszkóvia-képe a XV-XVI. században” címmel. Bizonyára érdekes olvasmány.

Elég volt a pihenésből? Új forrásra hivatkozik Trudell, amikor a blokád hatásairól ír. [John Reed](#)-re, akit a vörös forradalom iránt érdeklődők ismerhetnek a „Tíz nap, ami megrengette a világot” zseniális könyvéről. Számomra rendkívüli élményt jelentett a könyv dramatizált változata, mert az akkor fantasztikus változásokat hozó Taganka színházban láttam, [Jurij Ljubimov](#) rendezésében. Valószínű, hogy Maja Aj-Artjan-nal, plátói szerelmemmel néztem meg, aki egyben életem legjobb barátja volt, hiszen az eseményre jóval a diákéveim után, 1965-ben került sor. És egyedül nem nagyon szerettem színházba járni Moszkva-országban. Kiváló színházi életnek örvendett a világváros, kivéve az operettet, az pocsék volt. Örjögött az egész város, amikor a magyar Operettszínház vendégszerepelt, Honthy Hannával, Latabár Kálmánnal, Rátonyi Róberttel és Feleki Kamillal. Jaj, de nagyon elcsapongtam. Miről is van szó? John Reed-et persze homlokegyenest ellenkező fából faragták, mint R. Pipes-t. Kommunista volt, szemtanú, és az írástudatlan költő Hudjakovhoz hasonlóan tífusz vitte el, 1920-ban, Moszkvában. Koltai Tamásnál jobban kevesen értékelhették Ljubimovot és a Tagankát (csak rá kell kattintani Ljubimovra). Így ír a „Tíz nap...”-ról: „...cirkuszos, pantomimes, görögütözes buffonád...”. Fantasztikus volt: hangos, túlfűtött mozgással teli, fegyvercsattogással sokkoló. Mintha fejbe vertek volna, úgy szédültem ki a színházból. Örök érték, felejthetetlen emlék.

De mit is írt Reed? „...A szövetségesek tudatos politikája, amivel lehetetlenné tették Oroszország gyógyszerellátását, elmondhatatlan ezreket ölt meg.” A Szovjetunió történelmét 14 kötetben írta meg, harminc évig dolgozott rajta, állítja [Edward H. Carr](#). A világhírű tudós szerint a blokád nagymértékben hozzájárult a Hadikommunizmus meghosszabbításához, és olyan gazdasági kísérletekhez, amiket csak zárt rendszerben lehetett megtenni. Az angol történész, Christopher Read alapvető megállapítást tesz: „Oroszország volt az első tesztágy, amin alapvető nyugati (vagyis eredetileg brit és francia, a században később, amerikai) ellenforradalmi taktikát alkalmaztak, ami – ahol megvalósítható – közvetlen fegyveres beavatkozáson alapul, ha nem, bőséges finanszírozáson, és mindenesetre ‘alacsony intenzitású’ gazdasági háborún (feltéve, hogy nem a fogadó oldalon van).”

További megrendítő adatokkal szolgál a tanulmány a teljes összeomlás kényszere alatt megkötött breszt-litovszki béke hatásairól. A németek kezére került ukrán, nyugat-orosz, lengyel és litván területek elvesztése megfosztotta Szovjet-Oroszországot lakossága mintegy harmadától, öntöttvas-termelésének 80 százalékától, széntermelésének 90 százalékától, és ipari kapacitásának mintegy felétől. Egy pillanatra megáll az ember, mert két szempontból is érdekesebb ez az adatsor az egyszerű veszteség-felsorolásnál: egyrészt rámutat a cári biroda-

lom terjeszkedési törekvéseinek eredményeire, mennyit is jelentettek a nyugati idegenajkú népek a számára, másrészt érthetővé teszi Sztálin II. világháború végén megnyilvánuló „mohóságát”. És ha hozzáteszi, hogy a birodalom legfontosabb gabonatermő területe is Ukrajna volt, még világosabbá válik a képlet! Tovább, már szorosan belső területeket érintve: a vasút is romokban hevert, a gördülőállomány 48 százaléka használhatatlan volt, súlyosan korlátozva a Szibériában és Volga mentén megtermelt élelmiszerek központba szállítását. [William Chamberlin](#), amerikai újságíró, történész, filozófus, aki a forradalmi éveket akkreditált újságíróként Moszkvában élte, és akkor szimpatizált a szovjetekkel, de később antikommunista lett, így írt: „...a kenyérért folytatott harc a szovjet rendszer fennmaradásáért folytatott harc volt.”

Nem állt rendelkezésre se üzemanyag, se nyersanyag, általános volt gyárak leállása és tömeges munkanélküliség. A petrográdi munkanélküliség 80 százalékon tetőzött. A száguldó infláció és jegyrendszer pumpálta a feketepiacot. Rettegett járványok terjedtek el: tifusz és kolera, amik a hideggel és éhínséggel karöltve meneteltek Szovjet-Oroszország komor és lepusztult városaiban. A munkások élelmiszert keresve vidékre menekültek: Petrográd lakossága 66 százalékkal, Moszkváé 42 százalékkal, Kijevé harminccal csökkent. Lenin katasztrofától félt! „Elkerülhetetlen katasztrófa fenyegeti Oroszországot... A vasút le fog állni... A munkanélküliség tömeges méreteket öltött... Összeomlás felé haladunk növekvő sebességgel. A háború nem fog késni, és a nemzet életének minden területén növekvő diszlokációt fog eredményezni.” – nyilatkozta valahol.

Lenin kemény legénynek bizonyult. Ilyen pontos sötét kép ismeretében sem adta fel a küzdelmet, hanem sikerre vitte a forradalmat. Eddig nem is lehet rá se követ vetni (mint ahogy rám se, bár kicsit más súlycsoportba tartozunk). Hamarosan megváltozik azonban a forradalom arculata.

Az előzmények közül érdemes pár pillanatot eltölteni a forradalmat jóval megelőző tragédiánál. [Orlando Figes](#) szerint az 1891-92 évi éhínség miatt kitört általános elégedetlenség táptalajt jelentett a forradalmi mozgalmak számára.³⁷ Figes vajon milyen orientációjú? Normálisnak tűnik első látásra. Biztos nem szovjetbarát, de hasznosabbnak vélne népszavazást a Kelet-Ukrajna kérdésben, még ha az kettévágná is az országot. Jobb, mint a polgárháború! – mondja.

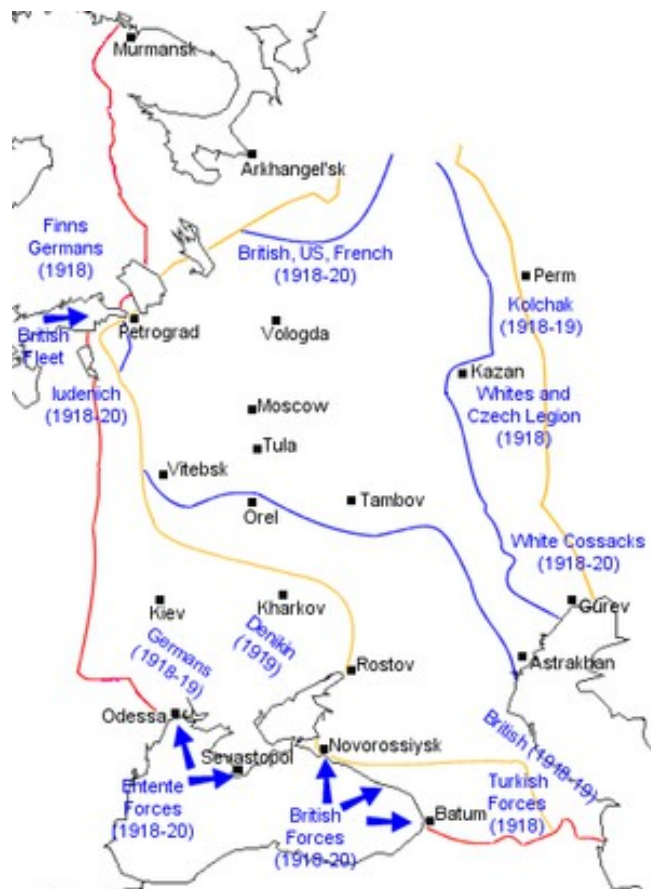
[Ajvazovszkij](#) így látta az amerikai támogatást. Gabonaszállítmányokból és kölcsönökből állt.

Tolsztoj Leó a cárt és az egyházat tartotta felelősnek, ezért nem engedték felhasználni az általa gyűjtött segélyt.

A mentőakciók leírása az embert sírásra-nevetésre készíti. Sírás: az USA-nak kellett több hajó gabonával és kölcsönrel segítséget nyújtania, míg a cári család tagjai (külön-külön) könyöradományokat gyűjtöttek (!), a Tolsztoj Leó által vezetett gyűjtés eredményét pedig nem engedték felhasználni!!! Mi volt Tolsztoj bűne? A cárt és az egyházat nyilvánította felelősnek, amiért az egyház kitagadta, a segélyt pedig leblokkolták. Micsoda világ!

Szinte hihetetlen, hogy magyar értékelések szinte csak azzal foglalkoznak, hogy a mintegy 375 000 – 500 000 áldozat semmiség a későbbi szovjet éhínségekhez képest. Pedig – mint írtam pár sorral fentebb – óriási katasztrófát jelentett az egyébként békés körülmények között. Nem látni a körülmények hatását: politikai vakság. Persze a kérdés jóval bonyolultabb, mint látjuk a jelen írásban is. És sorra kerülnek tényleg kiáltó szovjet bűnök is. Ez a különbség az „előfutár”, és a polgárháború által kiváltott éhínség között még nem politikai!

Polgárháború és intervenció Szovjet-Oroszországban, a kék vonalak a fehérek és a csehszlovák légió előnyomulását mutatják.

A térképen szereplők mindegyikével sikerült valamennyit foglalkoznom, a polgárháború alatti kegyetlenségekkel nem eleget. Említettem, hogy kegyetlen harc dúlt mindkét oldalon!

Csehszlovák katonák által kivégzett vörösök [Vlagyivosztok](#) közelében.

Itt csak egy idegen csoport, a háborúból Oroszországban ragadt cseh, szlovák és magyar katonák egyik vérengzéséről készült fotó látható. De ha korombeliek visszagondolnak arra az „A Szovjetunió kommunista pártjának történelme” című kötelező olvasmány förmedvényre, amelyik a polgárháború korszakával foglalkozva laponként 2-3 rettenetes fehér terrorakciót mutatott be, ma is beleremeg a leírtakba. Diákként néha, felnőtt társaságba keveredve, próbáltam letapogatni, hogy taníthatnak ilyen nyilvánvaló propaganda-kitalációkat. Meg fog lepődni, kedves olvasó. Az derült ki a még óvatos suttogásokból is, hogy ó, hát igazak azok, sőt... A hiba csak abban van, hogy nem egyoldalúan hajtottak végre ilyen barbár tetteket, hanem a vörösök is ugyanezeket a kegyetlenségeket követték el fehéreken. Hogy mozdony kazánjába hajították az elfogott tisztet? Persze. A másik oldal leöntötte benzinnel, és felgyújtotta. Kegyesek voltak, amikor az elkapott katonát nem lőtték azonnal főbe, csak harcképtelenné tették: egyetlen baltacsapással csuklóban levágták a kezét, és elengedték. Napirenden volt, hogy elfogott rajt falhoz állítottak, és sorozatot eresztettek beléjük (1956, Köztársaság-tér). Volt, aki legnagyobb bajként megemlítette, hogy sokszor apa és fia, vagy két testvér találta egymással szemben magát... (Errefelé haladunk mi is, lassan, de biztosan!)

Hosszas keresgélés után rátaláltam az előző bekezdésben említett párttörténet viszonylag friss leírására, orosz nyelven.³⁸ A szovjet egyetemi padban olvasott II. világháború előtti kiadás volt, mindössze 40-45 oldalon, teli a fehérterror szörnyűségeivel. Kíváncsi vagyok, mit találok a közel 800 oldalra dagadt friss „emlékműben”.

A kotorászásom első eredménye: Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt 1903-ban, Londonban megtartott II. Kongresszusán 9 ülésen keresztül tartó vita után beiktatták a forradalmi munkáspárt programjába a proletárdiktatúrát. Ráadásul a Párttörténet „gyökeresen marxistaként” jellemzi a proletárdiktatúrát. Így tör be a világ éllovas marxista pártjába egy újságíró alkotása! Trockij se lelkesedett a proletárdiktatúráért. Kifejtette, hogy „a proletárdiktatúra csak akkor valósítható meg, ha a proletariátus a ‘nemzet’ többségévé válik, és amikor a párt és a munkásosztály legközelebb fognak állni az azonosuláshoz, azaz egybefornak.” Ha óvatosan komolyan magyarrá fordítom a Trockij által állított követelményt, azt kell mondanom, hogy nagyon finoman elküldte a forradalmár oldalt melegebb éghajlatra... Ez volt a világ egyetlen pártja, amely a proletárdiktatúra talaján állt. Talán ez volt a kommunizmus tragédiájának start-gombja! A párt jellege is kifejezi a jövőbe vetülő gondot: „új típusú proletár-párt, a bolsevikok pártja”. Ezzel együtt nem tartom valószínűnek, hogy minden cárizmus elleni erő egyetértett a párt 1905-ös lózungjaival: Le a háborúval! Le az önkényuralommal! (Idáig valószínű a teljes egyetértés, de következett:) Éljen a nép fegyveres felkelése! Éljen a forradalom! (A fegyverest kihagyhatták volna...)

A világ egyik legnagyobb festője, [Repin](#) így ábrázolta.

Külön kiskatekizmust érdemelne [Gapon](#) Atya és a petíciója, amiben számos bolsevik követelést olvashatunk: politikai amnesztia, politikai szabadság, a miniszterek feleljenek a nép előtt, általános jogegyenlőség, a *munka* kapitalizmus elleni harcának szabadsága, lelkiismereti szabadság, nyolcórás munkaidő. Keveredik benne az egyszerű polgári demokrácia követelmény-rendszere, és a munkásmozgalomé. Nem lett volna egyszerűbb munkát, kenyeret követeltetni? Mindenki megértette volna, és nem végződött volna a Vörös Vasárnap annyi áldozattal, és nem akasztotta volna fel valaki (ő magát, a cárba még „szerelmes” csoportok, vagy a cári titkosszolgálat) Gapon Atyát.

A véres elnyomás felkeléseket váltott ki Rigában, Varsóban, Tbiliszipben és más kaukázusi régióban. Megnéztem, mert többször jártam ott: Groznijban is volt valami megmozdulás. Falvakban is zajlottak nyugtalanságok: a Volga mentén, a Baltikumban, a Kaukázuson túli régiókban, Lengyelországban. Nézegetem a városneveket, a mezőgazdasági régiókat, és nem értem, miként értékelhették mindezeket a bolsevikok oroszországi felkeléseknek, amikor pedig nyilván a cári hatalomtól elszakadás lehetett a céljuk. Kivételt csupán a Volgamenti régiók képeznek, azok viszont csupa furcsa etnikummal lakottak: tatárok, baskírok (az egyik legszebb nő, akivel életemben találkoztam, ufai születésű, kiváló számítástechnikus volt: tatár vonások, kékesfekete haj, zöldeskék szem, és finom alkat), udmurtok, csuvasok, marik. Vajon ők miért lázadtak? Biztos nem munkásmozgalmi indítékaik voltak. El nem kötelezett történészek talán megoldották már a rejtvényt.

Kis közbevetett mese, meskete, ami igaz: az egyetemen ábrázoló geometriát féllábas (nyikorgó műtaggal járó) prof oktatta, kiválóan. Ámuldozva bámultuk, amikor kézzel tökéletes kört rajzolt a táblára: kinyújtott karral kezdte az óra 2-es állásánál, és az óra járásával ellenkező irányba haladva pontosan zárta a kört. Az egyik szünetben diáktársaim ellenőrizték. Fogtak vonalzókat és tábla-körzőt, meghatározták a középpontot (tetszik tudni: két tetszőleges húr középpontjára állított merőleges metszéspontja), majd abba állítva a körzőt megrajzolták az ellenőrző kört. Nem hittünk újra a szemünknek: az eltérés nem hagyta el az eredeti kör krétavonalát. Miért mesélem? Suttogó hírek szerint fehér tiszt volt a polgárháborúban, ott veszítette el egyik lábát. Fegyelmet is tudott tartani: a leghalkabb suttogásra is megfordult (csak akkor mertek suttogni, ha a hátát mutatta), és szűrős szemekkel pásztázta a diákjait. Sohasem szólt egy szót sem, szidalomként.

Haladjunk azonban tovább a szovjet történelem vonulatában. Az első fegyveres felkelést követelő párt 1905 évi III. Kongresszusa érdekes momentumokkal képesíti el a nem tudós olvasót. A párt kettészakadt. Míg a bolsevikok Londonban a párt általuk kongresszusnak nevezett gyűlését tartották, Genfben ülésezett a mensevikek konferenciája. Kicsit előreszaladva jegyzem meg, hogy az 1906-ban, Stockholmban tartott IV. Kongresszuson ismét egyesült a két frakció. Mindjárt foglalkozunk vele.

Számomra a szakadásnál jóval nagyobb meglepetés, hogy a bolsevik kongresszus már egész Európát jelölte meg célpontul. „...egész Európát felszabadítjuk a reakciós katonai hatalom jáрма alól, segítünk a testvéreinknek, az egész világ öntudatos munkásainak gyorsabban, határozottabban és bátrabban haladni a szocializmushoz.” És ezt komolyan, hittel gondolták, a világ egyik legnyomorultabb országáról, az ő vezetésük mellett. Nem semmi! – bocsánat a mai magyar szólásért.

Felvázolták a győzelem érdekében teendő munkamenetet: „...a forradalom első szakaszában szövetséget kell kötni [a pártnak, a munkásosztálynak] az egész parasztsággal, semlegesíteni kell a burzsoáziát, paralizálni az instabilitását, harcolni kell a polgári demokratikus forradalom győzelméért – az önkényuralom megdöntéséért és demokratikus köztársaság létrehozásáért, a jobbágyság minden maradványának likvidálásáért. A munkásosztálynak nemcsak a saját győzelméért kell odaadóan küzdenie, hanem vezetnie kell a tömegek harcát is. A következő szakaszban a proletariátusnak harcolnia kell a polgári demokratikus forradalom azonnali szocialista forradalomba átnövéséért.

Feltételezem (mi mást is tehetnék?), hogy a kongresszusi határozat nem utólagos fabrikáció. Ha pedig így van – világszemléleti állásponttól függetlenül – meg kell állapítani, hogy a Lenin által vezetett csoport történelmi helyzetértékelése és előrelátása hihetetlen! Hiszen a ténylegesen lezajlott két forradalom gyakorlatilag így történt.

Mégis megkerestem, és a Jegyzetekben megtalálható az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt III. Kongresszusáról szóló Wikipedia lap.³⁹ És durván követhető a most ismertetett előrelátás és program. Felmerült bennem, hogy esetleg kommunisták által „nyomott” propaganda. Mivel azonban az utolsó frissítése idén januári, meg kell nyugtatnom magam, hogy nem lehet nagyon félrevezető.

A párt központi bizottsága

Tovább hitetlenkedve megkerestem a párt és benne a III. Kongresszus angol Wikipedia lapját is.⁴⁰ Nem sokkal lettem okosabb, hacsak az nem érdekes, hogy az ülések annyira titkosak voltak, hogy állítólag a mai napig nem tudni semmit a helyszínéről.

A párt újraegyesülését hozó IV. Kongresszus két fontos határozatával kell foglalkoznunk. Egyrészt elfogadásra került a „Agrárprogram”, amely valamennyi nagybirtok felszámolását követelte, azaz győzött a bolsevik álláspont, másrészt az Állami Duma soron következő választásán való részvétel mellett döntött. Azaz színre lépett a párt. Meghatározták azt is, hogy fel kell majd használni a Dumában a Duma és a kormányzat közötti, illetve a Dumán belüli ellentéteket, a forradalmi mozgalom erejének növelése érdekében.

Biztosak lehettek a választási sikerben: 65 székot foglaltak el, ebből 33 számított menseviknek, 15 bolseviknak (a maradékról nincs adatom). A Duma azonban rövid életet élt. Lelepleztek egy összejövetelt, amit a párt egyik (észt) képviselője lakásán rendeztek, néhány képviselőjük, és a petrográdi helyőrség katonái részvételével. Bizonyítékokat találtak, miszerint a párt agitációkat folytat a hadseregben. A kormány értesítette a Dumát, hogy a teljes szociáldemokrata frakciót vádlottként vizsgálat alá helyezik, közülük 16 képviselőt fegyveres őrizetbe vesznek, és valamennyijüket el kell távolítani a Dumából. A Duma nem teljesítette a követelést, mire a cár 1906. április 3-án feloszlatta, és a párt frakcióját letartóztatta.

A feloszlatast még abban a hónapban követte a párt V. Kongresszusa, Londonban. A szocialista rendszerben nevelkedettek is bizonyára hallottak arról a sokat sugdosott hírről, hogy a bolsevikok bankokat raboltak ki. Számukra – velem együtt – érdekes hallani arról, hogy ez a kongresszus, amellet, hogy tovább konkretizálta a pártprogramot (rögtön rátérek), betiltotta a terror és kisajátítások alkalmazását. Rémülten olvasom: a még csak a hatalomért sóvárgó szervezet (vagy akár csak egyes egyedei) már terrorral és rablással (a kisajátítás nyilván fedőszó) foglalkoznak? Milyen terrorral? Lassan jutok el a kérdés megoldásához: a cári hatalom elleni terrorakciók ellen tiltakozott a pártvezetés! Sztálin is részt vett a kongresszuson, tehát tudott a tilalomról. A programot két részre osztották: minimális és maximális programra. A minimális a polgári demokrácia megvalósítását tűzte ki célul: az önkényuralom megdöntése, demokratikus államrend megteremtése, általános választójog, demokratikus szabadságjogok, széles önkormányzat, a nemzetiségek joga önállóságra és egyenjogúságra, a parasztok „szegmenseinek” visszatérítése (eltulajdonított csíkokról lehet szó), a visszaváltási kifizetések törlése, 8 órás munkanap, munkával kapcsolatos büntetések és túlóra tilalma. A maximális program a proletárforradalmat, proletárdiktatúrát és a szocializmusba való átmenetet tűzte ki célul. Bolsevik győzelem!

Megjegyzem, hogy ennek a még nem kommunista pártnak a szóhasználata igazol engem, aki régóta írom-mondom, hogy a polgári szó, amennyiben nem állampolgári minőségében használják, burzsoát, tőkést, a tőke szolgálatában állót jelent. Ők egyértelműen burzsoá-demokrációról beszélnek.

A rablásokról szóló hírek igaznak bizonyulnak.⁴¹ Nem sokkal az V. Kongresszus után, 1907 júniusában a megalakított „bolsevik központ” részére (a tilalom tehát kifelé mutatott arc lehetett csupán) bankrablást hajtottak végre Tbiliszi-ben. Lőfegyverekkel és gránátokkal rátámadtak a Postáról az Állami Bank tbiliszi részlegéhez pénzt szállító két Phaeton típusú gépkocsira, és elraboltak, 2012 évi árfolyamon számítva, 5 millió dollár értékű rubelt. A banda vezetője Ter-Petroszjan (Kamo), örmény volt, a „harcis egység” vezetője egyébként valószínűleg Joszif Dzsugasvili (Koba, a későbbi Sztálin), grúz lehetett. Azért fogalmazok ilyen óvatosan, mert a Wikipedia-lap figyelmeztet, hogy az utóbbi hírt igazoló forrás 471 napja nem bújik elő, és kéri, hogy a lapot józan ésszel kezelje az olvasó. Annál is inkább óvatosságra intek magam is, mert túl sok „lebukásról” ad hírt a lap, beleértve a későbbi szovjet külügyminisztert, Litvinovot is. Ez lehet tudatos „feketítés” is. A sok lebukás persze érthetőbbé válik, ha tudjuk, hogy 500 rubeles bankjegyekből állt a zsákmány, ami iszonyatosan nagy pénz lehetett, és a sorszáma is ismert volt a világ bankjaiban. Mese? Ex-anyósom édesanyja, az analfabéta költő felesége néha megemlítette, hogy a cári 1 rubel vagyont ért (az akkorival – 1957 – szemben).

Így nézhetett ki a két kirabolt kocsi.

Ezt a világot érthette a kis idős nénike az Arbaton, amikor rablókként emlegette az ötvenes évek vezetőit.

És ilyen volt akkor Koba.

A győztes 1917-es kétlépcsős forradalomig nem sok érdemleges esemény történt. A két frakció marakodott, az III. Állami Dumába 20 párttagot választottak be, közülük 11 volt mensevik. A frakció hamarosan olyan döntést hozott, hogy bár odafigyel a „párt hangjára”, de autonóm testületként minden döntést önállóan hoz meg. Nehéz áttekinteni a párt szétesését szinte megszámlálhatatlan csoportra, a nevük felsorolásával se fárasztom se magam, se a kedves olvasókat. Az I. világháború kitörése tovább bonyolította a helyzetet. Több szemlélet alakult ki, talán négyet érdemes megemlíteni. A Plehánov vezette csoport Németországot tartotta bűnösnek, Oroszországot és szövetségeseit jogos harcot vívónak; az OSZDMP mensevik oldala a Duma frakciójával együtt központi álláspontot foglalt el: békekötést követelt, de nem szólította fel a munkásságot háborúellenes cselekményekre; a baloldali mensevikek (cifraság a javából, nem?) ugyancsak általános békét követeltek, mint az európai forradalom küszöbét, de „se győzelem, se vereség” jelszót hirdettek; végül a bolsevikok a cárizmus vereségét kívánták, ami szerintük az imperialista háborúból polgárháborúhoz vezet. Mintha ismét ők láttak volna legtisztábban!

Itt megállok egy pillanatra, Lenin miatt. Fentebb már „méltattam” a tevékenységét. Nem változott meg a véleményem, csak kicsit meglepett a politikai éleslátása. Majd látni fogjuk a továbbiakban, mire használta, de egy biztos: alátámasztja azt a véleményem, hogy minden politikus, aki felverekszi magát a csúcsra, akár a hatalom abszolút birtokosává válva, akár a felsőbb hatalmi körhöz csatlakozva, akár beteg, akár nem – okos. Vannak közöttük, nagyon ritkán, bölcsek is. Lenin nem tartozott közéjük, de zseni volt. Úgy tudom, két év alatt abszolválta az egyetemeit, akkor, amikor a bátyja már akasztott ember volt, amiért nyilván figyelték őt is. Sőt, most olvasom, hogy a kazányi egyetemről kicsapták (megmozduláson részvétel miatt), és a leningrádi egyetemen, magánúton végzett, kiváló eredménnyel. És ilyen éles történelmi látással kevesen rendelkeztek eddig a világon.

Mielőtt folytatnám az 1917 évi eseményeket, megjegyzem, hogy a Párttörténet egyrészt részletesen taglalja a nemzetiségi kérdést – amivel ebben az írásban nincs terünk foglalkozni –, kifejtve, hogy a bolsevik álláspont az egységes munkásmozgalom megteremtésén fáradozva a nemzetiségek szabadságjogait támogatta, másrészt az eddigieket összefoglalva bizonyítani próbálja, hogy a bolsevikok váltak vezető politikai erővé.

Azt hiszem, itt magyarázatra szorul, miért is foglalkozom ilyen alapossággal a (szocialista-kommunista) – bolsevista erők történelmével? Mert törekszem megérteni és megértetni a hatalomra kerülésük okait, és mert el kell kapnom azt a pillanatot, amikor az *elvi* alapon hatalomra törekvés mikor csapott át a hatalom az erőszak l’art pour l’art alkalmazásába. Mert napnál világosabb, hogy ez történt, de pontosan mikor, és kik is voltak a „váltás” főszereplői?

Lapozzunk tehát az 1917 évi eseményekhez.

A párt két frakciója közötti ellentétek májusra végső formát öltöttek. A párt neve alatt a mensevikok (28 szervezet) és egyesültek (mensevikek és bolsevikok 27 egyesült szervezete) oroszországi konferenciát tartottak, amely a kormányzásban való részvétel mellett döntött, és beléptek a februári polgári forradalommal létrejött Ideiglenes Kormányba. A tisztán maradt bolsevikok a párt bolsevik jelzővel megfejtelt nevén, július végén VI. Kongresszust tartottak, ami a fegyveres forradalom előkészítésével foglalkozott. A párt neve az Októberi forradalmat követően több lépcsőben – Oroszországi Kommunista Párt (bolsevik), Össz-szövetségi Kommunista Párt (bolsevik), majd a Szovjetunió Kommunista Pártja – névre módosult.

Ha összeveti az ember a Párttörténet dicshimnuszát a más forrásokból áradó realitásokkal, túlzottnak érzi azt. Mert arról szól, hogy rohamtempóban alakultak meg a munkás- és katonaküldöttek szovjetjei (tanácsai). Erősek lehettek nagyon, mert bevezették a nyolcórás munkaidőt, szétzavarták a rendőrséget és Vörösgárda osztagok (!) védtek az üzemeket, meg a forradalmat, kiebudalták a cári bírakat, és a helyükre új, népi bírakat ültettek. Nem ritkán átvették azon gyárak ügyvitelét, ahol a legkegyetlenebbül bántak a munkásokkal, magukra vették az élelmiszerellátás akadályai elleni harcot, támogatták a munkásokat a tulajdonosokkal fellépő konfliktusokban. A helyőrségeket a tanácsok parancsnoksága alá rendelték. Mint a munkások és parasztek szövetségeinek szervei, a tanácsok a felkelés szerveiként, és a forradalomban győztes munkások és parasztek képviselteiként működtek. A forradalmi-demokratikus proletár-paraszt diktatúrát (fantasztikus ellentmondás!) megszemélyesítő tanácsokkal párhuzamosan azonban létrejött a burzsoázia és földbirtokosság hatalmi szerve, az Ideiglenes Kormány. Minimum két túlzást látok: egyrészt – miután a bolsevik Párttörténet írja, úgy tűnteti fel, mintha bolsevik eredmény lenne, pedig a többséget mensevikek és eszerek adták a szovjetekben, másrészt párhuzamossággként említi az Ideiglenes Kormányt, pedig a szovjetek első lépésként az Ideiglenes Kormány alkotó elemeiként kapcsolódtak a kormányzásba.

Érettségizők részére készült ismertető világosabb értékelést ad42:

„Március 12-én megalakult Szentpétervárott a munkásküldöttek Szovjetjeinek Ideiglenes Végrehajtó Bizottsága, s este megnyílt a Pétervári Szovjet (pétervári tanács) első ülése. A küldöttek többsége a mensevikek (szociáldemokraták) és az eszerek (parasztpártiak) közül

került ki. A Pétervári Szovjet elnökévé a mensevik Nikolaj Csheidzét, egyik helyettesévé pedig az eszer Alekszandr Kerenszkijt választották meg.

Ugyancsak március 12-én a régi Állami Duma (parlament) volt polgári képviselői megalakították a Duma Ideiglenes Bizottságát, melyben helyet biztosítottak Csheidzének és Kerenszkijnek is. Az Ideiglenes Bizottság magára vállalta az állami és társadalmi rend helyreállításának, valamint az új kormány megalakításának feladatát. A minisztériumok irányítására a képviselők közül biztosokat küldtek ki.

A februári forradalom győzelmének napjaiban a tényleges hatalom a Pétervári Szovjet kezében volt. Ugyanakkor a mensevik és eszer vezetők tisztában voltak azzal, hogy minél gyorsabban meg kell alakulnia az új kormánynak, ez azonban lehetetlen a polgári pártok részvétele nélkül. A rendkívül súlyos társadalmi és politikai ellentétek miatt ugyanakkor azt is lehetetlennek tartották, hogy a szovjetek koalíciós kormányt alakítsanak a polgári erőkkel. Ezért a Pétervári Szovjet úgy határozott (március 15.), hogy feltételes támogatásáról biztosítja a polgári kormányt, s hozzájárul ahhoz, hogy az eszer Kerenszkij elvállalja a kormány igazságügyi tárcáját.” A mensevikek és eszerek szociáldemokrata, illetve paraszt kategóriákba sorolása túlzott egyszerűsítés, szerintem.

Bizonyára hatékonyabban érvényesül a Párttörténet öndicsőítése iránt érzett ellenszenvem, ha Krausz Tamást⁵, illetve az általa idézett Lenin-mondatokat sorolom.

Krausz (265): „Lenin a *júliusi napok* után (de később is) – a mensevikek többségével ellentétben – az Alkotmányozó Gyűlést egyfajta szovjet *konventnek* képzelte el, amely végső soron a szovjetek hatalmának megjelenítője lenne, netán éppen a legfelső szovjet.” (Dőlt kiemelés Krausztól, aláhúzott tőlem!)

1917. augusztus végétől érezni lehetett a bolsevikok erősödését. Krausz (266-267) így ír Lenin reakciójáról: „...ismét kiadta a jelszót: ‘Minden hatalmat a szovjeteknek!’ Ebbe még bele illeszkedett az Alkotmányozó Gyűlés, hisz akkor Lenin még el tudott képzelni valamifajta kompromisszumot a ‘kispolgári demokráciával’. [Innen Lenin] ‘Kompromisszum a mi részünkről az, hogy visszatérünk a július előtti követeléshez: minden hatalmat a szovjeteknek, **a szovjeteknek felelős eszer-mensevik kormányt.**’” Gondolom, nem kell további vélemények után kutatnom. Lenin szavai teljesen egyértelműek: erősödő helyzetben se látta még alkalmasnak a pillanatot a többségen átlépve törni hatalomra.

Harmat Árpád Péterrel, az erettsegi.com-ban megjelent ismertető szerzőjével gondoltam folytatni, a tollam azonban azonnal megállt, mivel értesültem a holokausztal kapcsolatos történelemhamisító álláspontjáról. Borzasztó, hogy közel 80 év után ez az ország képtelen felfogni, hogy a történelem egyik legborzasztóbb eseménysorozatában való *igen aktív* részvételének tagadása, de akár „puhítása” vezet oda, amit ma is tapasztalunk: vérrel öntözött szenny mocsarához. És én képes voltam ezt az országot a „mélyek a fasizmus gyökerei” vádtól védve tönkretenni munkás életem első szakaszát.

Talán jól is jön ez az akadály, ráeszmélek, hogy nem árt megemlíteni, milyen elképesztő állapotok uralkodtak Oroszországban a „Great War” utolsóelőtti évében. Aki kicsit is jártas az orosz irodalomban, el tudja képzelni az általános nyomor méreteit. Nem hiszi el, kedves olvasó, milyen nehéz valóban hányingert keltő rajzolatot találni az oroszországi nyomorról, pedig iszonyatos állapotokról van szó. Úgy találtam végül, hogy a Jegyzetekben megadom Maxim Gorkij: „Éjjeli menedékhely” című drámájának rákattintással olvasható változatát.⁴³ Rémisztő írás, de csak egy porszemet ábrázol a mély nyomorról. Most tessék hozzágondolni a háború pusztításait. Kicsit lentebb sorolom a Jegyzetek 21. és 22. sorszám alatt található weblapok adatait: 1,7 – 1,8 millió halott, 4,9 millió sebesült, több millió eltűnt. Elképzelhető az épen maradott, harcra kötelezett bakák, és otthon maradt családtagjaik helyzete, hangulata. Nagyon hasonlíthat a moszkvai tanulmányaim alatt diáktársaimmal meglátogatott kolhozhoz, ahol idősebb asszonyok, pár öreg férfi és még nem katonakorú fiatalember alkotta a dolgozó réteget.

A kevés rossz kolhoz-kép egyike: síró gyerek, dolgozó nő és diáktárs.

Nem tartják nyilván a pusztító éhínségek sorában, de egyes régiókban a háború végén is éhínség pusztított. Említem valahol, hogy az Északi Front élelmiszer-ellátása a szükséges 10-15 százalékra esett vissza. A cári hadsereg is rekvirálni kezdett. Az „is” a Vörös Hadsereg későbbi rekvirálásai miatt szúratott be. Ez igazolja, hogy nem ideológiai, hanem kényszerítő okai voltak a rendkívüli intézkedéseknek. Az eredmény viszont tragikusnak bizonyult: az éhezés átadódott a civil szférára. Itt utalok az angol Wikipedia weblapra⁵⁰, amely az oroszországi és Szovjetunióbeli éhínségeket részletesen taglalja. Az 1940 évszám alatt tesz említést a háborút követő „szárazság és rossz menedzsment” okozta éhhalálokról. Igen részletes adatokkal szolgál a háború utáni éhínségről az [51.](#) sorszám alatt található Wikipedia-lap. Ha nem tettem volna fogadalmat magamnak, hogy minden elfogadható alapossággal gondozott forrást elfogadok, ezt a vádaskodásokkal megtűzdelt forrást elvetném. Az olvasóra bízom, elhiszi-e, hogy 3-4 évvel a háború befejezése után főként a gabonatermelő régiókban olyan éhínség alakuljon ki, amibe 1-1,5 millió szerencsétlen pusztul bele. Szárazságnak, férfi munkáskezek hiányának is tulajdonítják, de főként a begyűjtés változatlanul magas szinten tartásának, és az általuk megszállt európai országokba – így hazánkba is – szállított gabona-exportnak. Ennek az éhínségnek is tulajdonítják, hogy a Szovjetunióban nem következett be a háborúban részt vett országokban általános népszaporulat-megugrás. Tudom, borzasztó világot örökölt a szovjet birodalom a háborútól, de ez akkor is hihetetlennek tűnik.

Lehet, hogy ide még visszatérek. Most újra a Párttörténetet és Krauszt kérem, foglaljuk össze a polgárháborúig terjedő rövid történelmi szakaszt.

Az Alkotmányozó Gyűlés – mint ahogy az egész polgári (burzsoá) demokrácia elv érvényesítése – gyenge lábakon állt. Lenin határozottan érzékelt a gyengeséget, és Ivan Szmilgához, a Központi Bizottság tagjához intézett levelében ezt írta: „Ön azonnal hozzákezdhet a *baloldali eszerekkel alkotandó blokk* ama megvalósításához, amely az egyetlen eszköz arra, hogy szilárd hatalmunk legyen Oroszországban és többségünk legyen az Alkotmányozó Gyűlésben.” (Krausz, 267.)

Rendkívül érdekes írásra találtam. A Petőfi Irodalmi Múzeum⁴⁴ berkeiben működő Digitális Irodalmi Akadémia által megjelentetett gondolat-gyűjteményt Leninről (Lenin, Október), az elveiről, követőiről.⁴⁵ Gyurkó László írása. Annak ellenére használom, hogy emlékeim szerint a genszterváltás után gyorsan köpönyeget váltó, szélsőségesen jobbra tolódott emberről van szó, amit nem imádok.

Ellenőrzésem egyetlen eredménye, halk megjegyzésként adom tovább: a jótollú Gyurkó László, volt elvtárs a gödi MIÉP-lap szerkesztőjének gratulált. „Kedves Asszonyom, engedje meg, hogy mint régi szerkesztő, szívből gratuláljak lapjához. Színvonalas, profi munka, s nem utolsó sorban jó érdeket szolgál. (A gödi anyagokról beszélek, a többiben nincs köztünk egyetértés, de ez nem is lényeges.) Kívánok további sikereket, híve Gyurkó László”

Elképesztően jó a Leninnel foglalkozó, könyv alakban is megjelent írása. Betekintést enged Lenin elveibe, lelkivilágába, környezete, követői motivációiba. Legszívesebben az egész írást leidézném, sajnos – mivel az I. kötet méretei túl nagyra sikeredtek – nem tehetem. Erősen visszafogva magam, mégis több szakaszt idézek belőle.

A szerző kiemelten idézi Gorkijt, aki messze nem mindenben értett egyet Leninnel. A véleményére éppen ezért érdemes odafigyelni. Szerinte Lenin elvi és emberiségi alapokon küzdött a hatalomért. Íme:

„Az élet olyan ördögi ügyességgel van berendezve, hogy aki nem tud gyűlölni, az képtelen őszintén szeretni. Már pusztán ez, az embert gyökerestül eltorzító lélekhasadási kényszer, hogy szeretni kizárólag gyűlölet által lehet, egymagában is pusztulásra ítéli a mai életkörülményeket.

Oroszországban, abban az országban, ahol a »lélekmentés« általános módszere a feltétlen szenvedés, én egyetlen emberrel sem találkoztam, egyetlen olyat sem ismerek, aki annyira mély és annyira erős gyűlöletet, utálatot és megvetést érzett volna az emberek szerencsétlensége, bánata, szenvedése iránt, mint Lenin...

Az én szememben Leninnek épp az jelenti kivételes nagyságát: hogy engesztelhetetlenül, olthatatlanul gyűlölte az emberek bajait, lángolóan hitte, hogy a balszerencse nem a lét kiküszöbölhetetlen alapja, hanem olyan nyavalya, amelyet az emberek kötelesek és képesek eltávolítani magukból.”

„Minden, ami rendkívüli, megzavarja az embereket abban, hogy úgy éljenek, ahogy ők akarják. Az emberek egyáltalán nem a társadalmi szokások gyökeres megváltoztatását, hanem csak azok kibővítését kívánják, ha ugyan kívánják. A többség tulajdonképpen sóhaja és jajszava ez: »Ne zavarjatok minket abban, hogy a megszokott módon éljünk.«

Lenin volt az, aki úgy megzavarta az embereket megszokott életükben, ahogyan azt előtte senki sem tudta megtenni.”

(Idézet vége)

Már nem Gorkijt idézi, amikor véleményt mond a „forradalom urairól”:

(A FORRADALOM URAI II)

Cereteli grúz volt, akárcsak Csheidze, s régi forradalmár, mint a szovjet legtöbb vezetője. Fejét mártírglória övezte: 1906-ban száműzték, s csak a forradalom szabadította ki Szibériából. Hajlott háttal, súlyos tüdőbajjal tért vissza, nagy, fekete szeme örökös tűzben csillogott, hangja gyakran felmondta a szolgálatot, a tömeggyűléseken nemegyszer összeesett. Kerenszkij mellett ő volt a „forradalmi demokrácia” legszínesebb, legtehetségesebb embere.

De a kronstadti tengerészekkel szemben nem a régi forradalmár állt, hanem egy régi bürokrata, akit az háborított fel legjobban, hogy a szovjet azonosult választóival, ahelyett hogy szembefordult volna vele. Van tehát a vak, tudatlan, lázongó tömeg – s vannak a hatalmi szervek, melyeknek kötelességük ezt a tömeget kordában tartani és megzabolázni? De miben különbözik ez a mindenkori elnyomók felfogásától?

Mi történt Ceretelivel, mi történt a többi régi, becsületes, értelmes forradalmárral, aki a forradalomban csődöt mondott? Megváltoztak? Összetörte őket a hosszú elnyomás? Megszédítette a hatalom?

A legtöbb ugyanolyan maradt a szovjet élén vagy a kormányban is, mint amikor a cár ellen harcolt. Nem ők változtak meg, hanem a feladatuk, s ennek az új feladatnak képtelenek voltak megfelelni. Volt egy elképzelésük a világról, a forradalomról, a kötelességükről, de a világ nem felelt meg ennek az elképzelésnek; nem a maguk elveit igyekeztek hozzáidomítani

a valósághoz, hanem a valóságot az elveikhez. *Becsületesen és tisztességesen vitték kátyúba önnön szekerüket.*”

Kis kitérő: Gyurkót – mint már említettem – elvtársozzák valahol, ez eszembe juttatja, hogy a товарищ eredetileg jóbarátot jelentett, aztán csavarodott át politikai azonosulást kifejező szavá. Illetve kettős életet élt a gengszterváltás előtt is: továriscs volt mindenki, aki nem gyűlölte a rendszert, de a szó megmaradt jóbarátnak is. Ha valaki bevezette a barátját ismeretségi körébe, товарищ-ot mondott, amit mindenki helyesen értelmezett: nem elvb-arátról, hanem jóbarátról van szó. A ‘19-es Kommün idején, talán félreértelmezett fordításként megjelent elvtárshoz nem szólok hozzá. Rossz, ügyetlen, nem tudom, megszoktuk-e valaha?

Gyurkó László⁴⁷ megtetszett, tovább lapozgattam a műveiben. Érdekes, lényeggel teli az 1917 oroszországi eseményekről, 1969-ben írt „Négyszemközt a forradalommal”⁴⁸ dolgozata. Végig tudjuk követni a forradalmak évének fontosabb eseményeit. Lehetetlen azonban ebben a munkában a részletekben elveszni. Csupán érdekes mozzanatok kiemelésére futja az időből, terjedelemből. Szívszorító mozzanat például, hogy a februári forradalom fordulópontját valószínűleg 18 katona lelkiismeretfurdalása okozta. Február 26-án a Znamenszkaja téren nyolcvan embert mészároltak le. „A februári forradalmat végül is azoknak a vére vitte győzelemre, akiket a Znamenszkaja téren megöltek. A volhíniai gárdaezred kiképző alakulata, amely lemészárolta őket, este visszatért a laktanyába. Háromszázötvenen voltak, a forradalom hóhérai. *Tizennyolcan közülük egész éjjel nem aludtak.* A munkások agitációja nem volt hiábavaló: megborzadtak tettüktől. Nem a vértől borzadtak meg – saját parancsnokukat gondolkodás nélkül lelőtték –, attól, hogy testvéreik vérént ontották. Február 27-én (március 12-én) hajnalban *ez a tizennyolc katona föllázította társait.*”

És robban a világ, villámszerűen bomlanak katonai egységek, tagadják meg az engedelmességet, lövik le a tiszteket. Nemcsak az ország méretei miatt, hanem talán az állapotok mélysége (még folyó kegyetlen háború!) miatt is vadabb, haragosabb az eseménysorozat, mint a mi ‘56-os forradalmunk. Három nap zűrös fegyverropogás, és megalakult az Ideiglenes Kormány, Lvov herceg vezetésével.

Gyurkó Lászlótól tudjuk azt is, hogy két – a háborúban szövetséges – ország nagykövete, a francia [Maurice Paléologue](#) (a róla szóló angol weblap szerint rendkívül művelt, de fantáziadús elméje néha elszakad a valóságtól, lehet, hogy túlzott erővel igyekezett bevonni Oroszországot a háborúba), és az angol [Sir George Buchanan](#) ki-be sétáltak a külügyminisztériumba a forrongások idején. Különleges kapcsolatuk lehetett Pokrovszkij-jal, akinek az Ideiglenes Kormányban betöltött szerepét hiába keresem, nem találok. Annyi Gyurkó írásából kiderül, hogy magasrangú személyiség lehetett, egyrészt a diplomáttal tartott szoros kapcsolat miatt, másrészt, mivel elmenekült minisztertársakról beszélt. Talán a minisztérium protokoll-főnökéről van szó...

Paléologue közvetítésével értesülünk a cári udvar pénzügyeiért felelős Pokrovszkij március első napjainak eseményeiről: „Valamennyi ezred a forradalom mellé állt. Már csak néhány elszigetelt rendőr- és csapatrészeg tanúsít ellenállást. Ami pedig minisztertársaimat illeti, a legtöbb elmenekültek, néhányukat pedig letartóztatták. Jómagam is alig tudtam az éjjel a Mária palotából elmenekülni... És most várom a sorsomat.”

Buchanan szinte a Párttörténettel azonosan értékeli a bolsevikok erejét. Ezt jelentette haza róluk, Petrográdról, 1917 közepén: „Minden más csoportnál aktívabbak és jobban szervezettek, és amíg őket és az általuk képviselt eszméket nem zúzzák véglegesen szét, az ország anarchia és káosz rabja marad. Ha a kormányzat nem elég erős, hogy erőszakkal nyomja el a bolsevikokat, ami a szovjetekkel való végleges szakítást kockáztatná, az egyetlen alternatíva a bolsevik kormány lesz.” Világos helyzetértékelés!

Kutatásaim során talákoztam a jegyzettár.blog.hu⁴⁹ weblappal is, amiben a magát történésznek tartó Harmath Árpád Péter foglalkozik az októberi forradalommal, azt puccsnak minősítve, és szembe állítva vele a februári eseményeket, mint forradalmat. Belül berzen-

kedve végigolvastam, mígnem az utolsó bekezdésben rá nem találtam történelemtanár úr sötétségére. Ezt írja ugyanis: „Egy (az „egy” felesleges!) államcsíny, vagy puccs zajlott azon a bizonyos napon, mely *hihetetlen nyomort, (éhínséget=) éhínséget és diktatúrát hozott az oroszoknak*, majd némi konszolidációt követően a Szovjetunió nagyhatalommá válását és a rendszer kiterjesztését Kelet-Európára.” Nincs sok kedvem vitatkozni, hol kezdődik a forradalom, és hol a puccs, de nem tisztázni magában, hogy a valóban hihetetlen nyomort, éhínséget nem Leninék hozták, hanem örökölték a cári rendszertől, legfeljebb képtelenek voltak – sajnos egész történelmük alatt – megteremteni az emberileg elvárható életszínvonalat, tökéletesen történelmietlen förmedvény. Kedves olvasó, ehhez a cikkhez, amit megtalál a Jegyzetekben, annyit lehet még hozzátenni, hogy a történelmet a győztesek írják. Ezt a történelmet a polgári (magyarul burzsoá) gengerszerváltás történésze írta.

Belém szorulna a berzenkedő lélek, ha nem futnám meg nemtörténész történészünkkel a felállított kritériumokat: tömeg mozgassa, hirtelen történjen, rendszerváltást hozzon. Már az is nagy hiányérzetet okoz, miért nem kell vizsgálni a tömeg elégedetlenségének okait, de legyen: a tömeg végig elégedetlen maradt 1917 alatt, mert az Ideiglenes Kormány nem hozott semmi jót, és *erőltette a háború folytatását* (nagy vereséget okozva), tehát az első feltétel kielégítve; mi az, hogy hirtelen történjen (?), a két eseménysor között az egyik lényeges különbség, hogy a februári októberig kínlódott, míg az októberi órák alatt zajlott le; rendszerváltás mindkét esetben történt: a februári eredményezte a cári hatalom bukását, és teremtette meg a burzsoá-demokrácia valami működésképtelen változatát, míg az októberi szocialista fordulat bölcsőjeként jelent meg. Az, hogy jól szervezett volt, csak a dicséretére mondható. Nagyon fontos *forradalmi lépés volt a kilépés a háborúból*, bármennyire nagy veszteségekkel járt. Azt csak történelmietlen kérdéssel lehet vizsgálni, nagyobb tragédiával járt volna-e a háború folytatása. Józan szemlélőként igent kell mondanom: teljes összeomlást hozott volna, megsemmisülés jellegűt.

A lényeg persze a megvalósult történelem!

A már említett történész, Maurice Paléologue, Franciaország petrográdi nagykövete kiváló szemtanú, naplója világos képet fest a forradalmi folyamatról. Többször említi a latin mondást: *Ruit irrevocabile vulgus!* (Lucanus). A Cár Atyuska képtelen erre, fegyverrel lövet a tömegbe.

Március 12:

„Egyik komor hír a másikat követi. A törvényszéki palota már csak hatalmas, izzó zsarátnokhalom; a fegyverraktár, a belügyminiszter, a katonai kormányzó, az udvari miniszter palotája, a politikai rendőrség épülete, a hírhedt Okrána [=Ohrána] s mintegy húsz rendőrőrs lángokban áll. A börtönök kapuit kinyitották, és szabadon engedték a foglyokat; ostromolják a Péter-Pál-erődöt; támadják a Téli Palotát; az egész városban mindenütt harcolnak.”

És: „A képviselők február 27-én (március 12-én) tudták meg, hogy a cár előző nap parancsot adott a Duma feloszlatására.”

Március 14:

Három hatalmi szerv létezik: 1. A „Duma Végrehajtó Bizottsága”, Rodzjanko elnöklétével, amely tizenkét tagból áll, köztük Miljukovval, Sulginna, Konovalovval, Kerenszkijjal és Csheidzével; 2. A „Munkás- és Katonaküldöttek Tanácsa”, a Szovjet. A Finn pályaudvaron üléseznek. Jelszavuk és csatakiáltásuk, hogy ki kell kiáltani a köztársaságot, és be kell fejezni a háborút; 3. „A csapatok főhadiszállása.” A Péter-Pál-erődben székel. Néhány alacsonyabb rangú, a forradalomhoz pártolt tisztből és néhány altisztből vagy tiszté előléptetett katonából áll.

Egyszerűen képtelen helyzet!

Három nagykövet ismeri el országát nevében az Ideiglenes Kormányt. Idézem Paléologue-t: „Én a rangidős Buchanan és Carlotti után következem. Mondom a hagyományos szavakat:

– Van szerencsém közölni önökkel, hogy a Francia Köztársaság kormánya elismeri az önök személyében, uraim, Oroszország Ideiglenes Kormányát.

Ezután követem angol és olasz kollégáim példáját, melegen üdvözlöm az új minisztereket; *nyomatékosan utalok rá, hogy a végsőkéig folytatni kell a háborút.*”

Tovább:

„Soha kormányra nem volt olyan jellemző egy jelző, mint az, amellyel az Ideiglenes Kormány önmagát fémjelezte. Kormányt általában vagy az uralkodó nevez ki, vagy az ország választ. De a februári forradalom kormányát nem az uralkodó nevezte ki, s nem a nép választotta. A zavarba jött kormány, hogy meg ne sértse a jogrendet, nevéhez odabiggyesztette az „ideiglenes” jelzőt, s ennek megfelelően cselekedett: napról napra halogatta minden fontos probléma megoldását, mondván, hogy erre csak a majdan összeülő Alkotmányozó Gyűlés jogosult.

Az új kormány március 3-án (16-án) tette közzé programját, mely nyolc pontból állt: közkegyelem a politikai foglyoknak; szólás-, sajtó- és gyülekezési szabadság; a rendi, vallási, nemzeti különbségek eltörlése; az Alkotmányozó Gyűlés megválasztásának előkészítése; a rendőrség felváltása népi milíciával; helyi önkormányzati szervek választása; ígéret a forradalomban részt vett csapatoknak, hogy nem távolítják el őket Petrográdról; a katonák állampolgári jogainak biztosítása.”

(...)

„A Duma-képviselők még haboztak, hogy átvegyék-e a hatalmat, amikor a Tauriai palotában már megalakult egy új szervezet, a Szovjet. Február 27-én (március 12-én) a Duma épületében összegyűltek a Hadiipari Bizottság börtönből kiszabadított munkásvezetői, a mensevik Duma-képviselők s néhány baloldali értelmiségi, és megalakították a Munkásküldöttek Szovjetjének Ideiglenes Végrehajtó Bizottságát. Felhívásukra, hogy minden gyár és minden katonai alakulat válassza meg képviselőit, estére kétszázötvenen gyűltek össze a Tauriai palotában, s a küldöttek száma néhány nap múlva meghaladta a kétezret.”

Lépnünk kell, nagyon leragadtunk az általános csőd körül.*

Miután szinte valamennyi fronton általánossá vált az engedetlenség, a tábornokok a cár lemondását kérték. Furcsán mondott le, a vasúti szalonkocsijában, amikor Mogilevből Cárskoje Szelóba igyekezve, Pszkovnál megállították a szerelvényt, ami az Északi Front főparancsnokságán talált menedéket. A cár a szalonkocsiban március 15-én fogadta a Duma háromtagú küldöttségét, majd, meghallgatva őket, lemondott. Mihály nagyherceg másnap szintén lemondott. Ekkor Georgij Lvov herceget vezetésével megalakult az első Ideiglenes Kormány. Lvov azonban képtelen volt megfelelő támogatást biztosítani, ezért 1917-ben (július) lemondott az akkor hadügyminiszteri posztot birtokló [Alekszandr Kerenszkij](#) javára.

Közben március 12-én – miután a cár megtagadta a törvényhozó Duma összehívását – a Duma mégis összeült, és határozatban hirdette ki, hogy átveszi a kormányzást. Ugyanezen a napon megnyílt a Pétervári Szovjet első ülése, amelyen rögtön megalakult a Munkásküldöttek Szovjetjeinek Ideiglenes Végrehajtó Bizottsága. A Pétervári Szovjet elnökévé a mensevik Nyikolaj Csheidzét, egyik helyettesévé az eszer Alekszandr Kerenszkijt választották. Egyértelműen kettős hatalom alakult ki!

Május elején pedig újjáalakult a kormány, miután a mensevikek és az eszerek úgy döntöttek, hogy a forradalom megvédése érdekében vállalniuk kell a kormányzati felelősséget is. A tíz polgári (burzsoá érdekeket képviselő) és hat szovjet (még nem tudni, volt-e köztük bolsevik) miniszterből alakult kormány tehát nagykoalícióra támaszkodhatott, aminek következtében *megszűnt a kettős hatalom lehetősége*. A mensevikek és eszerek mellett a balra

* Életemben nem találkoztam még ilyen adat-káosszal. Miután nem vagyok történész, kénytelen vagyok saját józan eszemre támaszkodva kiválasztani a legvalószínűbb alternatívát. Nincs időm és lehetőségem hónapokat tölteni dokumentumok vizsgálatával. Amit történésznek mondott, magukat annak valló tollások jelentős része a magyar történetírásban elkövet, az végtelenül felháborító!

tolódott kadet és oktobrista pártokra támaszkodó kormány, megnövekedett eséllyel láthatott volna hozzá a legégetőbb feladatok megoldásához, mindenekelőtt az *Alkotmányozó Gyűlés összehívásához, a földreform végrehajtásához és a háború befejezéséhez*. Mindez nem így történt, részint a kormány szerencsétlen intézkedései – mint például a háború folytatásának erőltetése –, részint *a nélkülöző tömegek hangulatát egyre hatásosabban befolyásoló bolsevik propaganda* következtében. Tehát ezt a kormányt nem tudta megfelelő hatékonysággal működtetni.

A megnövekvő, és jól koordinált bolsevik propaganda annak köszönhető, hogy áprilisban hazatértek a bolsevik vezetők, Leninnel az élükön, aki szinte abban a pillanatban, ahogy hazai talajt érzett a talpa alatt, kiadta a híres jelszót: „Semmi támogatást az Ideiglenes Kormánynak, minden hatalmat a szovjeteknek!”

Szeptemberben a pétervári városi szovjet vezetésében többségbe kerültek a bolsevikok, és más nagyvárosokban is csökkent a mensevikek befolyása a szovjetekben. A titokban visszatérő Lenin a fegyveres felkelés megszervezését sürgette, érvelése szerint a hatalomátvételnek addig van esélye, amíg a kormány gyenge. Október 10-én egy szigorú konspirációval szervezett tanácskozáson a bolsevik párt központi bizottságának tizenkét tagja közül tíz a fegyveres hatalomátvétel mellett döntött. A felkelés kivitelezése a pétervári szovjet Forradalmi Katonai Bizottságának feladata lett. A bolsevikok forradalmi hangulatú katonai egységeket hoztak Pétervárra, és más városokban is megkezdték a katonai előkészületeket.

A II. Összoroszági Szovjetkongresszus október 25-én nyílt meg, a kormány erre a napra várta a felkelés kirobbanását – Lenin javaslatára ezt előrehozták 24-ére. Ezen a napon a Vörös Gárda és a forradalmi katonai alakulatok a kidolgozott terv szerint megszállták a város fontos középületeit, hídjait, üzemeit, lezárták a Petrográd felé vezető utakat. Az Ideiglenes Kormány elszigeteltségét jól mutatja, hogy a történelem első nagy munkásfelkelése gyakorlatilag fegyveres harc nélkül, minimális áldozattal zajlott le. Komolyabb lövöldözés csak az Ideiglenes Kormány székhelyénél, a Téli Palotánál folyt. A felkelés sorsa gyakorlatilag október 25-én eldőlt, a miniszterelnök és a kormány több tagja elmenekült vagy letartóztatták őket. (Az 1918-ban bevezetett új naptár szerint a „Nagy Októberi Szocialista Forradalom” november 7-én zajlott le.)

Még folyt a Téli Palota ostroma, amikor a Szmolnij Intézetben megnyílt a Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetjeinek II. Összoroszági Kongresszusa. Az ekkor már országszerte és a 12 milliós hadseregben is nagy befolyással rendelkező szovjetek 673 küldöttje között 390 bolsevik volt (58 %), a többi hely megoszlott az eszerek és a mensevikek között. A kongresszus kimondta, hogy kezébe veszi a hatalmat, és ünnepélyesen kikiáltotta a szovjethatalmat, államformaként pedig a proletariátus diktatúráját.

[A hatalom a szovjetek kezébe került, Vlagyimir Iljics Lenint megválasztották a létrejövő új kormány, a Népbiztosok Tanácsa elnökévé.

Az év novemberében megtartották az általános választásokat, ahol az eszerek győztek, a bolsevikok csak 25%-ot (9 millió szavazatot) szereztek. 1918. január 5-én összeült az Alkotmányozó Nemzetgyűlés. Egy nap múlva, január 6-án a vörösgárdisták feloszlatták a gyűlést.]

Ezután a kongresszus alaptörvényeket, úgynevezett dekrétumokat fogadott el. A békéről szóló dekrétum az azonnali és annexió nélküli békekötést tartalmazta. A gyűlés másik fontos határozata a földről szóló dekrétum. E szerint a szovjethatalom megváltás nélkül elkobozza a cári család, a földbirtokosok, a kolostorok és az egyházak földjeit minden tartozékukkal együtt. A dekrétum megszüntette a földek magántulajdonát, a földet nacionalizálta és átadta használatra a parasztságnak. (A bolsevikok a földosztást „átmeneti kitérőnek” tekintették, programjuk a föld közös, szövetkezeti művelését tartotta fejlettebbnek.)

A bolsevik forradalom néhány napig tartó harc után Moszkvában is győzött, pár héten belül pedig csaknem egész Oroszországban felülkerekedett.⁵²

A sikeres és vértelen Októberi forradalmat a mensevikek ellenségesen fogadták. A Központi Bizottságuk „bolsevik *kalandor* (voluntarista) akciónak” nyilvánította. December 13-20 között kongresszust tartottak, amin koalíciós kormány alakítását követelték valamennyi „szocialista” szervezet részvételével. Békét csak ilyen kormány köthet. – nyilatkozták.

[A mensevikek és eszerek azonban nem fogadták el a történeteket, s létrehozták a Hon- és Forradalommentő Bizottságot. A vasutas szakszervezet pedig ultimátumban követelte a Népbiztosok Tanácsától, hogy a kormányba vonják be a mensevikeket és eszereket is, s Lenin helyett más legyen a kormány elnöke. E követelést még egyes bolsevik vezetők is méltányosnak ítélték (Grigorij Zinovjev, Lev Kamenyev), a többség azonban visszautasította. A felháborodást jól érzékelteti, hogy Makszim Gorkij is ekkor fordult szembe egy rövid ideig Leninnel és a bolsevikokkal.

A növekvő ellenállásra válaszul a bolsevikok – Lenin javaslatára – létrehozták az Oroszországi Rendkívüli Bizottságot, közismert nevén a Csekát (Cserevicsajnaja Komisszija), e hírhedtté vált politikai rendőrséget, amelynek le kellett sújtania mindenkire, aki „kezet emel a szovjethatalomra”.

Ez az eszeveszett terror kiindulópontja!?!]

A bolsevikok bele is mentek a koalíciós kormányzás lehetőségének kísérletébe.

A demokratikus erők nagy várakozással készültek az Alkotmányozó Gyűlésre, benne látva az egyetlen lehetőséget az orosz demokrácia helyreállítására. A választásokon az eszerek, a mensevikek és az őket támogató néhány kis párt együttesen megszerezték a szavazatok 62%-át. A bolsevikok 25%-ot kaptak, a kadetok pedig 13%-át.

Demokratikus viszonyok között a „bolsevik kormánynak” le kellett volna mondania, erre azonban nem is gondoltak. Ellenkezőleg: Lenin megfogalmazásában egy nyilatkozatot terjesztettek az Alkotmányozó Gyűlés elé, amely ki akarta mondani, hogy „Az Alkotmányozó Gyűlés támogatja a szovjethatalmat és a Népbiztosok Tanácsának dekrétumait, és azt tartja, hogy saját feladatai kimerülnek a társadalom szocialista átépítésére vonatkozó legfontosabb alapelvek megállapításában.”

Az Alkotmányozó Gyűlés demokratikus többsége felháborodottan utasította vissza e javaslatot, amely az alkotmány megteremtésére hivatott legfőbb törvényalkotó testületet egy bolsevikokat támogató, jelentéktelen értekezletté akarta lefokozni. Még arra sem voltak hajlandók, hogy napirendre tűzzék a javaslatot. Erre a bolsevikok a megnyitó másnapján (január 19-én) feloszlatták, azaz szétkergették az Alkotmányozó Gyűlést. A felkorbácsolt indulatokra jellemző, hogy pár nappal később az egyik petrográdi kórházban *meggyilkolták a kadet párt ott ápolt két ismert vezetőjét*.

Elkezdődnek a bajok: a Cseka után politikai gyilkosság!

Tulajdonképpen ezt a történelmi pillanatot kellene a bolsevik (kommunista) hatalom megszületésének tekinteni. Ettől a pillanattól kezdve lehet számon kérni tőlük, miként teljesítették a tömegek legfontosabb követeléseit (forradalom: 1. feltétel): teremtetek békét és osszátok földet. Teljesítették!

A Párttörténet írja a háborúról: „Folytatódott a háború. Szétrombolta és kimerítette az országot. Majdnem egyáltalán nem volt a proletariátusban kész káder az állam és a gazdaság irányításához. Veszett ellenállást tanúsítottak a proletárdiktatúra ellen a megdöntött kizsákmányolók – a földesurak és tőkéssek, akiket a nemzetközi tőke is támogatott.” Valamennyien tudjuk, hogy nem fogalmazhatott másként, de hát nyilvánvalóan ez lehetett a helyzet: romos talajon állva kellett a bolsevikoknak végrehajtaniuk a nem simogató kézzel küzdő ellenállókkal szemben a tömegek követelését.

Értesülünk arról is, hogy alig egy héttel az októberi forradalom után Kerenszkij a cári tábornok Krasznovval, és jobboldali (!) mensevikokkal, eszerekkel szövetkezve októberben kozák, majd Petrográdban hadapród felkelést szervezett, amit a főváros munkásai október 31

és november 3 között levertek. Erről más források nem beszélnek. Lehet, hogy ez a polgárháború kezdete, első epizódja?

A helyzet annyira katasztrofálissá vált, hogy a hadügyekért felelős Trockij később valahogy így emlékezett vissza: „...minden síkosnak és omladozónak nézett ki, mintha nem lenne semmi, amibe kapaszkodni, amire támaszkodni lehetne. Az ember csodálkozott, hogy az ennyire kétségbeesett, gazdaságilag kimerült, kifosztott országban maradt annyi szafa, hogy támogatni tudja az új rendszert, és meg tudja őrizni függetlenségét.”

Leninre hallgatva a bolsevikok a békeszerződés megkötése mellett döntöttek, amit a koalíciós partner baloldali eszerek nem fogadtak el, és kiváltak a kormányból.

Az 1918. március 3-án aláírt breszt-litovszki békével a bolsevikok teljesítették a tömegek legfontosabb követelését, megszűnt a fegyveres harc. Az ország viszont elvesztette a Baltikumot, Fehéroroszországot, és Ukrajna nyugati vidékeit, ezzel Oroszország népességének egyharmadát, a cári birodalom iparának felét és szénbányáinak 90 százalékát, a legjobb termőterületek jelentős részét. A béke rövid életű volt, a német és osztrák-magyar vereség után, már novemberben a bolsevikok felmondták a békét (amelyet a Párizs környéki békeszerződések is semmisnek nyilvánítottak), és a szovjet hadsereg megkezdte az addig német és osztrák-magyar uralom alatt álló területek visszafoglalását.

A polgárháború néhány képe. Ki mondja meg, melyeken szerepelnek vörösök, és melyeken fehérek?

A polgárháború

Már bele is léptünk a világtörténelem talán legvéresebb, legkegyetlenebb ellenforradalmába, vagy, ahogy az eseményt ellenszenvvel szemlélők hívják, a polgárháborúba.

Trudell világosan kifejti: „Nem a bolsevikok kezdték. Az Októberi Forradalom azzal kezdődött, hogy az uralkodó osztályt megfosztották gazdasági hatalmától olyan törvényekkel, amelyek lehetővé tették a parasztok számára a fölfoglalást, államosították a bankokat, és elkezdődött a gyárak munkások általi ellenőrzése. Az osztályerők egyensúlya Oroszországban határozottan eltolódott, de az osztályharc nem fejeződött be – élesebbé és polarizáltabbá vált. Amint Morgan Phillips Price jellemezte a helyzetet a *The Manchester Guardian* számára: ‘A demokrácia maga mögött tudta a többséget, de az iparosok és bankárok kis csoportja, külföldi támogatással makacs küzdelmet vívott osztályként megmaradásáért.’ A polgárháború tehát osztályharc volt, amiben mindkét fél a megmaradásáért harcolt – amit munkások és parasztok nagy tömege is felfogott, nemcsak a Bolsevik Párt.”

A szocialista terror születése

Szükségtelen a szocialista (többnyire kommunistaként ismert) terror születésének dátumát keresni. A gyökerei mélyen az orosz valóságban alakultak ki. Több réteget kell áttekinteni. Elsőnek nézzük meg a lakosság életkörülményeit.

Az orosz irodalom legnagyobbjai – Gogol, Dosztojevszkij, Gorkij – elképesztő képet festenek koruk nemzetállapotáról. Mondhatja akárki, hogy a felsoroltak közül egyedül Gorkij élt a ‘17-es forradalom előtti, alatti és utáni években, és nemcsak bolsevik párttag, hanem Vlagyimir Iljics jóbarátja is volt. Megnyugtatom a kételkedőket, hogy az előtte felsoroltak és Gorkij között nem sokat változott az orosz birodalom világa, és hogy Gorkij annyira maradt Lenin barátja, hogy 1921-ben ilyen sorokat írt neki:

„Az orosz nép szégyenletesen szenved a szovjetek értelmetlen és tehetségtelen rendszere alatt. A kommunistákat le kell verni. Hogy ezek mekkora tolvajok, ha Maga tudná! És micsoda aljas burzsujok lesznek belőlük két-három év múlva! Egy idő óta meggyőződtem róla, hogy nálunk ravaszul és ügyesen tevékenykedik valamilyen sötét, láthatatlan gazember keze. A gazemberek mindenütt diadalmaskodnak.” Igaz, később – kérésére – meglátogathatott több munkatábort, és elfogadta a látottakat. Furcsa szeme lehetett!

Olyan kép tárul az ember szeme elé, mint a mai magyar nyomortelepek, talán azzal a nem lényegtelen különbséggel, hogy ott mélyebb nyomokat hagy a nyomorultakon az iszákosság. Csak a legnagyobb orosz írók tudtak felfogható ábrázolást nyújtani erről a felfoghatatlan nyomorról. Keresgéltem erről szóló szöveg-részleteket, túl nehéznek bizonyult. Egyelőre elégedjenek meg egyetlen képpel: az orosz paraszt-világ ábrázolásával. Miért elég a parasztsággal foglalkozni, amikor pedig Gogol is, Gorkij is a városi nyomorra koncentrált, ha jól emlékszem? Mert a I. világháború körüli években még a mezőgazdaságban foglalkozók adták a lakosság, majd a háborúba menetelők döntő hányadát. Az ilyen nyomorból kivakaródzó, fegyverhez jutó emberek kétségtelenül hajlamosak lehetnek terrorra.

Íme, a kép:

Ha nehezen is, de sikerült a munkások nyomorával foglalkozó sorokra lelmem [\(MOSZT3\)](#): „Babuskin visszaemlékezéseiben olvashatjuk, hogy egy Morozov gyári szálláson 400 fő aludt egy hálótérben, emeletes, négy részre osztott fapriccseken, amelyek egyenként egy arsin, (70cm) szélesek voltak. A női és gyermekmunka, az alacsony bérek, a 12-14 órás munkaidő, a végigdolgozott ünnepek, a részben csekken kapott, csak a gyári kázinban levásárolható fizetség, a gyárfelügyelőségek kegyetlen szigora, összességükben az elviselhetlenség határát súrolták.” (MOSZT3) Nem puhítanám határrá, teljes mértékben embertelen, elviselhetetlen elnyomás eredménye az ilyen nyomor. Volt/van a világkapitalizmusban átkozottabb elnyomás is. Bekukkantottam a bombayi textilmunkások nyomortelepébe, nem bántottak, mégis hamar visszahúzódtam: elviselhetetlen. Ilyesmi:

Mumbai-i (Bombayi) textilmunkások nyomortelepe.

Olvashatunk terror-hagyományról is, ugyanott:

A történelem **első modern terrorszervezete**, a Narodnaja Volja (Népakarát) 1879-ben, „hadat üzent” az orosz államnak, meghirdette a „forradalmi terrort”, ennek keretében az orosz államhatalom prominens személyiségeinek likvidálását.

A terror második nemzedéke a huszadik század első modern városi gerillái, a szociálforradalmárok, az SZR-ek (eszkerek). Elképzeléseik nem sokban különböznek a narodovelecekétől, de ők már külföldön szerveződnek, a városokban rejtőzködnek és konspirálnak, és a városi nagyüzemi munkásság köréből is toboroznak.

A húszas évek végére kialakul a terror-gépezet:

Ez a szovjet thermidor lényege, ez az a pillanat, amikor a már húszas években erősen sérülő bolsevik gondolat végleg átalakul sztálinizmussá. A külső, majd a belső kontrol megszűnése, az egypárti, központi kézivezérlésű hatalom létrehozása, a gazdaság valamennyi szektorának kíméletlen államosítása, erős belső repressziós szervezetek létrehozása, kiegészítve a személyi kultusszal és a sahti ügy után kibontakozó éberségi hisztériával, totális államot hoznak létre, egyikét a huszadik század legkeményebb diktatúráinak. (Eredeti kiemelés)

A következő vonulat a háború, beleértve a fehér ellenállást, ellenforradalmat, és a forradalmi vörös erőket.

A történészek által mind általánosabban az angol eredetű *Nagy háborúként* (Great War) emlegetett I. világháború ugyan minden tekintetben messze elmaradt a II. világháború iszonytató „eredményeitől”, több ország, régió számára elviselhetetlen károkat okozott. Magyarország szenvedte el talán a lakosság számához mérve legnagyobb emberi-, területi- és anyagi károkat, de az Oroszországot mért csapás is megrendítő, különösen, ha belülről szemléli valaki. Tegyük úgy.

A cári birodalom embervesztéseit két weblapon is megismerhetjük.^{21. 22} A 21.-ben szereplő veszteségekre csupán azért érdemes ránézni, hogy értékeljük az ilyen hétköznapi tollforgató nehézségeit, amikor adatokat próbál értékelni. Ott ugyanis „mindössze” 1 300 000 halottról írnak, míg – a 22.-ben – az áldozatoknak az összes mobilizált (bevonultatott) katonához mért áldozati aránya alapján rangsorba állított országok között elsőként szereplő Oroszország halottainak számaként 1,7 millió szerepel. Másutt 1,8 millióval is találkoztam. Ezen túl 4,9 millió katona sebesült meg, 2,5 millió hadifogságba esett, vagy eltűnt, azaz összesen 9,15 millió ember esett ennek a teljesen indokolatlan, eszement, megemészthetetlen háborúnak áldozatául Oroszországban. Nagyjából Csonka-Magyarország teljes lakossága! Ez a meghurcolt, kínok kínjai között harcoló 12 milliós teljes létszám 76,3 százaléka! Csodálkozhatunk azon, ha a maradék, és a 12 millió férfiember rokonsága terrorra alkalmas masszává vált?

Atyaúristen! Ránéztem az Osztrák-Magyar Monarchia áldozat-sorára, és ott 90 százalékos, teljesen megrendítő aránnyal találkoztam! A sor így néz ki:

Mobilizált: 7,8 millió, halott: 1,2 millió, sebesült: 3,6 millió, hadifogoly/eltűnt: 2,2 millió, összes áldozat: 7 millió. Más forrásokból ismert, hogy a felénél jóval nagyobb arányt képviseltek a magyarok! A halottak számát két vérem is szaporította: két nagybátyám, akik önkéntesként (!) vonultak be. Egyikőjük a front felé, menetoszlopban vonulva fejlődést kapott, a másik heteken belül aknára lépett. Sándor öcsém és jómagam viseljük a nevüket.

Erről a háborúról szóló szöveget nem kerestem. Adódik az általam már másutt is idézett Gyóni Géza vers, amely Przemysl-ben született: „Csak egy éjszakára ...”

És egy kép. Polgárháborús képek között találtam, de mindegy: ilyen körülményekkel számtalanszor találkozhattak a katonák a háború alatt is. Terror szempontjából aztán végleg mindegy! Tessék elképzelni a katonák életét (higiénia, étkezés, szex...)!

Jelentős szerepet játszott a terror könnyű térnyerésében a cári hatalom terrorja, a „megszokottság”. Erre Overy is utal. Olyan környezetet örökölt a forradalom (cári hatalom), amelyben hagyomány volt a szörnyű börtön, a kínzás, a kivégzések gyakorisága, a száműzetés Szibériába, a [kátorga](#), a szörnyű Gulag-munkatáborok elődje. A kátorga szóba illesztett Wikipedia-lap spanyol, de felajánl magyarra fordítást, ami ugyan gyenge, de a lényeg követhető. A szovjet (szocialista, kommunista, bolsevik – ahogy tetszik) vezetésnek könnyű dolga volt, kitaposott utat örökölt a cári birodalomtól.

Lehet, hogy túlzás, de bennem felmerül a lakosság teljes leépülése is. A forradalom végtelenül kiszípolozott gazdaságot, már fennálló éhínséget örökölt a háborútól, amit aztán a polgárháború tovább rombolt. Betegségek, főként járványok tizedelték meg a lakosságot. Első feleségem dédapja, az analfabéta költő is járvány áldozata lett. Nem mese az gyermek, – így feddi az apja, – mondhatnám Arany János szavaival, annyira mesészerű, ami most következik. Nagyobbik lányom, Ancsa dédpapája, az analfabéta költő is járvány áldozata lett. Hudjakovnak hívták, úgy öltözött nagy szegénységben is, mint akárki polgár a két háború közötti években idehaza. Ezt írtam róla a weblapomon (a feleségével indítva): „A nagymama három szempontból is érdekes teremtmény volt számomra: egyrészt olyan Volga-melléki tájszólással beszélt, hogy nehezen értettem meg, másrészt ő volt a harmadik szovjet állampolgár, aki szidta a főkorifeusokat (igaz, csak suttogva tehette, mert rászóltak, ha nekikezdett), harmadrészt, mert a fiatalon, a húszas évek elején egy tifusz-járványban elhunyt férje igencsak érdekes valaki volt: autodidakta költő. Először csak mondogatta a verseit, és ha jó emberrel találkozott, az feljegyezte neki (a felesége mindvégig analfabéta maradt), majd szép lassan megtanult magától olvasni, végül írni, de a verseit úgy írta le, hogy elkezdte a füzetlap bal felső sarkában, és írta-írta, amíg a lap be nem telt, se puntuáció, se sorok, se versszakok. Láttam ilyen füzetet, csodálatraméltó tehetség sugárzott belőle, és van kiadott kis verseskötetem is tőle. [Nemrégiben Ancsa lányomnak adtam.] Szép verseket írt, (nem nagy trükk, de) jobbakat, mint én.” A nem nagy trükk nem túl szellemes: igenis nagy trükk szép verset írni. Különösen nehéz kiadásra érett verset alkotni a poézia hozzánk hasonló nagyhatalmában, Oroszországban.

Az egyik nyomtatásban megjelent verse:

В голубом терему

Пусть никто не приходит ко мне.
Буду тихо грустить целый день
О цветах, о полях, о весне,
О просторах родных деревень.

Я сегодня оставлю тюрьму,
Не нарушив моей тишины.
Счастье – молча заснуть одному,
Чтобы видеть красивые сны...

Кто мне скажет: я – призрак иль тень?
Да и сам никак не пойму.
Я уйду в тихий мир деревень,
Стану жить в голубом терему.

Обвенчаюсь с ветром в полях,
Обручусь с лесной тишиной,
Где с колдуньей в речных тростниках
Перегуды ведёт водяной.

Где русалка над сонной рекой,
Рассекая янтарность струи,
Шаловливой и гибкой рукой
Чешет тёмные косы свои.

Но лишь чуть зазвенит птичий гам
И проснётся лесной перелёт,
Я уйду по звериным тропам,
Где сам леший меня не найдёт.

Égszínkék álomkunyhóban

Senki se jöjjön hozzám.
Csendben fogok szomorkodni egész nap -
Virágokról, mezőkről, tavaszról,
A szívemnek kedves falvak végtelen teréről.

Nyugalmam megtartva
Ma elhagyom börtönöm,
Szép álmokra vágyva,
Boldogság – hallgatagon elaludni magamban...

Ki tudja: látomás vagyok-e vagy árny?
Magam sem értem sehogy.
Égszínkék álomkunyhóban élve
Falvak csendes világába rejtőzőm.

Ott ölelkezem a mező szelével,
És szívem adom az erdei csendnek,
Hol partszéli nádasban
Pusmog boszorkával a vízi sárkány.

Hol az álmos folyó felett,
Ruganyos kezével játszva,
Kettészelt borostyán ívvel
Borzolja sötét fonatait a sellő.

De alig zeng fel a madártrilla
S éled az erdei szárnyalás,
A csapásokon bújok el oda,
Hol az erdei manó se talál rám.

Anna lányom fordítása

Egy pillanatra álljunk meg, mese jutott eszembe: az előző két szovjetellenes moszkvai. Az első idős, alacsony növésű, ősz nénike volt. Emlékezetem szerint az első szemeszter vége felé jártunk, amikor négyen-öten, ösztöndíjasok, sétáltunk a régi Arbat metró-megállótól az éppen szélesített ó, nagyrészt kész Arbat felé, amikor megállított bennünket. Félrebillentett fejjel érdeklődött, kik-mik vagyunk? Aztán rákérdezett, hogy tetszik nekünk ez a világ? Mit tesz a vándor a vendéglátó országban? Dicsértük, természetesen, okkal, ok nélkül. Na, a nénike kivetkőzött magából: ezek (hogyan jutottunk a vezetőkhöz, nem tudom?), ezek a tolvajok, rablók, gyilkosok? Épp megszakadt a vad terror korszaka, már eltemették Sztálint. A másik? Ballagtam a Forradalom Tere (szemben Marx szobra, a Nagyszínház, jobbra a szép és előkelő Metropol szálló) megállótól az egyetemhez, a Petrovkába vivő trolizhoz, amikor mellém szegődött egy középkorú, rendesen öltözött férfi, és kérdezősködni kezdett. Talán a harmadik évfolyamot jártam, párás tavaszias hangulatban igyekeztem, már nem voltam nagyon udvarias. Mégis felajánlotta, hogy menjek el a társaságuk összejövetelére. Páran leszünk, akik... valahogy óvatosan, de érthetően fejezte ki, hogy akiknek nem minden tetszik a hazájukban. És a kezembe nyomott egy cetlit, telefonszámmal. Provokáció! – üvöltötte az agyacska. A legközelebbi szemétkosárba (sűrűbben volt, mint itthon) kidobtam a cetlit.

A mesének vége... A járványok olyan pusztítást végeztek, hogy – amint kivergődött az ország a polgárháborúból – központi egészségügyi kérdéssé tették a járványok elleni védekezést. A sikerre jellemző, hogy amikor 1970-ben Odesszában, külföldi hajókról behurcolt kolerajárvány ütötte fel a fejét, nem ismerték fel azonnal. Néhány haláleset után tudták csak azonosítani, mert a tünetek csak tankönyvekben szerepeltek, orvosok már rég elfeledték, súlyos gyomorrontást diagnosztizáltak csupán. Amint ráismertek, drasztikus intézkedéseket hoztak: a várost a tenger felől is, a szárazföld felől is lezárták, se beteg, se látogató nem mehetett be, nem jöhetett ki. Ismerősöm ragadt bent, csak leveleket tudtunk váltani, 2-3 hétig. Csak példa a polgárháború alatti tragédiák hatására.

A polgárháborús veszteségek „érdekesek”: a harcokban elesettek számának többszöröse veszett oda éhhalállal, járványokban, vérengzésekben. Így ír a polgárháborúval foglalkozó weblap²⁶: „A kiterjedt konfliktus során 8 millió oroszországi lakos pusztulhatott el éhínség, járványok és vérengzések miatt, emellett félmillióra tehető együttesen a „vörösök” és a „fehérek” harcban elesettjeinek száma.” Nagyon kegyetlen harcok folytak, erre utalhat a „vérengzések” is.

Ugyanott olvashatunk a Hadikommunizmus bevezetéséről:

„A kezdeti vereségek után a szovjetek a [Hadikommunizmus](#) bevezetésével, kényszer-sorozásokkal és terrorisztikus eszközök alkalmazásával úrrá lettek a „fehérek”-en. Trockij 1919 tavaszán újjászervezte a Vörös Hadsereget, sorozással 2 200 000 főre növelte annak állományát, majd a szovjetek 1919 nyarán és őszén mindhárom frontszakaszon visszaszorították az ellenséget. 1919 novemberében a bolsevikok bevették [Omszkot](#), Kolcsak csapatait szétverték, őt magát pedig kivégezték.” Hogy miként zajlottak ezek a *kényszersorozások*, nehéz elképzelni, minden bizonnyal szerepet játszhatott benne az erőszak is, de ennyi embert még nem stabil hatalom nem igen tudhat mozgósítani, ha a harcra foghatóknak nem él a jobb jövő reménye. Szerepet játszhatott, hogy a hadsereg jobb ellátásban részesült, mint a civil lakosság.

Meglepően hamar lett úrrá a helyzeten a szovjethatalom. A nyugati veszély a békével, majd a világháború végével megszűnt, és 1919 elején az antant is kivonta a csapatait. A sikeres bevonulásokkal kellő túlsúlyba került Vörös Hadsereg sorozatos győzelmeket aratott a fehérek felett. 1920-ban felszámolódtak a lényeges fehér katonai erők, a polgárháború a bolsevikok győzelmével fejeződött be.

A polgárháborús pusztítások ráakadtak a korábbi rettenetes állapotokra, és általánossá vált a nyomor. Több helyen is lázadás tört ki, legjelentősebbnek a kronstadti tengerészek felkelése 1921 februárjában. (A Gergely-naptár szerint március 7-én kezdődött el a leverése.) 12 napi fegyveres harccal, több ezer áldozat árán sikerült csak letörni. Angol nyelvű Wikipedia-lapot²⁴ használok forrásként, hogy valószínűbb legyen az adatok helyessége.

Borzasztó történet! Lenin úgy nyilatkozott, hogy a rendszer addigi legkomolyabb krízisét jelentette, kétségtelenül veszélyesebb volt, mint Gyenyikin, Judenics és Kolcsak együtt.

Mi is történt? Az elképzelhetetlen nyomor miatt több falusi lázongás ütötte fel a fejét, majd ipari üzemekben, így Petrográdon is sztrájkokra került sor. Az 1917 évi forradalmak során a felkelőket támogató tengerészek küldöttséget menesztettek a fővárosba, helyzetértékelés céljából. Miután a delegáció a sztrájkok kemény letöréséről számolt be, két csatahajó, a Petropavlovszk és a Szevasztopol legénysége gyűlést tartott, amelyen a kormányhoz intézett, 15 pontból álló követelést állított össze. Nem sorolom valamennyit. Gyűlés- és szólásszabadság mellett a jelen írás szempontjából fontos, hogy a szovjetek újraválasztását (a bolsevikok kizárólagossága ellen), a politikai foglyok szabadon bocsátását, és olyan bizottság felállítását követelték, amely felülvizsgálhatja minden bebörtönzött és [munkatáborba](#) zárt fogoly dossziéját. Különösen fontos számunkra, hogy a munkatáborokkal foglalkozó lap szerint „1919. ápr. 15-én kelt rendelettel a kormányzósági központokban minimum 300 fős lágert alakítanak”, tehát Lenin kikövezte ezt az utat Sztálin számára. *Egyértelmű a kemény szovjet terror megjelenése.*

Kiemelten durva dolog, hogy a két hadihajó legénysége alapvetően olyanokból állt, akik 1917-ben a forradalom mellett harcoltak: „A 2 028 tengerészből, akiknek a besorolási dátuma ismert, nem kevesebb, mint 1 904-et, azaz 93,9 százalékot toboroztak az 1917-es forradalom előtt vagy alatt, a legnagyobb csoport, 1 195 fő 1914-16 között csatlakozott. Mindössze 137 tengerész, azaz 6,8% lépett szolgálatba 1918-21 között, beleértve azt a hármat, akiket 1921-ben verbuváltak, és kizárólag ők hárman nem voltak jelen a forradalom alatt.” Azt nem is említem, hogy az 1905 évi, majd az 1906 évi felkelésben is aktívan vettek részt!

A lázadás letörésére 60 000 katonát vetettek be, [M. Tuhacsevszkij](#) marsall vezényletével, akit később, a *nagy tisztogatási akciók* során kivégeztek. Az áldozatok számai között rendkívül furcsák is akadnak, az első támadás során a támadók 10 000 fő feletti veszteségeket szenvedtek. A végső, két napig tartó harcok során viszont „mindössze” 527 főt. Nem kezelhető komolyan az első szám. A felkelők adatai is nehezen értelmezhetők. A történészek saccait és a hivatalosnak tekintett adatokat összevetve valószínű, hogy közülük 1200-2100 főt kivégeztek, hasonló létszámot bebörtönöztek, 2000 körül megsebesültek (szovjet adatok szerint 3285, és 6000-8000 tengerész átmenekült Finnországba).

Az általános elégedetlenség, és az események hatására Lenin a Hadikommunizmust felváltotta a NEP-pel (Új Gazdasági Politika). A piacgazdaságnak teret adó intézkedések még nevükben is a Magyarországon 1968-ban bevezetett Új Gazdasági Mechanizmus elődjének is tekinthetők. A NEP miatt súlyos támadások érték, pedig az eredmények rendkívüliek voltak. A csonka ország vetésterülete például 1925-re elérte a háború előtti szintet.

Lenin képes volt erre az enyhítő lépésre. Az ellene elkövetett merényletben súlyosan sérült ember 1922-ben Sztálint jelölte ki utódjául. Halála előtt nem sokkal azonban politikai végrendeletében már komoly aggodalmakat fogalmazott meg vele kapcsolatban. Hogyan is jellemezte Sztálint?

„Sztálin elvtárs, amióta főtitkár lett, mérhetetlen hatalmat összpontosított a kezében, s nem vagyok biztos benne, hogy mindig elég körültekintően tud majd élni ezzel a hatalommal. [...] Úgy gondolom, hogy Sztálin hirtelen természete és [...] ingerlékenysége végzetes szerepet játszott, no és bosszúvágya is [...] a bosszúvágy általában a lehető legrosszabb következményekhez vezet a politikában. [...] Sztálin túlságosan goromba, és ez a fogyatékoság [...] türehetlenné válik a főtitkár tisztségében. Ezért javaslom az elvtársaknak, gondolkozzanak Sztálin áthelyezésének módján, és jelöljenek ki erre a helyre másvalakit, akinek minden egyébtől eltekintve csak egy előnye van Sztálin elvtárral szemben, nevezetesen az, hogy türelmesebb, lojálisabb, udvariasabb és figyelmesebb.” (Eredeti kiemelés)

Rosszabb idők következtek. Lássuk a sztálini terror adatait Hruscsov beszédében (mivel nem történelmi dokumentumot írok, nem törekszem abszolút korrekt, szó szerinti fordításra):

A XVII. Kongresszus (1934) után:

„Megállapításra került, hogy a Kongresszus által megválasztott Központi Bizottság 139 tagja és tagjelöltje közül letartóztattak és golyó által kivégeztek (legtöbbjüket 1937-1938-ban) 98-at, azaz 70 százalékukat. (Zaj a teremben.)” (...)

„Ugyanerre a sorsra jutottak nemcsak a KB tagjai, hanem a Párt XVII. Kongresszusa küldöttjeinek többsége is. A Kongresszus 1966 szavazati és tanácskozási jogú küldöttje közül ellenforradalmi cselekménnyel vádolva több mint a felét – 1108 főt – letartóztattak. Már ez az egy tény is igazolja, mennyire nevetséges, kegyetlen, a józan ésszel ellenkezők voltak ezek, a Kongresszus többsége ellen emelt ellenforradalmi vádak. (Felháborodott hangok a teremben.)

Az aljasság csúcsa az a parancs, amit Sztálin utasítására – minden Párt- vagy hatalmi szerv megkerülésével – a terror gyorsításáról küldött a „bűnüldözőknek” a Központi Ellenőrző Bizottság titkára, [Enukidze](#) (akit 1937 decemberében kivégeztek) küldött szét az illetékeseknek. A dátuma: 1934. december 1.

„1./ A nyomozó hatóságok – a terrorista cselekmények előkészítésével vagy végrehajtásával vádoltak ügyét gyorsított eljárással kezeljék;

2./ A bíróságok – ne tartsák vissza a halálbüntetések végrehajtását az adott kategóriájú bűnösök kegyelmi kérvényei miatt, mivel a Szovjetunió Központi Végrehajtó Bizottságának Elnöksége nem lát lehetőséget az ilyen kérvények elbírálására;

3./ A Belügyi Népbiztosság (Народный Комиссариат Внутренних Дел) szervei – a fentebb megnevezett kategóriájú bűnözők halálbüntetését hajtsák végre közvetlenül a bírósági ítéletek kihirdetése után.”

Hát... az ember elolvassa és leírja ezt a pár sort, és – bár nem bátortalan ember – remeg a keze, és nyomás nehezedik a szívére! A legsötétebb emberi aljasságok egyike, a náci holokauszthoz hasonló embertelen hatalomgyakorlás. Órült, beteg agyvelő sugallhat csak ilyet. És mennyi sárban-gennyben csúszkáló szolgálélek kellhet mindennek a végrehajtásához?!

Sokszor elgondolkodtam már azon, milyen emberek lehetnek a végrehajtók? Már az egyszeri akasztást végrehajtó hóhér is végtelenül mocsok alak lehet, rosszabb fokozat a csoportos kivégzéseken résztvevő katona, vagy kivégző alkalmazott, de hogy valaki ilyen folyamat részese legyen, szerencsétlen emberek sorozatos kivégzésében vegyen részt, azt lehetetlen megemészteni. Katyn nemsokára sorra kerül, ott is eszembe fognak jutni a végrehajtók.

Pajtásunk, Sztálin legfőbb magyar tanítványa, Rákosi csak elolvasásra kapta kézhez a beszédet (a titkos ülésen – úgy tudom – külföldiek nem vehettek részt), gyorsfordítást diktált belőle a titkárnőjének. Vajon megérezte-e a sorsát?

Ebből a beszédből is értesülünk Sztálin Atyánk téziséről, amit a Központi Bizottság Plénumának 1937. február-márciusi ülésén fogadtatott el, vagy egyszerűen kinyilatkozta, miszerint minél közelebb leszünk a szocializmus megvalósításához, annál erősebb lesz az osztályharc. Erre tanít a történelem és Lenin. – mondta!

Nem eredménytelenül szítja a terrort: 1937-ben, 1936-hoz képest tízszeresére nőtt az ellenforradalmi bűncselekménnyel vádoltak száma!

Sok, hosszú és fárasztó. A valamikor álomban is jelentkező orosz tudásom (is) halványodik a korrallal, meg, mert szinte sohasem használom. Mégis folytatom a vérlázító sztálini terrorról szóló beszámolót. Két személy történetét próbálom rövidre fogva előadni.

Az egyik Roberts Eihe, lett születésű, vezető párt-csinovnyik. Az egyik legvadabb tisztogató volt éveken keresztül, ezeket küldött halálba szemrebbenés nélkül. Az élet – szovjet terror – furcsa fíntorai sorába tartozik, hogy ő is a terror áldozata lett.

Ütötték, verték, aláírtak vele hamisított vallomásokat, majd 1939. október 25-én lehetővé tették, hogy megismerkedjék a nyomozati anyagával. Sztálinhoz fordult (sokan tették): „Ha századrésze igaz lenne akármelyik vádnak, nem mernék Önhöz fordulni. (...) Az egész ügyem – példa provokációra, rágalomra, és a forradalmi törvényesség elemi alapjainak a megszegésére.” – írta. Hogy tudtak írni a félig agyonvert emberek? 1940. február 2-án bíróság elé állították, ahol tagadta bűnösségét. Egyetlen szó se igaz az egészből, kivéve az erőszakkal kicsikart aláírást. Február 4-én főbelőtték!

Ha lehet, még elképesztőbb a „leningrádi központ” ügye, ahogy az egyik tanúnak kiszemelt párttagról, Александр Розенблюм-ról (Alekszandr Rozenbljum) Hruscsov előadta:

„Amikor 1937-ben letartóztatták, kegyetlenül megkínozták, kisajtolták belőle hazug vádat maga és mások ellen. Ekkor cinikusan választás elé állították: ha vállalja, hogy tanúskodik a kitalált ellenforradalmi leningrádi központ vádlottjai ellen, akkor megmarad a feje, és élete végéig etetik és öltöztetik. Akár félét is kap, hogy készüljön a perre, nehogy elvétsen valamit a nyomozás és önmaga kárára.” Megtette, elítélték, de megérte Sztálin halálát és a rehabilitációt.

Megmozdult egyes vidéki pártszervezetekben – 1938 körül – a józan ész, felmerült, hogy talán a fizikai erőszak nem éppen pártszerű valami. A mind nyilvánvalóbban vérszomjas fenevad, Sztálin arcából kibújva gyorsan cselekedett. Megüzente a kételkedőknek, de minden érintetthez szólva, hogy dehogynem, a fizikai erőszak forradalmi fegyver, mert a kapitalista rendszerben is általánosan, és nagyon keményen alkalmazzák. Ami köztudottan valóban elég

általános gyakorlat volt, és máig is az. Gondoljunk csak az USA ellenállók ellen használt, a szörnybirodalom vezetői által szinte előírt kínzási örületet, ami napjainkban odáig jutott, hogy „fekete kínzótábor” volt vezetőjét, mégpedig női vadállatot (személyesen is kínzott) neveztek ki a CIA vezetőjévé. Nem osztályharc, de valami olyasmi ellen belföldön is elég kegyetlenül járnak el. Eszembe jutottak gyermekkori élményeim is. Láttam kakastollas csendőröket, akik először ütöttek, aztán kérdeztek, és akikről ránk maradt egy őket jellemző mondás: a *csendőrpertu*. A csendőr a nála alacsonyabb társadalmi rangú egyedet tegezte, őt viszont mindenkinek magáznia kellett. Nem egy embert vertek halálra.

Mit üzent Sztálin Atyánk (Hruscsov ismertette)? 1939. január 10-én rejtjelzett táviratot küldött minden nagy és kis hatalmi szervnek: „Az Összövetségi Kommunista Párt (bolsevik) Központi Bizottsága tisztázza, hogy fizikai ráhatás gyakorlati alkalmazását 1937-ben engedélyezte... Ismeretes, hogy minden burzsoá felderítő szerv alkalmazza a fizikai ráhatást a szocialista proletariátus képviselőivel szemben...”

Mielőtt visszatérnék a húszas évtizedben, és a harmincas évek első felében, valamint a negyvenes évektől Sztálin haláláig folytatott „tisztogatásra”, elmesélem, illetve idézem, mit is hallottam a moszkvai egyetemen a Hruscsov beszédből. Három órán keresztül olvasták Komszomol-vezetők az állítólag 12 órás beszédből a fiatalság részére kiollózott részleteket. A pártszervezetek hatórás élményben részesültek. A „Kolja, a nép ellenségének fia” című filmnovellámban írtam meg ezt az emlékezetes eseményt:

„Alig melegek meg az egyetemen, sor került a Szovjetunió Kommunista Pártjának emlékezetes kongresszusára, Hruscsov Nagy Apánkat és Tanítónkat leleplező beszédére.

Moszkva, az egyetem:

Alacsony, kopottas, kétemeletes épület, lehet, ma is úgy néz ki. Nagyterem, Komszomol-gyűlés. Vastag falak, függőleges formájú ablakok, mély beugrásokkal. Súlyos műselyem függönyök. A szokásos díszletek: a dobogón vörös posztóval takart asztal, vizeskancsó, poharak. Egy kis Sztálin-mellszobor. Generalisszimusz egyenruha, sok sújtás, csüngő. A pódium mögötti falon nagy arcképek: Marx, Engels, Lenin, Sztálin. Az asztal mellett szónoki pódium, mikrofon. Az egyik egyetemista, az egyetem Komszomolszervezetének vezetőségi tagja felolvas. Felváltva, vizet kortyolgatva olvasnak fel 3 órát a 12 órás beszédből, amit Hruscsov mondott el Sztálin terrorjáról a kongresszuson. (Meg kell keresni ezt a három órát, talán orosz archívumban nem nehéz megtalálni. Jó lenne pontos szövegrészeket mondatni.)

Néhány részlet a felolvasásból:

– ...Hős városunk, Leningrád párttitkárának gyilkosát teherautóval szállították a bírósági tárgyalásra. Az autóban a gyilkoson kívül hattagú őrség és az őrség parancsnoka ült. A teherautó egy ház falának rohant. A gyilkos szörnyethalt. Sem az őrség, sem a sofőr nem sérült meg...

– ...Másik város párttitkára a vérével írt levelet Sztálinnak. Figyelmeztette, hogy ellenség kerítette hatalmába a börtönt. Kínózzák, pedig ártatlan, minden gondolatával a kommunizmus győzelméért harcolt. Másnap bírósági tárgyalás, ítélet nélkül kivégezték... Aztán elneveztek egy várost róla. Mert a nép szerette. Hát hadd szeresse. Így, kőbe fagyasztva.

– ...X. Y.-t oly kegyetlenséggel kínozták, hogy összetörték kezét-lábát, majd amikor a törések összeforrtak, újra eltörték a csontokat...

– ...Sztálin maga állított össze számtalan „kivégzendők” listát...

– A gyűlés végén a narrátor – mint diák – behúzódik a folyosó egyik ablakmélyedésébe. Egy darabig döbbsen mered maga elé, aztán felfigyel a kivonuló diákok tartására, a néha felemelt arcokra. Mint a vert sereg fogolyoszlopa, úgy ballagnak: hajlott hát, mellre ejtett áll, üres tekintetek. A többség nemrégiben akár tetőket megmászva is igyekezett elköszönni a Haza Atyjától a hatalmas Vörös téren.

– (Ha van a temetésről készített archív, felülről fotózott felvétel, beúsztatható. A narrátor kommentálhatja, hogy a gyűlésről távozó diákok élményéről van szó.)

– (Zene: Viszockij, vagy az ő stílusában, üvöltő fájdalom.)”

Most, hogy megtaláltam a (remélhetőleg) teljes beszédet, bővebb szörnyűség-skála áll rendelkezésemre. Először mégis megkísérlek korábbi tisztogatásokról elfogadható adatokkal szolgálni, és csak azután térek vissza a beszédhez. Nem szeretek nagy lyukakat hagyni!

Remek weblapot találtam, az Arcanum Digitális Tudománytárát⁶¹, de olyan bőséges (és érdekes) adathalmazt borított rám, hogy az 1920-1936 évek politikai (csak politikai, több nem fér a könyvembe) jellegű adataiból mellékletet¹ csináltam, akinek kedve van, böngéssze. Egyelőre ebből a sötét történelmi korszakból emelem ki a megengedhetetlen erőszakot. Meglátjuk később, hogy Hruscsov beszéde mennyire foglalkozik az 1936-39 évi nagy tisztogatástól Sztálin haláláig terjedő terrorral.

Mostantól kezdve a zárást jelző mondatig az Arcanum adataira támaszkodom.

Lenin utasítására (mégis puhább?) 1920. január 17-én – a Gyenyikin felett aratott győzelem okán – eltörlik a politikai elítéltek halálbüntetését. Kitör a lengyel-orosz háború, és erre májusban vissza is állítják a halálbüntetést.

1921-ben, ugyancsak Lenin javaslatára szűkítik a Cseka tevékenységi körét, és rendeletet hoznak a hamis feljelentésekért a törvény előtti felelősségről. (Törvény, ami nem sokáig élhetett, vagy szemrebbenés nélkül hágták át.) Az Izvesztyija párhuzamosan kinyomtatja a Moszkvai Forradalmi Katonai Törvényszék elnökének, Szmirnovnak a nyilatkozatát, amelyben közli, hogy 1917–19 között *a Cseka évente átlagosan 4194 embert végeztetett ki bírósági eljárás nélkül. 1920-ban csak Moszkvában 639, 1921-ben 758 embert lőttek ítélet nélkül föbe.* Tomboló, önkényes terror!

Már 1922 nyarán halálra ítélnék 34 eszer vezetőt. Nyílt politikai terror! A II. Internacionálé intervenciója menti meg az életüket.

A Csekát felváltja a GPU, majd pár év múlva az NKVD.

Szinte azonnal, X. 16-án az ÖKVB határozata biztosítja a GPU-nak azt a jogot, hogy bírósági eljárás nélkül kivégeztethesse vagy munkatáborba zárathassa a társadalmilag veszélyesnek minősített elemeket. (ÖKVD = Összoroszági Központi Végrehajtó Bizottság)

A menseviknek maradt OSZDMP illegálításba vonul.

Nem terror, csak fontos esemény: 1922. 10. 30-án a föderatív alapon létrejött Szovjetunió (SZU) szovjetjeinek I. Kongresszusa bejelenti a SZU megalakulását, megválasztja a parlament szerepét betöltő Központi Végrehajtó Bizottságot (KVB), illetve elnökeként (államfői szerepre) Mihail Kalinyint.

Az 1923 évi eseményeket olvasva találkozunk az ember először olyan információval, amely szerint kemény hatalmi (nem szimpla politikai, elméleti kérdések körül zajló) küzdelem folyt a kommunista vezetők között: Az augusztusi kiszlovodszki *barlangtalálkozón* Zinovjev, híveivel (Frunze, Lasevics, Jevdokimov) megpróbálja Buharint és Vorosilovot maga mellé állítani Sztálin ellene irányuló manővereinek kivédésére. Az utóbbiak azonban beárulják a főtitkárnak. Aki nekilátott nyilván listázni, mint teszi most Orbán. Mennyivel megelőzte császár-jelöltünket, meg az amcsi drón-vadászokat, Bush-t és Obama-t, hogy a vérért lihegő Trump-ról ne is beszéljék!

Ekkor indult a pravoszláv egyház vezetése elleni támadás, és pedig belülről! Az orosz zsinaton a bolsevikokhoz lojális, „Megújulás” nevű egyházpolitikai áramlat megfosztja Tyihont a pátriárkai címtől. A „kommunista kereszténységet” hirdető csoport 1943-ig létezik. Pár hónappal később Tyihonov levélben beismeri „bűnösségét”, de a pátriárka címet élete végéig – 1925-ig – így sem kapja vissza.

A GPU először tartóztat le kommunistákat, szinte kizárólag munkásokat, akik a bürokratikus apparátus visszaszorítását követelték.

Megkezdik a működésüket a Szolovki-szigeten, és a Pacsora völgyben épült táborok.

Az eszer párt bejelenti feloszlását.

1924 januárjában Zinovjev és Kamenyev Trockij kizárását követeli a pártból, ezt viszont Sztálin taktikai okokból ellenzi.

Meghal Lenin, Krupszkaja átadja a Kongresszushoz intézett politikai végrendeletét a KB-nek... Sztálin ígéretet tesz, hogy megváltozik.

Sztálin először fejtegeti, hogy a fasizmus és a szociáldemokrácia ikrek. Nyilvánvalóan a maradék mensevikeknek szól az üzenet. Ezt a nézetet cikkben is megerősíti.

Május 23–31: Az OK(b)P XIII. Kongresszusa megerősíti Sztálint a főtitkári székben. A többség (Zinovjev, Kamenyev, Buharin, Rikov, Kalinyin, Sztálin) elítéli a Trockij vezette „baloldali ellenzék” nézeteit. Lassan, de biztosan szorítják ki Trockij-t a vezetésből.

Kamenyev a moszkvai pártbizottság plénumán a trockizmust önálló áramlatnak minősíti, amely „mindig szemben állt a párt hivatalos ideológiájával”.

1925 januárjában, KB-ülés dönt Trockij leváltásáról a hadügyi népbiztosság (hadügy-minisztérium) vezetéséről. Ezzel szét is hullik a Zinovjev-Kamenyev-Sztálin szövetség. Nekem úgy tűnik, Sztálinnak nincs tovább szüksége rájuk, ők meg nem elég óvatosak.

Frunze-t kinevezik a hadügyek élére, élénken hozzákezd a hadsereg megreformálásához, hamarosan azonban furcsa műtéti hiba miatt meghal!

Annyira óvatlanok, hogy szeptemberben Zinovjev, Leningrád párttitkára a Pravdában már élesen bírálja a NEP államkapitalizmusát. Kimondja, hogy a szocializmus végleges megvalósításának egyetemes előfeltétele van. Ezzel színre lép az úgynevezett „új” vagy „leningrádi ellenzék”, amely Sztálinnal szemben Zinovjevet támogatja (Kamenyev, Krupszkaja, Szokolnyikov). Veszélyesnek minősíti a gazdag parasztság megerősödését, s a NEP revízióját követeli.

Decemberben már meg is verik őket: Az OK(b)P XIV. Kongresszusán a „leningrádi ellenzék” vereséget szenved a Sztálin mögé sorakozó párttöbbségtől (Buharin, Rikov, Tomszkij, Kalinyin). Krupszkaja figyelmezteti a kongresszust, hogy a többség nem kritériuma az igazságnak, biztosítani kellene a kisebbség számára a létezés demokratikus feltételeit. Kamenyev pedig megkérdőjelezi Sztálin főtitkári alkalmasságát, de mindkettőjüket durván letorkolják. Zinovjev kifejti, hogy nem a szocializmus építésének szükségességét kérdőjelezte meg, hanem a felépíthetőségét egy országban, mert végleges győzelme csak nemzetközi méretekben lehetséges. A Kongresszus a „szocializmus egy országban” tétel álláspontjára helyezkedik, és változatlanul kitart a NEP mellett. A párt Össz-szövetségi Kommunista (bolsevik) Pártra – ÖK(b)P – változtatja nevét.

Megszűnik a mensevik OSZDMP, az eredeti szociáldemokrata párt.

1926 a belső ellentétek kiéleződésének éve:

Január eleje: A PI ülésén Sztálin Buharin támogatásával döntő vereséget mér a Zinovjev–Kamenyev–Krupszkaja csoportra. Zinovjevet leváltják a leningrádi városi és területi pártszervezet első titkári, ill. a leningrádi szovjet elnöki posztjáról, míg Kamenyevet a moszkvai szovjet éléről és az NT elnökhelyettesi tisztségéből.

Február 12: Szergej Kirovot (az Azerbajdzsáni KP addigi első titkárát) a Leningrád kormányzósági pártkonferencia formálisan is megválasztja első titkárnak.

Március 4: A korábban vereséget szenvedett két ellenzék (a „baloldal” és a „leningrádi”) szövetségre lép egymással (Trockij, Preobrazsenszkij, Pjatakov, Zinovjev, Kamenyev, Krupszkaja) a sztálini–buharini többség ellen. Az ún. „egyesült ellenzék” a „szocializmus egy országban” jelszó elutasítása, a párt-és munkásdemokrácia követelése, a „kulákbárát” NEP-politika kritikája alapján áll.

Április 6–9: A KB plénumán először lép a nyilvánosság elé az „egyesült ellenzék”.

Július: Megjelenik a „13-ak” nyilatkozata. Ebben az „egyesült ellenzék” kifejti nézeteit: a gazdagparasztság visszaszorítása, fokozott iparosítás, a bürokrácia felszámolása, a világforradalmi folyamat támogatása.

Július 14–23: A KB-plénium kispolgári elhajlással vádolja meg az ellenzéket. Zinovjevet kizárják a PI-ből, helyette póttagnak bevásárolják Kirovot.

Közben szovjet–német semlegességi és megnemtámadási szerződést írnak alá Berlinben. A Reichswehr és a Vörös Hadsereg vezetői felveszik a kapcsolatokat. Szovjet tisztek érkeznek továbbképzésre a német katonai akadémiára.

1927-ben:

Megindul a tervgazdálkodás, elkezdik az első 5-éves terv kidolgozását.

Trockij levelet intéz a KB-hez: „Ma meghamisítják a szavainkat, holnap a tetteinket fogják meghamisítani. Hogy nem esett még le Trockijnak, hogy az életével játszik?

Vita zajlik a Kína-politika körül, a Kominternig menően. Trockijék Csang Kaj-sek ellen lépnek fel. Amikor az elkezd üldözni a Kínai Kommunista Pártot, visszavonják tőle a szovjet katonai tanácsadókat.

Az „egyesült ellenzék” szervezkedik, az Októberi forradalom 10. évfordulóján tüntetést szervez, azt szétverik. A KB és a Központi Ellenőrző Bizottság kizárja a pártból Trockijt és Zinovjevét, „antileninista szervezkedés” vádjával. [Adolf Joffe](#), Trockij barátja, a kialakult helyzet miatt öngyilkos lesz. Tisztábban látott, mint barátja, és súlyos betegségben is szenvedett. Volt Joffe nevű profom az egyetemen, vajon rokona? Nézegetve Adolf Joffe életrajzát, nem nagyon valószínű.

December 2–19: Az ÖK(b)P XV. kongresszusán a sztálini többség (Buharin, Rikov, Kalinyin, Tomszkij, Molotov, Vorosilov) végleges vereséget mér az ellenzékre, minden tagját – kb. 1500 embert, köztük Karl Radeket, Jurij Pjatakovot, Lev Kamenyevet – kizárja a pártból és vidékre vagy Szibériába száműzi. (Trockij kivételével 1933-ig visszaveszik őket.) Elfogadja az iparosítás meggyorsítását, a gazdasági eszközökkel ösztönzött kollektivizálást. (A taglétszám 786 288 fő. Ennek mindössze 1%-a volt 1917 előtt is a párt tagja.)

Az év folyamán eltörlik a cári időszak igazolványrendszerét. (A helyváltoztatás az állampolgárok részére külön engedélyhez, személyi igazolványhoz volt kötve.). Rövidesen, 1932-ben, szigorított formában visszaállítják.

Az 1928-as év heves küzdelmek színtere. Sztálin és néhány követője (Molotov, Vorosilov, Kaganovics, Kalinyin) a parasztsággal szemben a Hadikommunizmus gyakorlati (nem meghirdetett) visszaállítását forszírozza (magas adók, állami begyűjtés,...), velük szemben Buharin és követői (Rikov, Tomszkij, Uglanov) a törvénytelenések megszüntetését, a gabona felvásárlási árának növelését, az erőszakos kuláktalanítást követeli. Buharin titkos találkozót szervez Szokolnyikovval és Kamenyevvel, amin Sztálin elleni fellépés lehetőségeit vizsgálják. Buharin követői közül többet leváltanak tisztségéből.

Januártól nyárig 150 kisebb parasztfelkelés tör ki, a kulákok (végül is kik azok?) tömegesen tagadják meg a megemelt adók kifizetését, lelőnek 3 000 végrehajtót. Találni kulák meghatározásokat, vannak elviek, de az igazsághoz legközelebb álló szerint mindenki, aki nem lép be a kolhozba.

Az 1929 évet a tisztogatások, a kulákok elleni terror és a felajánlások évének kerestelek el, mert még ugyan nem a legnagyobb egyik sorozatot tekintve se, de megindultak a gőzhengerek.

Tisztogatások: 51 000 tisztviselőt küldenek el „megbízhatatlanság” miatt. Kiutasítják Trockijt az országból (most még életben marad). Buharin nyilatkozatokban szembefordul a KB-vel. Bírálja a kollektív vezetés hiányát, az elbürokratizálódást, a parasztság „katonai-feudális” kizsákmányolását. Alekszej Rikov és Mihail Tomszkij támogatják. A második nyilatkozata napján összeül a KB és KEB plénuma, és jobboldali elhajlóknak minősítik őket. Három hónap múlva az ÖK(b)P 16. Konferenciája – mivel az 1928-as gabonaválság a belső falusi osztályellenségtől való pszichés félelmet erősíti – hozzájárul a falu feletti állami ellenőrzés, a kollektivizálás gyorsításához. Élesen elítélik a „jobboldali ellenzék” (Buharin, Rikov, Tomszkij). Buharint leváltják a Pravda főszerkesztői posztjáról. Tomszkijt is leváltják, Buharint eltávolítják a Komintern éléről is. Novemberben Buharint kizárják a Politikai

Irodából, társai pártbüntetésben részesülnek. A hónap végén mindhárman önkritikát gyakorolnak a Pravdában.

Kulák-kérdés: Sztálin meghirdeti a teljes kollektivizálás azonnali végrehajtását (nov.). pár napon belül 25 000 munkásagitátor indul vidékre a feladat segítésére (ez a szám 1930-ban eléri a 250 000 főt). Dec. 27-én, a marxista agrárszakemberek konferenciáján kiadja a „kulákság mint osztály likvidálásának” jelszavát. Ezzel kitelepítésekkel, templomok bezárásával járó pánikszerű hajsza indul meg a magasabb kollektivizálási arányszámok eléréseért. Elkezdődik a SZU történelmének egyik legaljasabb irtóhadjárata.

Felajánlások: A Vörös Viborg gyár munkásai szocialista munkaversenyre hívnak fel a Pravdában. Leningrádi üzemek kezdeményezésére országosan megtartják az ún. „Iparosítás Napját”, amelynek keretében a dolgozók felajánlják napi keresményüket az iparosítás javára.

Megkezdődik Sztálin dicsőítése az egyértelmű személyi kultusz jegyében. Vorosilov szinte istenítő cikket ír Sztálinról, 50. születésnapja alkalmából!

1930: Fintorok éve!

Hihetetlen agyafúrt gazemberségek zajlanak: övezeti határidőket állapítanak meg a kollektivizációra, elkobozzák a kulákgazdaságok felszerelését, Szibériába és Észak-Oroszországba telepítik a kifosztott családokat, a Pravda sürget, az év végéig el kell érni a 75%-os kolhozosítást, az ellenállókat kizárják a választójogból (ami már amúgy is kutyaagumit ér).

A nagyhatalmakhoz fordul XI. Pius pápa, hogy a kollektivizálást kísérő vallásüldözések miatt gyakoroljanak nyomást a SZU-ra.

Jönnek a fintorok: Sztálin elhatárolja magát a túlzásoktól, a KB határozatban ítéli el a torzulásokat, kényszerítést. A parasztok tömegestől lépnek ki a kolhozokból. A kollektivizált területeken a régi faluközösségeket felosztatják, szerepüket a helyi szovhozok és kolhozok veszik át.

Masszív támadás indul a jobboldali ellenzék ellen: a XVI. Kongresszus elítéli őket, sorozatban mentenek fel vezetőket, kivégeznek három szimpatizánst (Blumkin, Rabinovics, Szillov). Még vezető körökben mozgókat is meglep ez a lépés: először végeznek ki politikusokat minden komoly eljárás, fanfár nélkül.

Per indul az Iparpárt ellen, műszaki főiskolák (szerintem csak a nevük miatt vélik annak, az „Institut” is egyetemet jelentett) professzorait vádolják diverziós cselekményekkel.

Megreformálják az NKVD-t.

Molotovot nevezik ki a Népbiztosok Tanácsa (miniszterelnökség) elnökévé.

1931: A kuláktalanítás második fintora!

Napirenden a terjedő antiszemitizmus: Sztálin tagadja.

Felépül az első iparváros, Magnyitogorszk (a mágneses anomália közelében), több ezer fogoly életébe került.

Új lendületet diktálnak a kollektivizálásnak. „Hazafias kötelesség” belépni. A kitelepítettek már csak a pusztá hátsójukat vihetik. Polgárháborús állapotok, fegyveres parasztbandák.

Közben, március 1–9: Újabb konstruált per, a „mensevikek ellenforradalmi szervezetének (Szövetségi Iroda) pere”. Olyan egykori szociáldemokratákat ítélnak el, akik központi hivatalokban (pl. Tervhivatal) dolgoztak (Szuhanov, Troman, Jakubovics, Ser). A vád titkos szervezkedés, a II. Internacionáléval való kapcsolat volt. Elmarad viszont a „Dolgozó Parasztság Pártja” koncepció perének nyilvános tárgyalása (Kondratyev, Cselincev, Csajanov). A vád kolhozellenes agitáció.

Lassan abbahagyom, mert „sok a jóból”. Mérhetetlen ostoba-gazemberség!

1932: Éhínség!

Millió nemzetközi, megnemtámadási szerződés kötöttik.

Közben: Az erőszakos kollektivizálás eredménye szörnyű éhínség Ukrajnában, Kazahsztánban, a Kubany vidékén, az Észak-Kaukázusban és Nyugat-Szibériában. Az 1932–33. évi éhínség áldozatainak számát 3–5 millió főre becsülik. Amíg 1921–22-ben, a volgai éhínség ide-

jén a Lenin vezette szovjet kormány segítségért fordult a világhoz, addig a sztálini pártapparátus nem tesz lépéseket a tragédia elkerülésére, sőt mindent elkövet, hogy az éhínséget eltussolja.

A KVB és az NT határozata értelmében a törvény drákóian megszigorítja az állami üzemek, állami gazdaságok és közös gazdaságok vagyonvédelmét. (Az éhség miatt elszaporodtak a lopások, amiket ezután főbelövással – enyhítő körülmény esetén 10 év lágerbüntetéssel – torolnak meg.) Több körzetben parasztlázadások, Bugyonnij lovashadserege falvakat perzsel fel!

A mult-kor⁶² így ír az éhínségről: „Az ukrán Nemzeti Tudományos Akadémia Demográfiai és Szociális Kutatóintézete által közzétett adatok szerint a holodomor (az ukránok nem tudják kimondani a „g”-t ezért nem „golodo” = éhezés) során az ukrán városokban 940 ezer 15 és 60 év közötti munkaképes korú lakos, 262 ezer idős ember és 800 ezer gyermek halt éhen. A falusi lakosság körében az éhínség 660 ezer munkaképes és 242 ezer idős korú személy, valamint 594 ezer gyermek életét követelte.” Azaz az összes haláleset 3,5 millióra tehető. Az angol nyelvű Wikipedia lap⁶³ valamivel több halotról és járulékos veszteségekről ír. 2010 évi, a kijevi Fellebbviteli Bíróságtól származó adatokra hivatkozva 3,9 millió halotról, és 9,1 millió születés-kimaradásról ad számot. Sajnálatos ugyan, de ilyen járulékos szörnyűségekkel a világ statisztikai rendszerei nem foglalkoznak, és 2010 már súlyos orosz-ukrán ellentétéktől volt terhes.

Közben döntenek a II. Ötéves terv direktíváiról.

Két ellenzéki csoportosulás is születik, majd hal el pillanatok alatt.

A Rjutyin-csoport a Buharin-iskolából nő ki. Az utóbbi a Kommunista Egyetem oktatóiból (Szlepkov, Mareckij, Alekszandrov) álló kör, amely a sztálini gazdaságpolitikát bírálja. A régi párttagokból szerveződő Rjutyin-csoport (Karpov, Ter-Vaganyan, Szten Rjutyin) 120 oldalas programot (ennyi volt a doktorira javasolt mérnök-közgazdász diplomamunkám) dolgoz ki: elítélik az önkényt, javasolják a beruházások visszafogását és a főtitkár leváltását. Sztálint a „párt rossz szellemének” nevezik. Ez nyártól őszig zajlik. Októberben a KEB „ellenforradalmi kulákszervezet” névvel illetve elítéli őket, Rjutyint 10 év börtönre ítélik, bár Sztálin azonnali kivégzést akar. 1937-ben ki is végzik! Pokoli terror! Zinovjevet és Kamenyevet, mivel kapcsolatban álltak a Rjutyin-csoporttal, másodszor is kizárják a pártból, és az Urálra száműzik.

A másik ellenzéket a volt földművelési népbiztos, Alekszandr Szmirnov vezeti, és gyári munkások között keresnek támogatást a sztálini vezetés leváltásához.

November 9-én öngyilkosságot követ el Sztálin második felesége, Nagyezsda Allilujeva.

Szörnyű éhínség: a drasztikus kollektivizáció eredménye.

1933-ban tovább tombolt az éhínség, elsősorban Közép-Ázsiában.

Sztálin és Molotov a repressziók mérséklésére figyelmeztető titkos levelet ír a Párt, a szovjetek és az OGPU szerveihez. Segít elképzelni, mi zajlott, ha ilyen lépésre kényszerültek!

Letartóztatják a Buharin-iskola tagjait.

Több fórumon bejelentik a kapitalizmussal békés egymás mellett élés politikáját.

Megnyitják a Belomorkanalt, ami ugyancsak kényszermunkásokkal épült. Az életben maradt munkásokat átszállítják Tajsetbe, a Bajkál-Amúr vasútvonal építkezéséhez.

Új munkatáborok létesülnek Magadan környékén. Borzasztó vidék lehet, szinte állandó a fagy. A Moszkvában töltött éveim alatt értesültem arról, hogy az ott dolgozó (oda irányított) emberek igen kiemelt jövedelemben és rendkívüli szabadságolásban részesülnek.

Itt értem utol Hruscsov beszédét. 1934. január-februárjában került sor arra a XVII. Kongresszusra, amin Sztálint „bizánci” körülmények között ünneplik, és amin Kirov majdnem megveri a vezető pozíciók választása során. Többen vezekelnek: Zinovjev, Kamenyev, Buharin, Rikov és Tomszkij. A KB-be választják Hruscsovot, Jezsovot, Beriját, Visinszkijt, Bulganyint és Poszkrjobisevet. Micsoda névsor! Több terror-vezér és az orosz Polt (Visinszkij). Ezt követi a „nagy tisztogatás”, amikor a KB, majd a tagság több mint felét perbe fogják, megkínózzák, kivégzik. Lehet, nem, van forrás, amely szerint Sztálin pontosan tudta, kik szavaztak ellene?! A szavazatokat ugyanis meghamisították, úgy tudta megőrizni a hatalmát. Mintha napjaink Magyarországon történe!

Kísérletet teszek arra, hogy a további eseményeket a Hruscsov-beszédet olvasva kövessem, talán párhuzamosan ügyelve az Arcanum adataira is.

Tehát Hruscsov mondja:

Az akkori idők nyomozóhatóságainak anyagai szerint úgy adódik, mintha szinte minden határvidéken, járásban és köztársaságban léteztek volna „jobboldali-trockista kém-terrorista, diverzáns-áruló szervezetek és központok”, és ezeket a „szervezeteket” és „központokat” valamilyen oknál fogva rendszerint a járási, határkörzeti párttitkárok, vagy a nemzeti kommunista pártok KB-tagjai vezették. (Mozgás a teremben)

Szabadabban: Az NKVD-ben listák készültek, Jezsov Sztálinhoz küldte a tervezett büntetések jóváhagyására. 1937-38-ban 383 ilyen listát küldtek Sztálinnak sokezer párttagról, tanácstagról, komszomolistáról, katonai- és polgári alkalmazottról, akik aztán az általa előírt büntetésben részesültek. Más információk szerint maga is készített listákat, nem várt segítségre! Annak ellenére, hogy a KB Plénuma 1938 januárjában ismert kijózanodásról döntött (hol volt akkor Sztálin?), a széleskörű elnyomás 1938-ban is folytatódott.

Az egyik legnagyobb kárt okozó rémtett-sorozat a tisztikar megtizedelése volt:

Hruscsov így számol be róla (tömörítem):

Rendkívül nehéz körülményeket teremtett, különösen a háború elején, hogy az 1937-41 évek során, rágalmaknak felülve számtalan tisztet és politikai munkást kivégeztek. A legalacsonyabb szinttől a legmagasabbig megsemmisítették azokat a kádereket, akik valami gyakorlatra tettek szert Spanyolországban és a Távol-Keleten.

A tiszték elleni üldöztetés azzal a romboló hatással is járt, hogy a legénységet arra tanították, leplezzék le parancsnokaikat, mint álcázott ellenségeket. Ez természetesen negatív hatást gyakorolt a katonai fegyelemre a háború kezdetén. – jelenti ki Hruscsov.

(A MOSZT3-ból, 96.o.): A német titkosszolgálat a prágai szovjet képviselőnek sikerrel ad be provokatív információt arról, hogy a Vörös Hadsereg vezetői között sokan szervezkednek Sztálin ellen. Perek indulnak, amelyek során ennek a provokációjának felülve Sztálin gyakorlatilag lefejezi a tisztikart, ezredesig bezárólag a Vörös Hadsereg tisztjeinek mintegy 90%-át löveti agyon. Az első öt marsall közül hármat végeztet ki! A hadsereget tapasztalt vezetés nélkül éri a német támadás 1941 júniusában.

Viccnak tűnhet: ráadásul számos figyelmeztetés ellenére általános a felkészületlenség a német támadásra. A tervező mérnökök kiváló fegyvereket terveznek, de nem folyik komoly gyártás, háborúra készülés az iparban.

Hruscsov, talán magát védve ilyen gyermekes esetet is előad:

„Emlékszem, hogy azokban [a német támadás utáni] napokban felhívtam Kijevből Malenkovot [minden bizonnyal ott ült a vezetők között!], és azt mondtam:

A nép bevonult a hadseregbe [valószínűleg önkéntesekről van szó], és fegyvert követel. Küldjétek fegyvert.

Malenkov azt felelte:

Fegyvert nem tudunk küldeni. Minden puskát Leningrádba küldünk, fegyverkezzetek magatok.”

Még hihető is.

Miért ne hinné el az ember, ha az is előfordulhatott, hogy Sztálin parancsba adta: tűzre tilos válaszolni. Egyes német csapatok provokációjának vélte a fegyverropogást. Ez is ellentmondás, persze, hiszen Sztálin napokig a nyaralójában rejtőzködve „nyalta a sebeit”, összeomlott. A politikai és katonai vezetésnek kellett lelket lehelnie belé, és visszavinni a Kremlbe.

Pedig a háború előtti hónapokban már zseninek hitte magát. Itt idézzek olyan véleményt, hogy a rettenetes terror végül rendkívüli eredményeket szült, amelyeken a világ csak ámuldozni tudott? Lehet elmélgedgetni azon, mi okozott nagyobb riadalmat a tőke világában, a terror, vagy a gazdasági eredmények?

A [MOSZT3](#)-ból:

„Az ár tehát pokoli, de az eredmények önmagukban imponálók. Az első 5 éves tervet 4 év 4 hónap alatt valósítják meg, ennek során a Szovjetunió olaj-, vas- és gépipar tekintetében feljön a világ második, villamosenergia szempontjából pedig a harmadik helyére. A fejlődés kétségtelen. 1913-ban a cári Oroszország az akkori USA termelésének mindössze 6%-át adta, 1932-ben a Szovjetunió már 45%-át.” (92.o.)

Hruscsov: Felszámoltuk az analfabetizmust.

A gazdasági koncepciónak, amit – mint láthattuk – sokan támadtak, racionális okai voltak:

„- A Szovjetunió egyedüli kollektivistá országként létezett a két világháború között, a tőkés gazdasági rendszerű államokkal nem tudott kereskedni, se segélyre, se bankkölcsönre nem számíthatott, ezért a modernizációt saját belső forrásaiból kellett kipróbálnia.

– Egyedüli „szocialista” országként autarkias gazdaságot kellett építenie, ehhez elkerülhetetlen volt a nehézipar, a bányászat és az energiaszektor fejlesztése.

– Az országnak súlyos élelmezési gondjai voltak, ennek az erőszakos kollektivizáció csak részben volt oka, a mezőgazdaságot mindenképpen fejleszteni kellett, ehhez mezőgazdasági gépiparra, traktorokra, kombájnokra volt szükség.

– Nem lehettek illúziói a Szovjetunióknak a honvédelem kérdésében sem. Egyedülálló társadalmi rendszerükkel nem gondolkodhattak egy esetleges támadás esetén szövetségesekben, az önálló erőből történő védelemre kellett berendezkedniük, ehhez pedig erős háttérpar, és mindenekelőtt hadiipar szükségeltetett. Fontos szerepe lesz később a második világháború megnyerésben annak a ténynek, hogy iparukat duplex módon fejlesztik, azaz az európai iparvidéknek létrehozzák az Urálon túli tükörképét, ide tudják majd a német bombázások idején a termelést áttelepíteni.” (93.o.)

Végül:

„Mindezen tényezők mellett a szovjetrendszer rengeteg ember számára jelentett felemelkedést korábbi állapotukhoz képest. A falvakból városokba költöző lakosok komfortos lakást, biztos munkahelyet, személyigazolványt, működő infrastruktúrát, rendszeres jövedelmet, nyugdíjat és orvosi ellátást kaptak, ezeket a luxusokat a cári rendszerben tízmilliók nem

engedhették meg maguknak. A kultúra területén mindenekelőtt az analfabetizmus felszámolása tartozik a rendszer jelentős eredményei közé, de a művelődés és a szórakozás intézményei is nyitottabbá váltak a 20-as évektől, immáron nem volt álom egy színház vagy mozi látogatás. Igaz, ezek az intézmények a 30-as évektől csak „szocialista kultúrát” közvetítettek, ami erősen sematikus, propagandisztikus jellegű volt, és szellemiségében maximálisan kiszolgálta az uralkodó pártot. Mindezekkel együtt a hatalom mégis stabil bázissal, jelentős tömegtámogatással rendelkezett, és az 50-es évek közepéig kifejezetten szilárd volt.”

Tulajdonképpen már a Nagy Honvédő Háború alatt zajló eseményekről írok, lehet, hogy át fogom szerkeszteni a szöveget.

Sztálin rémtettei közé tartozik etnikumok sorának kitelepítése 1943-44 során, és talán nem túlzok, ha ezt kiemelkedő barbarizmusnak tartom.

Először hallgassuk meg Hruscsovot:

Kitelepítették a karacsaeveket. Ugyanebben a periódusban, 1943 végén azonos csapás érte a Kalmük Autonóm Köztársaságot. 1944 márciusában minden csecsent és ingust kitelepítettek szülőföldjükről, és a Csecsen-Ingus Autonóm Köztársaságot felszámolták. 1944 áprilisában a Kabardin-Balkár Autonóm Köztársaság területéről kitelepítettek minden balkárt, és a köztársaságot átnevezték Kabardin Autonóm Köztársasággá. Az ukránok azért kerültek el ezt a sorsot, mert túl sokan voltak, és nem fértek volna el másutt. (Vicces? Nagyon nem!)

A csecsenekről kevés magyar tudhat többet nálam. Kisvállalkozást vezetve kerültem kapcsolatba Csecsenfölddel, öt-hatszor látogattam oda. Az élményeimet és véleményemet megírtam angolul a weblapomon <http://www.amrita-it.com/Chechnya.htm>, majd írtam róla a „Világok, népek, emberek” című könyvemben is. Most két momentumot emelek ki a kis nép iszonyú történelméből. Az egyiket csecsen kapcsolatom mesélte el, aki kisgyermek volt, amikor bevagonírozták a szüleivel és húgával együtt. Télen. Három napig nem nyitották rájuk a vagon ajtaját. Amikor végül kinyitották, több felnőtt, és a húga is halott volt. A hűgát kitepték az édesanyja öleléséből, és kutyák közé hajították. Az édesanyja még látta, amikor csukták rájuk az ajtót, hogy a kutyák elkezdtek marcangolni a gyermekét. Nem tudtak mindenkit bevagonírozni, a lemaradtakat csűrökbe terelték, és rájuk gyújtották. Két kérdés is felmerül bennem, amikor ez a szörnyűség eszembe jut: milyen vadállatok szolgálják ki a terror-vezéreket, és miért várják el a gyilkos hatalmak, hogy az így megtagasott népek ne küzdjenek a szabadságukért? A másik nem a nép történelmének része, illetve talán érintőlegesen az is. Inkább a magyar történelem kis pillanata, és számomra fontos emlék. Bár már elszakadtam az államtól, a Külkereskedelmi Minisztériumban tett látogatásom alkalmával ismerős vezető megkérdezte, vállalnám-e annak közvetítését, hogy Magyarország (az akkor még szocialista ország) kész elismeri a magát függetlenné nyilvánító ország kormányát? Megbízólevelet kaptam, és a csecsen miniszterelnökkel közöltem a kormány szándékát. Bölcsebb volt, mint megbízóim: megköszönte, de a helyzetük bizonytalanságára utalva korainak tartotta. Példa arra, hogy kis emberek is szerepet kaphatnak történelmi mozzanatokban.

Hozzáteszek még egy leírást az észak-kaukázusi borzalmakról:

Az Észak-Kaukázus a II. világháború kitörésével még fontosabb lett a Szovjetunió számára. Stratégiai jelentősége már ekkor is megkérdőjelezhetetlen volt, emellett egyfajta kulturális, vallási, nyelvi és etnikai választóvonal szerepét is betöltötte. Ám jelentőségteljes szerepét a háború alatt leginkább az itt található kőolajnak köszönhette. A Szovjetunió akkori kőolaj termelésének 58,5 %-a bakui és batumi mezőkről került ki, melyeknek több mint 27,5 %-át Groznijon keresztül szállították tovább az ország többi részébe. Továbbá fontos lelőhelyek feküdtek még Malgobek és más városok közelében, illetve a szovjet kőolaj-készletek nagy része is ezen a területen került finomításra. Mindezek ellenére a két világháború közötti időszakban folyamatosak voltak a kisebb-nagyobb összetűzések a szovjet kormányzat és a csecsen lakosság között. Az 1940-es évek elején a német térnyeréssel egyre inkább erősödtek a szovjethatalommal szembehelyezkedő gerilla csoportok. Ezek aktivitása

1942 ősze és 1943 nyara között volt a legerősebb. A legnagyobb támogatottságot kapott csoportokat Hasszan Iszmailov és Majbrek Szeripov vezette, de a németek Oszman Szaidurov segítségével hadifoglyokból is szerveztek gerilla csoportokat. Rajtuk kívül még többeket támogattak a németek, a kívánt eredményeket azonban nem sikerült elérni. A Második Világháború alatt, 1944-ben a németekkel való együttműködés miatt Sztálin elrendelte a csecsenek kitelepítését a kazak sztyeppékre. Tony Wood szerint a német megszállókkal való kollaborálás, csak annyiban helytálló, hogy az emigráns csecsen körök – köztük Shamil imám unokája – felvették a kapcsolatot a német hatóságokkal. Emellett Wood még azt is hozzáteszi, hogy a Wermachtal való együttműködés igencsak korlátozott volt, ugyanis a németek kezén csak egy csecsen város, Malgobek volt. Az említett települést még 1942-ben foglalták el; a város lakossága zömmel orosz és nem csecsen-ingus szülőktől származott. A kitelepítés hátterében Tony Wood állítása szerint inkább az állhatott, hogy megfékezzék a 1940-es évek elején kialakult nemzeti felkelést. A megtorló intézkedésként megfogalmazott kitelepítést 1944. február 22-én kezdték meg, személyesen Berija irányításával. A kitelepítésben jelentős szerep jutott a NKDV-nek, közel 19.000 tiszt és mintegy 100 000 ezer katona és NKDV-s deportálta a lakosságot. Anatol Lieven szerint 478 479 csecsen és ingus származású embert távolítottak el korábbi lakóhelyéről, de a hruscsovi időkben nyilvánosságra hozott adatok szerint 400 478 főt deportáltak, ami azt jelenti, hogy 78 ezren meghaltak útközben vagy máshova szállították őket. Ugyanakkor Tony Wood tanulmányában azt állítja, hogy az NKVD aktái szerint a hivatalos halálozási ráta közel 24 százalékos volt, ami szerinte 144 704 embert jelentett. Jeffrey Burds szerint a deportáltak közül 387 229 csecsen, míg 91 250 fő ingus származású volt. ([MOSZT3](#))

Ebben a pillanatban ráfutottam a Hruscsov-beszédbe ültetett reklámba, ami megkérdőjelezi a szöveg hitelességét. Idősebbik lányom, Anca segítségével rátaláltam jobb, megbízhatóbbnak tűnő változatra, talán lesz erőm ellenőrizni a beszédből idézett részleteket.¹⁴⁸

Hogy Hruscsov mennyire saját bűnösségét takargatja a beszéddel, arra jellemző a Berijáról előadott tiráda. Elkereszteli hírhedt provokátornak, aljas ellenségnek, közli, hogy becsületes, tisztességes kommunisták ezreit ölette meg. Előadja, hogy két Sztálinhoz közeli ember, Voznyeszenszkij és Kuznyecov előléptetésétől megijedt. (Joggal – vetem közbe –, mert Voznyeszenszkij a minisztertanács első elnökhelyettesi posztját, Kuznyecov pedig a KB titkári posztját kapta.) Berija ezért bemocskolta őket általa és beosztottjai által készített, és Sztálinhoz eljuttatott nyilatkozatokkal, névtelen levelekkel, különböző pletykákkal és beszélgetésekkel.

Nehezen emészthető, különösen, ha az ember belelapoz más forrásba is, mondjuk a megabook.ru Szokolnyikovról szóló lapjába⁶⁸:

A háború utáni első években Voznyeszenszkij egyike volt a legképzettebb, legaktívabb és leghitelesebb szovjet vezetőknek. Kiemelkedő szerepre számíthatott a párt- és államapparátusban. Ez elutasítást és féltékenységet váltott ki a Politikai Bizottság tagjai között, mindekelőtt Malenkovban és Berijában, akiknek sikerült kompromittálniuk Sztálin szemében. 1949. március 5-én, a „leningrádi ügy” kivizsgálásának keretében leváltották minden pozíciójából, kizárták a Párt felső vezetéséből. Az 1949 őszi letartóztatásáig az „A kommunizmus politikai gazdaságtana” könyvén dolgozott. 1950 szeptemberében a Szovjetunió Legfelsőbb Bíróságának Katonai Tanácsa, leningrádi ülésén halálra ítélte, és október 1-én kivégezték. Posztumusz rehabilitálták 1954-ben. Az ember óhatatlanul felkiált: lehet, hogy Sztálin második Kirovot érzett benne?

Későbbi Berija-ügyről is beszámol:

Idős, 62 éves bolsevikot kínoznak a Lefortovo-börtönben. Levelet ír a KB titkárnak, Andropovnak. Könyörög, hitet tesz az eszme, és a vezetők mellett, megemlítve Beriját is. A Katonai Tanács felmenti, Berija utasítására mégis agyonlövik.

Tovább: Ordzonikidze (nem kis ember) nem szerette Beriját, ezt Sztálinnak is szóvá tette. Mi történik? Elteszi láb alól a bátyját, körülötte eltűnnek munkatársak, Sztálin elhatárolja magát a nyilvánvaló „bekerítés” taktikájától, így olyan helyzetbe hozza, hogy öngyilkosságot követ el. Mindez 1936-37-ben zajlik.

Na, ez az egész történet tele van hazugságokkal. Mese, hogy ennyi jelentős ember eltűnik a vezetők közül, tudják, hogy kínoznak, levelek születnek, és nem tehetnek ellene semmit. Volt, hogy saját vérével írt levelet valamelyik korábban tiszteletnek örvendő ember, és a gárda maradványa úgy tesz, mintha nem tudtak volna semmiről, vagy ha igen, nem tehettek ellene semmit?! Tízezreket öletett meg! – mondja most egyetlen titkosszolgálati vezetőről ez a rikácsoló kakadu! Nonszensz.

Beleolvasok Kun Miklós Berija halálával foglalkozó írásába, Dr. Szabadi Béla (nem nagyon értem, miért foglalkozott történelmi-politikai kérdésekkel?) „Lavrentij Berija élete, szerepe, pere és kivégzése” című folytatásos értekezésébe, és eláll a lélegzetem a szélsőséges interpretációktól. Kiderül többek között, hogy dicső dolgok sorát köszönheti neki a Szovjetunió. Szabadi szerint Kurcsatov, a szovjet atombomba atyja mondta például (rákérdezésre ugyan, és lehet, hogy élt még Berija?): Ha nincs Berija, nincs szovjet atombomba. És nem kémkedésre utalt, hanem koncepcióra, szervezésre... Ki a csoda-csuda lehetett ez a Berija? Kivégzik, majd rá félévvel tartják meg a perét... Nagyon furcsa terror a terror felett!

Most – tovább haladva – olvasom Overy szavait erről a gazemberről. Kegyetlenkedés iránti sóvárgásról beszél, meg arról, hogy utcán fogtak el fiatal lányokat számára, akiket aztán molesztált, megerőszakolt, kényére, kedvére.

És ez eszembe juttatja, hogy a moszkvai tanulmányaim alatt (?) hallottam olyan Komszomol-gyűlésről, amin ilyen lányt ítélték el prostitúció miatt. Bevallotta, hogy bár egy alkalomra „gyűjtötték be” az utcáról, vállalta elfogói kiszolgálását tartósan is. A kérdésre, hogy miért gázolt át a komszomolista elveken, tömören felelt: mert paradicsomi életet élvezhettem nyomor helyett.

Foglalkozik a beszéd a Tito-üggyel is. Valahogy úgy értesült Tito kitagadásáról, hogy Sztálin magához rendelte, és készülő cikkét mutatva tajtékzott: Az ujjpercemmel elnyomom. Gondolom, féregre utalhatott. Később láncos kutya lett belőle. Nálunk is, természetesen.

A saját élményem arra utal, hogy egyenlőtlen kereskedelmi feltételek fölötti vita miatt mérgesedhetett el a kapcsolat. Az én történetem megírtam már valahol. Amikor a fegyverkereskedelem a Külkereskedelmi Minisztériumtól átkerült a Technika Külkereskedelmi Vállalathoz, a magyar fél kezdeményezte a keretmegállapodás felülvizsgálatát, amivel egyébként más problémák is adódtak. Öt-hatfős delegáció tagjaként utaztam Moszkvába, ahol talán tíz nap tárgyalás után megállapodtunk. Az aláírásra kitűzött időpontban azonban várakoztattak bennünket, majd egyik tábornok a sok közül közölte, hogy nem írják alá. Ha jól emlékszem, az indok igen egyszerű volt: jól működött a régi eddig is... Félhangosan azt mondtam, akkor most fel kell állni... Nem álltunk fel, jegyzőkönyvezésre került sor. Heteken belül mesélte valaki, hogy hasonló esetben, nem fegyverkereskedelemről, hanem egyszerű, hétköznapi, hosszútávú kereskedelmi megállapodásnál történt kemény nyomás Titoékra szovjet részről, amiért az éppen tárgyaló gárda feladta, felálltak, és hazautaztak. Ezzel indult a kölcsönös harag.

Azoknak, akik örömmel fogadják a hírem, megjegyzem, hogy ez a barbár eset nem jelenti, hogy – miként sokan biztosak benne – a szovjet fél a külkereskedelem csatornáin keresztül (is?) szívta a vérünk. Valamikor a gengszterváltás előtti évtizedben a Külkereskedelmi Minisztériumban készült felmérés erről, és egyértelmű megállapításhoz jutottak, miszerint a szovjet nyersanyagjellegű áruösszetétel, és a magyar feldolgozott termékcsokor cseréje számunkra volt hasznosabb. Nem is publikálták a tanulmányt... Csak sűgom...

Végül a „befejezetlen” orvos-ügy:

A vezetők gyógykezelésével foglalkozó orvosnő, Lidia Timasuk, a fene tudja, milyen apropóból, Hruscsov szerint akár valakinek a befolyása alatt, akár utasításra (mert az állambiztonság titkos munkatársa volt) levelet írt Sztálinnak, amiben kifejtette, hogy az orvosai nem megfelelő gyógymódokat alkalmaznak. Javítok, eljutottam hihetőbb alternatívához is: Az orvosnő Zsdanov halálakor készített EKG-je „úszott fel” 1952-ben, és riasztotta meg Sztálint...

Több se kellett Sztálinnak! Azonnal arra a következtetésre jutott, hogy a Szovjetunióban ellenséges orvoscsoporthoz tartoznak. Letartóztatott kiváló szakembereket, maga határozta meg a nyomozati eljárást, a kihallgatások alkalmával használandó módszereket. Volt, akit bilincsbe veretett, volt, akit ütlegetni kellett. A kongresszusi teremben jelenlévő volt állambiztonsági miniszternek Ignatyevnek azt mondta: „Ha nem tudja elérni, hogy az orvosok valljanak, a maga feje is repülni fog.”

Rövidesen mi, a Politikai Bizottság tagjai, megkaptuk az orvosok vallomásairól szóló jegyzőkönyveket. Sztálin hozzáfűzte: „Maguk vakok, tyúkok, mi lesz nélkülem – elpusztul az ország, mert nem ismeritek fel az ellenséget.

Magas pozíciókban *ültek*, nem ugrottak neki, nem mertek kérdezni se! A Központi Bizottságon belüli Politbüro, azaz Politikai Bizottság tagjai! Micsoda alantas gárda! Csak Sztálin halála után vizsgálták felül a fabrikált ügyet. Az orvosok folytathatták a legfelsőbb vezetők gyógykezelését. Hogy nézhetek egymás – orvos és ápoló – szemébe?

Akkoriban egyedülálló lehetett Európában, hogy a himnuszba is beírta magát, valahogy így: „Sztálin nevelt fel minket – a néphez hűségre. Munkára és tettekre lelkesített.”

Beteg lelkületét tökéletesen bizonyítja a Hruscsov-beszédben megírt epizód. Komplet idióta!

Megkérdezi Postüsevet, a régi bolsevikot:

– Ön kicsoda?

Az illető határozottan válaszol, a rá jellemző ózó akcentussal:

– Bolsevik vagyok, Sztálin elvtárs, bolsevik!

Ezt a kijelentést először csak tiszteletlennek könyvelték el, aztán káros tettnek, majd kivégezték, a „nép ellenségének” nyilvánítva.

Mint a „Kolja, a nép ellenségének fia” filmnovellámban szereplő Kolja volt népbiztos-helyettes apját (Kommün), hatvan magyar Kommün-vezetővel együtt.

Nem sok értelme lenne folytatni a Hruscsov-beszédet, annyira világos, hogy egyszemélyes diktatúrává vált a szocializmusnak a keresztényi elvekkel majdnem azonos eszmerendszere. És hogy olyan banditák szolgálták ki, akikhez csak a fasizmus pribékjei hasonlíthatók, sőt, nem lehet nem észrevenni, hogy míg azok a fasizmus elviselhetetlen filozófia-rendszerét követve elvből öltek, ezek a sztálini gonosztevők a meghirdetett elveket folyamatosan hazudva, a nép szolgálatát kiáltva ki oknak, tisztán embertelenségüket élték ki, amikor ütöttek, vertek, kínoztak, öltek. Semmi se mentheti fel a Sztálin körül felsorakozókat, a beléjük táplált félelem nem indokolhatja a gonosztevő kiszolgáltatását. Szinte cirkuszba illő parádé, ahogy egymáson átgázolva asszisztáltak a Szörnyetegnek.

Egy értékelés a beszéd hatásáról:

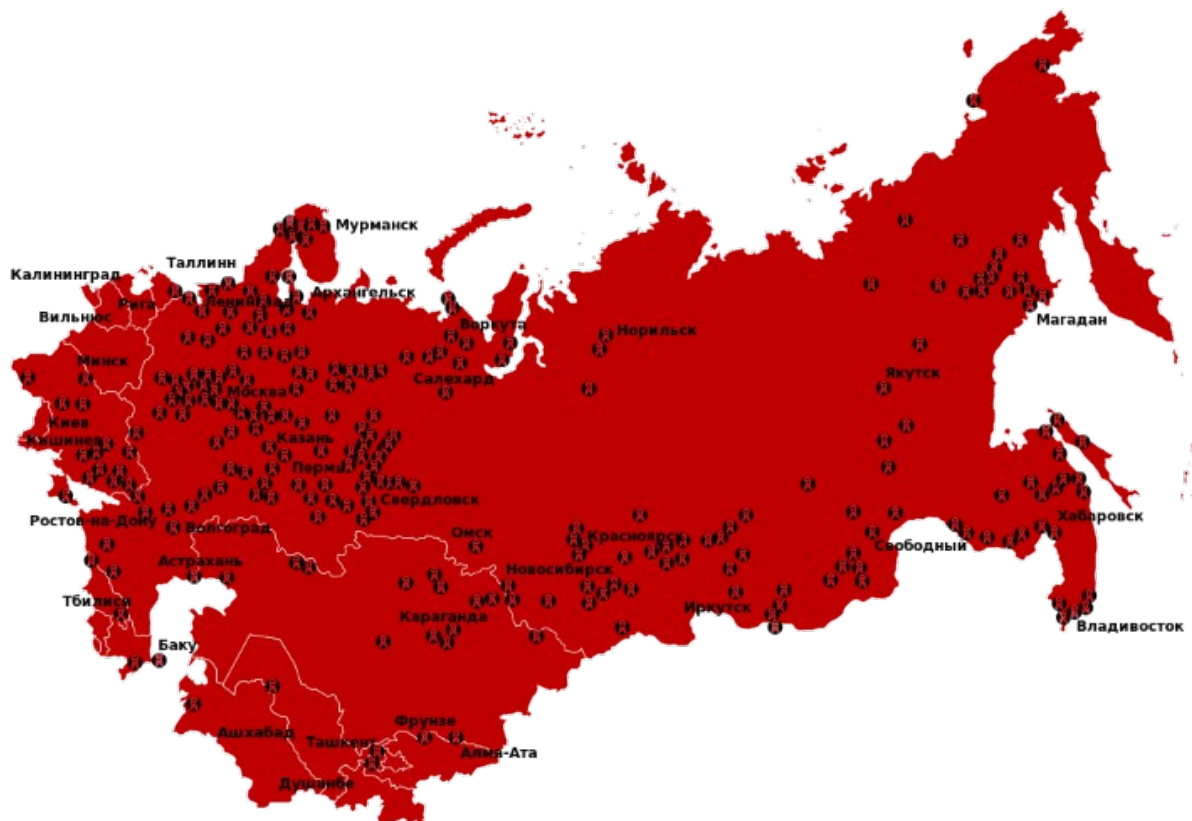
„Csakhogy nem számoltak a következményekkel: kiengedték a palackból a szellemet, amely önálló életre kelt. Bejárta Közép- és Kelet-Európát, felnyitotta a nyugati kommunista pártok szemét, főleg azután, hogy a titok nem volt titok többé: igaz, gyenge fordításban, de a nyár derekán a beszéd megjelent a New York Times hasábjain. Dominószerűen dőlt össze minden, tömegek fordítottak hátat a pártnak. Pánikszerűen menekültek a kommunizmustól.”⁶⁰

Közben olyan édességek történnek (Arcanum), hogy egy darabig ismét teret adnak Buharinak: kinevezik az Izvesztyija főszerkesztőjévé (1934), pedig 1933-ban letartóztatták az „iskolája” tagjait! 1935-ben pedig kinevezik az új alkotmány kidolgozásával megbízott

előkészítő bizottság titkári teendőinek ellátásával. Horribile dictu! Körülötte irtják az elvtársait (emlékezzünk, a tovariscs jóbarátot jelent), ő pedig szolgálja a gyilkost!

Viszont letartóztatják Zinovjevet, Kamenyevet, Jevdokimovot (1933), majd 1934 januárjában – összezsapva őket a Kirov meggyilkolásában részességgel vádoltakkal – börtönbüntetéssel sújtják őket. A Kamenyevre kirótt 5 évet félév múlva 10 évre emelik. A leningrádi NKVD főnökét, Medvegyevet bűnösnek mondják ki Kirov halálában, és főbelövik.

Szervezik, átszervezik, ujjaszervezik a terror-gépezetet. 1934-ben az OGPU négy osztályból álló NKVD-vé vedlik át. Az egyik osztály a GULAG (Glavnoje Upravlenyie Lagerjami = Munkatáborok Főigazgatósága). Szolzsenyicin egyik vaskos könyve, igazi rémregény, erről szól: „Gulag archipelago”.

A szovjet munkatáborok: <http://brilliantmaps.com/gulag-archipelago/>

A már Leningrádra keresztelt *győztes városban* megindul a régi nemesi családok és értelmiségiek kitelepítése, aminek a leple alatt Molotov, Kaganovics és Sztálin személyes ellenfeleit, régi bolsevikokat tartóztatnak le.

Beszó Lominadze öngyilkosságot követ el. Sztálin közeli barátja volt anno, de évek óta kritikusan foglalkozott az önkénnyel...

Zárt tárgyaláson készítik elő a „leningrádi központ” két vezetőnek mondott emberének, Nyikolajevnek és Kotolinovnak a halálát.

1936. augusztus 19-25: Az első nagy nyilvános moszkvai koncepciós per, a „16-ok” pere. A „trockista-zinovjevista terrorista központot” (Zinovjev, Kamenyev, Jevdokimov, Bakajev, Szmirnov, Mracskovszkij) a Kirov elleni merénylettel, a Gestapóval való kapcsolattal, a szovjethatalom megdöntésére irányuló kísérlettel vádolja Visinszkij. A Szakszervezetek Házában tartott és Zakovszkij által rendezett tárgyaláson Ulrich, a bíróság elnöke a vádlottakat halálra ítélt, amit azonnal végrehajtanak.

Augusztus 22-én [Mihail Tomszkij](#) öngyilkosságot követ el bolsevoi nyaralójában. Buharin és Rikov szövetségese volt korábban, jól érzékelte, hogy sorra fog kerülni.

Meglepetésemre nem könnyű az Interneten komoly forrásokhoz jutni a szovjet koncepciók perekről. Kénytelen vagyok nem megbízható weblap⁶⁵ adatait idézni. Egyrészt csak informatikus jóbarát segítségével sikerült tisztázni, hogy egyszemélyes (Horváth Krisztián) lap, nyilvánvalóan nem történész a tulajdonos-szerkesztő, és a források közt vezető helyen megjelölt [Kun Miklóst](#) nem szeretem, talán nagyapja, Kun Béla miatt, talán, mert oroszos akcentussal beszél, talán, mert idegen számomra egyes témakörök általa követett megközelítése.

Mégis idézek az összeállításból, mert itt találok viszonylag tömör adatfelsorolást például a *nagy tisztogatásról*:

Idézet kezdete:

Ezzel vette kezdetét az 1939-ig tartó „nagy tisztogatásnak” (большая чистка), vagy Robert Conquest hasonló című munkája után nagy terrornak (grand terror) nevezett erőszakhullám. A háromfordulós koncepciók per kedvéért a régi (Trockij) és az új ellenzéket (Zinovjev – Kamenyev), valamint Buharint összeolvasztják (összeolvassák – írja a szerző) és híveit (a „kétkulacsossá elfajulók”), s egy nagy, egyesített összeesküvést kreálva, egyszerre „ítélték golyó általi halálra a szovjet bíróság a buharinista–trockista szörnyetegeket”. 1936. augusztus 19–24-én zajlott le az első nagy nyilvános per, amelynek végén Zinovjev és Kamenyev halálos ítéletét azonnal végrehajtották. Az ún. „párhuzamos szovjetellenes trockista központ” (Pjatakov, Radek stb.) perére 1937. január 23–30. között került sor, a tetőpontot pedig a harmadik moszkvai per jelentette 1938. március 2–13. között, amelyben a „jobboldali trockista szovjetellenes központ”, azaz a 21-ek perében ítélték halálra többek közt Buharint, Alekszej Rikovit és Nyikolaj Kresztyinszkij külügyi népbiztos-helyettesét. Buharin Sztálinhoz írott levelében nemcsak tagadta a vádakát, és kegyelmet kért, de fel is ajánlotta szolgálatait mintegy ellen-Trockijként, vagy kolimai politikai tisztként kéri foglalkoztatását. A magyar kommunisták is áldozatul estek Kun Bélával és 12 egykori népbiztossal a sztálini terrornak, de 1937-38-ban teljesen kiirtották az emigráns lengyel kommunista pártot. 1937. június 11-én rendezték az egyik legtragikusabb pert, a „katonai összeesküvők” perét: már másnap kivégezték a honvédelmi népbiztoshelyettesét, Mihail Tuhacsevszkij marsallt, a honvédelmi népbiztos helyettesét, továbbá a legfontosabb katonai körzetek parancsnokait (többek között Jakirt, a kijevi, és Uborevics-et, a bjelorusz katonai parancsnokot), a Frunze Katonai Akadémia parancsnokát és még sok más vádlottat. A Szovjetunió 5 marsalljából hármat: Tuhacsevszkij mellett a keleti diverziókat irányító Vaszilij Bljuher (más átírásban Blüher) és Jegorovot, 15 hadseregparancsnokból 13-at, 57 hadtestparancsnokából 50-et, 9 tengernagyból 8-at, 186 hadosztályparancsnokából 154-et, 456 ezredeséből 401-et végeztetett ki. A terror lefejezte a hadsereget, s ez az 1940-es orosz–finn háborúban, majd az 1941-es nagy „honvédő háború” kezdeti szakaszában katasztrofális következménnyel járt. Vannak olyan elméletek, amelyek szerint Sztálin ezzel a Nagy Terrorral a hadseregben is egy új, hozzá hű réteget kívánt kinevelni. Végeredményben a párttagok 9 %-át (kb. 25.000 főt) zárták ki a Pártból.”

Mindenesetre a koncepciók perek egyszerre voltak a politikai elrettentés és a népnevelés eszközei, melyeket Sztálin közvetlenül befolyásolt, sőt mi több: irányított. A 30-as évek nagy demagóg színezetű és propagandisztikus kirakatpereiben a testileg-lelkileg elgyötört vádlottak még a legképtelenebb vádakát is vállalták a nyilvánosság előtt. A nyilvános önbírálat nyilvános gyónásnak is számított a sztálini szakramentalizmus szerint; mint ahogy egyes hithű bolsevikok a párt feladatául fogták fel a színészkedést, s az eljátszott-eljátszatott tárgyalást, sőt olykor még felül is múlták azt (norma-túlteljesítés). Ez jelentkezett Jezsov 00447-es számú akcióparancsában, melyben „keretszámként” volt feltüntetve a likvidálandó egyének száma. A koncepciók perek nem ok nélkül idézték fel sokakban Kafka világát: csakis

a véletlentől függött, hogy letartóztatnak-e vagy sem, hogy meglegyen a kvóta. De a valóság túltett a legképtelenebb művészi fantázián is. Sokan voltak olyanok, akiktől a rendszer mélységesen idegen volt, bukását szívből kívánták, és anélkül, hogy jogi, történelmi, morális és lélektani kérdésekkel törődtek volna, az egész számukra azt jelentette, hogy a kommunisták egymással számolnak le. Azok viszont, akik a kommunista oldal elkötelezettjei voltak, mindent elkövettek, hogy higgyék a hihetlent, és nem egy közülük még utólag is hangoztatta: akik tisztán láttak, a párt ellenségei voltak.

1961-ben Hruscsov utasítására átfogó vizsgálat készült a nagy tisztogatás áldozatainak számáról: a sztálini rendszer közel két és fél évtizede alatt, 1930–1953 között a különböző rendőri és nem bírói szervek összesen 3 778 234 személyt tartóztattak le, s közülük 786 098 embert végeztek ki. Ugyanekkor Nicolas Werth – alapos kutatásokkal – megállapította, hogy a halálos ítéletek 85 %-a 1937-38-ban történt, amikor is 680 ezer embert végeztek ki, amihez hozzá kell számolni a szervek túlkapásait (10-25 %, norma-túlteljesítés). Két másik ilyen időszak az 1930-31-es kuláktalanítási program (389 ezer fő) és az 1945-46-os időszak (256 ezer áldozat). Sztálin aláírása 362 listán szerepel (közel 44 ezer kivégzendő párt-, gazdasági és katonai vezető neve alatt), Molotové 373, Kliment Vorosilové 195, Lazar Kaganovicsé 191, Andrej Zsdanové pedig 177 listán. Mindezek a számok nem foglalják magukban azokat az áldozatokat, akik a GULAGOK világában pusztultak el. Szolzenyicin szerint, Kurganov számításai szerint a szovjetrendszer 1918 és 1959 között *66 millió lelket emésztett el* (benne a GULAG áldozataival, az éhínségekkel és a kivégzettekkel); lehetséges, hogy a GULAG Szigetcsoportokon egyszerre 12-15 vagy akár 20 millió fő is élhetett.

A Vezér „éberségi kampányt” indított, aminek vezetését az átszervezett belügyi népbiztosság, a Jagoda irányította NKVD, a helyi szervekkel együttműködve látta el. 1938-ig a SZKP-KB tagjainak 70 %-át, az 1934-es kongresszus küldötteinek 56 %-át ítélték el. 1936-ban aztán sor került az első nagy koncepciós perre, amelyen halálra ítélték Zinovjevet és Kamenyevet. A „szerencséseket” nem végezték ki, hanem embertelen körülmények között működő elkülönítő táborokba vitték őket, amit az NKVD alosztályáról, a Glavnoje Upravlenyje Lagerjami-ról GULAG-nak neveztek. A GULAG-ot 1918. júliusi rendelettel hozták létre, [amely Marx művei alapján a javító-nevelő koncentrációs táborokat hirdette. – ezt a mondatrészt értelmezhetetlennek tartom, minden bizonnyal ferdítés!]. A szovjet kényszer-munkatáborok bejáratát nem az „Arbeit macht frei” díszítette, hanem: „A munka a Szovjet-unióban tisztesség, erény és hősiesség dolga”. Az első szovjet lágerek az északi Szolovkai szigeteken jelentek meg (CAOH). A fakitermeléssel foglalkozó rabok a fagyos időszakban hullottak, mint a legyek, s a vezetőség, élén a szigorúan osztálygyűlöletből apagyilkossá vált Uszpenszkijjal és a törökországi zsidó [ez pedig fajgyűlöletet tükröz] Naftalij Aronovics Frenkel irányításával lefektették a GULAG alapjait: norma, fejadag, ötéves tervek, lágertuhta (blöff) letiltása, kacagó (???) rabszolgamunka és véget nem érő terror. 1929-ben az első ötéves terv keretében pusztá kézi erővel megépítették a Fehér-tenger és a Balti-tenger közötti csatornát, amely negyedmillió ember életébe került – feleslegesen, mert nem használták. A gorkiji „nyersanyag” és a lenini „rovarok” 1933 áprilisára fel is építették a csatornát. De kinek? A következő terv a Volga – Moszkva csatorna megépítése lett, ahol már kemény ideológiai nevelés történt „népi színjátékokkal”, dalokkal, ízléstelen csasztuskákkal. A 30-as évekre a lágerek szakosodtak: erdészeti, nehézipari, illetve bánya- és kohászati alosztályokra. Frenkel mester külön vasútépítő parancsnokságot dirigált egészen haláláig, mindvégig megmaradva a „Bölcs Vezér” kegyeiben. Szolzenyicin szerint az Archipelág a bot-fegyelem (feudalizmus) és az éhségfegyelem (kapitalizmus) marxi dialektikus szintézisét három tényező tartotta fenn: 1. a „kotlovka” (котловка), azaz a munkáért járó kenyér; 2. a brigád, amely bedarálta az egyéniségeket és 3. a transzmissziós szíjak, amelyekben az osztályidegen elemeket (tehát az 58-as politikai fegyenceket) az ún. „osztályközelinek” tekintett köztörvényesek irányították, regulálták meg. Természetesen voltak a lágerekben hithű kommunisták

(Szolzenyicin után: „betájoltak”) is, akik nem tudták elhinni börtönsorsukat: Sztálin próbájának, imperialista összeesküvésnek vagy egyszerűen NKVD-túlkapásnak fogták fel. Szolzenyicin a betájoltaknál két példát hoz fel: a lengyel Władisław Gomułka és a magyar János Kádár... [akár Szolzenyicintől ered, akár Horváth-tól, erőteljes csúsztatás!] A lágerekben is működött ugyanakkor a beszerzés kotlósnak (насадка), vagy kopácsnak (стыкач), azaz besúgónak nevezettek rendszere (kötelesség, mézesmadzag vagy korbács segítségével). A történész Werth véleménye szerint a GULAG foglyainak többsége sem politikai, sem köztörvényes nem volt a szó eredeti értelmében: csak közönséges állampolgár, akit valami badarságért bekaszniztak. Kiváltképp borzasztó volt a fegyelmi század (PYP), a fegyelmi barakk (БYP) és a fegyelmi láger (ЗYP), illetve a büntető izolátor, amely megsemmisítésre volt beállítva. A GULAG-ok köré egész ellátó rendszer épült hasonló erkölcsökkel, mint a láger: mint a rothadó hús, amely megfertőzi környezetét (Szolzenyicin). Végszóként álljon itt a Nobel-díjas Kertész Imre előtt a láger pozitív oldalát elének táró Alekszandr Szolzenyicin véleménye a GULAG-ról: mivel az élet értelme a folyamatos fejlődés, a láger megtanította tökéletesedni a lakóit, mert csak „azok zülленek el a lágerekben, akik semmi lelki nevelést nem kaptak”. [Ez az egész mondat értelmetlen.]

1950. augusztus 15-én az angol kormány bejelentette, hogy a Szovjetunióban 10 millió embert foglalkoztatnak kényszermunkán, a lágerek és lágercsoportok száma 165. Az az értelmezés azonban, hogy az 1930-as évektől a GULAG alapfunkciói jórészt gazdasági tényezőkben keresendők (ld. Krausz Tamás és elvtársai) [Forrásmegjelölés nélkül vádaskodás!], Kun Miklós véleménye szerint egyáltalán nem állja meg a helyét. A Szovjetunió teljes területén szétszórtan működő, Szolzenyicin által Szigetcsoportnak nevezett lágerbirodalomba több hullámban érkeztek a foglyok (zekek). A 30-as évek elején érkező kulákok Ob-nagyságú, több milliós folyama, és a II. világháborút követő – 1944-46-os – sztálini pszichés zavarokból táplálkozó lágerfeltöltés között elhanyagolható mennyiséget jelentettek a nagy terror alatt bevasalt, és kivégzett emberek. Lenin utasításai alapján már ab ovo alkalmazott a hatalom a VCsK (Cseka)–OGPU–NKVD révén kemény módszereket, mivel mindig kellett olyan csoport, amely mintegy legitimálta a proletárdiktatúrát. A büntető törvénykönyv 1926: LVIII. tc. alapján ítélték el minden szovjethatalmat gyengítő cselekedetet és cselekvőt, azaz politikai ellenforradalmárt. Viszonylag ritka volt a kivégzés – kivételt a polgárháború és a nagy terror időszaka jelentett –, inkább 8, 10, 15 és 25 évet osztogattak a Szigetcsoportra. Nemcsak osztályellenségek, hanem egész nemzetiségek kerültek keletre: csecsenek, kalmükök, ingusok, volgai németek, kabardok, krími tatárok... etc. A kivizsgálások minden képzetet felülmúlóan kegyetlenül zajlottak, amelyben nem az igazság kiderítése volt a cél, hanem az egyén megdolgozása, megtörése; eszközeik bőven voltak: álmatlanság kényszerítése, éheztetés, szomjaztatás, lámpafény, állózárka, térdepeltetés, bőrön való cigarettacsikk-elnyomás, poloskás bokszt, verés, injekciózás, szigorított zárka, gerinctörés... etc. Ez a szintű brutalitás mind eszközeiben, mind alanyaiban messze felülmúlta a cári önkény legsötétebb időszakait is. A perek mottója lett: „mi nem fogunk azzal fáradozni, hogy bebizonyítsuk a letartóztatottnak, hogy bűnös; bizonyítsa be ő nekünk, hogy nem voltak ellenséges szándékai”... A torz ideológia nemcsak a vélt vagy valós ellenfeleit tüntette el, hanem igen gyakran felfalta annak végrehajtóit is, bár azok többnyire kiálltak egymás mellett. A trojkák (hármass bizottságok: az adott szint ügyésze, a politikai rendőrség főnöke és a pártszervezet titkára) előtt leggyakrabban nem hangzott el védőbeszéd. A lágerekben a halálozási ráta néha a kegyetlenség, az érdektelenség a korrupció, a gondatlanság miatt igen magasra nőtt, olykor 20-25 %-ra is. Az egyházi tisztviselők (Venyiamin metropolita, Tyihon pátriárka, Preobrazsenszkij és mások) és az értelmiség (specek közötti szolidaritás) meggritkítása után a mensevikek és a bolsevik párton belüli nem-sztálinisták következtek. A Szigetvilág „hajóinak” a „fekete varjúnak” gúnyolt rabszállító kocsik, és a Sztolipin cári miniszterelnökről elnevezett vagonok számítottak, a „vörös szerelvények”, azaz az egyszerű marhavagonok mellett. A GULAG speciális

táborait jelentették az ún. „saraskák”, ahol az értelmiség alkotott lágeri életkörülmények között. Ilyen saraskákban nem egyszer egész filmszínház, futballcsapat vagy atomfizikustársadalom begyűlhetett. Ide került a TU-repülőpek tervezője, Tupoljev, és az első szovjet űrprogram atyja, Koroljov is. A társadalomtudományokkal vagy az irodalmakkal foglalkozóknak sokkal veszélyesebb dolguk volt; a „nagy terror” idején vesztette életét Iszaak Babel, Oszip Mandelstam és Vszevolod Mejerhold is.

Eddig tart a Horváth-idézet! (Nem használtam idézőjelet, mert számtalan javítással kellett beilleszthetővé tennem. Így is maradtak – szögletes zárójelekbe tett – véleményeltérések.)

Mit ismerek-tudok-hiszek másként? Több kérdést kellene óriási munkával tisztáznom, képtelenségek sora merül fel. Vegyük sorra!

Nem értem, hogy a hivatalosnak mondott Hruscsov beszédbe hogyan lehet beültetni reklám-linket. Ez a beszéd egyértelműen rövidített. Hruscsov a XX. Kongresszuson állítólag 12 órát beszélt, ez összemérhetetlenül rövidebb. A Komszomol számára készült 3 órás változatban szó volt egyes kínzás-módszerekről (csonttörés, összeforrás után újbóli törés, ebben nem található). Teljesen érthetetlen, hogyan hihettek a megkínzottak abban, hogy Sztálin háta mögött zajlik mindez, „az ellenség kerítette hatalmába a politikai bűnüldözés szerveit”, ha ebben hittek, hogy a csudába gondolták, hogy az ellenség eljuttatja a leveleiket Sztálinhoz? Hogy voltak képesek agyonkínzott emberek írni, hogy kaphattak papírt, tollat, hogy írhattak a saját vérükkel, hogy jutottak el a levelek Sztálinhoz (mert állítólag eljutottak). Ebben a változatban nagyon felszínes a „nagy tisztogatás” többi eseménye, csak a XVII. Kongresszus utáni tömeggyilkosság domborodik ki.

Nem értem Szolzsenyicin, és a „9. tétel – hispan.hu”, weblapon szereplő áldozatok száma adatait. Szolzsenyicin minden Indiában elérhető, angolul megjelent könyvét elolvastam, és beszéltem róla, könnyelműen (tilos irodalom volt, nem is találom őket, vagy haza se hoztam, vagy megsemmisítettem). Valahol (előszó, jegyzet?) olvastam, hogy rendkívül alapos munkát végzett, hússzor ellenőrzött minden adatot. Így is 100 millióra jött ki neki az áldozatok száma. Akkor csak ledermedtem a számot olvasva. Most viszont, a hispan.hu adatai között – Szolzsenyicinre hivatkozva – 66 millió szerepel, beleértve az éhínségek és a GULAG áldozatait, és a koncepciós perekkel kivégzetteket. Most nem nyeltem le az adatot, megkerestem a szovjet statisztikai hivatal Население СССР (A SZU lakossága)⁶⁵ mai weblapját – tisztességesnek tűnik, mert az élettartam visszaesést is közli, amikor az vadul megjelent az ötvenes és nyolcvanas évek között –, amiből kiderül, hogy a II. világháború előtti lakossági csúcs is valamivel 200 millió alatt maradt. Élettan tudósnak kell feltenni a kérdést, miként lehetséges ez, hiszen, ha ehhez hozzáteesszük a 66 millió – nagyrészt felnőtt – elenyészett embert, és a kieső népszaporulatot, nem igen hihetünk ennek az adatnak. Ha ehhez hozzáteesszük a háborúban és annak következményeiben elpusztultakat, akkor arra a következtetésre kellene jutnunk, hogy a sztálini terror, rossz bel- és külpolitika megfelelte a birodalom lakosságát. Ehhez hasonlítható pusztítást csak a tatár-mongol hordák okoztak szerte a földgolyón. Túlzás szaga van a dolognak. Bár, ha nagyon elmélyedek a saját tapasztalataimban, nem jutok nagyon vigasztaló következtetésekre.

Még egy adat, ami kétségessé teszi Szolzsenyicin számításait: Overy 1942 évre vonatkozó adata: 130 millió fő a meg nem szállt területen... Ebbe se fér bele a 66 millió áldozat! És az angol történész szerint a GULAG áldozatainak a száma túlzott. A legfrissebb adatok jóval millió alatt vannak.

Nem értem a birodalom lakosságának a béketűrését. Évszázadok elnyomását is tűrték-tűrték, de a teljesen reménytelen helyzetben – 1917-ben – fellázadtak. Hogy tűrheték ezt a teljesen abszurd helyzetet, amit – mint most olvasom – sokan Kafka világához hasonlítanak. A hit lehet az egyik ok. A diáktársaim mesélték, hogy annyira hittek Sztálin nagyságában, hogy a temetését háztetőkön mászva, többszörös életveszélynek kitéve magukat (lezuhanás,

lepuffantás) nézték végig a Vörös Téren. Ennek azonban végesnek kellene lennie. Nem értem, nem értem!

Közben szépen, lendületesen átléptük a II. világháborút, vagy a szovjethatalom nyelvhasználatával élve a Nagy Honvédő Háborút.

Rögtön foglalkozunk vele, főként azt kutatva, működött-e, és ha igen, miként a megengedhetetlen belső elnyomás, terror a háború alatt is.

A Molotov-Ribbentrop paktum

Ezt a II. kötetet a Molotov-Ribbentrop paktummal kezdtem. Hogy miért is? Pofonegyszerű: az I. kötet írása közben töltöttem le az ott fontos két könyv szerzőjének a könyvét, és elkezdtem olvasni már az I. kötet befejezése előtt. Nem tettem rosszul: azonnal érdekesítő információkkal szolgált. Lássuk csak:

Richard Overly angol történész a „Russian’s War”-ban (Az oroszok háborúja, Irodalom 1., 14%) óriási meglepetéssel szolgál számomra! Azt mondja el, hogy a világot meglepő, Európa keleti részének egymás közti feldarabolására is vonatkozó, 1939. augusztus 23-án aláírt szovjet-német megállapodásra, amit Molotov-Ribbentrop paktumként vált ismeretessé, azért került sor, mert Nagy-Britannia és Franciaország nem fogadta el a Szovjetunió – a szerző szerint *ma rendelkezésre álló adatok szerint komoly* – ajánlatát, hogy Európa valamennyi országának integritását biztosítva kössenek katonai szövetséget a náci Németországgal, helyesebben a fasiszta országokkal szemben. A titkos záradékban Kelet-Európa felosztását is magában foglaló paktumot a világ azóta is – joggal – a leggazemberebb történelmi események közé sorolja, pedig lehetséges, sőt, ezek szerint nagyon is valószínű, hogy ha a triumvirátus megszületik, tízmilliók életét mentették volna meg, és talán a Holokauszt se tudott volna ennyire mély sebet ütni a zsidó etnikumon.

Mivel nem vagyok történész, nincs szándékomban alaposabban megkutatni ezt a hihetetlen állítást. Független, tisztességes történészre kell bízni, mondjuk Ungváry Krisztiánra. Én hiszek Overly-nek, többek között, mert angol. Milyen érdeke fűződne ahhoz, hogy országa vezetőit pellengérre állítsa. Vagy – a müncheni megállapodás aláírójával együtt – akár majomketrecnek is tekinthető, amibe a gyarmatosító szuperhatalom vezetői zárták magukat.

És mennyivel más lehetett volna a mi életünk is: a szovjet ajánlat ezek szerint a mi fasisztáinkra is vonatkozott!

Olvasom tovább, és a meglepetésem dagad! A szerző teljes nyugalommal és megértéssel vezeti le, hogy a paktum megkötését nem a Szovjetunió kezdeményezte, hanem Hitler, éspedig rohamos tempóban növekvő agresszivitással. Molotovék egy darabig hallgattak, egymás között – mint megbízhatatlan rendszertől származót – lelegyintették. Mígnem a németek konkrét ajánlat-csomaggal meg nem lepték őket: megnemtámadási szöveggel, érdekszférák felosztása térképpel, kereskedelmi megállapodással, és készség kifejezésével, hogy delegációt küldenek Moszkvába. Ekkor elfogadták a javaslatot, majd a Lengyelország elleni német támadás előtt fél nap alatt meg is kötötték. A német érdek „csupán” annyi volt, hogy ne zavarja őket senki Lengyelország lerohanásában, a szovjet pedig, hogy a német támadás ne érje el a határait, és, hogy a cári birodalom nyugati területei, nagyjából a szélső nyugati vonalig újrateremtődjék. Mindkét fél ujjongott: Hitler, aki nem igen ivott, pezsgőt bontatott, és kijelentette, hogy „Európa az enyém”, Sztálin pedig diadalittasan magáénak vallotta a sikert: nem Hitler győzelme ez, hanem az enyém. A német támadás után két nappal Anglia és Franciaország hadat üzent Németországnak. Nem lehetett volna valamivel előbb?

Megjegyzem, hogy a magyar Rubicon szerint hosszasan tárgyaltak a németek és a szovjetek Kelet-Európa felosztásáról. Hm, történelem?! Inkább hiszek Overlynek.

Az angol történész elfogadó hangvételéből kikökkenti az embert mindaz, ami a paktum megkötését követően szovjet részről zajlott.

Kezdem azzal, hogy itt kapunk választ a kérdésre, hogy mitől félt Churchill és Truman, amikor meghírdették a kommunizmus elleni háborút, illetve első lépésként a hidegháború első szakaszát (I. I. Vádirat az USA ellen, VIII. fejezet, A hidegháború szakaszai). Bár Sztálin állítólag viszonylag hamar, az 1920-as években rájött arra, hogy nem egyszerű dolog világforradalmat csinálni, és meghirdette a szocializmus egy országban felépítésének programját (l. fentebb), a Központi Bizottság 1941. áprilisi rendkívüli ülésén újra arról beszélt, hogy a Nyugat és a szocializmus végső csatájára a Rajna mentén fog sor kerülni. (Fél napig kerestem a beszédet titkosítás alól felszabadított orosz és angol dokumentumok között, sikertelenül.)

Sztálin hamar élni is kezdett a paktum nyújtotta lehetőséggel. 1939. szeptember 17-én 800 000 fős (másutt 650 000 fő és 5 000 tank, Overy szerint több mint egymillió: nesze neked történelem!) hadsereggel megtámadja Lengyelországot. A szovjetek ezzel teljesítették a Molotov–Ribbentrop-paktumhoz csatolt titkos záradék határozatait. Az agresszió *hivatalos* oka a Kelet-Lengyelországban élő ukránok és fehéroroszek *védelme*, valamint *a lengyel nép háborútól való megóvása* volt. Sötét gazemberség ez a csalárd indoklás! A németek ellen vívott harcok alatt lemorzsolódott lengyel hadsereg nem tudott komoly ellenállást tanúsítani. A főparancsnok visszavonulást rendelt el román és magyar területekre, de nem adott ki egyértelmű parancsot a szovjet csapatokkal szembeni magatartásra, ezért 250 000 lengyel katona hadifogságba esett.

A kérdésünkre hamar megkapjuk az első választ: a szovjet hadsereg is (úgy tűnik, kisebb méretekben, és kevésbé gyalázatosan) emberiség elleni bűntetteket követ el Lengyelországban: „A Vörös Hadsereg háborús bűneinek áldozatává vált kb. 2500 lengyel katona, rendőr és néhány száz civil. Egyidejűleg a parancsnokok felszólítottak a „lengyel urak” meggyilkolására. Aztán, hogy katonák elfoglaltak egy városkát vagy falut, gyakori volt a tömegmészárlás, *a nőket és a gyermekeket sem kímélték*. Grodnóban az ellenállás miatt bosszút állva a magukat megadó lengyel katonák tömegeit lötték le, Lwów és Brześć védelmezőit a kapituláció feltételeivel ellentétesen átszállították Oroszország belsejébe. A Vörös Hadsereg gépfegyverekkel lemészárolta a fegyvertelen kadétoakat egy rendőrségi iskolában Lwów mellett.”⁷²

Sztálin nem elégedett meg az ölébe hullajtott hatalmas területtel, azonnal alkalmazni kezdte a terror teljesen indokolatlan, elképesztő méretű módszereit. A visszafogott, sok esetben meglepően „elfogadó” Richard Overy is ki-kifakad. Jaj, istenem, mindjárt abba-hagyom, annyira sötét kép, amit elmesél. Már szeptember 18-án, „második körre” Moszkvába repül Ribbentrop, és végleg feldarabolják az elfoglalt területeket. A döntően nem lengyelek lakta (ukrán, fehérorosz) területeket Sztálin kapja, a többit Hitler, aki az első fordulóban tett ígéretét betartva lemond Litvániáról. November 29-én kiadott dekrétummal a Szovjetunióhoz került területek lakói szovjet állampolgárokká váltak. NKVD csapatok, és szovjet hivatalnokok ezrei érkeztek a területre. Gazdagabb földbirtokosok és parasztok, hivatalnokok és rendőrök, vállalkozók és politikusok ezreit gyűjtötték be, és vagy kivégezték, vagy bebörtönözték őket. Gyorsan (!) kialakították az informátor-hálózatukat, akik listákat készítettek a nacionalistákról és antikommunistákról. A nagy magántulajdonokat államosították, az „elleneségek” vagyonát szétlopták a szomszédok vagy a korrupt hivatalnokok. Érdekes emberek is megkapták az ellenség bélyegzőt: bélyeggyűjtők és eszperantóul tudók. Az ok: külföldi kapcsolataik lehettek. Kínzókat is importáltak belföldről. Ha hiányoztak eszközök, kitaláltak „háziilag” alkalmazhatókat: vertek kerítéslécekkel, törték a rabok ujjait ajtóba szorítva, könyvet tettek a fejükre, arra ütöttek kalapáccsal: koponyatörés nélküli eszméletvesztés. Péniszre csavart papírt gyűjtöttak meg. Állatok, vadállatok...

Megáll az ész! Többször abba akarom hagyni, mert hányingert kapok, mégis folytatom az Overy által közvetített embertelen terror leírását. Mert ezt kutatjuk. Kétmillió lengyelt telepítettek át a cári hatalom kedvelt területeire. Mintha a csecsen kitelepítésről közvetítenék. Vagonok, meg-megállnak, a hullákat kidobálják, a célnál agyag-kunyhókba, növényzetből készített sátrakba kényszerítik a családfejeiktől leválasztott nőket, gyermekeket. A férfiak munkatáborokba kerülnek. A hadifogoly katonák ugyanebben a sorsban részesülnek, a tisztek mintegy felét megölik. Megint igen szórt adatokat találok a katyini vérengzésről, úgy döntöttem, hogy az orosz weblap adatát teszem itt közzé: Убитые: 21 857⁷⁴ Amit az utódok bevalának, az a valószínű minimum. A szerző tudja, hogy a tisztek sorsáról maga Sztálin döntött. Lehetetlenné akarta tenni, hogy az elfoglalt területeken komoly ellenállás alakulhasson ki valaha is.

És itt ismét eszembe jut, mit tudok másként, többet? Nem kotorászok az agyamban, az írásaimban, csak leírom. Úgy tudom, a tömeggyilkosság sokkal alaposabban volt előkészítve, elrendezve. A tiszteket egy helyiségbe vezették be, ahol magasságmérő oszlophoz állították, úgy lőtték tarkón. A test vályúra zuhant, azon csúszott ki a mélyebben fekvő terepre... A hóhéron bőrkötény volt, hogy az áldozat vére ne szennyezze be a ruháját. Nem horror-álom, azt hiszem, az egyik hóhér (váltották egymást) vallomásában hangzott ez el. Borzalom volt ott minden. A hullák gödrére és a teherautók keréknyomaira fákat, bokrokat ültettek. Ez volt Katyin. (Olvasom a weblapokat, és nem találok ezt a leírást. Pedig esküdni merek rá!)

A németek a másik Lengyelországban párhuzamos terror-gyakorlatokat végeztek. Irtották a zsidókat és az értelmiséget. Az értelmiség megsemmisítésének programja nevet is kapott. Összességében az *Intelligenzaktion* következtében kb. 100 ezer lengyel halt meg; egyik felét lelőtték, a másikat gyűjtőtáborokba vitték, amit csak néhány százalék élt túl. A lengyelországi hadjáratkor különféle német erők felgyűjtottak több mint 430 lengyel falut, ami a leggyakrabban a lakosok kivégzésével járt együtt. Csak szomorú megjegyzésre telik: egyik kutya, a másik eb. A német barbarizmus nem menti fel a szovjeteket.

Az ugyancsak ölébe hullott Baltikummal Sztálin nem sietett annyira. Első lépésként csak – kölcsönös megnemtámadási egyezményrel – védelem alá helyezte a három országot. Aztán, amikor Németország legázolta nyugaton, a szárazföldön harcoló angol csapatokat és Franciaországot, ő pedig épphogy megúsza a finnektől a vereséget, élt a második paktum titkos záradéka adta lehetőséggel: mintegy félmillió katonával megszállta mindhármát. A terrort csak másolnia kellett, Lengyelországban simán működött.

Kicsit zavarban vagyok ismét. Indiában két Baltikumból származó, rendkívül értelmes emberrel épült ki kapcsolatom, mindkettőnek a szülei menekültek el a szovjet terror elől, de bizony nem emlékszem már, hogy ekkor-e, vagy amikor a Szovjetunió visszafoglalta a Baltikumot a németektől. Mivel az utóbbi esetben nem nagyon valószínű a menekülés lehetősége, valószínű, hogy mindkét család ekkor, 1940 telén menekült el a szörnyű kitelepítések elől. Ludwig barátunk a kalkuttai csehszlovák főkonzulátus „védelme alatt” bőrártvevőként dolgozott, és néha-néha kibukott belőle valami. Üzletük volt a szüleiknek, azaz kapitalista bélyeg sütdött rájuk, jó, hogy – minden nélkül – el tudták hagyni az országot. Ők azt hiszem, lettek voltak. A másik ismerős a népszerű – elitet (jaj!) kiszolgáló – fogorvos, a litván George volt, akinek a szülei Ausztráliáig menekültek, ő onnan települt át Indiába. Nyugodtan beszélgetett a kommunizmus életképtelenségéről, a sérelmeit alig emlegette. Vissza a szerencsétlen Baltikumhoz: amikor a németek elfoglalták, találtak *kivégzettek* listát, ilyen meglepő okokkal: burzsoá ősei voltak; lett népdalt énekelt (!!); az erdőben rejtőzködött. A primitív *terrorizmus csúcsa!!!!!!!!!!!!!!* 127 000 embert hurcoltak Szibériába.

Bevették Besszarábiát és Bukovinát is, bár utóbbi nem szerepelt a paktumban. 120 mérföldre (cca. 200 km) közelítették meg Ploestit, az olajmezőt, amelyik a német hadsereg legfőbb olaj-ellátója volt a II. világháborúban.

Németország el volt foglalva Angliával. Meglepődtek, állítólag, nem várták a szovjetek gyors nyomulását nyugat felé. Könyvünk szempontjából érdekes, hogy Hitler fejében azonnal megszületett a Szovjetunió elleni támadás terve! Emberei azonban egy darabig foglalkoztak még a háború elkerülésének lehetőségével. Felajánlották például, hogy a Szovjetunió csatlakozzék a hármass szövetséghez (Németország, Olaszország, Japán), és vegyen részt a világ újrafelosztásában. Molotov óvatos tárgyalásokba kezdett, de a próbálkozás azzal zárult, hogy a szovjetek igényt jelentettek be a következőkre, mint a szövetségre lépés feltételére: Németország vonuljon ki Finnországból, a Szovjetunió kapjon szabad kezet Iránban és a Perzsa-öbölben, telepíthessen bázisokat Bulgáriában és Törökországban. *Egyértelmű terjeszkedési törekvések!* Hitler leintette a tárgyalásokat, választ se adtak a jegyzékre. December 18-án megfogalmazták a 21. számú háborús direktívát, a „Barbarossa művelet” tervet.

Tulajdonképpen mindent tudunk, amiért ezt a könyvet elkezdtem írni. A (gyakorlati) szocializmus (kommunizmus, bolsevizmus) szülőhazája egy elmebeteg vezér önkénye alatt saját népe ellenségeként, terjeszkedési törekvésekkel terhelten rombolta le a kommunizmus nimbuszát.

Kicsit később foglalkoznom is kell a Szovjetunió megszületésének és gazdasági, majd katonai sikereinek félelmetes hatásával a világ kommunista mozgalmaira.

A Nagy Honvédő Háború

Áttekintünk néhány fontos mozzanatot a történelméből, amit Overy kiváló könyve annyira plasztikusan rajzol fel, hogy nehéz jobbra találni.

Foglalkozik a háború előtti, sztálini ostobaságokkal. Hogy a félig kész erődítményszalagot, amit a nevére kereszteltetett, és ami a paktum előtti határvonal mögött húzódott, leszereltette, és új vonalat kezdett építeni a német határral szemben. Messze nem készültek el vele, a régi pedig alkalmatlan volt komoly ellenállásra. Zsukov ellenezte is az egész projektet.

Talán ennél is nagyobb baj, hogy megszállottan hitt abban, hogy a németek nem fognak rövid időn belül támadni, hiszen egyrészt megállapodás kötelezi őket, másrészt el vannak foglalva az angolokkal, franciákkal. Minden figyelmeztetést lesöpört az asztaláról, pedig Overy 84-ről tud (az ilyen pontos számok mindig kitalációnak tűnnek). Maradjunk a sokban. Ömlöttek követségekről, kémektől, német szimpatizánsoktól. Amint közeledtek a figyelmeztetések a később bekövetkezett támadásig, annál pontosabbak voltak. A támadás előtti este egy német katona átszökött a fronton (határvonalon), és közölte a reggeli időpontot. A hír eljutott Sztálinig. Lelövette. Ezt is másképp ismertük eddig, de a beteg agyvelő képes lehetett ekkora aljasságra is.

Újabb meglepő hír: Overy szerint, – hangsúlyozza – Sztálin nem roppant össze azonnal a támadás hírére, összehívta a Politbúrót, és intézte az intézendőket. Hibát hibára halmozott. Két példa: az ellentámadásoknak (voltak?) nem szabadott átlépniük a német határokat; a déli frontvonalakat erősítette (ukrán nyersanyagok és ipar), pedig a német csapások főiránya északi és középső területekre irányult. Csak akkor vonult vissza napokra, amikor a sok hamis hír után személyesen elment a főparancsnokságra, megnézte a térképet, meghallgatta Tyimosenkot és Zsukovot. Ekkor a németek már Minszk előtt álltak. A vezetők létrehoztak egy háborús kabinetet (Állami Védelmi Bizottság), elmentek érte, és megbízták a vezetésével...

Sulykolom magamnak, hogy csak a terror kérdéseivel kellene foglalkozni. Itt egy adag: statáriális intézkedéseket hozatott egyrészt mindenki ellen, aki akadályozhatta a védelmet, másrészt a védelem erősítése érdekében. Előírtak kötelező hosszú munkaidőt, eltörölték a szabadságot, az ünnepeket. Eddig elfogadható. Hazaárulónak kiáltott ki minden fogságba esett, vagy magát megadó katonát, ami már aljasság. Fokozta az aljasságot azzal, hogy a fogságba esett tisztek feleségét letartóztatta, és munkatáborba küldte. Saját fiának, és annak

feleségének se kegyelmezett. Jakov fia fogságba esett, felajánlották cserére (magasrangú tisztért), nem fogadta el, a fia úgy végzett magával, hogy a fogolytábor kerítéséhez ment, és végeztek vele. A menyét munkatáborba küldte. Szadista barom!

Még vadabb terror uralta el a hadsereget, amikor Sztálin utasította Beriját, hogy küldjön speciális egységeket a megbízhatatlan elemek eltávolítására, és a német táborokból, illetve bekerített körzetekből megszököttek átvilágítására. A kialakult állapot leírhatatlan lehetett. Leírhatatlan az az öldöklési orgia, ami a szovjetek által elhagyott területeken – Baltikum, lengyel területek, Ukrajna – zajlott. Az NKVD nem tudott mit kezdeni a foglyaival, halomra gyilkolta őket. Volt eset, hogy két nővel tele börtöncellát felrobbantottak. A németek által elfoglalt börtönökben hihetetlen állapotokat találtak, sok volt a megcsonkított hulla, kivágott nyelveket, levágott füleket, kivájt szemeket találtak, nem egyesével. Esetenként, amikor volt idejük, fogoly-meneteket indítottak kelet felé, amelyek halálmenetté váltak. Nem részletezem tovább.

A németek persze versenyt futottak az öldöklésben, elnyomásban. Cca. 7 millió embert vittek Németországba, kényszermunkára. Hatszázezerre teszik a kivégzettek számát. Elég volt zsidónak, kommunista-gyanúsna, értelmiséginek lenni. Hitler jóval a támadás előtt kiadta a feladatot: Szállj meg, adminisztráld és zsákmányold ki. Most ez nem tartozik a témáink közé...

Megállom, hogy ne írjam le a két legfontosabb város háborús történetét, pedig mindkettőhöz fűződnek személyes élmények, az egyetemi éveimen túl is. Moszkvában négy-öt kilométerre laktam attól a tankcsapda emlékműtől, amelyik a német front legközelebbi pontját hivatott demonstrálni. A helyiek szerint az is csalás, mert a front a diákszálló ablakából látható körvasútig hatolt, az segítette a védőket a németek feltartóztatásában.

Nehéz volt rátalálni!

Leningrádban láttam a hihetetlenül sok áldozat emlékművét, olvastam szörnyű könyvet a város védelméről, a védők pokoli kínszenvedéséről, ismertem fiatalembert (akkor még én is az voltam), akinek a szüleit – és velük őt – az elsők között mentették ki az ostromlott városból, amikor kiépítették a menekülés-útvonalat a Ladoga-tó jegén, mert az édesapja tudós volt. És ex-apósom önként vonult be a várost védeni, mint tudós, felmentést kaphatott volna. Katonatársa mondta el a feleségének, hogy látta, amint német tank beletaposta laza, mocsaras talajba. Négy millió lakosa volt, talán a felét evakuálták, 6-700 000 lakos maradt életben.

A pokol fenekét kutatom tovább!

Sokszor hallottam már arról, hogy a Nagy Honvédő Háború alatt, eddigi ismereteim szerint főként Ukrajnában, hazaáruló fegyveres erők is léteztek. A németek, amint óriási

területen kellett mozogniuk, „adminisztrálniuk”, nem tudták a feladataikat német erőkkel ellátni. Munkára, majd fegyverre is fogtak hadifoglyokat, később, főként nem orosz etnikumú szimpatizánsokat toboroztak rendfenntartó erőkbe, egyéb, többek között fegyveres szolgálatra. A kozákok nagy csapatokban önként jelentkeztek, és kiváló szovjetellenes haderőnek bizonyultak. Több volt tagállamban, mint a balti államok, Ukrajna, nemzeti függetlenségi törekvések alakultak ki. Hitler ellenezte ezek támogatását, nem illettek bele a Nagy Reich elképzelésébe. Annyira nem szerette az ilyen mozgalmakat, hogy elfogatta, és kivégeztette az ukrán nacionalista vezetőket. A csúcsot Vlaszov jelentette. Sikeres szovjet tábornokként harcolt Moszkva, majd Leningrád védelmében, ott bekerítették, fogságba esett. Megkereste a német parancsnokságot, és felajánlotta, hogy a hadifoglyokból haderőt szervez, amelyik Németország mellé áll. Szokásos nevet választott: Orosz *Felszabadító* Hadsereg... Nem tudni, mi készítette 180 fokra fordulóra. A bátyja a polgárháborúban halt meg, idős szüleinek tehenet ajándékozott, amitől azok kulák bélyegzőt kaptak, de a legnagyobb hatást valószínűleg a németeket üdvözlő ukrán tömegek gyakorolták rá. Sokáig harcolt a németek mellett, de a Prága felszabadítása körül folyó harcokban újra a németek ellen fordult. Csúnya véget ért meg. Több szempontból elgondolkodtató, hogy a szovjet hadsereg ellen mintegy egymillió szovjet állampolgár harcolt, lőtte saját népét, égetett fel falvakat. Nem szovjet propaganda, angol történész írja. A szempontok egyike: vajon nem volt-e indokolt, hogy Sztálin rendkívül bizalmatlanul kezelte a hazatérő hadifoglyokat? Ez a mondatom semmiképp sem értelmezhető az alkalmazott módszerek igazolásaként!

Nem lehetett könnyű felszámolni az ilyen jellegű ellenállást. 1953-57 között éltem Moszkvában. Akkor még szólt szövegbeszéd arról, hogy az ukránai erdőségekben komoly fegyveres erők állnak harcban a szovjethatalommal. Mint ahogy ismerősök szomorúan mesélték, hogy csak a baltikumi tengerpartra kaptak beutalót. Elcsodálkoztam: tengerpart, csodálatos lehet. Igen – mondták – csak ott (Riga?) még háztetőről „szedik le” mesterlövészek az egyenruhásokat.

Ha túléltem ezt a könyvet, 100 évig fogok élni. Miért? Mert amit most olvasok, az túltesz az eddig csúcsnak hitt szovjet terroron. Overy írja (tömörítem!) Ukrajnáról:

Beszélget két német tiszt. Az egyik arról beszél, hogy be kellene indítani a kötelező oktatást. A másik: most, hogy ki akarunk irtani minden 15 év feletti ukránt? Első: negyvenmillió embert nem lehet kiirtani. A másik: ez a mi dolgunk.

Ha kiderült parasztokról, hogy írnak-olvasnak, könnyen halállal büntethették őket, az értelmiségbe sorolódtak. – írja az angol történész. Micsoda ostobaság! Ha a szovjet rendszernek voltak érdemei, az egyik legjelentősebb az, hogy a háborút megelőző évekre gyakorlatilag felszámolták az analfabetizmust! Nemcsak az európai területeken, hanem a távoli szibériai körzetekben is. Írással nem rendelkező etnikumoknak írást is alkottak, sajnos a cirill-betűket erőltették. Ukrajnában ezzel a módszerrel az egész lakosságot kiirhatták volna. Lehetséges, hogy Overy se tudott erről a kolosszális sikerről?

Éhínség tört ki. Erről miért nem lehet olvasni a Szovjetunió történelmének éhínségei listájában? A németek nem oszlatták fel a kolhozokat, mint a lakosság várta, csupán német (katonai) vezetés alá kerültek. Kizsigerelték a kolhozokat, a szovjet kvóták dupláját kellett beszolgáltatniuk. Nem szállíthattak a városi piacokra, csak Lvovban 80 000 ember halt éven egy év alatt, Kijevben több.

Óriási tömeget vittek munkára Németországba. Kezdődött önkéntes alapon, majd a kvótákat nem teljesítő falvakat felgyújtották, a népet elhurcolták. Végül templomokat, mozikat leptek meg, és vittek el mindenkit. Gyakorlatilag munkatáborokban éltek az elhurcoltak, bár, úgy tűnik, mozoghattak azokon kívül is, mert „Ost” (Kelet) feliratot kellett viselniük a ruházatukon. A keletről munkaszolgálatra Németországba vitt emberek négyötöde ukrán volt.

Akármivel foglalkozom, akármiről írok, elkerülhetetlenül előjön a zsidó kérdés. A cári pogromok áldozatai se voltak kevesen, a Szovjetunió is sokat bajlódott a kérdéssel.

Mit ír erről a [MOSZT3](#)?

„Valójában 1917 októberében minden egyes tulajdonképpeni zsidó párt és társadalmi csoport elítélte a bolsevik hatalomátvételt. A zsidó újságokban elítélő sorok jelentek meg. Ez nem volt véletlen, hiszen az októberi forradalom végül megsemmisítő csapást mért a mindenkori zsidó politikai mozgalmakra. (118.o.) (...)

A polgárháború idején Gyenyikin és Vrangel hadserege igyekezett felhasználni az antiszemitizmust a szovjet rendszer ellen. Megállapították, hogy Ukrajnában mintegy 2000 pogrom zajlott le. A zsidó lakosság közvetlenül is hatalmas veszteséget szenvedett: több mint 50 000 embert öltek meg. Azokkal együtt, akik később haltak bele sérüléseikbe, elérte ez a szám a 150 000-t, vagyis a zsidó lakosság 10%-át. (Krausz Tamás a korszak felmérései alapján 200 ezerre teszi a meggyilkoltak számát.) Ebben a reménytelen helyzetben a zsidók a Vörös Hadseregben látták a menekülés egyedüli lehetőségét, bár a pogromok egy részét, (mintegy 7,4%-át) a vöröskatonák hajtották végre. A polgárháború végére így az oroszországi zsidók többsége az októberi forradalommal szemben táplált nyílt ellenségeségből – fokozatosan lojalitásba, majd a bolsevik rendszer támogatásába ment át. Ez megváltoztatta a zsidó szocializmus jellegét is: arra a következtetésre jutottak, hogy a zsidó munkásmozgalomnak nincs jövője, ha elzárkózik a bolsevik párttól.” (119.o.)

Amit viszont Overytől olvasunk, az több mint hátborzongató. Akár a Holokauszt előfutárának, vagy kezdetének tekinthetjük. A németek a náci fajelmélet végrehajtóiként módszeres zsidóirtást folytattak az elfoglalt területeken. Legismertebb színhelyként ő is az elég jól ismert Babi Jar-t említi, ahol mintegy 30 000 zsidót lőttek agyon. Sorol azonban továbbiakat, köztük nagyobbakat. Odesszában a román szövetségesek (!) öltek meg 70-80 000 zsidót. Folytatnám, de annyira iszonyatos, hogy csak a „végösszeget” írom ide: 1 152 000, csak a németek által megöltek száma 1942 decemberéig. Azért csak, mert a legtöbb vidéken a helyiek önállóan is gyilkoltak, Babi Jar-nál csak élénken segítettek, de például a krimi tatárok falusi vezetői engedélyt kértek a németektől, és maguk rendeztek vérfürdőt... Elképesztő, iszonytató!

Nem kevésbé riasztó a nem vitéz katonák büntetése, ami új, nagyobb erőre kapott, amikor a birodalom gyengesége negatív csúcshoz ért. A Sztálingrád védelme előtti hónapokra „beérett” az óriási területi, ipari, bányászati és élelmiszer-termelési veszteség hatása. A katonaság fegyverekkel ellátása is akadozott. Mindezek hatására a katonák lelkesedése is erősen csökkent. Mit tesz ilyenkor a brutális diktatúra? Fokozza a sajátjai ellen alkalmazott terrort.

Sztálin 1942. július 28-án kiadta az 1988-ig titkos (illetve nem deklarálták titkosnak, mert felolvasták a hadsereg minden emberének, csak zár alá került) 227. számú parancsát, amelyiket „Egy lépést se hátra”-ként ismert, aki tudott róla. Borzasztó olvasni minden paragrafust, egyedül a bevezetés emészthető, amiben leírja a Főparancsnok, hogy milyen riasztó helyzetben van a hadsereg. Olvasni, hogy minden hadseregben rajokat kell létrehozni azzal a kötelezettséggel, hogy a parancs nélkül meghátrálót a helyszínen lőjék agyon, hogy büntető századokat kell létrehozni az agyon nem lőtt megingókból és parancsnokokból, hogy a magasabb rangúakat a főparancsnokság katonai bírósága elé kell állítani. Undorító érzés fog el. Statáriális bíróságok százait is létrehozták, amelyek szintén azonnali kivégzést rendelhettek el. Érdekes a bélyeg, amelyik nem áprilisi tréfa, mégis meglepő, mert ahol szerepel, ott is olvasható, hogy a törvény 1988-ban vált publikussá. Az is meglepő, hogy Magyarországon hamar elterjedt a hír a meghátrálók lelövéséről, illetve katonai rendőrség létezéséről.

„Egy lépést se hátra” bélyeg. Kibocsájtva 1945. április 1-én.

[Общественное достояние](#)

A katonai rendőrségről jut eszembe, hogy édesanyámat Mórton szovjet őrnagy mentette meg az erőszaktól. Anyai nagynénénknél laktunk, amíg pedagógus édesapám – menekülésből visszatérve – állást keresett. A második szomszédhoz volt beszállásolva egy szovjet őrnagy, akivel valahogy kiderítették, hogy sakkozik, és bőszen sakkozó apám átjárt hozzá élvezni ezt a nekem nem nagyon sikerült játékot. Váratlanul megjelent két géppisztolyos szovjet baka (mindig szovjetet írok, mert messze nem csak oroszokból állt a hadsereg), anyámat a hálósobába lökdösték, minket, gyerekeket pedig eltereltek. Édesapám valahogy át tudott szaladni az őrnagyhoz, akit óriási szerencsére otthon talált. A tiszt pisztolyt rántva, futva jelent meg, és üvöltve kergette el a két bakát. Nem valószínű, hogy MP parancsnok lett volna, csak talán városparancsnok. Mindegy. Ember volt a bakáival szemben is, nem lőtte őket agyon, bár túl voltak már a három napos szabad rabláson.

Lapozzunk tovább! Nem könnyű emlékezni...

Egy pillanatra visszatérek még az „egy lépés se hátra” parancsra. Magasrangú tisztek között, sőt az NKVD berkeiben is vegyes volt a fogadtatása. Volt tábornok, aki kijelentette (kik előtt merte?), hogy nem jó ez így, vagy mindet lelőjük, vagy átállnak. Biztos, hogy a Vörös Hadsereg zömét hazafias érzés, vagy legrosszabb esetben a németektől való félelem vezérelte. Kiváló példa erre Sztálingrád, ahol az utolsó hónapokban már nem jelenthetett semmit a parancs, nem maradt büntető raj, vagy század, mégis foggal-körömmel harcoltak a szerencsétlen katonák. (Máris korrekcióra szorul az állításom: *13 500 embert végeztek ki a sztálingrádi harcok alatt: örült szám!*) A háború kezdetekor önként is olyan tömegek vonultak be, amelyet nem lehet erőszakkal elérni. És a barbár módon üldözött pravoszláv egyház is úgy állt talpra, hogy minden erejével az országot védte. Tudomásom szerint egyetlen ember kapta meg háromszor a Szovjetunió Hőse kitüntetését, az egyház feje, a pátriárka, mert két „hadsereget” (armija, náluk kisebb egység, mint a teljes hadsereg) állítottak ki a hívők körében szervezett gyűjtés eredményéből.

Megemlítem, hogy Krausz Tamás könyvében olvastam valahol (talán elő tudom keresni), hogy Lenin (!) nem volt elégedett a vallásüldözés eredményeivel. „Nem öltünk meg elég papot” – mondta.

A számok persze így is szörnyűek: a háború alatt 442 000 katona szolgált büntető-században, 436 000 embert csuktak le, a kivégzettek, vagy öngyilkos-jellegű akciókban elesettek száma sohasem fog kiderülni, de Overy szerint a legfrissebb kutatások 158 000-re teszik.

Sztálin hazugságai végtelenek. Egyike a soknak, hogy hivatalosan lekicsinyelte a Nyugat által nyújtott II. világháborús támogatást. A hivatalosnak tartott „Nagy Honvédő Háború” című történelmi mű is jelentéktelennek tartotta. Magam is ebben a tévhitben éltem az utóbbi évekig. Most Overy könyvében találkoztam egy táblázattal, amit csak azért nem mutatok itt be, mert az összesen adatsort nem nagyon értem. A lényeg az, hogy hadfelszerelési cikkekből a teljes ellátás (szovjet termelés + támogatás) húszon százalékot is elér például 1942-ben és 1943-ban repülőgépekből, ipari termékeknél ez a szám 1944-45-ben közel 40% (hihetetlen, nem?), és élelmiszerekből végig közel 20%. Hruscsov is csak az 1990-ben megjelent önéletrajzában említhette meg, hogy Sztálin is tett szűk körben olyan megjegyzést, hogy ha csak négyszemközt vívtuk volna meg a háborút a németekkel, elvesztettük volna. Zsukov is csak a 30 évig altatott, 1963 évi „beszélgetésében”² ismerhette el, hogy a Lend-Lease program nélkül „nem tudtuk volna folytatni a háborút”. Azt hiszem, senkinek se tett jót ez a hazudozás!

Olvasmányaim során találkoztam az Iljuszín-iroda által tervezett, itt bemutatott csatagéppel, amit a II. világháború egyik legjobb gépének tartanak a Wikipedia szerint. Mint a kép alá írtam, annak az egyetemnek voltam négy évig hallgatója (amíg ‘56-os „pofázásom” miatt nem kellett kirúgniuk), ahonnan Iljuszín „vadászgatta” a kádereit. Mivel a „Repülőgép szerkezettan” professzor már kiválasztott aspirantúrára, bizonyára a jelöltek között lettem volna. Sokra persze nem vihettem volna, mert a komolyabb haditechnikai intézmények zártak voltak külföldiek előtt. Az élet csupa *volna*!

Arra az egyetemre jártam, ahol Iljuszín minden évvégén megjelent, és kiválasztott 8-10 végzős diákot a tervezőirodája számára. Ez a gépe világbajnok, ebből gyártottak legtöbbet (mondja az angol Wikipedia).

Az ember hírek sorával gazdagszik, ha könyvírásra adja a fejét. Most értesültem róla, hogy Tupoljevet Sztálin munkatáborba záratta, mert nem tetszett neki az óriásgépe. Nekem se tetszik, de valamikor a múlt század harmincas éveiben született, amikor hirtelen keleten és nyugaton (Németországban legalábbis) egyszerre kerültek a tervezők érdeklődésének középpontjába az óriás repülőgépek. Tupoljev egyébként számomra nemcsak azért jelentős alak, mert ő tervezte a legjobb szovjet utasszállítókat (TU-154), meg ő „másolta le” a Concorde-ot (TU-144), hanem azért is, mert tudom, hogy nem diplomázott, fogta a kalapját diploma nélkül, otthagyta az egyetemet, és nekilátott repülőgépeket „csinálni”. Volt magyar követője is, akit csak Béla bácsiként emlegettek a repülősök világában. Samu Béla volt a teljes neve. A Műegyetem arany diplomát ajánlott neki, mire közölte, hogy nem fogadhatja el,

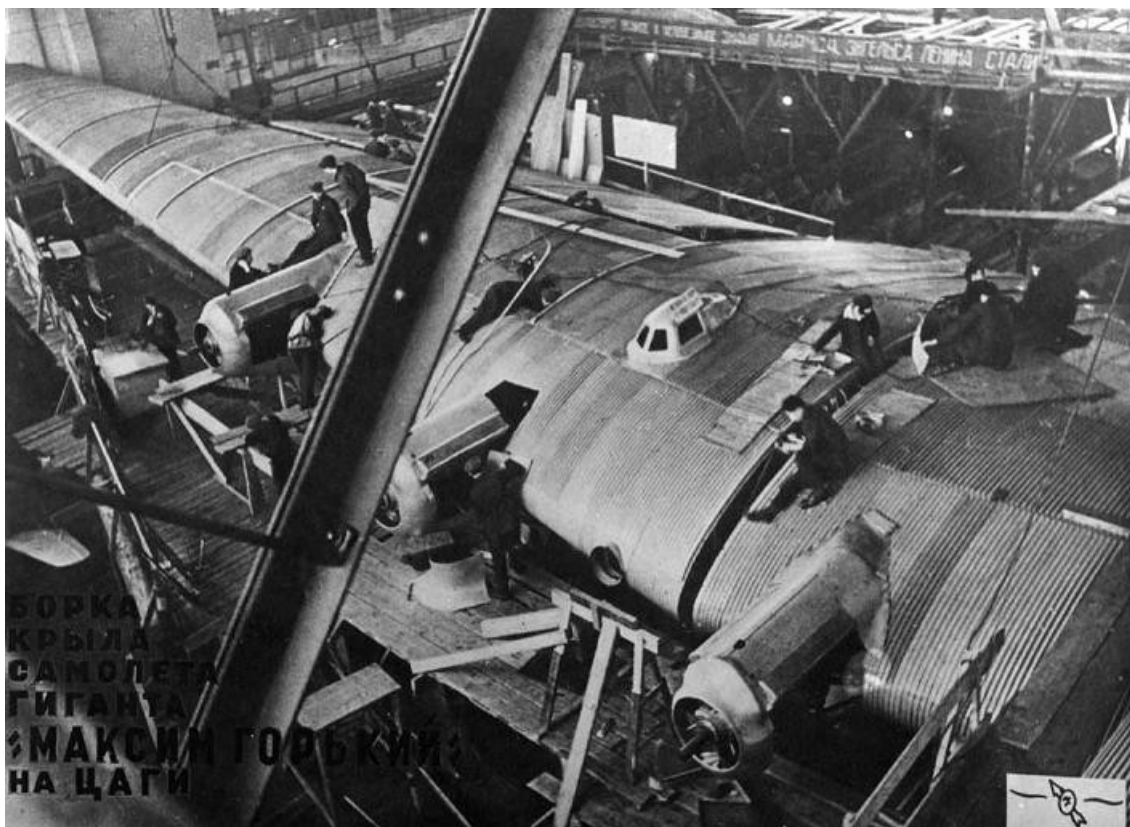
mert nincs eredetije. Mondták, hogy leteheti, elintézik. Nem érdekelte. Az egész azért érdekes, mert a II. világháború előtt/alatt tervezett olyan vadászt, amelyik elvileg verte volna a később Csepel (Dunai Repülőgépgyár Rt., Szigetszentmiklós, sárkány) – Győr (MWG, motor) együttműködésben gyártott Messerschmitteket ([Me 109](#) és [Me 210](#)).

Jé, most olvasom a Műegyetem visszaemlékezésében, hogy Rubik Ernő (Rubik Ernő papája, a világ legszerényebb műszaki tudósa) együttműködött Samu Bélával, aki vaskos tankönyvet is írt „Repülőgépelemek” címmel, éspedig a szocialista Magyarországon, 1951-ben. Rendkívül érdekes olvasmány lehet ma is, érdemes megvenni:

Eszméletlen körülmények között dolgozhatott az a profom is, aki elmesélte, hogy a háború alatt kockásfüzet lapjain rajzolták meg, és adták gyártásba a repülőgépek alkatrészeit. Ezt annak kapcsán adta elő, hogy nem a rajz pontossága fontos, hanem a pontos méretezés. Lehet szinte akármilyen firka a rajz, a rajta feltüntetett méretek szabják meg, mit kell legyártani. Nem lehetett könnyű sem a tervezőnek, sem a munkásnak. De aki már dolgozott műszaki terveken, rajzolt, méretezett, annak világos beszéd: a méretezés, és egyéb előírások (méret-tűrések, hőkezelés, csiszolás, polírozás, festés, egyéb felületvédelem,...) döntik el a megrajzolt elem minőségét.

Nem tudom megállni, hogy ne mutassam be Tupoljev bűnét, amiért munkatáborban kellett vezekelnie, és a gigantikus gép gyártását is. Mai szemmel nem mondaná senki modern üzemnek, amit látunk, de valamit mégiscsak érzékeltet abból, hogy mire lehetett képes már a harmincas években a szovjet ipar.

Ez pedig eszembe juttatja, hogy a háború első két évében gyárak ezreit kellett áttelepíteni a gyorsan hátráló, időnként teljesen összeomló front elől, éspedig csak részben létező ipari környezetbe, részben zöld mezőre, ahol az áttelepített gépek fölé kellett megépíteni az épületet. Sőt (remélem, nem ismétlés), ugyancsak prof mesélte, hogy egy komplett üzem a szibériai Bajkál-tó jegére telepítettek. A tőcsavaroakat a méteres jégbe fűrták, a munkásnők (mert szinte kizárólag nők dolgoztak) farácsokon, nemezcsizmában dolgoztak. Tavaszra meg kellett épülnie a gyárnak. És nem akármilyen üzemekről van szó. Magyar katonatiszt mesélte valahol, hogy Ukrajnában olyan gyárat foglaltak el, ahol az üzemcsarnokok között maradtak épek. Hatalmas csarnokok, amilyenek itthon nem léteztek, az üzemek között villamos közlekedett. A mennyiségre pedig rövidesen visszatérünk. Illetve most is megemlítem, hogy még ifjoncként láttam amerikai szakfolyóirat középső kettős oldalán Szovjetunió térképet a kémek által felderített repülőgép- és repülőgéphajtómű gyárakról, 200-at számoltam össze. Nyilván a háború kezdeti szakaszán ennek negyede léteztetett talán, de akkor is hatalmas kapacitás.

Nem itt kellene talán elkezdenem a személyes élményeimről szóló beszámolómat, de az agyamban megjelentek a képek, leírok párat itt, aztán vagy átszerkesztjük, vagy nem. Sokan szidták/szidják itthon a szovjet oktatást, amikor azonban Rudnóy Guidó, a Műegyetem Hadmérnöki Karának felszámolásával ('56 egyik következménye) megbízott dékán azzal a felkiáltással, hogy „mégiscsak ott építenek repülőgépeket, és nem itt”, évvesszeség nélkül engedélyezte a repülőmérnöki szakágon a tanulmányim befejezését, sok mindenre fény derült. Egyrészt nem állta meg a helyét az az állítás, hogy itthon alaposabb az elméleti oktatás, másrészt – és talán ez a tévhit eredete – ott sokrétűbb a gyakorlati ismeretek tanítása. Hogy is derült ez ki? Legalábbis a repülőmérnöki oktatás területein. Az órahallgatás nélkül előírt vizsgák között szerepelt a „Helikopterek elmélete és szerkezetana”. (Hm, a „lecke-könyvben” Légcsavarok és helikopterek szerepel.) Kétszer-háromszor konzultáltam a kellemes fiatalember tanársegéddel (mi is az anyag, miből készüljek, stb.), amikor is kiderült (kérte, hogy olvashassa el, tudott oroszul), hogy szovjet *tankönyvben* szerepeltek olyan modern technológiai megoldások, amikről még csak nem is hallott. Amikor pedig vizsgára jelentkeztem, közölte, hogy Hadházy (keresztnev? valahol már írtam – most nem találom!) prof. fogad. Hárman fogadták a vizsgám: a tekintélyes prof, a már ismerős tanársegéd, és az adjunktus. Hadházy úr becsülettel előadta, hogy én vagyok az első madár, aki szovjet egyetemről repült be hozzá, és nagyon kíváncsiak mindhárman, milyen is a szovjet oktatás. 1957-et írtak, nem kezdett örömteli ütemben dübörögni a szívem. A vizsga a bejelentésnek megfelelően zajlott vagy másfél órán át: metallurgiától (fémcsiszolatok kristályszerkezetének ismerete) kezdve termodinamikán (entrópia, entalpia) és áramlástan kérdéseken keresztül, a helikopterek forgószárnyainak agyáig mindenről volt szó. Jó jeggyel és elismeréssel zártuk az eseményt. Az elismerés igen egyszerűen hangzott Hadházy úr ajkáról: „Nem is olyan rossz az a szovjet oktatás!” Megvédtem valamit, ami tényleg jó volt. A minőséget mennyiség is kísérte. Csak a mi egyetemünkön 5-6 000 diák tanult egyidejűleg. A nagyobb moszkvai polgári repülőmérnökin tízezren fölül tanultak, a kazányin állítólag húszezren. És ez csak egy morzsa a nagy kalácsból.

Talán ez az egyik legfontosabb momentum, ami a Szovjetuniót a győzelemre segítette: a több millió katonán kívül korszerű hadfelszerelési termékek is kellettek, T-34-esek, katyúsák, a rémisztő hidegben is működő kézfegyverek. Azokat pedig meg kellett tervezni, meg kellett alkotni, le kellett gyártani, be kellett tanítani a használóit. Kiművelt emberfők milliói nélkül ez nem működött volna.

Vagy vegyünk egy egyszerű példát. Első anyósom is tudományos kutató volt, a tejiparban kiemelkedőket alkotott. Az ő nevéhez fűződik például az acedofilin nevű termék, ami kellemes tápszerként sokaknak okozott kulináris élményt. Hamar kiderült, hogy sebek gyógyításában kiváló segédanyag, majdnem olyan hatékonyan működött, mint az amerikai penicillin. Áldás volt a sokszor altatás nélkül operált katonáknak. (Itt most mellékes, de kreált kumiszt tehéntejből, különleges étékként díszítette sokszor a vendégasztalát. A nyomor közepén is szép, és gazdag asztalt. Nemcsak ő volt képes ilyenre, általános élményként érte az embert: gazdag teríték várta, ha meghívták akárkihez, akadémiához, diáktárshoz... A volt ellenséget.)

Térjünk vissza a saját élmény-csokromhoz. Mint említettem, kiderült, hogy a gyakorlati oktatás felülmúlta az itthonit. Nemcsak a műhelymunka volt változatosabb (vászomburkolat készítése, asztalos és lakatos munkák, gáz- és ívhegesztés, elektromos mérések, kiállított repülőgépek és rakéták tanulmányozása), hanem a gyárlátogatások, nyári gyakorlatok is.

Sorolok néhány emlékezetet. Gyárlátogatáson jártunk abban az üzemben, ahol az IL-18 típus első példánya készült. Mint kismadárka a nagyszoba sarkában. A gép nem tartozott a legsikeresebb konstrukciók közé, nem annyira a sárkány, mint a hajtóművei. A hazatérésem utáni életem nyomor-szinten indult, ezért az IL-18 dokumentációjának fordításával pótoltam szerénynek se nagyon mondható keresetemet. A párizsi reptéren lezuhant géppel kapcsolatban mindenféle mende-monda keringett, meg olvasható ma is szakértői vélemény. Nekem volt

szerencsém Rubik Ernő bácsi asztalánál átlapozni a soha le nem zárt vizsgálati jegyzőkönyvet, mert a három (tudomásom szerint a baleseteket egyenlő joggal vizsgálja az esemény országa, az üzemeltető és a gyártó) szakértői bizottság nem tudott egyetértésre jutni. Legvalószínűbbnek az Ernő bácsi véleményével is egyező megállapítás tűnhet, miszerint egy rosszul keresztező kis gépet észlelve a gépet túl hirtelen rántották fel, és az így keletkező (négy hatalmas tömeg egyirányú, nagy fordulatszámú forgásakor hatalmas értékű) precessziós nyomaték pörgette a hátára azt.

A hatalmas csarnokban mutattak be nekünk több kísérleti jellegű műveletet, például mintegy fél m² felületen egy sajtolással végrehajtott szegecsfej kialakítást. Itt vezettek át bennünket titkos üzemcsarnokon is, ahol szárnyakat gyártottak. Megálltam az egyik szárny mellett, mert a nyílazottságát rendkívülinek érzékeltem. Megkérdeztem a kísérő mérnöktől hány Machot tud ez a gép (hányszoros hangsebességre lesz képes)? „Ez még bizalmas adat.” – kaptam a választ. Két Machra biztos jó lesz. – makacskodtam, ismerve a tanulmányaimból a sebesség és nyílazási szög összefüggéseit. Rábólintott. Még nem rúgtak ki, tehát vagy 1956-ban, vagy '57-ben gyártottak már ilyen vadászköteket. 2. sz. Csapágygyár, már írtam róla valahol. Egyetlen csapágygyűrű esztergán dolgoztam én, mellettem négy esztergán egy fiatalasszony. Szinte futott egyik esztergapadtól a másikig. Meleg volt, pillanatokra megállt egy oszlopnál, ahol levegő-befúvónyílás volt. Szinte semmiért dolgozott. Két nap alatt rutinmunkává vált, amit csináltam, untam nagyon. A selejtet gyűjteni kellett. Hamar felvilágosított az egyik dolgozó, hogy a felét se valljam be (nekem ugyan mindegy volt...), dobjam a fémforgács közé. Hm... A szomszéd üzemrészben automatikus gyártósort „kalibráltak”: rúd nyersanyag be az első gépbe, lezsírozott, kartondobozba csomagolt csapágyak ki a sorból. Láttam csapágygolyókat szortírozó eszközt is, talán része volt a gyártósornak. Vályúból csorogtak a golyók ferde acéllapra, ahonnan 7-8, alatta induló vályúba pattantak a golyók. Selejt az egyik vályú, és minőségi sorrendben a többi. Ki érti? Akkoriban jártam a ZIL (Zavod Imeni Lenina) autógyárban is, ahol motorkarter öntőformáját állították össze futószalagon, előregyártott elemekből. Az öntést is a szalaggal párhuzamosan haladó üstből végezték. Nagy igyekezettel haladtak a teljes automatizálás felé.

Későbbi élményeim közé tartozik a Tyumeny olaj-gázmező, ahol az olajipari külkereskedelmi vállalat, a Mineralimpex szakértőjét kísértem külső orosz-szakértőként. A tárgyalások célja az volt, hogy a meginduló privatizáció során elkapjunk együttműködésre alkalmas és arra hajlandó „forgácsokat”. Nem tudom, mit profitált konkrétan ebből a tárgyalás-sorozatból a Mineralimpex, ami rövidesen beolvadt a MOL-ba. A beszámolót az útról én írtam. Érdekes volt egyik-másik szakértő szomorú legyintése, az egyértelmű szándék, hogy semmi se kerüljön nyugati konkurencia 100%-os tulajdonába, a -34 C°-on üzemelő kút, a tisztaság, ápoltság, szakértelem. Megbizonyosodtam arról is, mennyire igazuk volt szibériai diáktársaimnak: a -34 szinte kellemesnek hatott, sütött a Nap, harapni lehetett a levegőt, kellemes kísérőzenének tűnt a csikorgó hó. Nem ott hallottam először, olvastam valahol, hogy bár jórészt korbáccsal, de 1917 és a gengszterváltás között 400 000 km magisztrális olajvezeték épült a Szovjetunióban, és kisebb kiesésekkel régóta ők a világ legnagyobb olaj- és gáztermelői.

Még két döbbenet! Kiszövetkezetet vezető magánvállalkozó koromban Ukrajnában meglátogattam két üzemet. Az egyikből alumíniumhulladéokra, a másikkól rézre kaptunk barterajánlatot. Az alumíniumot leállított repülőgépgyár, a rézet kapacitásának töredékével működő üzem ajánlotta. Mindkettő a gengszterváltás miatt gyakorlatilag megszűnt hadiipari igény áldozata volt. Micsoda alkalom a világbékére! Hihetetlen méretekkel ismerkedtem meg, olyan csarnokokkal, amilyenről a II. világháborúban hódítóként Ukrajnában járt tiszt mesélt anno.

Nem akárki méltányolja, rajtam túlteve, az eredményeket. Az angol történész értékeli elismeréssel, hogy (ezzel a pokoli terrortal) megfordították a háború menetét. 1943-44-ben már több hadfelszerelési cikket gyártottak, mint a németek, és Kurszk után nagy túlerővel tudtak hengerelni...

Ritka eset, amikor idegenajkú a szerepet játszó nép nyelvén mond el valami megrendítőt. Overy Ilja Ehrenburg* versével: „1945. május 9” vezeti be a 9. fejezetet: „A horogkereszt eleste: 1945”. Íme:

„О них когда-то горевал поэт:
Они друг друга долго ожидали,
А встретившись, друг друга не узнали
На небесах, где горя больше нет.
Но не в раю, на том земном просторе,
Где шаг ступи — и горе, горе, горе,
Я ждал ее, как можно ждать любя,
Я знал ее, как можно знать себя,
Я звал ее в крови, в грязи, в печали.
И час настал — закончилась война.
Я шел домой. Навстречу шла она.
И мы друг друга не узнали.”

Nem találom a magyar fordítását. Kár. A háborúnak vége, a leszerelt győztes katona megy haza, szerelméhez, akit úgy várt, mint szerelemmel lehet várni, úgy ismert, mint magát ismerheti az ember, és hívta őt vérben, mocsokban, bánatban. És eljött a pillanat, a háborúnak vége. „Mentem haza, szembe jött ő, és nem ismertük meg egymást”.

A sztálini erőszak utolsó évtizedeiről elhangzott további vádakról illik még megemlékezni. Nehezen, elegendő van az egészből!

Az Európát elért katonákat erőszakra buzdítják. Mindenfajta erőszakra, csak többek között a nők megbecstelenítésére. Nem kell hozzá nagy tudomány, elég, ha visszanezünk a fenti képre, milyen viszonyok között harcoltak embernek mondott elvadult szerencsétlenek. Meg csak bele kellett gondolniuk, mit tettek a németek (meg a mi katonáink) szovjet területeken. Kitől is hallottam, már meg nem mondom, talán az a katonatiszt mesélte Édesapámnak, aki a katusák fizikai és lelki hatását is ecsetelte, amikor mellettük álltam. Ukrajnában történt – szólt a rege –, hogy a magyar tiszt úr ágyba vitte egy házikó asszonyát, megerőszakolta, majd elkövette azt a hibát, hogy elaludt mellette. A nő egy nyisszantással (konyhakés, bajonett?) lemetszette a bűnt elkövető testrészt.

Radnóti felesége, Fanni két vele történt esetet is elmesél önéletrajzában, mindkettőt szinte megértéssel. Pokróc, feküdj ide...

Nem lehet se megérteni, se kompenzálni azzal, hogy ti is. Meg hiába olvassa az ember, hogy volt fiatal katona (szovjet), aki „valahol Európában” betörte az első kirakatot, ahol próbababát látott, és a szuronyával szúrta, ölte, amíg cafatokká nem szabdalta. Így öntötte ki a dühét a szemében a megölt felesége gyilkosait képviselő alakon.

Szörnyű, minden háborúban, minden korban, minden részvevő egyik kedvenc szórakozása a nők megerőszakolása volt és lesz, amíg háborúk lesznek, azaz vagy örökké, vagy az emberiség önkezdő elpusztításáig. A szovjet hadsereg az átlagnál jobban teljesített. Nem rövid bűnlajstromuk egyik gazvirága. Hogy milyen is az agyam, arra jellemző, hogy most is eszembe jut újabb gyalázatos csúcs! Amikor az első keresztesháború vitéz katonái bevették Jeruzsálemet és környékét, annyi zsidó nőt erőszakoltak meg, hogy nem lehetett a zsidó eredetet apai ágon követni. A zsidó vallási közösség tanácsalanságán a rabbik tanács úgy segített, hogy kimondta: a zsidó eredet női vonalon öröklődik. Azóta is ez a törvény a zsidóknál.

* Ilja Ehrenburgot számtalan vád érte/éri. Többek között az, hogy a szovjet terrort kivetítette a németekre, állatias kegyetlenségre buzdította a szovjet katonákat. Biztos így van, de utalok megint Ungváry Krisztiánra, aki „A magyar honvédség a második világháborúban” című könyvében mérlegre teszi a szovjet és magyar hadsereg rémtetteit, és a mérleg nem a magyar hadsereg javára billen. Ez a verse megrendítően adja vissza a háború lélekölő hatását.

A háború győztes befejeztével nem állt meg a felek közötti osztozkodás. Írtam, nem írtam? Churchill egyik moszkvai tárgyalása alatt fogott egy cetlit, ráírta a kelet-európai országokat, és az azok feletti osztozkodás arányait. Sztálinnak a Baltikumot, és Lengyelországot 1939-ben a németekkel osztozkodáskor kialakult határáig 100%-ot, Magyarország, és talán Ausztria felett 50-50%-ot ajánlott fel, Görögországot Nyugatnak tartotta fel. Sztálin akkor kipipálta a cetlit. Most, a terhek nagyobb hányadának elviselése után már nem törődött a cetlin kötött „megállapodással”, jóval többet követelt, és ért el, amit a – hol is, Potsdamban? – megvont határok bizonyítanak.

Potsdamhoz kötődik az a rege, hogy akkor robbantották fel az amerikai atombombát, amit Truman sietett közölni Sztálinnal. Ő is, a környezetük is meglepődött, hogy Sztálin nem lepődött meg. Mindenki azt hitte, hogy nem értette meg, milyen horderejű információval lepték meg. Éjjel viszont telefonált Berijának, beszéljen Kurcsatovval, aki kapjon meg minden szükségeset a saját atombomba-programjuk sikerének biztosításához. Magyarul: a kémektől szerzett információk segítettek, de nem azok voltak döntők.

Megállunk egy pillanatra. Felsorolom a Szovjetunió II. világháborús veszteségeinek tömör összegzését.

Emberanyagban: 8,7 m katona, és négy civil megközelítése a polgári áldozatok számának: kb. 17, ill. 24, ill. 40, ill. 35,5 Ha az utóbbi kettőhöz hozzáadjuk a 8,7 millió katonát, itt a lakossági berkekben tudott 50 millió! Az utolsó kettőben azonban elmaradt szaporulat is szerepel. Viszont az eddigi számok csak elhunytakról szólnak. Szerepel Overynél további veszteség: 15 millió sebesült, 4,4 millió fogoly v. eltűnt, 3-4 millió emberi tevékenységre alkalmatlanná vált ember (betegség v. fagyás)... Szerepeltet két további halottszámot is: 23 és 26,4 millió, ha beszámítják a nem igen regisztrált önkénteseket, és számolnak a nem regisztrált hátrahagyott sebesültekkel! Mennyire jó a lakosság ismerete, minduntalan kijön az 50 millió!

Anyagiakban: 70 000 falu, 1 700 város, 32 000 gyár, 40 000 mérföld (cca. 68 000 km) vasútvonal! Itt az evakuált üzemekre következtetést megengedő adat: ha 32 000 gyár a veszteség, ehhez mérhető az áttelepítettek száma is. Többezer! Háromvalamennyi ezerre emlékszem.

Felsorolni is szörnyű mindezt...

A háború utáni terror

Visszatérünk a terrorhoz. Második Középkor! – kiált fel Overy. Nem volt skizofrén, hangzik el most, pedig másutt paranoidnak mondják. Tipikusan paranoid skizofrénia, amelyben szenvedhetett, amikor a beteg irracionálisan azt hiszi, hogy mások üldözik, vagy összeesküvést szőnek ellene. Mindenképpen megtestesítette az előző két évszázad orosz meghasonlásait. Mindig két fronton zajlott az orosz eszme: nyugatias és ruszofil, modernizáló és visszatartó, nyitott és despota... A háború amerikai résztvevője, majd nagykövet, Averell Harriman dicshimnuszot nyilatkozik róla: „Magas intelligencia, a részletek megfogásának fantasztikus képessége, a dörzsöltsége – jobb a két nyugati vezérnél.” Brit főtiszt, Sir Alan Brooke se sajnálta a szuperlatívuszt: „Legmagasabb kaliberű katonai agyvelő”.

Én egyszerűbben azt szoktam mondani, hogy aki az emberiség fölé emelkedik, okos ember. Az agyveleje az, más kérdés, hogy mennyi benne a gonoszság. Legtöbbjünkben sok, belőlük lesznek a despoták, diktátorok, hóhérok!

A mi vizsgált hóhéruink az maradt a diadalmas győzelem után. Borzalmas dolgokat művelt a hatalomféltés, az üldözöttség érzése és a halálfélelem tébolyában.

A hazahurcoltak száma hihetetlen. A győzelmet rettenetesen sokan nyugaton élték meg: hadifoglyok, dezertáltak, odahurcolt rabszolgák, munkatáborok retteneteit átéltek: 5,5 millió embert hurcoltatott haza. Nagy azoknak a száma, akik mindent megtettek, hogy maradhassanak nyugaton. Ilyenek voltak például a Vörös Hadsereg ellen harcoló kozákok. Nem tudni pontosan, mi vezetett a kiadatásukhoz. Volt csoport, akiket teherautó szállított

hazafelé. Az átadási pont előtti hídon egy asszony leugrott a kocsiról kisgyerekével együtt. Először a gyereket dobta a folyóba, aztán utána ugrott maga is. Több férfi elvágta a saját nyakát, és elvérzett. Aki hazajutott, bárki, bármi volt a háború alatt, azonos sorsra jutott: tisztogató bizottságok, kihallgatások, vagy azonnali halál, vagy munkatábor, aki megúsza, az is magán hordta a gyanú bélyegét...

Ismét nekiveselkedett, hogy a körülötte jegenyeként magasodó *tiszteket* lenullázza. Ha jól emlékszem, 70 tiszt esett az új örület áldozatául. Zsukovot, az igazi hadvezért se kímélte, először csak törölte a nevét minden elismerő megnyilvánulásról, aztán vidéki, semmi helyre küldte. A nyilatkozatai nem jelenhettek meg, és így tovább...

Ő, vagy seggnyalói kitalálták, hogy káros irányzatként gerjed a birodalomban a *kozmpolitizmus*. Elkezdtek üldözni, hamar a „látókörükbe” kerültek ismét a zsidók, a mindenért jól vádolható zsidók, akikre azonnal „bukik” a nép, a világon mindenütt. Még moszkvai tanulmányaim alatt is két tanújelével találkoztam a hivatalos antiszemitizmussal. Megtudtam: a belföldi *személyi igazolványba* bejegyzik a származás rovatba, hogy zsidó (a cigányt is). Kitörölhetetlen bélyeg. Társaságban csevegés közben elhangzott, hogy az egyik jelenlévő hölgyet felvették *számozott* (titkos) kutatóintézetbe. Szokatlanul nagy örömködés tört ki. A kérdésemre, miért ilyen nagy öröm, csendes feleletet kaptam: mert zsidó. Kiderült, számomra legalábbis akkor, hogy jelentősebb állami, vagy katonai posztot nem foglalhatnak el, titkosított területen nem dolgozhatnak. A gengszterváltások előtt megindult kivándorlásuk a Szovjetunióból nem lepett meg, pedig akkor még nem tudtam, csak most értesültem róla, hogy 1951-ben per indult a zsidó Anti-Fascist Committee és körei ellen. Százak ellen. Legtöbbjüket agyonverték, egyetlen vádlott mert a vádlók ellen vallani. Egyetlen vádlottat, idős orvosnőt nem ítélték halálra, őt Kazahsztánba száműzték.

A zsidóüldözés eredményeként polgárháború tört ki ukrán és baltikumi zsidók részvételével. Sokhelyütt felkeltek parasztok is, ukránok, lengyelek. Mintegy 300 000 embert kellett porba tiporni.

Sztálin üldözési mániájának tudható-e be, vagy pontosan értékelte a hidegháború kezdetét jelentő Churchill – Truman lépéseket, nem tudni. Mindenesetre szentül meg volt győződve, hogy az USA vezető körei új háborút készítenek elő. Erről cikket is jelentetett meg 1951-ben, a Pravdában. Mint tudjuk a Vádirataim I. kötetéből, tökéletesen igaza volt!

A fentebb részletezett orvospert – sok jeles orvos szerencséjére – nem sikerült befejeznie, meghalt. A halála körül számtalan verzió kering. Most az Overy által elmondottakat közvetítem. Ez tűnik a valósághoz legközelebbnek.

Történt, hogy 1953 febr. 17-én elvonult a kuncovói dácsájára. Február 27-én a Bolsojban, egyedül egy páholyban megnézte a Hattyúk tava balettet. Másnap megnézett egy filmet (gondolom, a számára berendezett kremli kisteremben), majd ismét elvonult a dácsájára, ezúttal a szolgalelkű nagyok – Hruscsov, Malenkov, Bulganyin és Berija – kíséretében, akikkel hajnali 4-ig tartó ivászonon vett részt. Gyenge grúz bort iszogattak, megjegyezte, hogy olyan, mintha gyümölcsle lenne. A személyzetet (először életében) elengedte, ami később kétségeket teremtett, majd lefeküdt. Másnap a személyzet nem hallott semmit, este 6-kor lámpafényre lettek figyelmesek. Más semmi. Este 10-kor benéztek, a padlón feküdt, alig volt magánál, a keze felemelve, a nadrágja beszennyezve (kaka v. csak pisi?). Heverőre emelték és KGB főnököt hívtak. *Tessék figyelni: nem orvost!* A vezetőket is riasztották, Berija és Malenkov érkezett meg elsőként. *Orvost nem hívtak, azok éppen börtönben ültek.* Másnap reggel Hruscsov jelent meg, és ő hívott orvost. Figyelem: *13 órát hagyták orvos nélkül.* Három napig haldokolt. Az orvosok *piócákat raktak a fejére és nyakára* (! – Nem nehéz rossz kezeléssel vádolni az orvosait, bár az orosz egészségügyben elég általános volt a népi gyógy módok alkalmazása, egyszer elmesélhetem azokat is, például hagyma influenza ellen.). Remegő kezekkel ügyködtek, Berija folyamatosan szidta őket. Berija fel-alá rohangászott, időnként ráomlott istenére, csókolgatta, esküdözött, hogy szereti. Az utolsó pillanatokat a

lánya töltötte vele, március 5-én. Kinyitotta a szemét: örült, vagy haragos tekintettel, teli halálfélelemmel. Felemelte a balkezét, és megszűnt lélegezni.

Berija kocsiba ült, beszáguldott a Kremlbe, és elkezdte új kormány szervezését. Három hónap múlva letartóztatták, máig ismeretlen napon kivégezték! A hóhér halála még nem vetett véget a terrornak.

Érdekes, több mint meglepő az angol történész összegzésének lényege: *A szovjet rendszer kiállta a legvadabb tesztet!!!* A németek II. világháborús veszteségeinek 80%-ára a szovjetekkel vívott harcokban került sor.

Keresztúthoz érkeztem. El kell döntenem, milyen sorrendben haladjak tovább: időrendi sorrendben-e, vagy országonként, azaz fejezzem-e be a Szovjetuniót, mielőtt beiktatnám az 1919-es magyar Kommünt, most térjek-e át Koreára, vagy majd a Szovjetunió után vegyem sorra a kommunista, vagy annak kikiáltott országokat? A SZU befejezése mellett döntöttem. Tehát:

A terror nem szűnt meg azonnal, mint Berija kivégzése is bizonyítja. A munkatáborok se néptelenedtek el sokáig. A hatalomért csendes harc folyt, a leléptetések nem jártak többé kivégzéssel, csak alapos elcsendesítéssel. Akkoriban úgy tűnt, hogy a vezető szerepek cseréje Hruscsov és Malenkov között erőteljes harc tünetei, a miniszterelnökök aztán elviselhető időtartamokat töltöttek a posztjukon, végül Kosziginnel stabilizálódott a helyzet (szerintem hál'isten). A pártfőtitkárok sora Brezsnyevtől kezdve borzasztó volt. Ivott, de ez a legkisebb baj. Merev, reformellenes politikája a Szovjetunió csődjéhez vezető első lépcsőnek tekinthető. Andropov talán nála is merevebb politikát képviselt, Csernyenko csak itallal és a nullához volt mérhető. Az utolsó *szovjet* vezetővel, Gorbacsovval később fogunk foglalkozni. Külön misét érdemelne a gazdasági hanyatlás és a kényszerű katonai túlköltekezés összefüggéseinek vizsgálata, most nincs erre időnk.

A terjeszkedési törekvéseknek nem voltak gazdasági alapjai, a kialakult birodalom határainak, és a csatlós alkotta „ütköző sáv” védelme azonban alapelvnek bizonyult, amikor az európai szocialista államok övezete elkezdett repedezni.

Ennek a repedezési folyamatnak a *magyarországi, 1956-os forradalom* a legkiáltóbb, és legismertebb példája. A Szovjetunió történelmének is része, nem hagytuk el az első szocialista birodalmat.

Az 1956-os magyarországi forradalom lehetőségét már nyári szabadságom alatt megéreztem, amikor Koljának, azaz Nyikolaj Nyikolájevics Kovácsnak segítettem szót érteni édesanyjával, Ferenczy Béni szobrászművész feleségével, akivel 23 év után tudott csak találkozni, miután édesapját, Kovács Miklóst, a 19-es Kommün népbiztoshelyettesét rehabilitálták. Elfelejtett magyarul, nem tudott szót érteni a saját édesanyjával! Édesapját 60 volt Kommün-vezetővel együtt végezték ki a kommunizmus elárulásáért. A történetet „Kolja, a nép ellenségének fia” című filmnovellámban olvashatják. Információim jelentős részét akkor gyűjtöttem be, amikor Ferenczy Béni társaságában élvezhettem Hatvany Lajos, Pilinszky János, Nagy László, Juhász Ferenc és Nagy Imre társaságát. Furcsa volt, hogy a nem azonos nézeteket valló három költő egymás közt is, és a három óriás társaságában is milyen békésen tudott csevegni. Furcsa volt, szinte szánalmas is, ahogy Nagy Imre tőlem érdeklődött a szovjet viszonyok iránt, és ahogy a felesége a karját meg-megérintve próbálta elterelni a figyelmét a politikától. Furcsa volt Hatvany Lajos kérdése: „Mondja, tudja Lenint és Sztálint olvasni és érteni?” Nem nagyon fogtam a dolgot, miért ne tudnám? De a válaszom arra korlátoztam, hogy nem kérdés, tudja-e olvasni az ember, mert kötelező volt, és Lenin ugyan nehéz, de értelmes, míg Sztálin könnyű, de sablonos. Megelégedettnek látszott a hallottakkal. Megjegyzem, hogy azóta több forrásban találkoztam olyan félreértésekkel, hogy a marxista tudósok ostobák, rosszul írnak, még rosszabb szónokok. Súlyos téveszme! Persze, hogy akad köztük ilyen is, de a vezéralakok, mint Lenin, Trockij, Mao remek tollú írók, és kiváló szónokok voltak. Nem is született volna meg egyetlen szocialista hatalom se, ha ez a vád igaz lenne.

Érdekes volt, amikor Ferenczy Béni és Pilinszky János külön beszélgetésben fitymálta Petőfit, bár az kellett akkor a népnek, helyesbítettek, majd nagy kanként értékelték Adyt. Ez annál is inkább érdekes, mert Ferenczy készítette a legjobb Petőfi szobrot, annyira jót, hogy fél tőle a mindenkori hatalom, először eldugták a Szépművészeti Múzeum alagsorába, aztán mert állítólag Hruscsov kitűnőnek mondta (tudott róla, kérte, hogy láthassa) levitték Gyulára, kis téren látható. Érdekes volt Hatvany Lajos meséje, hogy Ady rendszeres vendég volt náluk, és ha rég nem írt verset, bezárták a nappaliba, és csak akkor engedték ki, ha bemutatott egy verset. „Akkora zseni volt, előfordult, hogy három verssel jelent meg.” – bólogatott. Mindeközben persze átütött a beszélgetéseken az általános elégedetlenség hangulata.

Másik jó forrásom a Mohácsi-szigeten folyó újjáépítés volt. Önkéntesként segítettem ingyen segédmunkával. Olyan falu házait építették újra, amelyeknek a tetőzetét a jeges tavaszi ár szépen leültette, miután kimosta alóluk a falakat. A kőművesek 4 000 forintot kaptak egy-egy koszorú alá hozott házért, akkoriban kis pénz volt ugyan, mégis pénz volt. Kikacagtak, hogy ingyen dolgozom. Ezeknek? Valahogy így méltatták a helyzetet. Nem a kárt szenvedettek utaltak, persze. Akkor mondott le Rákosi, az építkezés vezetője szomorú beszédet tartott az alkalomból. Senki se mukkant, senki se dobta fel a levegőbe a sapkáját, mint tették egyes szovjet koncentrációs táborban a foglyok, Sztálin halálhírére.

Nem sokkal azután, hogy visszaérkeztem Moszkvába, behívott a szobájába egy idősebb diák. A frontot megjárt fiatalok felvételi nélkül jutottak be az egyetemekre, ő is ilyen szerencsés valaki volt. Papucsban, pizsamában beszélgetést kezdeményezett: mondd, mi zajlik nálatok? Nem tétováztam: ha idén nem lesz otthon komoly zűr, akkor soha. – feleltem. Mire gondolsz, felkelésre? Igen, olyasmire. Elvörösödött, és majdnem kiabált: mire gondoltok, eltűnjük, hogy tűzfészek szülessen a határainknál, nem volt elég az ötvenmillió halott? Elfojtunk mindent, ami háborús veszélyt jelenthet. Más üléspont, más látáspont!

Október 23-án este a budapesti rádióadást hallgattuk, négy magyar, egyikünk szobájában. Ma sem értem, miért nem zavarták. Gerő beszéde nagyon nem tetszett. Egy pillanatra megszakadt az adás, mondom: lövik a Rádiót. Másnap tudtuk meg, hogy eltaláltam. Másnap egyenruhás alak – később kiderült, hogy KGB-s tiszt – tartott előadást az egyetemen a szuezi helyzetről, és a magyarországi eseményekről. Sokszor leírtam már, mert nehezen viselem: magyarországi ellenforradalomról beszélt, és fő okként azt fejtette ki, hogy nálunk mélyek a fasizmus gyökerei. Nem véletlenül írásban lehetett hozzászólni, leírtam a tényleges okokat, a hibás politikát és rossz gazdaságirányítást, a falvak kifosztását, és tiltakoztam a fasizmus bélyegzője ellen. Rosszul tettem, nemcsak azért, mert életem jelentős hányadában hurcoltam magammal, magamban a feketeseggű mivoltot, hanem mert rá kellett jönnöm a gengszter-váltás utáni években, hogy igenis, rettenetesen mélyek, felszámolhatatlanok a fasizmus, a fajgyűlölet gyökerei az ország lakosságában.

Pozitív élmények sora követte a felszólalásomat. Egyetlen negatív a végeredmény volt: az egyetem ukázt kapott, hogy rúgjanak ki. A dékántól kezdve, aki késleltette a kirúgásom, a vizsgáztató tanárokon keresztül, akik soron kívül fogadtak, a párttitkárig, aki próbált megmenteni, mindenki segítőkezet nyújtott. A diáktársak is, akik delegációt küldtek az ukázt kibocsájtó Oktatásügyi Minisztériumhoz. Nagy Károly kutatásai⁸ tisztázták, hogy az utolsó szót nagy hordószónokunk, Buci Gyuri (Marosán György) mondta ki. A sok jó ember (az egyetemre gondolok) között elég egyetlen barom...

A forradalmat követni tudtuk, bár mind erőteljesebben zavarták a magyar adásokat. A vége felé megjegyeztem: most már csak Mindszenty és Szálasi hiányzik. Az élő Mindszentyt meg is kaptuk, Szálasiól csak nemléte mentette meg az országot. Nagy Imre szózatát komolytalan lépésnek véltük, nemcsak a fentebb említett diáktársunktól, hanem józan eszűinktől is tudtuk, hogy Nyugatnak nem érünk meg egy világháborút.

A vizsgaidőszak után, februárban látogattam haza. A vonaton rendkívüli eseményben volt részem. Kijevben felszállt a vonatra vagy száz fiatal tiszt. A kocsi peronján megálltam

mellettük, talán hárman beszélgettek. Megkérdeztem, Magyarországra mennek-e? Szomorúan adtak igenlő választ. Kérdezgettem őket, elmondták, hogy most végeztek Leningrádban, és ez az első „bevetésük”. Az idegen földön túli félelem mellett attól voltak elkeseredve, hogy tudták, csak különleges engedéllyel hagyhatják el a kaszányát. Kilépett hozzájuk egy őrnagy (azt hiszem, nem nagyon igazodok el a rangokban), elővett papírt, tollat, és megkérte a beszélgető partnereim, mutassák meg a pisztolyaikat, és mondják be a nevüket. Felírta a neveket, kiszedte a táraikat, és felírta, hány töltény van a tárban (teljes volt mind). Álmélkodtam, azóta is többször eszembe jut, különösen, amikor az USA tömeggyilkos háborúival foglalkozom, hogy senki se hiheti el nekem: a terror országának tisztjeit ellenőrzik, használja-e a fegyvereit a fellázadt országban? Valóban hihetetlen, magam se tudom hova rakni, amikor olyanról is hallott az ember, hogy részeg orosz (bocsánat, szovjet) tisztet nem szolgáltak ki egy falusi kocsmában, eltántorgott, majd félóra múlva tankkal ment neki az italboltnak...

Három jóbarátom vett részt a 23-i Kossuth-téri tüntetésen. Egyikőjük tank alá mászott be, amikor mellette elkezdtek hullani az emberek, mindhármukat letartóztatták, arccal falhoz állították őket felemelt kézzel, majd három nap fogda várt rájuk. Nem vérrokon tisztiskolás a Mezőgazdasági Minisztérium padlásáról lőtt, állítása szerint a levegőbe. Aztán gyorsan elhagyta az országot. Kíváncsian várom, az Orbán-rendszer hogy végzi, lövet-e majd éles fegyverrel?

Most ébredek rá, hogy az '56 előtti szocializmust, és az azt követő éveket is érintenem illik. Legyen, de csak érintőlegesen.

Előtte: a szocializmus erőszakos módszerekkel született. Ha nem is véres, de erőszakos úton. A Szovjetunióból hazatért emberek, Rákosi, Gerő, Nagy Imre, és az itthoni kommunista mozgalom emberei választási csalásokkal (Orbán biztos tanulmányozta a kékcédulásnak ismert módszert!), a polgári kormányzat tagjai elleni törvénytelen lépésekkel érték el a többségi kormányzást. Hamar átlépték a terror-küszöböt, koncepciós perek sorát folytatták, többek között Kádár ellen is. A letartóztatottakat a Horthy-rendszert és Sztálint követve brutálisan kínozták. Nemzetközi botrányt okozott a [Rajk és társai elleni per](#), a sztálini barbarizmust legjobban megközelítőnek mondott koholmány. Aki úgy gondolja, hányás nélkül el tudja olvasni három ember kivégzését, olvassa el a két sorral fentebbi linket. A terror gyors tempóban szélesedett: a háromlábú széken dolgozó cipészig menő államosítás után kis boltok tulajdonosait is képesek voltak embertelen körülmények közé kitelepíteni, majd a szövetkezetesítés során – ugyancsak szovjet példát követve – kulákká neveztek ki minden be nem lépőt, illetve azok többségét, és velük is embertelenül jártak el. A parasztsággal gyakorlatilag végzett a *padlások kisöprése*, a beszolgáltatások embertelen mértékre növelése.

A rossz gazdaságpolitika másik ága az átgondolatlan, szovjet kliséit követő mértéktelen iparosítás, aminek során ugyan sok hasznos létesítmény is született, de olyan nehézipart (acélipar) hoztak létre, amihez nem volt semmi inputunk, és ami már születésekor nem képviselte a modern tendenciákat.

Általános elégedetlenség alakult ki. A mi kis családunk is éhezett, az infláció elvitte Édesapám fizetését, kenyérért, tejért sorba kellett állni, az üzletek polcai kiüresedtek. Két bátyámmal és nagyobbik húgommal sorban feltáplálási túrákra küldtek a szüleim Belgiumba, Franciaországba.

Utána: Sohasem fogjuk megtudni, Kádár és társai önállóan is drasztikus bosszú-terror mellett döntöttek volna-e, kétségtelen, hogy óriási nyomást gyakorolt rájuk a „szocialista tábor”. Talán nem is annyira a Szovjetunió, mint hírek (és emlékezetem) szerint Tito, a kínaiak és az NDK. Háromszáz feletti a kivégzettek száma, valamennyi közülük köztörvényesnek minősült. Kiemelten kezelendő, hogy kiskorút is halálra ítélték, és a kivégzésével megvárták nagykorúvá válását. Hallatlan embertelenség! Sortüzekkel fojtottak el tüntetéseket, a börtönök is megteltek. Közel 300 000 ember menekült el a terror elől, vagy egyszerűen a nyugati jólétre vágyva. A határokat valamikor az év vége körül ismét lezárták.

Nem akartam hinni a szememnek, amikor [Nagy Imre és társai](#) kivégzéséről értesültem. Mint fentebb írtam, személyesen ismertem Nagy Imrét, akit rendkívül szimpatikus személyként véstem emlékezetembe. Ismertem gyengeségeit, Tudtam, hogy a „padlások kisöprése” a nevéhez fűződik, ‘56-os szerepéről igen rossz véleménnyel voltam, gyengeségét a katasztrofális elfajulás egyik okaként értékeltem. Megrendített a halála. Amint nyilvánosságra kerültek részletek, elképesztett az egész eljárás aljassága, a szovjetek ígéretének felrúgásától kezdve, az alkudozáson keresztül – ha elismered a kormányunk legitimitását, élve menekülsz – a perig. A sors összehozott az egyik védőügyvédjével, a Horthy-rendszer Kúriájának egykori elnökével (vagy legalábbis annak mondott valakivel, nem nagyon értettem, hogy kaphatott egyáltalán szerepet ilyen ügyben). A beszélgetést összehozó házaspár kérésére elmondott néhány információt. Tőle tudom például, hogy a kivégzéseken a per minden fontos „szereplőjének” köteles részt vennie: ügyésznek, bírónak, védőnek. Szerinte Kádárnak is végig kellett néznie. Elmondása szerint a halált – a forradalom szentsége érdekében – vállaló ember a kivégzés előtti pillanatokban összeomlott, nem tudott talpra állni, úgy kellett a pribékeknek a bitófához vonszolniuk. A személye körül még mindig sok az igazságtalanság. Annak az embernek, Orbánnak a pártja, aki az ünnepélyes újratemetésén az ünnepi beszédet tartotta, időszakonként teljesen háttérbe szorítja, elfeledkezik hősiességéről, ami gyalázat. Mert kommunista volt? Kommunista nem lehet, ne legyen hős? Mocskos világ, gyávaság, önmaga szembeköppése. Igaz, szeret nagy embereket, jötevőket is köpdösni (Soros). Ebben (is) Sztálin példáját követi.

A nemzeti hős Nagy Imre miniszterelnök sírja.

Kádár a hatvanas évek elejére lecsillapodott, sok elítélt előtt megnyitotta a börtönök kapuit. Egyben – nyilván nyugati hatásokra, és az újra szabadabban gondolkodó szakértőkre hallgatva – elkezdte a merev tervgazdálkodás reformját, ami egyrészt az 1968-ban indított Új Gazdasági Mechanizmusban (magyar NEP), másrészt az új szövetkezetesítés mellett a háztáji gazdaságok életterének biztosításában csúcsosodott ki. A gazdaság (nem csak a reformok hatására) lendületet kapott, visszatekintve a közelmúltban fedeztem el szakértői értékelésekben, hogy az akkori tempó a közelmúlt kínai tempójához mérhető, teljes nyugalommal. Lehet szidni a tervgazdálkodást, az ostoba mértékűt kell is, de ez a mintegy két évtizedes szakasz is bizonyítja az állításom: minden igazán lendületesen fejlődő gazdaság, vagy akár

fejlődési szakasz (USA, II. világháború) tervgazdálkodás! Ütős ágazatok értek el nemzetközi első vonalat: az iparban a vegyipar, azon belül a gyógyszeripar és a növényolaj-ipar, a cementgyártás, cukoripar, a mezőgazdaságban több állami gazdaság (Bábolna: kukorica és csirke) és termelőszövetkezet mutatott fel kiemelkedő eredményeket.

A merev szovjet vezetés megijedt a kapitalista elhajlástól. Kádárt kérdőre vonták, és lefékeztették az Új Gazdasági Mechanizmust. Olvastam olyan hírt is, hogy Brezsnyev személyesen iderepült a csepeli szovjet katonai reptérre (bizonyára útban valahová), oda-rendelte Kádárt és Münnichet, és elrendelte a fékeket. A kínaiak megértőbbek voltak. Bár még messze voltak a Deng Hsziao-ping 1978 évi szingapúri látogatását követő kapitalizmus felé fordulástól, annyira megfogta őket a magyar mezőgazdasági reform-sorozat, hogy delegációt küldtek hozzánk, és – legjobb tudomásom szerint – több momentumot átvettek belőle. Deng kis ember volt (152 cm) nagy ésszel, és rettenthetetlen bátorsággal. Kétszer fokozták le a földig, végül azonban ő szülte meg a világ első vegyes gazdaságát. Szingapúrban szobrot emeltek róla, és félreérthetetlen „szingapúri nyelven” ezt (is) írták a szobrot kísérő táblára: „rendíthetetlen kommunista és nagy hazafi volt”, aki a szocializmusnak „kínai karaktert” adott. Sor fog kerülni a kínai szocializmusra is.

A rendíthetetlen kommunista és nagy hazafi, aki a szocializmusnak „kínai karaktert” adott.

Itthon a gyors fejlődés mellett több súlyos hibát vétettek, egyrészt komoly hitelek vettek fel, és azt nagyrészt nem fejlesztésre, hanem életszínvonal javításra fordították, másrészt hibás programokat indítottak: eocén program, amely a szén- és bauxitbányászat csődjéhez vezetett. Ide szokták sorolni a gengszterváltás bajnokai a Bős-Nagymaros víz-erőmű-komplexumot is, bár abból, a szakértő vízgépész bátyám szerint csak akkor lett igazi tragédia, amikor leállították, lebontottak 80 százalékos készenlétben lévő építményeket. Fizettünk súlyos kötbéreket, megnövekvő áramimportot, feleslegesen dobtuk ki az ablakon a beruházás és a lebontás költségeit.

Mindez ahhoz vezetett, hogy a szocialista gazdaságirányítás utolsó bakijait jól kihasználni tudó ellenzék az '56 előttire hasonlító általános elégedetlenséget (többek között, mert akkor éppen virágzását élte a kapitalizmus) sikerrel lovagolta meg, amibe aztán békésen belebukott a szocializmus.

Messze rosszabb következett, de ez a kapitalizmus kritikájának témakörébe tartozik.

Szabad pár mondatban összegezmem a II. magyar szocializmus korszakáról alkotott véleményem? Igyekszem tömör lenni:

- Elviselhetetlenül rossz volt a kezdeteitől a politikai enyhülés és gazdasági reformok korszakáig, mert szovjet mintát követve, és a szovjet nyomás alatt megengedhetetlen, törvénytelen, embertelen terrort alkalmazott saját népe ellen.
- A minden józan határt átlépő államosítás, mindent tervgazdálkodás alá vonó, és a mezőgazdaságot terrorig menő módszerekkel tagosító gazdaságpolitika – éppen abszolutizmusa miatt – fékezte a haladást.
- Az '56-os forradalom – bárki és bármi szervezte, avatkozott bele – jogos, indokolt népfelkelés volt, amit azonban napok alatt megnyergelt a múlt szélsőjobb csapata, vezéralakjai és az egyházak, ezért a nagyhatalmak a Szovjetunióra hagyták az elnyomását.
- Az '56 utáni terror tovább rontotta a szocializmus iránti szimpátia uralkodóvá válásának lehetőségét.
- A politikai enyhülés és a gazdasági reformok – főként a szocialista környezet, és elsősorban a Szovjetunióban uralkodó sötétség miatt – nem tudott kiteljesedni, elkésett, megbukott.
- Mindezekkel együtt a Kádár vezetése alatti magyar szocializmus a szocialista gondolkodás gyakorlatilag teljes bukásáig Tito Jugoszláviája mellett a legjobb, legpuhább szocialista rendszer volt.

A kis megszakítás után visszatérünk a Szovjetunióhoz és zárjuk a poklok poklát, és óriási tettek hazáját. Gorbacsovról írtam ennek a sorozatnak az első kötetében. Őszintén bevallottam, hogy kalapot emeltem előtte a bátorságáért, amiért elkezdte puhítani a diktatúrát, aztán lassan megértettem, hogy ostobaságok sorát követte el, parasztgyerekként elhitte a kapitalizmus vassárkányának, hogy amit libamáj helyett kaviárként kínál, az akkor is jobb lesz, ha közben minden libát az ő udvarára terelnek át, a halak pedig leúsznak a kapitalizmus tengerébe. Sztálin a Nagy Honvédő Háború első siralmas pillanataiban kifakadt szűk körben, hogy Lenin felépítette a birodalmunkat, mi pedig jól elcsesszük mostan. Gorbacsov talán a mai napig nem fogta fel, hogy nem Sztálin, hanem ő baszarintotta el ezt a csodákra képes birodalmat, kis Nobel-díj, meg egyéb plecsnik ellenében. Darabjaira esett szét az óriás, vannak részei, amelyek jobb sorsra nőttek, vannak, amelyek szépen szenderegnek, vannak, amelyekből – akár kis hazánkból – menekülnek a népek. De a magját expressz-privatizációval, italbélelt vezetők keze alatt, pénz- és hataloméhes banditák szétcincálták. Úgy vélem, nagyobb bűn vele szemben, mint amit terrorista diktátorai követtek el a mintegy hét évtized alatt.

Kiváltságok rendszere

Elképesztőnek találtam az első találkozásunktól kezdve.

Moziban álltam sorban a két pénztár egyikénél (nagy mozik voltak!), amikor észrevettem, hogy van még harmadik is, valahogy jelezve, hogy soron kívülieknek fenntartva. Kiléptem a sorból, gondoltam, külföldiek biztos a kedvezményezettek közé tartoznak. A pénztáros néni rázta a fejét: olvassa el a táblát, mondta. A viszonylag kis tábla vörös betűkkel sorolta a kiváltságosok sorát. Biztos csak a töredéke jut most eszembe. Párt-korifeusok, államigazgatási szervek vezetői, tábornokok, a Szovjetunió Hősei. Se tudósok, se külföldiek nem szerepeltek a listán. Akkor is tudta már a kisdiák is, hogy a legkülönfélébb elitizmusok léteztek, és léteznek a világon. Ilyenkor előbukik például az a nehezen elviselhető emlék, amikor édesapja (miért vitt magával?) Nagyváradon, a polgármester szobájából hátrálva farolt ki, amikor az méltóztatott elengedni. Na, de kiírni, hirdetni? Pedig a tábornokok, vörös csíkos nadrágjaikban sűrűn voltak láthatók a városban, metróban...

Elkezdtem figyelni.

Megtudtam, hogy a tudósok szabadrendelkezésű számlák fölött rendelkeztek, a legnagyobbak dácsát is kaptak. Ezt nem hozták nyilvánosságra.

Aztán kiderült, hogy nagyjából a mozi-listán szereplők a nehezen elérhető lakás-kiutalásokra se vártak, soron kívül jutottak szép fedélhez.

Itthon is találkoztam később, amikor Hungexpo-színekben, majd tartós kiküldöttként legálisan valutához jutottam, a csak kiváltságosok számára fenntartott boltokkal, ahol valutáért számtalan olyan cikkhez juthatott az ember, mint márkás italok, cigaretták. A Szovjetunióban ez kirívóbb volt, mert óriási körzetekben, mint például Szibéria vidéki régióiban, mély nyomor uralkodott.

A kiváltságosok dácsait széles körzetben védték. Úgy értesültem erről, hogy hölgyismerőst kivittem a Moszkva környéki csodás erdők egyik útközei tisztására. Alig telepedtünk le, az úton elszáguldó polgári autóból ránk dudáltak, integettek. Mit akarhatnak? Újabb autó, de ez már megállt. Két rendőr szállt ki, igazoltattak, és távozásra szólítottak fel bennünket. A miért kérdésre megkaptuk az egyszerű válasz: védett terület. Az út túlsó oldalától párszáz méterre magas téglafal díszlett. Ja, mondta a hölgy, dácsa-övezet.

Hogy mi mindent védtek még, a fene tudja.

A rendszer jó oldalai

Vigasztalásként tekintsük át, mi *jót* tudott ennyi szenvedés mellett, közben felmutatni a szovjet rendszer?

A nyugati szakmai folyóiratok és egyéb fontosabb tudományos források területén kiváló rendszert dolgoztak ki, hogy eljuttassák az illetékesekhez a legújabb tudományos eredményeket. Valószínűleg párját ritkítja az az alaposág, rendszerezettség, amivel a szovjet tudományos- és tervező intézeteket ellátták irodalommal, igaz, nyilván katonai szempontoktól vezérelve. Pillanatok alatt lefordítottak és publikáltak minden lényegesebb szakkönyvet, és a koldus számára is elérhető áron adták. Az egyetem könyvtárában ezen kívül elérhetőek voltak a fontosabb szakfolyóiratok. Ilyen folyóirat dupla középső oldalain találkoztam azzal a Szovjetunió-térképpel, amelyen több mint 200 (!!!) repülőgép- és repülőgép-hajtómű gyárat jelöltek be a nyugatiak. Talán ennél is lényegesebb, hogy óriási szervezet foglalkozott a nyugati szakirodalom és szaksajtó figyelésével, és füzetecske formájában minden lényegesebb intézmény kívánságához igazítva kapta a recenziókat tartalmazó füzetecskéket. Élményszámba ment ezekben lapozgatni!

A tudomány támogatásához tartozott a tudósok javadalmazása is. Ugyan nem autentikus forrásból, csak egyetemi pletykákból származik az információ, miszerint a vezető tudósok nem fizetést kaptak, hanem egyrészt bekapcsolták őket is a hihetetlen méretű

kiváltságok rendszerébe, másrészt „szabad”, felső korlát nélküli számlákkal rendelkeztek. Most, hogy írom, megrendül a hitem a korlát nélküiségben. A lényeg, hogy nem kellett sorba állniuk se kenyérért, se autóért, se lakásért, de még dácsáért sem.

Nem szándékom, hogy itt taglaljam az orosz kultúra mérhetetlen nagyságát, nem akarok írókkal, költőkkel, irodalommal, festéssel, zenével, filmművészettel foglalkozni, ahhoz nem lenne elég ez az egész könyv. Csupán néhány élményt és érdekességet említek meg.

Az orosz irodalmi életbe akkor robbant be Jevtusenko és „király” volt, a magyar szleng bármilyen értelmezésében. Tudtam fogni, érteni a verseit, a lázas, lüktető ifjúság friss forradalmi vágyának kifejezését. Azt hitte szegény, mint rettenetesen sokan, én is, hogy a hrucsovi fordulat igazi visszatérés valahová az eredeti eszmék megvalósításához. Nem tudtuk még, mekkorát tévedtünk. Pedig Jevtusenko mellé felsorakozott a már nem élő nagyok serege, Ahmadulinával az élen. Jevtusenko az épphogy csak befejezett Luzsnyiki stadionban (!!!) tartott felolvasó, nem, szavaló esteket. A százezres stadionból körülbelül ugyanannyian kiszorultak, lovasrendőrök próbáltak rendet tartani. Hihetetlen népszerűen hihetetlen hatást gyakorolt a háborús és sztálini rettenet túlélő tömegekre. Mint sivatagi vándorok a szomjhalál küszöbén az első kortyokat, úgy itták magukba a friss költészetet.

És ekkor jelenhetett meg Szolzsenyicintől – Hruscsov személyes engedélyével – az „Iván Gyenyiszovics egy napja”, ez a remekmű. Megadatott, hogy eredetiben olvassam, akkor és ott. A Hruscsov-beszéd 3-órás tömörítésének felolvasása után a tények nem jelentettek újat, de a személyes átélés, a nagyon tömör és visszafogott rajzolat megrendítőnek bizonyult.

Több évtized után újra kiadtak olyan szenzációs írókat, mint Ilf és Petrov (Aranyborjú, Tizenkét szék) és Bulgakov, akinek „Mester és Margarita” című művét a világirodalom egyik gyöngyszemének tartom. Zseniális!

Itt kell leírnom az Átkos SZU egyik legpozitívabb jelenségét, egyik legnagyobb vívmányát: *mindenki olvasott*. Így, egyszerűen. Nem lehetett a metrón úgy utazni, hogy ne lett volna minden második utas kezében valami olvasnivaló, legalább újság, de inkább irodalmi folyóirat (Lityeraturnaja Gazeta) és főként könyv, könyv és könyv. Én elhiszem az állítást, hogy a Birodalom minden népét megtanították írni-olvasni. Igaz, sokszor ügyetlenül, mert a cirill-betűk nyakatekert változatait erőltették rájuk, de ez esetben a lényeg, hogy az analfabétizmus megszüntetése futótűzként terjedhetett, ami pedig egyes kutatók szerint a demokratikus változások elengedhetetlen és legfontosabb feltétele.

A világhírű Nagy Színház előtt a külföldiek is kalapot emeltek az épület és az abban kialakult művészi színvonal előtt. Nehéz volt bejutni, szezon elején hosszú sor ült-állt a mellette lévő pénztár-épület előtt. Azért ült, mert komoly hidegek mellett is az árusítás megkezdése előtti nap délutánjától sorakoztak fel az emberek, hogy hozzájussanak pár jegyhez. Az opera-estek is szenzációsak voltak, de az igazi különlegességet a balett, az akkor szovjet balettként emlegetett műfaj jelentette. Néhány világhírű orosz balerinát szinte az egész világ ismert. Kevesebbet tudott a világ a férfi balett-táncosokról, akik egyébként jórészt grúzok voltak. Térőlelő és magas ugrásaik a hatalmas színpadon se „tűntek el”, csak ámulattal lehetett adózni a magas fokon előadott művészetüknek. A Nagy Színház közönsége utánozhatatlan bőkezűséggel jutalmazta a szép előadásokat. A fergeteges tapsot túlharsogva kiáltottak brávót és biszt, a nők pedig a felső szinteken előrementek a színpad vonaláig, és hatalmas csokrokat dobáltak a táncosok lába elé. Ez az utójáték hamisítatlanul orosz. Az oroszokról többnyire csak azt tudják, hogy kemény, durva, agresszív emberek, azt nem, hogy ezekkel a tényleg létező tulajdonságokkal békésen megfér a hatalmas adag szentimentalizmus. Különösen a nőknél. A Nagy Színházat élveztem, szerettem, mint vidéki suttyó hajtottam meg a fejem előtte.

Teljesen megrendítő élményként hatottak rám a zenekari koncertek. Két templomába jártam hébe-hóba: a Konzervatóriumba és a Csajkovszkij-terembe. Az igazi csemegék színhele a Konzervatórium volt, ahová ugyancsak nehezen lehetett bejutni. A nagyvárad püspöki misén kívül nem volt hazai emlékem szimfonikus zenekarról, amit Moszkvában átéltem, friss

és megrázó hatású volt. Moszkvának több világhírű zenekarát ismeri a világ és a nagyzenekarokon, azok karmesterein kívül páratlanul jók a zenei iskolái: szenzációs zongora- és hegedűművészek sorát nevelték és nevelik ott. Elég talán Richtert és az Ojsztrahokat említeni. Nem is lehet erről így írni, csak érdekesség-cseppeket próbálhatok felmutatni. Az egyik: a híres lett karmester, Arvīds Jansons (a ma nemzetközi hírnévnek örvendő Mariss Jansons papája) valamelyik moszkvai nagyzenekart vezényelte, majd a szimfónia harmadik tételének közepén leeresztette karjait és hallgatta ő is a zenekart, végül az utolsó tételt csak beintette. Tudom, ezt meg lehetne tenni az igazán nagy zenekarok többségével, mégis dörgő sikerrel zárult a hangverseny. Rosztropovics még ott volt, dereng, hogy sikerült hallanom a játékát, akkoriban kezdték Casals-szal együtt emlegetni. Jézusom, milyen óriás! Mint ember is: amikor a „Prágai Tavaszt” – segítségünkkel (is) – megölte a Szovjetunió, éppen Londonban hangversenyezett. Megváltoztatta a programját, és [Dvořák gordonkaversenyét](#) adta elő, állítólag könnyezve.

Az Obracev-féle bábszínház valami egészen különleges ízt jelentett a moszkvai színházi életben! Fantasztikus, izgalmas bábok, remek szatírák, felnőtteknek szólt ott szinte minden. Nem is lehetett jegyet kapni.

Ugyancsak különleges zamatot jelentett Rajkin, akit évekkel később a magyar közönség is megismert, és a „Válami ván, csak nem az ígazi” felkiáltása szállóigévé vált.

A népi tánc is elragadó valaminek bizonyult, több világhírű együttest láttam, a hadseregétől kezdve a grúzokig (könnyebb volt jegyet szerezni). Szájtátva bámultam a fizikailag is szédítő mozgásokat.

Még egy megjegyzés a kultúrához: *a jegyárak mindenki számára elérhetővé* tették mindezt, hihetetlenül olcsók voltak, fentebb írtam, hogy koldusok számára is.

Feltétlenül részletesen kell foglalkoznom a vendégszeretettel. Most egyetlen élményt mesélek csak el. Egy ilyen „városban vacsorázom” alkalommal hozzák az első fogást és letesznek az asztalra egy üveg grúz konyakot is. Nem rendeltem, mondom. Tudom, – válaszolja a pincér – küldték. Nem is értettem! Hogy-hogy küldték? Odabiccant a fejével a sarokba: az a grazsdanyin (polgártárs, ilyen helyeken nem használták a tovariscsot) ott. A „grazsdanyin” köszöntő fejhajtással jelezte is, hogy ő a tettes. Teljesen zavarba jöttem, felkeltem, odamentem és áthívtam az asztalomhoz. Kiderült, grúz és látta rajtam, hogy idegen vagyok és „nálunk így szokás, az idegent egy üveg jó itallal köszöntjük”. Tessék ezt megemészteni!

Ha igazán jó gasztronómiai élvezetben akart részesülni a vándor, akkor kaukázusi vagy keleti éttermet kellett keresnie. A *Tbiliszi* vagy a *Jereván* elsőrendű élvezetben tudta részesíteni a vendégeit, viszont közelharcba került bejutni vagy ismerőssel kellett rendelkezni. Talán az *Üzbegisztán* jelentette a csúcst, a fűszeres húsleves peljmenyi-szerű hústáskákkal ragyogó, az omló birkahús remek volt és a kiszolgálás is európainak bizonyult.

Nagyot ugrok előre, de itt mondom el, hogy orosz étteremben is el tudtam ámítani évekkel később a főnökömet, aki rettegett a moszkvai étkezésektől. A Rosszia szálló egyik éttermében a következő étel-italsort rendeltem: jeges vodka, marinírozott fehérgomba, szoljanka (sűrű uborkaleves háromféle húskockával, krumplival, egyebekkel, olajbogyóval és citrommal), golubcy (orosz töltöttkáposzta), fagylaltkehely és Cinandali (grúz bor). Gratulált, azt mondta, élete egyik legjobb vacsoráját fogyasztotta. A szoljanka kiváló szokott lenni vonatokon is, ahányszor utaztam szünidőről vissza, az első dolgom volt felkeresni az étkezőkocsit, és befalni egy jó sűrű [szoljankát](#).

Gazdasági eredmények

Fentebb már említettem, hogy a neves az angol történész, Overy azzal a felkiáltással fejezte be a Nagy Honvédő Háborúról írt könyvét, hogy: „*A szovjet rendszer kiállta a legvadabb tesztet!!! A németek II. világháborús veszteségeinek 80%-ára a szovjetekkel vívott harcokban került sor.*” Valóban felkiáltásra érdemes teljesítmény, és nem utolsósorban a gazdasági, azon belül elsősorban a nehézipari és hadipari képességeknek köszönhető.

Lehetséges, hogy az elszenvedett rettenetes rombolások, pusztítások ellenére a Szovjetunió a világ második gazdasági hatalmaként emelkedett ki a háborúból! A kutatásaim nem vezettek elfogadható eredményre, valószínű a háborút követő kaotikus helyzet miatt. Az elért adatokból az a következtetés vonható le, hogy Nagy-Britannia – a gyarmataival együtt – még megmaradt másodiknak, önmagában azonban már csak a Szovjetunióval azonos erőt képviselt.

Már a „Kolja, a nép ellenségének fia” című filmnovellámban is megírtam a fentebb már említett csodálatos teljesítményt, Koljával elmondatra: „Mit gondolsz, hány kilométer csővezeték épült a Szovjetunióban a kommunista rendszer alatt? Nem fogod kitalálni! 400 000 km, micsoda fantasztikus teljesítmény! Emberfeletti munka. És most rabolják szét volt senkik, akik a kisujjukat se mozdították érte.” Az angol fordításban már pontosítva gázcsővezeték szerepel. Magisztrális vezetékekről van szó, tehát a lelőhelyektől a városi elosztóközpontokig mért távolságról.

A metróépítést amerikaiaktól tanulták, valamikor a harmincas évek elején. Jól megtanulták, a világ egyik legnagyobb rendszere épült ki Moszkva alatt, és évi tízen-kilométerrel bővül ma is. A megálló művészeti alkotások, sokak szerint pazarlóan szépek. Én kedveltem, hogy ilyenek.

A vasúthálózatukat igyekeztek fejleszteni, ez volt az egyik terület, ahol sok politikai elitelt dolgozott, amíg bírta. Moszkvában is érzékelhető volt a mozdonyok és hálókocsik kiváló minősége. Tetszett a budapesti HÉV-hez hasonló Moszkva-környéki vasúthálózat, az „elektricskák”. Mind a vonalak hossza, mind a szerelvények minősége messze túltett a miénken.

Bölcs döntések vezethettek oda, hogy a polgári repülés alapvető közlekedési eszközzé vált. Egyszerűbb volt repülőtereket, és légitárat építeni, mint több tízezer kilométer utat és vasutat. Olyan olcsó volt a repülés, hogy a kaukázusi zöldség- és gyümölcstermelők (bábuskák, parasztnénikék) repcsivel vitték fel a moszkvai piacokra a néhány batyu árut, ott elköltötték a bevételt délen nehezen beszerezhető dolgokra, és megérte.

Számtalan információ utalt arra, hogy a szovjet nehézipar termékei jók, a közszükségleti termékekről, hogy rosszak. Az utóbbi talán a mai napig helytálló. A legfontosabb iparágak minőségéről a legmegnyugtatóbb véleményt Indiában kaptam, éspedig nagyvállalkozások vezetőitől. Azt a nem megvetendő állítást hangsúlyozták többen, hogy óriási szerencséje országuknak a Szovjetunióval folytatott barter-kereskedelem, mert egyszerű termékekkel ellensúlyozva *világelső erőáramú iparra, metallurgiára, erőművekre tehettek szert*. Arról csak később, itthon értesültem, hogy a repülésben és rakétatechnikában fontossá vált műanyag alapú fémhelyettesítők területén is vezető szerepet töltenek be. Leszűkítve a kört: nyugaton is keresett cikké váltak a karbonalapú lemezek.

Lassan, tűnődve jutottam el a folytatás rendjéhez: időrendben írom meg, amit tudok, vélek tudni a szocialista világ többi tagjáról. Gondoltam, amíg a majdnem kész könyvet átnézve rá nem jöttem, hogy Görögország és Spanyolország kimaradt. A két hős ország, ahol legitim (vagy legalább nagyjából az) kommunista hatalom vált az USA és Anglia, illetve [Franco](#) és a német fasizmus áldozatává. Őket „ahogy adódik” sorolom be!

2. Magyar Kommün, 1919¹⁴⁵

Rövid életének megfelelően nem lesz hosszú az áttekintésem sem. Tragikus háborúvesztés után kialakult kaotikus helyzetben pottyant a szocialista-kommunista vezetők kezébe a hatalom. A világtörténelemben először nem harcoltak meg érte, hanem felajánlották nekik. Pár név, felsorolom, mert sok vita övezi őket, különösen az újjáalakulóban lévő magyar fasizmus képviselői részéről.

Idézem a Károlyi nevében kiadott nyilatkozatot. Vitatott, hogy valóban az ő sorairól van-e szó:

„A kormány lemondott. Azok, akik eddig is a nép akaratából és a magyar proletárság támogatásával kormányoztak belátták, hogy a viszonyok kényszerítő ereje új irányt parancsol. A termelés rendjét csak úgy lehet biztosítani, ha a hatalmat a proletariátus veszi a kezébe. A fenyegető termelési anarchia mellett a külpolitikai helyzet is válságos. A párizsi békekonferencia titokban úgy döntött, hogy Magyarországnak csaknem az egész területét katonailag megszállja. Az antant misszió kijelentette, hogy a demarkációs vonalat ezentúl politikai határnak tekintik. *Az ország további megszállásának nyilvánvaló célja, hogy Magyarországot felvonulási és hadműveleti területté tegyék a román határon harcoló szovjethadsereg ellen.* A mitőlünk elrabolt terület pedig zsoldja lenne azoknak a román csapatoknak, amelyekkel az orosz-szovjet hadsereget akarják leverni. Én, mint a Magyar Népköztársaság ideiglenes elnöke, párizsi konferenciának ezzel a határozatával szemben a világ proletariátusához fordulok igazságért és segítségért, lemondok és átadom a hatalmat Magyarország népi proletariátusának.”⁸¹

Mindenképpen érdekes sorok, különösen a térképpel együtt. Egyrészt nálunk is igazolódott, hogy a szocialista gondolkodás leggyengébb hatalma is elégséges ahhoz, hogy a tőkét képviselő hadseregek, az ország területére éhes szomszédokkal szövetkezve azonnal rárontsanak. Másrészt meglep – bárki is a nyilatkozat megfogalmazója –, hogy ennyire látták: az oroszországi szocialista forradalom elfojtásához van szükség az ország területére, mint felvonulási térségre. Számomra új szempont, egy okkal több, ami a Kommün rövid életéhez vezetett.

Bárki szólal meg manapság e kis országban a Kommünről, nem tud mást mondani (legalábbis nem sikerült józan értékelésre találnom), mint Lenin-fiúk, vörös terror, összeomlott gazdaság, hazaárulás, románok Budapesten, Trianon oka. Főként az ország védelmével és/vagy elárulásával kapcsolatos állításokban hemzsegnak a tudatlanságok, tudatos ferdítések, hazugságok. Egyedül a Kommün próbálta megvédeni az országot, a gyorsan összeverbuált Vörös Hadsereg Kassáig szabadította fel az ország északi részét! Trianon-t nem a Kommün okozta, még csak nem is a kommunizmustól való félelem, hanem a több évszázados nemzetiségi elnyomás, és a vesztes háború. A hadsereg [Stromfeld Aurél](#) vezérkari főnök mellett mindaddig sikeres volt, amíg Kun Béláék nem mentek bele olyan megállapodásba, hogy az antant biztosítja a románok megállítását, ha a Vörös Hadsereg se nyomul tovább. A románok nem álltak meg, a tétlenségtől fegyelmetlenné váló magyar hadsereg összeomlott.

Felsorolni is nehéz mi minden jót cselekedett az új alkotmányában önmagát nem kommunistának, hanem *szocialistának* nevező rendszer: általános (nőkre is kiterjesztett) választójog, sajnos túlzott államosítások, (rosszul végrehajtott!) földreformok, az egyházak kitiltása az oktatásból, társadalombiztosítás, gyermekvédelem (balatoni gyermektáborok), az üzemek munkástanácsok felügyelete melletti szakvezetésre bízása, nemzetiségi jogok biztosítása, a szomszéd országoknak föderáció felajánlása. Az alapvetően jó, de túlkapásokkal, vagy rosszul végrehajtott intézkedések egyben az elégedetlenség forrásaivá is váltak.

A vörösterornál jóval keményebb, barbárabb fehérterrort a magyar lapban ismét hallgatnak. A „fehérterror” kutatás eredményeként megjelenő lap még azt a pimaszságot is elköveti, hogy állítja: a fehérterrorista különítmények a vörösterorn székhelyeit járták végig, és bosszút álltak. Akkor Orgovány például mi volt?

A vadászkodásom szomorú eredményei.

Részletek a huszadikszazad.hu¹⁴⁹ egyik múlt századi cikkéből:

„Prónay terrorlegényei százával tették el láb alól országszerte a baloldali meggyőződésű férfiakat és nőket, nem rettentek meg nagystílű zsarolások és rablógyilkosságok végrehajtásától sem. (...)

Horthy Miklós Szegeden – mivel számottevő fegyveres erővel nem rendelkezett – hatalma stabilizálása céljából engedélyezte tiszti különítmények megszervezését, amelyeket *statáriális bíraskodási joggal* ruházott fel. Ezzel kiszabadította az önbíraskodás szellemét a palackból. (...)

Ezek a különítmények – különösen a Prónay-, az Ostenburg-Moravek Gyula és a Héjjas Iván-féle csoportok – megtorló akciókba kezdtek a proletárdiktatúra során elkövetett bűncselekmények – *vélt vagy valós* – vétkeseivel szemben. Emlékeztetőül: vörös terror, Lenin-fiúk, Szamuely Tibor. A válasz sem volt éppen demokratikus, törvényes, vagy éppen-séggel jogállami. Tény ami tény: nagyon csúnya idők jártak.”

Bizony, bizony, csúnya idők. A baj csupán annyi, hogy ez a cikk is ferdített, nem annyira bosszúhadjáratok voltak, hanem vad fekete, szélsőjobb vagdalkozások esetlegességi alapon, illetve zsidók ellen.

Pár személyes emlék, aminek köze van a Kommünhöz:

Amikor a „Kolja, a nép ellenségének fia” filmnovellám írtam, kutattam Kovács Miklós népbiztoshelyettes, Kolja édesapja után. Nem találtam semmit róla, és szinte semmit a Kommünről. Kiradírozott történelmi korszakot csinált belőle a Horthy-rendszer.

Kolját segítettem tolmácsként, kísérőként, hogy egyáltalán kapcsolatot tudjon tartani édesanyjával, Erzsikével, akinek Ferenczy Béni volt a második férje. Akkor tudtam meg, hogy sok értelmiségi játszott valami szerepet a Kommünben. Béni bácsi kis szerepet. Aztán gyűlölte a fasizmust, majd a kommunizmust. Amikor a szovjet csapatok visszatértek ‘56 november 4-én, megütötte a guta, féloldalára lebénult, és elvesztette beszélőképességét.

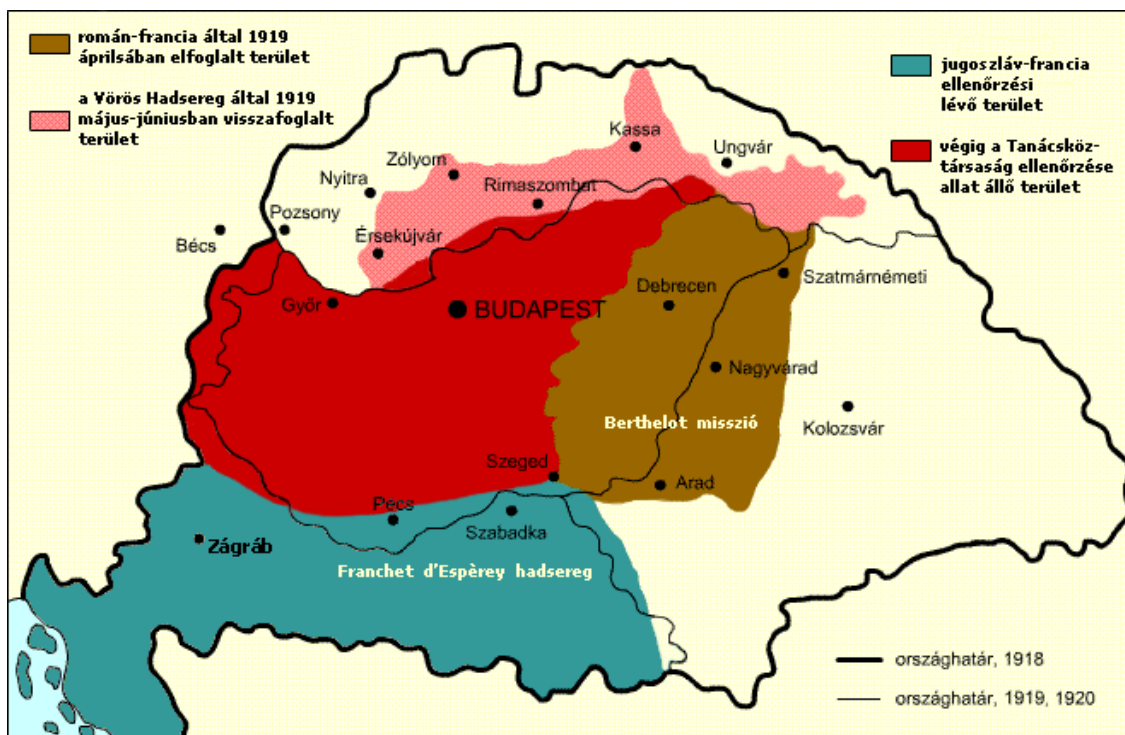
Kolja nem sokat tudott édesapjáról akkoriban, hiszen 8 éves volt, amikor édesanyja otthagya férje szeretőjénél, egy orosz asszonynál, aki akkor is gondosan őrizte, nevelte, amikor kikiáltották *a nép ellensége fiának*. Apja barna nadrágjára emlékezett, amit akkor viselt, amikor megkérdezték tőle, kit választ, édesanyját, vagy édesapját. Ő a barna nadrágot választotta. Szerepet játszhatott ebben, hogy Anyácska már akkor anyaként kezelhette?

Most rátaláltam Kovács Nyikolaj Ivanovics emléklapjára a „Emlékezés a Jogtalanságra” címen készített, a Moszkvában és Moszkva megyében agyonlőtt embereknek emléket állító listában, amit a „Szaharov Központ” készített.¹⁴⁴ Született 1891, Bája-Mápe (Nagybánya), Románia, alacsony képzettségű, pártonkívüli (!), sofőr, letartóztatva 1938. február 17-én, elítélve kémkedésért (!) az NKVD és a Szovjetunió ügyészsége bizottsága által 1938. május 29-én, az ítélet végrehajtva 1938. június 17-én. Rehabilitálva 1958. június 9-én. Az ügyiratok tárolva: Butovo, az Orosz Föderáció Állami Archívumában, az ügyirat száma: P-55240. Kísérletet fogok tenni a megszerzésére.

Már majdnem leírtam, hogy ebből most elég, de eszembe jutott még, hogy rátaláltam a Technika Külkereskedelmi Vállalat volt vezérének, átkozott főnökömnek az apjára is a Magyar Kommunista Párt megalapítói, majd az első Központi Bizottság tagjai között: Jancsik Ferenc. Rossz ember lehetett, bűnüldöző volt a Kommün alatt. Az azonos nevet viselő fia ostoba volt, mint a kő (stone-headed, mondja az angol). Az apját 1938. augusztus 13-án végezték ki, ugyancsak a butovói kivégzőhelyen!! Irtották a nem szovjet kommunistákat, mint a huzat. Állítólag a Kommün vezetői közül ennek a szériának hatvanan estek áldozatául.

Ja, az ex-főnököm állítólag atomtengeralattjáró-kapitányként szolgált a Szovjetuniót. Borsózik a hátam, valahányszor ez az eszembe jut. Az egész világ veszélyben volt, nem kicsit, nagyon-nagyon!

A Kommün elbukott, a vezetői elmenekültek, főként Nyugatra, de szinte valamennyien beszivárogtak a Szovjetunióba, mert a kommunizmus felépítéséről álmodoztak. Alig páran éltek túl a Nagy Tisztogatást. Legfőbb bűnük a Nyugaton keresztüli érkezés lehetett.

A Trianon előtti helyzet, és a Vörös Hadsereg előnyomulása.

Na, most szünet következik, mert elpusztulok.

3. Kína

Sztálin és Mao kölcsönös bizalmatlansággal (például Mao fiát évekig nem engedték haza moszkvai tanulmányai után, mintegy „biztosítékként”) vegyes elismeréssel tekintettek egymásra, azonban a két ország együttműködése és stratégiai partneri viszonya Sztálin haláláig stabilnak tekinthető.⁸²

Az Amazontól vásároltam egy kis e-könyvet [Mao Ce-tung](#)-ról. A forrás megbízhatónak ismert, az Amazon által kiadott *Captivating History* sorozat tagja, mégis azonnal átléphetetlen küszöb értékű bakival találkoztam a bevezetőben. Nagyon pozitív jellemzést ad Mao-ról, de közben a miatta elpusztultak számát 47 millióra teszi (az eddigi olvasmányaimban ez az adat 20 milliótól 80-ig terjedő skála! – nesze neked történelem...). A baki ezután következik, mert azt állítja az ismeretlen szerző, hogy a múlt század nagy kataklizmáinak – I. és II. világháború – összes áldozata 37 millió fő. Súlyos blaszfémia. Vagy nem tud semmit az állati tömegmészárlásokról ez az ember (vagy társulat), vagy sietett kompenzálni az olvasót a jó jellemzéssel szemben. A Mao áldozatainak számadata jó megközelítés, de a zárójeles skála miatt értelmét veszti, a maoi időszak összege viszont vagy primitív ostobaság, vagy óriási ferdítés, magyarabban: hazugság. Mégis folytatom ezzel a könyvecskével, mert rövid, tömör, és jelen könyvnek nem célja a hajszállhasogatás, csupán a főbb vonulatok, történések értékelésére törekszik.

A folytatásra ösztönöz az a meglepő magyarázat Mao-val kapcsolatban, amit kínai hölgytől kaptam. Röviddel a Kínában tett látogatásom után egyedül golfoztam a tatai Old Lake pályán, ahol utolértem egy háromfős „flight”-ot. szuper-rendesen befogadtak (egyedül játszonak semmire sincs joga a golfban), finnek voltak, angolul csevegtünk. A 15. lyuk körül követőként csatlakozott hozzánk a hölgy, tipikus kínai arcvonásokkal. Meghívtak egy pohár italra a 19. lyukba (a kocsmát hívják a nemlétező lyuk számával). Örömmel meséltem a

hölgynek, mennyire tetszett, ámulatba ejtett Kína. Valahogy előkerült Mao, elmondtam: nem értem, miért állnak hosszú sorban, láthatólag nem kényszernek engedelmeskedve a mauzó-leumánál, amikor több tízmillióra teszik az áldozatai számát. A válasza tömör volt, és nagyon világos: „Azért tiszteljük, mert ha nincs ő, nem lenne Kína sem.” Világhírű finn cég kereskedelmi igazgatója feleségeként nem lehetett kommunista propaganda áldozata.

Mao 1920 telén vette feleségül volt tanítója lányát, akivel egy ideje együtt tanulmányozták a szocialista elméleteket, és már 1921-ben arra a meggyőződésre jutottak, hogy Kína számára a bolsevik típusú hatalom lenne a legmegfelelőbb, mivel diktatúrával lehetne igazán hatni az elég általános apátiától szenvedő tömegekre. Már akkor tudta, hogy nagy vezető akar lenni, és felismerte a hiányosságait, amiket önkritikusan össze is foglalt: 1. túlságosan emocionális, 2. sűrűn hoz szubjektív ítéleteket, 3. eléggé nárcisztikus, 4. sokszor arrogáns, 5. ritkán elemzi saját hibáit, ha rosszul mennek a dolgok, másokban keresi a hibát, 6. kiemelkedett magasztos beszédeivel, de nem volt jó rendszeres elemző, 7. a teljesítményét hajlamos túlértékelni, 8. az akarata nem olyan kemény, amilyennek az elérésére kitartóan törekedett. Hatalomra törekvők igazi jellem-csokra! Ha Orbán Viktor foglalná így össze a hibáit, nem vallana be mindent! Hol a dörzsölt ravaszság, a szegények utálata, a pénzéhség?

1921. június 29-én megalapították a Kínai Kommunista Pártot, Mao-t választották meg a párt titkárának. Összesen 53 tag alapította meg, és vita folyt a fő irányvonalokról. A Komintern jelenlévő képviselői az alig hatalomra került [Szun Jat-szen](#)-nel kötendő szövetség mellett kardoskodtak, míg Mao és társai önálló programpontokat határoztak meg:

- A *tőkésosztály* ellen indítandó forradalommal el kell érni az *osztálynélküli társadalmat*;

- Proletárdiktatúrát kell kialakítani az osztályharc végső stádiumának megvívásához;
- A tőkét és a termelési javakat szociális tulajdonba kell venni;
- Kína, mint kommunista ország, a Kominternhez fog csatlakozni. (Ez így értelmezhetetlen, szerintem, nem államok szövetsége volt a Komintern, hanem pártoké. Mivel nem uralkodó pártok is tagjai voltak, nem is lehetett szó államok szövetségéről.)

Bár mindössze három komoly üzem létezett Hunan tartományban, Mao belevetette magát a munkásmozgalom szervezésébe, bevonva közeli, távoli rokonait a pártmunkába.

Furcsának tűnik az információ, hogy végül a Moszkvába összehívott távolkeleti kommunista pártok értekezletére utazott kínai kommunisták győzték meg a küldötteket, majd ők a pártot, hogy lépjenek szövetségre a Kuomintanggal.

Az orosz-Komintern befolyás [Csang Kaj-sek](#) baloldal elleni katonai puccsához vezetett. Nem rejtette véka alá, hogy nem köti semmi a Kommunista Párthoz vagy a Kominternhez. „Hiszek a kommunizmusban, magam is majdnem kommunista vagyok, de a kínai kommunisták eladták magukat az oroszoknak, az ő „kutyáikká váltak”. (Tán a „láncos kutya” innen ered?) Diktatúrát vezetett be, kinevezte magát a Kuomintang Párt Ellenőrző Bizottsága elnökévé, és a Nemzeti Forradalmi Hadsereg parancsnokává. Mao-nak nem maradt más választása, lemondott a Kuomintang-ban betöltött posztjáról (CEC tagság = Congressional-Executive Commission), és a parasztság felé fordult. Mind a Kuomintang-ban, mind a Kommunista Pártban elismerték a parasztság sikeres szervezőjeként, lázítójaként. Csang az [Északi Hadjárattal](#) foglalta el magát, Mao viszont számtalan parasztszervezetet mozgósítva a felkelő parasztok számát 1,3 millióra növelte. A felkelők mindenkit, aki birtokkal rendelkezett, dzsentrinek minősítettek, és minden feltűnő vagyontárgyat – drága halak akváriuma (furcsa, nem?), díszes bútorok, művészeti termékek, ékszerek – tönkretettek, vagy elraboltak. Vádakra válaszolva Mao mindezt a forradalom szükséges kellékének minősítette. Tovább nőtt a feszültség a Kuomintang és a kommunisták között.

Mao javaslatára mind a Kommunista Párt, mind a Kuomintang elfogadta a földosztás tervét. Befogadták a CEC Föld Bizottságába, hogy előkészítse a végrehajtás tervét. 1926-ot írunk.

Súlyos konfliktusokra került sor, amikor a Nemzeti Forradalmi Hadsereg több fontos külföldi állampolgár lakására támadott az alig elfoglalt Nankingban. Angol és amerikai hadihajók tüzet nyitottak a hadseregre. A hadsereg több nézeteltérésbe keveredett a felfegyverkezett szakszervezetekkel, munkás- és paraszt szövetséggel. A parasztok és munkások bosszúja félelmetes volt, válogatás nélkül tartóztattak le, bántalmaztak, és öltek meg szörnyű módszerekkel földbirtokos családokat. Rátámadtak kommunistákra is, többeket megkínóztak és megölték. A Kommunista Pártot rövid időn belül felszámolták.

A kilátástalan helyzetben Mao arra a következtetésre jutott, hogy a kommunisták csak akkor juthatnak hatalomra, ha saját hadsereget hoznak létre. „Tudnunk kell, hogy *a politikai hatalmat a puskacső teremti meg.*” – mondta, és a mondása jelszóerőre emelkedett. A Párt vezetése egyetértett vele abban, hogy vissza kell vonulni, időt kell nyerni a nyomorban élők, parasztok, munkások és földnélküliek hadsereggé szervezéséhez. Július 15-étől nem maradt más választás: a Kuomintang minden kommunistát kizárt a szervezeteiből. A szerveződő „Kína Munkás-Paraszt Vörös Hadserege (a Vörös Hadsereg) rátámadt Kuomintang katonákra, de szeptember 15-én vereséget szenvedtek, és elvonultak a keleti hegyvidékre.

Felesége három gyermekkel nem tudta követni. Az asszony nem lehetett akárki, verset is írt hozzá. Szeretem a verseket, ezért megpróbálok valamit összehozni az e-könyvben megjelent sorokból:

„Se levél, se üzenet tőled,
Nem tudja senki, miként vagy,
Szárnyam lenne, elrepülnék, lássalak,
Szerelmed után emésztődni kín,
Mikor találkozunk újra?”

Közben, négy hónappal a szétválásuk után, a későbbi „nagy kormányos” összeállt a tolmácsnőjével. A feleségét felszólították, hogy nyilvánosan tagadja meg Mao-t. Bár két éve tudta, hogy mással él, nemet mondott. Halálra ítélték, felnégyelték, a holttestét kapura tűzték. Nem akárki volt! Mao azért elszégyellhette magát, azt mondta: „Kaj-huj halálát nem lehet megváltani, akár ha száz halált is halnék.”

A hűgát is meggyilkolták.

Középkor!... Micsoda világ, vessünk egy pillantást a glóbuszra, mi is zajlik rajta? Hitler nemzeti szocializmusában tombol a fajgyűlölet, Sztálin munkatáborok sorát nyitja meg, és kommunistákat gyilkol, Mao... mindjárt követi őket!

Na, jó, itt szünetet tartok, mert Középkornál is középkoribb történések következnek. Áttérek másra, ide pihentebb idegekkel térek vissza!

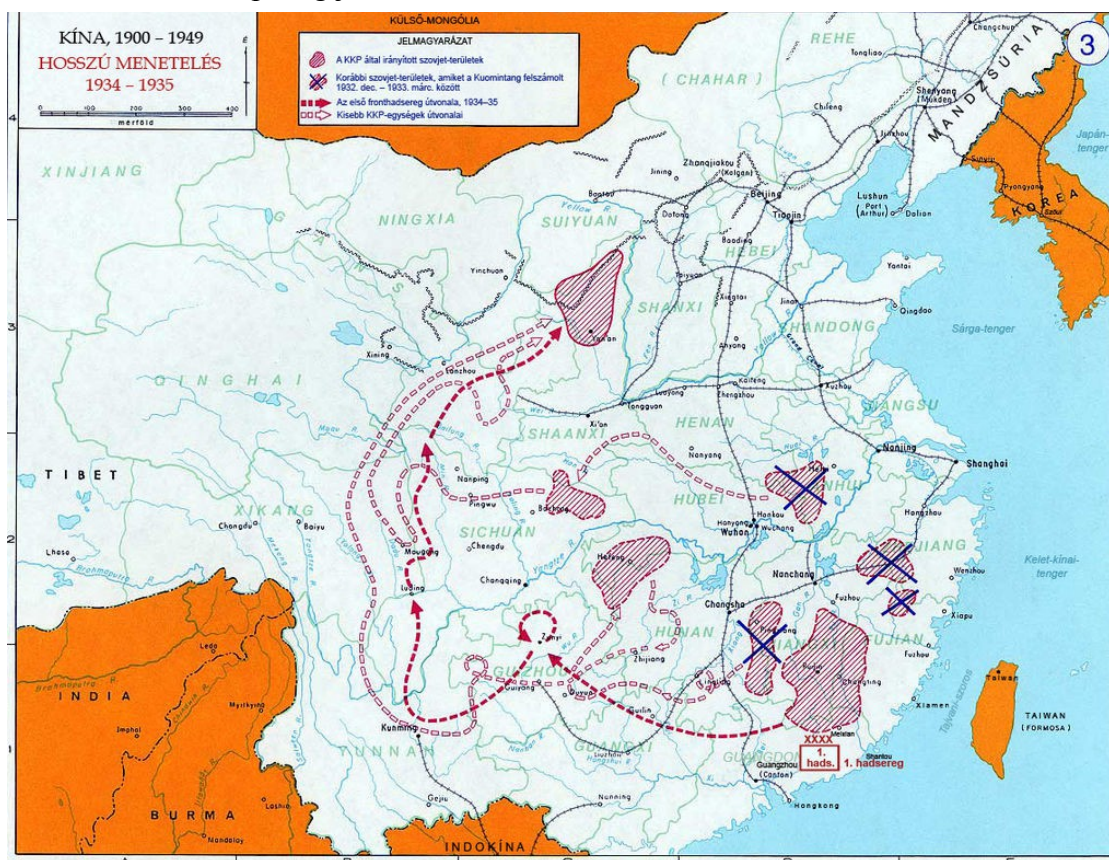
Visszatértem, remélem, bírom egy darabig.

Mao képes volt a katonáit gerilla-taktikákra átnevelni. Sikerrel hajtott végre föld-újraelosztást két régióban is. Lerombolták az adóhivatalokat, ölték az adószedőket a dzsentrikkel (furcsa ezt a nagyon magyarnak tűnő kategóriát Kínára vetítve használni), hivatalnokokkal és Kuomintang-katonákkal, papokkal, misszionáriusokkal és a militaristákkal együtt. Jiangxi tartomány fővárosában, Ji'an-ban Tartományi Szovjet Kormányt alapított. A Vörös Hadsereg jelentős pénzügyi alapokra tett szert a gazdag városi lakosságtól (Koba bankrablásai?!), jól berendezkedett a körzetben. Hadi sikerei kiváltották Sztálin elismerését. Zavaros világ lehetett. A Kommunista párton belül ellentétek alakultak ki a földreformok körül, Mao rövid időn belül *több mint ezer kommunistát végeztetett ki!* (Mennyire ismerős!) Csang Kaj-sek két kísérletet is tett a Vörös Hadsereg leverésére, Mao mindkettőt hárította. Míg a két „nemzeti” áramlat egymással volt elfoglalva, a japánok megszállták Mandzsúriát (1931). Csang elindul arra, Mao több síkon harcol: Csang mellett az „osztályellenség” ellen, és a pártján belüli elégedetlenkedők ellen. Megtalálja az orvosságot: nemzeti célt tűz a zászlajára. Kihirdeti, hogy Kína Szovjet Kormánya hadat üzent Japán ellen. A népszerűsége gyorsan nő, a követőit

három millióra becsülik, be tud indítani oktatási programokat, és intézkedéseket tesz minél több nő felvételére a Kommunista Pártba.

Elérkeztünk a híres Hosszú Meneteléshez. Sok az ellentmondás ebben a kérdésben is. A Menetelést megelőzte Csang több támadása a Vörös Hadsereg ellen, a hősie esemény tulajdonképpen meneküléssel kezdődött. A maradék erők még ketté is szakadtak. A főerő nyugatra, majd északra fordult, a hatalmas ország legnehezebbnek mondott terepein vonultak, 18 hegyvonulaton és 24 folyón keltek át. A Kínai Népköztársaság történészei 12 500 km megtételéről szólnak, a rosszindulatú Nyugat hatezret ismer el. Mindenképpen örületnek tűnik. Menet közben csatlakoztak hozzájuk további Vörösök, ezzel együtt a mintegy 60 000 katonából a Menetelés végére 15 000 körül maradt életben. Nem annyira az állandó Kuomintang-gal összetűzésektől hullottak el (kisebb csapatok zavarták őket, a főerők a japán hadsereggel voltak elfoglalva), mint éhínség, betegségek pusztítottak. Sokan fel is adták, számosan pedig a parasztság szervezése céljából morzsolódtak le. A Menetelés vezetése eleinte Bizottságra volt bízva, Mao csak menet közben emelkedett ki, de sikerült a dicsőséget besöpörnie, és a sok kudarcot mások nyakába varrnia. Megerősítette vezető pozícióját a Kommunista Párt élén.

Az alábbi térkép elég jó áttekintést ad a Hosszú Menetelésről:

A hosszú menetelés áttekintő térképe 1934-35. A vörösen sátozott területek voltak a kommunista enklávék. A kék X-szel áthúzottakat már felszámolta a Kuomintang. A vastag pontozott vonal jelzi az első kommunista hadsereg útját.

(This file is made available under the [Creative Commons CC0 1.0 Universal Public Domain Dedication](#),
szerző: [Szalax](#), köszönöm a magyar kutató alapos munkáját, és a hozzáférést!)

A Kínai Népköztársaságot 1949. október 1-én kiáltották ki, miután a II. világháború után a Vörös Hadsereg ismét összecsapott a Kuomintang-gal, és elsöprő győzelmet aratott.

Az induló évek sikertörténetnek könyvelhetők el. Az ország, nép megszabadult a hadurak, a Kuomintang és a Vörös Hadsereg katonai hatalmától, végre civil kormányzást élvezhettek. Mao hatékonyan vezette a Pártot, és annak közvetítésével az országot.

Itt találkozom először olyan információval, hogy Kínai Népi Önkéntesek néven csapatok vettek részt a koreai háborúban (I. I. kötet). A toborzás jelszava „Állj ellen Amerikának,

segítsd Koreát” egyértelmű és hatásos volt. Növelte a hazafias érzéseket, és a saját katonai kapacitásokba vetett hitet több évtized külföldi, imperialista katonai megaláztatás után. Csapatokat vezényeltek Tibetbe is, az ott kitört felkelés elnyomására. Belföldön is megerősödött a hatalom a politikai ellenfelek és banditák elleni rendőri fellépésekkel.

Már 1950-ben elkezdődött a szövetkezetesítés, a feudális és félf feudális birtokrendszert felszámolták, a földbirtokosok földjét kompenzáció nélkül beolvasztották a szövetkezetekbe. A külföldi tulajdonban lévő földek azonos eljárás alá estek, meggyengítve ezzel sok ipari tőkés hatalmát is. Mindezek mellett sikerrel fékeztek meg a „városi” inflációt, fegyelmezett munkásréteget hoztak létre, fokozva ezzel a tőkések bizalmát, ami gyors gazdasági fejlődést eredményezett. A tőkések között olyan vélemény alakult ki, hogy a kommunizmus „jó a business-nek”. A házasságot, és a szakszervezeteket szabályzó törvények is erősítették a Kommunista Párt iránti bizalmat.

Következett két „forradalmi mozgalom”, [a Három-Anti és az Öt-Anti...](#) A három célzott gonosz: korrupció, pazarlás és bürokrácia. Az öt: vesztegetés, állami tulajdon eltulajdonítása, adóelkerülés, állami szerződések megszegése és gazdasági információ eltulajdonítása (gazdasági kémkedés). Úgy vélem, ekkor kezdődött a személyes-Párt-Vörös hadsereg-terror helyén a szocialista (kommunista) állami terror. Nem kellett sok idő, hogy a nép öröme a civil béke felett általános rettegéssé alakuljon át! A forradalomellenes erők elleni kampány a Kuomintang és a titkosszolgálatok, valamint a vallási autoritások volt vezetőit érintette. A Három-Anti megtizedelte a kommunistákat, akiket a kapitalistákkal túl közeli kapcsolatokkal vádoltak. Maguk a kapitalisták pedig az Öt-Anti áldozataivá váltak. Az egyetemek professzorait se kímélték, nem juthattak máshoz, mint a szovjet értelmiség kutatási eredményeihez.

Az Első Ötéves Terv minden porcikájával a szovjet gyakorlatot követte. Bár a lakosság 80 százaléka falun élt, a terv 80 százaléka a városi gazdaságba fektetődött. A nehézipart jelentősen fejlesztette, míg a mezőgazdaság alulfejlett maradt. A Kommunista Párt diktálta szövetkezeti formák, amelyek preferálták a kistulajdonok összevonását, több oldalról is ellenkezést váltottak ki. A nagyobb tulajdonok birtokosai sérelmezték a térítés nélküli kollektivizálást, és valamennyien a mezőgazdasági többletek elvonását, és az iparosítás finanszírozására fordítását. A szocialista világrendszer egyik legnagyobb bűne, hogy nem tanultak egymás hibájából: ez az ostoba politika vezetett a Szovjetunióban a milliók halálával járó éhínségekhez!

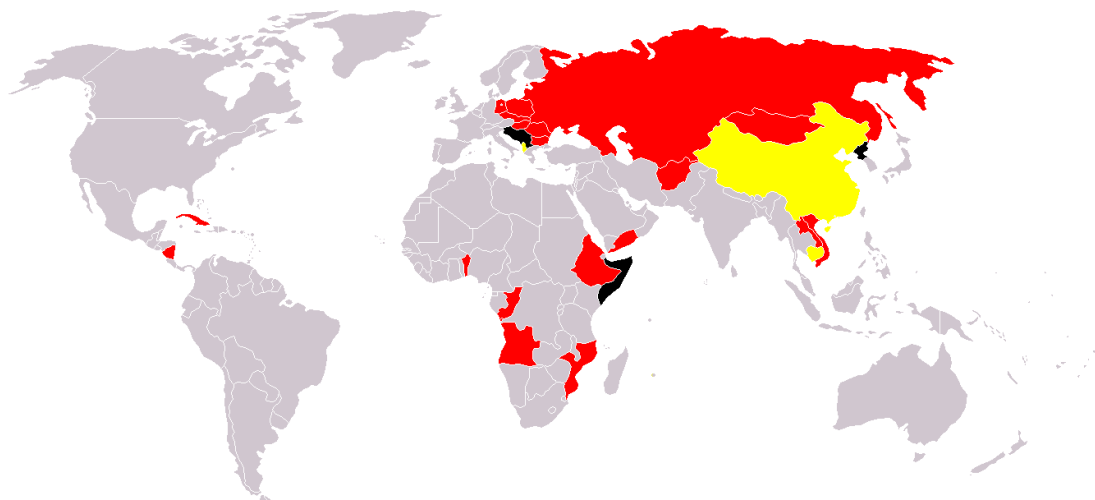
Az ipari és kereskedelmi tőkések Mao arra kényszerítette, hogy társuljanak az állammal. Ez része volt Kína ipara és vállalkozói szektora „szocialista átalakításának”. Az Öt-Anti kampány fenyegetése miatt a tőkések belementek a kényszerű feltételekbe, biztosítva a további működésüket és profitot. A mezőgazdaság, kereskedelem és ipar szocialista átalakítását követően a városi lakosság száma az 1953-i 77 millióról 1957-re 99,5 millióra nőtt.

A mezőgazdaság képtelen volt eltartani a megnövekedett városi lakosságot és finanszírozni az iparosítást, vagy modernizálni a mezőgazdaságot. Bekövetkezett a Nagy Ugrás kegyetlen élelmiszer-hiánya. Sürgősen szükség lett műszaki ismeretekkel rendelkező értelmiségre. Mao 1956-ban bevezette a Száz Virág kampányt (virágozzék száz virág, éljen száz gondolat iskolája). A parasztsággal és tőkésekkel szemben az értelmiség nem adta be a derekát, az igényelt együttműködés helyett általánossá vált részükről a kommunista eszme, a Párt, és a kormány kritikája. Drágán fizettek meg érte, mert Mao beindította ördögi jobboldal-ellenes támadását.

A második ötéves terv indításával egyidejűleg Mao új gazdaságfejlesztési módszerrel próbálta elérni a „Nagy Ugrás Előre” jelszóval kitüntetett célokat. Kis, párezer családból álló közösségeket szerveztetett, amelyeknek biztosítaniuk kellett önellátásukat. Mindent a közönség birtokolt. Biztosítania kellett az élelmiszer-ellátást, oktatást, egészségügyet, óvodákat és öregek otthonát kellett fenntartania. Szakcsoportok alakultak az egyes feladatkörök ellátására,

a katonák együtt dolgoztak a civilekkel, a kommunisták ellenőrizték, hogy minden a központi szándék szerint történjék. Az indulás évének végére beszervezték 26 578 közösségbe a közel 700 millió embert. Óriási törést jelentett a program: a józan ész és gyakorlat felett, – nem beszélve tudományos gazdaságtanról – politikai hit és dogmatizmus győzedelmeskedett. A kitűzött célok erőltetése az első évben eredményeket hozott: nőtt az acél, szén, gabona, gyapot, faáru és cement termelése. Az elképzelés egyik badarság-csúcsa a faluvégeken létrehozott kertvégi acélkohók rengetegje volt. Nőtt ugyan a termelés, de a minőséget senki se ellenőrizte, nem is lehetett. A második évben bekövetkezett a katasztrófa: a primitív körülmények között gyártott gépi eszközök „szétestek”, az acél építészeti alkalmazásra is alkalmatlannak bizonyult, a túlhajszt, kialvatlan emberek tömege sérült meg munka közben. A Szovjetunió beszüntette a pénzügyi támogatást. Három év rendkívüli természeti csapás is sújtotta az országot: áradásokat szárazságok váltottak.

A katasztrófa kialakulása így egyszerű kérdésnek tűnik, sajnos azonban rendkívül bonyolult történesek zajlottak, főként a háttérben, néha azonban publikussá is válva. Lapozgattam a témával foglalkozó magyar, angol, orosz és (orosz fordításban) kínai weblapokban, és óriási mennyiségű, ellentmondásokkal teli történelmi térkép nyílt meg előttem. Három weblapot, a Mao álláspontját részletesen taglalót⁸², az orosz⁸³ és az angolt⁸⁴ a témában elmélyülni akarók megtalálhatják a Jegyzetekben.

A Szovjetunió-Kína szakadás eredménye: a kommunista világrendszer kettészakadása.

Hosszú történet röviden:

Kezdjük talán velem, moszkvai élményeimmel. 1953-ban kezdtem a tanulmányaimat. Tele voltak az egyetemek kínaiakkal. Moszkvában állítólag nyolcszázan tanultak. Az én egyetememen talán öten. Szimpatikus legények voltak, érdekes módon nem alacsonyabbak, mint az ottani átlag. És a vártnál sokkal vidámabbaknak bizonyultak, különösen két jótanuló. Egy harmadikat az egyetem egyik legjobb diákjaként emlegettek (durva szerénységgel: velem együtt). Nehezen tanulták az oroszot, eltelt kis idő, mire jól megértettük egymást. Megtanítottak pálcikákat használni, egész jól dobáltam kavicsokat. Azóta elfelejtettem ezt a tudományt. Kedveltem Fan In-t is, akiről az a hír járta, hogy Mao Ce-tung fogadott fia. Már ez, a most, a könyv írása közben tanultak fényében hamisan cseng: Mao három fiát hagyta ott a később kivégzett feleségével együtt, az új felesége két gyermeket szült neki, mindkettőt vadidegenekre bízta, mire kellett volna neki fogadott fiú (hacsak nem megölt kommunista hazafi-barát gyermeke). Hanyagul, lazán lógott tanulás helyett, az aerodinamika prof ki is vágta, mint az izét, mert hét utóvizsgán is elvérzett. Ja, innen ered, hogy Mao fia! A profot ugyanis az egyetem vezetése rá akarta venni, hogy engedje át: mégiscsak a Nagy Barát fia. Profunk gerinces alkat volt: „Aki nem tudja az aerodinamikát, nem lehet repülőmérnök!” –

jelentette ki. Miért érdekes ez most? Mert olyat is olvastam, hogy Mao fiát Hruscsovék a szakítás éveiben zálogként ott fogták Moszkvában, ami – a fentiek ismeretében – nyilvánvaló blödség! Hruscsov híres beszéde (l. fentebb) 1956 februárjában hangzott el, emlékeim szerint öszre mind egy szálig eltűntek a kínai diákok. Még talán annyit a kínai fegyelemről: a diákszálló is tele volt velük. És csináltak minden marhaságot, amit Maoék elrendeltek otthon: minden este összegyűltek, és önkritikát gyakoroltak, irtották a legyeket, állandóan a kéz-ügyükben tartottak légycsapót és csapkodtak, szegények.

A „válás” okai között biztos szerepeltek a következők:

Hruscsov híres beszéde, amit Mao a marxista-leninista eszmék elárulásának, revizionista lépésnek bélyegzett meg. Sztálinnal nem mindenben értett egyet, de a kommunista világ kimagasló vezetőjének tartott. A beszéd hallatán tajtékzott.

Azt várta, hogy ő lép Sztálin helyére, minden kommunista, elsősorban a szovjet vezetők őt fogják nagy vezérnek elismerni, amikor Hruscsov és Brezsnyev ezt nem tették meg, mélyen megsértődött.

A kapitalizmussal szembeni harc feladásának, az eszme elárulásának tekintette a „békés együttélés” meghirdetését, nem hitt a fegyvermentes antikapitalista forradalomban, a kapitalizmus megdöntésére irányuló mozgalom elvetéseként tekintett rá.

Az atomtitok átadására korábban aláírt egyezmény szovjet részről történő felrúgását is árulásként könyvelte el. Érdekes, hogy a kínai diákok eltűnését is már a Moszkvában keringő kacsák is ezzel magyarázták. Nincs titok a világon, csak arra irányuló szándék.

Vajon jól tették-e a szovjetek, hogy nem adták át a nukleáris-technológiát? Bizony jól, ha egy szikra is igaz abból a dumából, amit Mao-nak tulajdonítanak, miszerint „az atomháború a fél világot kiirtaná, de a maradék fele kommunista lenne, és majd hozzáőne ismét az elpusztult fele.” Van tehát rosszabb, mint a hidrogénbomba magyar atyja, Teller Ede, akit csak több millió kínai halála nem izgatott volna, ha azzal meg lehetett volna állítani a kommunizmus terjedését. És aki ilyet az agya legkisebb csücskében is táplál, az vagy teljesen hibbant, vagy diktátorok diktátora, vagy (leginkább) mindkettő. És végtelenül kegyetlen fajta!

A kínai-szovjet konfliktusról olvasottak után mondhatja nekem akárki, hogy Kínában azért tisztelik, mert ha ő nincs, Kína sincs. Nem hiszem, hogy Japán uralmát nem törte volna meg az akkor 700 millió körüli tömeg ellenállása, Mao nélkül viszont nem pusztult volna el annyi ártatlan ember, amennyi örült hatalomvágyának esett áldozatul. Most, 1958-ban még csak pár milliónál tartunk, a java csak most jön!

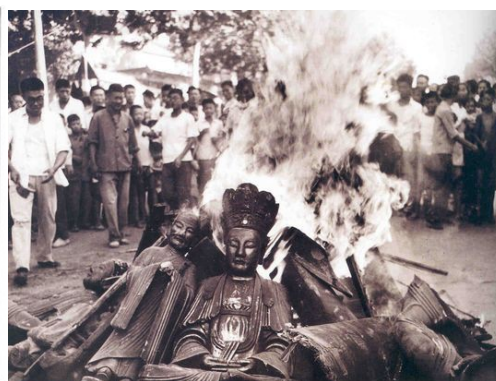
A jó munkaerő elterelése a modern gazdaságból vidéki kommunákba megakadályozta a három évig tartó természeti csapások következtében kiesett élelmiszer pótlását. Mint már megjegyeztem, a bekövetkezett éhínség adatai nagyon szórnak. A Captivating History Mao életrajza¹¹ szerint a 2010-ben titkosítás alól felszabadított dokumentumok szerint ez a szám az iszonyatos 45 millió före jön össze. Jó 6%-a az akkori lakosságnak = a rossz, vereséggel végződő háborúk aránya. Csak annyi a különbség, hogy a vesztes háborúban az ellenség gyilkol, itt a Nagy Kormányzó tette. Borzasztó, és ez a kommunizmus, a nép felszabadítása nevében történt! Mit szolt a csödhöz Mao? Akár Sztálin, megemelte a beszolgáltatást, kisöpörte a kommunákat. Ha igaz, azzal indokolta, hogy amikor éhínség van, a lakosság felét táplálni kell a másik fél kárára, még ha éhen is halnak! A népszerűsége majdnem mindent elviselt, a pártelnöki posztról nem is kellett lemondania, csak az államfői tisztségről. Ekkor emelkedett ki a mezőnyből Liu Sao-csi, Csou En-laj, Deng Hsziao-ping. Leállították a Nagy Ugrást, a közösségeket beszűkítették, újra megengedték a föld magántulajdonát, és a megtermelt felesleg piaci értékesítését.

A Pártban két áramlat alakult ki, az egyik hagyományörzőként csak menedzselési hibának tartotta a kudarcot, a másik viszont modernizálásért kiáltott.

A következő iszonyatos, minden normális emberi agyvelő által befogadhatatlan, érthetetlen Mao-fejezet következik: a Kulturális Forradalom. Ma rettegése szülte: félt a politikai

hatalom elvesztésétől, de még attól is, hogy díszfiguraként fog a hatalom felett lebegni. Előadtak egy darabot, amelyik a Ming-dinasztia hivatalnoka hatalomvesztéséről szól. Ezt – valószínűleg teljes joggal – célzásnak vette (nemrég menesztette hadügyminiszterét), betiltotta, megvádolta a Pártját, a kormányt, és az egész társadalmat, hogy burzsoá, reakciós elemek hatása alá került, akik osztályellenségek, a kommunista eszmék árulói. Hajsztát indított tulajdonképpen minden emberi érték ellen. „Négy elavult dolgot” nevezett meg üldözendőnek: ősi eszmék, szokások, viselkedésmódok és kulturális emlékek. 1966. május 16-án, a nyolcadik Központi Bizottság 11-ik Plénümán született meg a Kulturális Forradalmat kikiáltó dokumentum. Egyetlen átlátszó célja lehetett: biztosítani a hatalmat a Párton belül Mao-nak és követőinek.

„Vörös brigádok” alakultak egyetemeken, sőt iskolákban, akik állati szintű engedelmességgel követték a „nagy kormányos” szölamait, iránymutatásait. Akik megszállottan tették tönkre saját intézményeiket, templomokat, oltárokat, boltokat, égettek el könyveket, művészeti alkotásokat, de még lakásokat is megszenteltelenítettek. Ami aztán kiszemelt áldozatokkal csináltak, az az aljasság legsötétebb korszakait idézi, a fasizmusét, a szovjet terrorét, sőt, a keresztény boszorkányüldözését. Négy képet teszek fel, ilyen inszINUÁCIÓKRÓL készült fotókat, megemészthetetlen barbarizmus. Több rétegű bűn: az ifjúságot fertőzi meg, az értelem útján elindultakat teszi tönkre, barbár tetteket generál, jövőt rombol!

Szemelvények a Kulturális Forradalom rémtetteiből.

Kínai túráim alatt mesélte az idegenvezető: a Peking melletti császári „Nyári palota” „Hosszú folyosóként” ismert csodáját úgy mentették meg bátor emberek, hogy a 728 m hosszú, 14 000 fafestménytől díszes műremeket valami tartós fedést biztosító, de könnyen eltávolítható plaszterrel vonták be, majd, amikor ez a barbár viharfelhő elvonult a fejük felől, helyreállították. (Aki ebben a tudományban tájékozódni szeretne, olvassa el a Felhasznált weblapok [85.](#) tételét.) Útitárs által készített fotó látható egy sorral lejjebb...)

Megint szünetet kell tartanom, nehezen viselem ezt az aljasságot!

Folytatom: 1966. augusztus 5-én regisztrálták az első kínzások miatt bekövetkezett halált. Vajon hányan haltak meg regisztráció nélkül? Lányiskola igazgatónőjét kínozták halálra vörösgárdisták: rugdosták, taposták, forró vizet öntöttek a fejére, szíjjal verték és szöges botokkal szurkálták, mialatt nehéz téglákat cipeltettek vele. Jelentették az esetet (ki merte megtenni?), de a Kommunista Párt a fülét se mozgatta. Mao 1964-ben kiadott „vörös könyvecskéje” mindenre magyarázatot, illetve útmutatást adott. A Vörös Brigádok gyakran

idéztek belőle terror-akcióik alatt. Milliókat keresett a Biblia példányszámát meghaladó sikeres könyvecskéivel, míg mások, kisebb vagyonnal gyanúsakká váltak.

Egy év múltával sor került a Párt Maot kritizáló vezetőire is. Az ex-elnök Liu Sao-csi-t 1968-ban kirúgták, és 1969-ben belehalt a rabsága alatti brutális „kezelésbe”. Deng Hsziao-ping-et is félreállították, de túlélte a Kulturális Forradalmat és Mao-t, akinek a halála után visszatért a vezetők körébe. A ma első ember [Hszi Csin-ping](#) édesapja – a Kommunista Pártot hatalomra segítő egyik vezetője –, Hszi Csung-hszün is az üldözöttek közé került, amikor először találkozhatott a családja tagjaival, nem ismerte meg a fiát.

A városi fiatalság jelentős részét, köztük Hszi Csin-ping-et vidékre vezényelték, ahol a parasztokkal együtt dolgoztak. Amíg az idősebb értelmiségiek, orvosok, ügyvédek és vállalkozók verbális és fizikai atrocitásokat szenvedtek el, a városi gazdaságot és ipari termelést anarchia és káosz verte béklyóba.

A Kulturális Forradalom halottainak száma felmérhetetlen. 2011-es vizsgálatok 800 000 és 8 millió közé teszik. Több tízmillió embert üldöztek és bántalmaztak. A gazdasági teljesítmény csökkent, és nem számszerűsíthető a kulturális kincseket ért veszteség. A sok évszázadon át ápolt irodalmi és szépművészeti értékek egyik pillanatról a másikra feudalista, burzsoá, revizionista és imperialista csökevénné váltak. Mao Jü-zsun zeneszerző így emlékszik a mindenben keresztülhatható személyi kultuszra: „Attól kezdve csak két hang volt hallható 9,6 millió négyzetkilométeres égboltunk alatt, Mao-é, és egymilliárd ember Mao-t dicsőítő himnusza.” Ami nagyjából így szólt: „Mao, drága Mao, menetek, amerre nagy kezéd mutat, teszem, amit mondotok nekem, a Párt megszelídült (betanított?) eszköze vagyok.” (Rosszul hangzik, nemcsak tartalma miatt, hanem nyelvileg is. Kínairól kínai által közvetlenül magyarra fordítva biztos elviselhetőbb lenne.)

Mao halála vetett véget ennek az abszurd örületnek. Gyorsan megjelent nagy tömegekben, a Párton belül is, a kiábrándultság. Így se lehetett (nem merték magukat is megalázní a vezetők) Mao-t lerántani magas trónjáról. Rákenték a gyalázatot a [Négyek Bandájára](#), megjelent a színen Deng Hsziao-ping, és nekikezdett a reformoknak. Az oktatásban meggátolt fiatalokkal nem lehetett pillanatok alatt pótolni a kiesetteket, egy generáció elveszett az ország számára, nem találta meg a helyét Deng pragmatikus gazdaságában. Rá is ragadt a név: „elveszett generáció”.

Akár befejezhetném ezt a mind terjedelmesebb kis könyvem, mert Mao halálával új korszak kezdődött. A szívinfarktus 1976. szeptember 9-én végzett vele, és Deng Hsziao-ping már 1978-ban meghirdette az emlékezetem szerint „virágozzék minden virág” névre keresztelt, a kapitalizmus előtt ajtót nyitó programját. (Zavarban vagyok, mert ez a jelszó most nem jelenik meg sehol, csak Mao 1956-os „virágozzék száz virág” jelszava. Lehet, hogy a két szó közötti különbségben rejlik a lényeg?) A közbenső két évet nyugodtan tekinthetjük előkészületi szakasznak, illetve hatalmi harcnak, de ez már nem a maoi brutális kommunizmus korszaka, legfeljebb az azt lezáró évek. Innen kezdve három lényeges témakörrel érdemes még foglalkoznunk: 1. mi is az a maoizmus, 2. a maoizmus hatása más országok baloldali mozgalmaira, 3. valóban megszületett-e a kapitalizmus és szocializmus öszvére (ha igen, melyik a ló, és melyik a számár?).

Lássuk akkor, mi is a maoizmus? Nem érdemel többet jelen könyv kereteiben, mint annak a megállapítását, hogy a marxizmus-leninizmus-(sztálinizmus?) elferdített, torz változata. A munkásosztály (majd munkás-paraszt, végül munkás-paraszt-értelmiség) vezető szerepét a parasztság veszi át. Pont. Idiotizmus a javából. Fogalma se volt Mao-nak és társainak arról, hogy az ipari fejlődés néhány évtized alatt beolvasztja a parasztságot a munkásosztályba, szinte mérhetetlenné teszi az ipari lokomotív országokban a mezőgazdaság szerepét a nemzetgazdaságok GDP-jében. Mint náluk is történt Mao halálát követően, a gyors iparosítás évei alatt. Mai adatok:

A mezőgazdaságban dolgozók aránya⁸⁶: „Ráadásul a fejlett országokban a földművelést is egyre kevesebben végzik: az 1800-es évektől napjainkig az USA-ban 78%-ról 1,6%-ra, Nagy Britanniában 32%-ról 1,2%-ra, míg Franciaországban 60%-ról 2,9%-ra csökkent az agrárszektorban dolgozók aránya, Japánban pedig ez az arány még kisebb: 1,34 %.”

A GDP-ben betöltött szerepe/aránya⁸⁷:

A fejlett országokban: „...a *megnövekedett* élelmiszertermelés mellett annak aránya (a legfejlettebb országokban) a GDP-ben 3-6 %-ra csökkent.”

Itthon: „Részarány a nemzetgazdaság bruttó hazai termékében, GDP-ben a mezőgazdaság (> 4 %)”

Magyarul: akármilyenek is voltak a maoizmus kialakulásnak évtizedeiben a foglalkoztatási arányok (masszív paraszt-túlsúly) az ország (és a világnagyságra törekvő ember szempontjából: a világ) fejlődését erre alapozni jobb esetben rövidlátás, ha goromba akarok lenni: *vakság, vagy idiotizmus!*

Óhatatlanul felmerül itt a kérdés a maoizmus Atyjának személyiségi jegyeiről. Mit mondanak az emberről, azon kívül, hogy jó hadvezér volt, aki győzött, helyreállította a kínai nép büszkeségét, öntudatát, hitét saját erejében?

Az orvosa, Li Csi-szuj szerint dekadens zsarnokként viselkedett, gurmanként élvezte a jó konyhát, és – finoman szólva – szerette a könnyed nők társaságát!

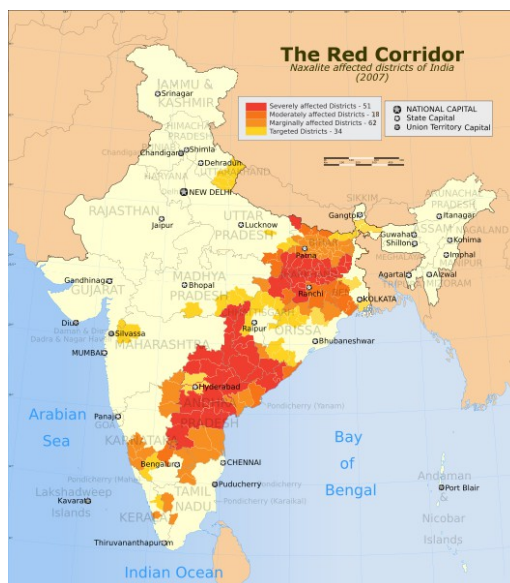
Erőteljes akarata hajtotta a hatalom megszerzésére. Képtelen volt mások iránti szeretetre, barátságra, melegségre. Bár sokszor hangoztatta a nemek közötti egyenlőséget, nem nevezett ki nőket komoly posztra. Egyik feleségét se kezelte egyenlőként, és egyikhez se volt hűséges...

Bár a Párt vezérkarában fel-felmerült, hogy le kellene dönteni a trónjáról, ezt a nagy fordulatkor, és azóta se merték megtenni, megszűnne a KKP legitimációja...

A második vizsgálandó terület: hatása más országok baloldali mozgalmaira. A fenti térkép egyértelműen bizonyítja, hogy kettészakította a szocialista (vagy annak hitt) országok körét, ezzel is tragikus hatást gyakorolva a nemzetközi baloldali mozgalmakra, a kapitalizmus megdöntésének lehetőségét végtelen távolba taszítva. Hogy nagy baj-e? Az összefoglalóra vár az értékelés feladata. Ez a gondok azonnal látható része. Több olyan áramlatot is elindított, amelyek csak egyes országok belpolitikai szintjén jelentkeztek. Ilyen a *naxaliták* mozgalma, akik fegyveres, erőszakos fellépést hirdettek és gyakoroltak a kapitalizmus, illetve annak helyi képviselői ellen. Komoly gondot okoztak például a Jyoti Basu vezette kommunista koalíciós kormánynak (Nyugat-Bengálban), amelyben szélsőséges mozgalmak is helyet kaptak, de naxaliták nem. Fegyveres harcot kellett vívniuk a helyenként önkormányzati hatalommá váló maoista banditákkal. Bonyolultabb helyzet alakult ki Nepálban, ahol a királyi család megsemmisülése (egyik ifjú tagja lelőtte a többi, vagy majdnem minden családtagot) után sikerrel vívták meg a hatalomért folytatott – demokratikusnak mondott választások útján vívott – harcot. Mindjárt megnézem, ma nem ők uralják-e Nepált? Óriási hatással volt India baloldali mozgalmaira: a kínai-szovjet szakadást követően India Kommunista Pártja darabokra szakadt. Két fő erejét úgy is hívták: szovjetbarát és Kínabarát kommunista párt. Külön rejtvény – csak most villant –, hogy a Kínabarát, Jyoti Basu-féle párt vette fel a nevébe az elkülönülés jegyeként a marxista jelzőt. A mozgalom kis északkeleti faluban, Naxalbariban született, nyomorgó, kegyetlenül elnyomott, földnélküli parasztok keltek fel 1967-ben. Részletes leírás található angolul a Felhasznált weblapok [88.](#) weblapján, és rövid magyar ismertetés a [89.](#) alatti tételén. Részben emlékezetem halványulása miatt is megnéztem, melyik pártot hogy is hívják: a szovjetbarát megtartotta eredeti nevét: CPI, a Kínabarát hozzátette, hogy marxista, azaz CPI(M), a naxaliták három néven is szerepelnek CPI(Maoist), CPI(M-L) és – Nepálban – Nepáli Kommunista Párt Maoista Centrum (CPN)... A kommunista mozgalmakat tanulmányozó tudósok bizonyára megfejtették már, miért marxista a Kínabarát párt, amikor épphogy kilép ebből a körből a maoizmust zászlajára tűzve.

A térkép mellett szerepel ez a csodálatos festmény is, nem tudtam türtőztetni magam: India közel 2000 éve ilyen csodákat alkotott.

India fertőzöttsége naxalitokkal

Ha már Indiánál, és a naxalitoknál tartunk, ugorjunk be Nepálba!

Nepál

Nepálban történelmi fordulat következett be 2017. december 5-én: kommunistának nevezett pártok szövetsége nyerte a választásokat. A korábbi, mintegy tíz éve tartó politikai küzdelmek, és egyes kommentek alapján biztosra vehető, hogy naxalita többség kormányozza Nepált. Ezért is történelmi a pillanat, meg mert a lassan haldokló kommunizmusnak mintegy folytatása a legszegényebb rétegek védelmét szélsőséges eszközökkel védelmező maoista mozgalom.

Index Fórum címszövegéből: „Nepáli Kommunista Párt (egységes) – CPN-UML. Nepáli Kommunista Párt (revizionista marxista-leninista) – CPN(UCM). Ugyanakkor a Nepáli Kommunista Párt kivételével az összes többi maoista! Ezek közül valamelyik, vagy éppen fél tucat a maoista gerillák politikai szárnya.

A választási győzelmet ünneplő nepáliak. Nem ők fognak jólétet teremteni az országban.

Nepáli naxalita vezér ünnepi beszédet mond.

Rövid tánc lépés volt csupán, fejezzük be Kínát!

A harmadik kérdés: tényleg megszületett-e valami olyan vegyes rendszer, amelyik ötvözi a valódi szocialista szellemiséget, és a kapitalizmust, amit sokan a fejlődés motorjának tartanak? Azt hiszem, annyit ilyen rövid uralkodás (1978-2018 = négy évtized) tapasztalatai után is elmondhatunk, hogy a modern kínai ötvözet mindenképpen jobb, mint akár a szocializmus/kommunizmus gyakorlatban megvalósult formái, akár a leggyorsabb fejlődést is felmutató kapitalista formáció, vagy akár annak valamelyik fejlődési szakasza. Egy két pozitívum: eddig ilyen gyors fejlődést csak a Kistigrisek tudtak felmutatni, a fejlődést azonnal a szegénység felszámolására is fordították, mai adatok szerint már 600 millió szegényt emeltek ki a normális emberi élet szintjére. Fenntartották a tervgazdálkodást, a központi gazdaságirányítást. Az ipari termelés lokomotívjának szerepét átvették az USA-tól. Az oktatásügyük a világelső között menetel. Innováció tekintetében is tapossák az USA sarkát. Messze előre gondolkodnak.

Bár mind a mai napig kommunista bélyegzőt sütnek a már rég nem az, hanem pragmatikus birodalomra, remélni lehet, hogy *kitapossa az utat valami másutt is alkalmazható emberi politikai-gazdasági megoldás előtt, reményt nyit a gondolkodó emberiség számára.*

Most már csak azt magyarázza meg nekem valaki, hogy történhetett, hogy 1949. szeptember 27-én született meg az a kínai zászló, amelyikben a négy kis csillag egyike a hazafi vállalkozókat jelképezi?

4. Kuba

Részletes ismertetés olvasható róla a „Világok, népek, emberek” című könyvemben: <http://mek.oszk.hu/10300/10339/10339.pdf>

Néhány részletet idézek a könyvből (aprócska korrekciókkal):

„A Fidel Castro és Che Guevara vezette forradalom, amely 1959. január 1-jén megbuktatta Batistát, fordulópont volt az ország történelmében. Az új politikai rendszer óriási szociális eredményeket ért el, és Kuba végre kiemelkedett az évtizedek óta tartó elszigeteltségből.”

„Batista puccsa után *Fidel Alejandro Castro* Ruz, aki az Ortodox Párthoz kötődő ifjú diákvezető volt, az illetékes bíróságon bejelentéssel élt, amelyben az új kormány illegitimé

nyilvánítását kérte, eredménytelenül. Levonta a következtetést, miszerint a legális eszközök nem működnek, megszervezte az első fegyveres támadást: megkísérelték elfoglalni 1953-ban a santiagoi Moncada laktanyát. Elfogták, börtönbüntetésre ítélték. Amnesztiában részesülve szabadult, és Mexikóba emigrált, ahol találkozott az argentin orvos Ernesto Che Guevara-val. Együtt láttak hozzá fegyveres forradalmi erők szervezéséhez, Kuba diktatúra alóli felszabadítását tűzve ki célul. 1956. december 2-án Fidel Che-vel és 81 felkelővel elindult Kubába a Granma jacht fedélzetén. Navigációs hibát vétettek, és egyenesen Batista csapatai ölébe futottak. Mindössze páran menekültek meg, akiket elfogtak, a helyszínen kivégezték. Így is sikerült gerilla-háborút indítaniuk a Sierra Maestra hegyekről. Mindössze két évre volt szükségük – mert hatékonyan segítette őket a növekvő szegénység, az erősödő korrupció és represszió –, hogy a nyílt színre lépjenek és elindítsák a győzelemmel végződő háborút. Két oszlop ereszkedett le a lejtőkön, az egyiket Che és Cienfuegos vezette az ország nyugati tartományaiba, a másikat Raul Castro Guantánamo-ba. Che elfoglalta Santa Clara-t, Batista elmenekült. A győzelmet 1959. január 1-jén hirdették ki, Che és Cienfuegos Havannába vonult be, Fidel Santiago de Cuba-ba, ugyanazon a napon. Fidel január 8-án megismételte – ünnepélyesen – a Havannába bevonulást, ahol február 16-án megválasztották miniszterelnöknek. Kuba felszabadult a zsarnokság alól. Nagyon fontos megjegyezni, hogy *ez a forradalom Kubában született, kubaiak vezették, és nem támogatta semmiféle külső erő, hatalom vagy mozgalom.* Ez hatalmas erőt, megkérdőjelezhetetlen legitimációt ad a forradalomnak. A mai napig fennmaradásának kiemelkedő záloga. 44 év „folyamatos forradalom”: súlyos hibák, és óriási sikerek története. Mi lesz a végső kimenetel: összeomlás vagy győzedelmes fennmaradás? Ez a ma kérdése Kubában.

Az első fontos lépések: A forradalmi kormány – amint stabilizálta a helyzetét – felszámolt minden lehetséges diszkriminációt. Nehéz túlbecsülni a lépés jelentőségét olyan országban, ahol a lakosság kétharmada színes volt (és ma is az), akiknek a dédszülei rabszolgák, a nagyszülei, szülei megvetett senkik voltak. Ez minden bizonnyal ugyancsak oka annak, hogy a kommunista diktatúra túléli a hihetetlen nehézségeket. Hasonlóan fontos lépés volt az analfabetizmus ellen 1961-ben indított háború. Tipikusan szocialista kampánymódszereket alkalmaztak: a vidéki településeken diákok tanítottak, a kaszárnyákban iskolásként tanították a katonákat és így tovább, és rendkívül gyorsan felszámolták ezt a szegénység-betegséget. Óriási dolog!

Fidelnek és kormányának azonban jóval nagyobb feladatokat is meg kellett oldania. Rá kellett jönniük – bár egyikük se volt járatos a gazdaságfejlesztés kérdéseiben – hogy az egyes számú probléma a kizárólag mezőgazdaságra támaszkodó gazdaság, és hogy mind a tulajdon-szerkezete, mind az a tény, hogy mindössze két terményt, cukornádat és dohányt termesztenek, fék az ország gyors fejlődésén. Azt is megértették, hogy emberi feltételeket kell teremteniük az egész lakosság számára: javítani kell az életfeltételeket, az oktatást és az egészségügyet. Meglátásom szerint ez volt a pillanat, amikor Fidel elkövette az első naiv hibát, ami olyan pályára vitte, amelyik meghatározta a sorsát. Hozzányúlt az amerikai tulajdonhoz. Én, közel hét évtizednyi tapasztalattal a hátam mögött tudom, hogy tökéletesen igaza volt: a kubaiak földjét – mint fentebb említettem – eladták a dominanciával visszaélő és csaló amerikaiaknak. Joga volt visszavenni a földet. Határtalanul naiv volt azonban: nem számolt az USA abszolút hatalmával, és a tőke abszolút hatalmával az USA-ban. A bosszú azonnal következett. (1) kubai emigráltak – akiket a CIA képezett ki az USA-ban, és akik az USA nyílt támogatását élvezték – kísérletet tettek Kuba megszállására. A kubai hadsereg három nap alatt szétverte a támadókat. (A betolakodók arra számítottak, hogy a kubaiak csatlakoznak a Playa Girón-nál 1961. április 17-én partraszálló csoporthoz.) és (2) az USA 8 nappal később embargót hirdetett a kubai cukor-exportra és kőolaj-importra. Gyilkos csapás a forradalomra és a kubai népre! Ez megmagyarázza (számomra egyértelműen), hogy Fidelnek nem volt más választása, mint hogy szoros kapcsolatokat alakítson ki a Szovjetunióval, és az egész

szocialista blokkal, akik készek voltak cukrot vásárolni Kubától, és olajat eladni az országnak. (Nem tudom, hogy a propagandisztikus állítás, miszerint a cukrot a világpiaci árnál drágábban vásárolták, az olajat pedig olcsóbban adták, megfelel-e a valóságnak?) A döntés elkerülhetetlen volt. Az USA lökte Kubát a szocialista táborba.

Ezt a helyes lépést megbocsáthatatlan durva hibák követték, amik az ország jelenlegi elszegényedett helyzetéhez vezettek. Felsorolom a legfontosabbakat: (1) Kubának a Szovjetunió rakéta- és kémházaivá konvertálása, (2) a (kommunista) egypártrendszer bevezetése, (3) a személyi (politikai és katonai) diktatúra bevezetése és (4) annak az elméletnek az alkalmazása, hogy a forradalom, a diktatúrák és a kapitalista rendszer alóli felszabadítás exportálható. Nem vagyok elég bátor, hogy a miért kérdés mély analíziséhez kezdjek, túlságosan is felületes információk állnak rendelkezésemre. De lássuk, milyen következményei voltak ezeknek a hibáknak? Közbevetőleg megjegyzem: Most hallgattam csak meg a „Buena Vista Social Club” DVD-t. Két hónappal a hazatérésünk után. A film nemcsak a kubai nemzet fantasztikus muzsikájának világába és nemcsak (főként) Havanna jelenlegi életébe nyújt betekintést, hanem a kubaiak – legalábbis a híres muzsikuskok – viszonyába is a mai nehézségekhez, és – a legfontosabb – az élethez általában. Nagyszerű! Példátlanul remek: nagy nemzetet képviselő nagy személyiségek. Két mondat a filmből, amit nem szabad soha elfelejteni: 1. A fényképész vagy operatőr a golfozó Fidel és Che fotóját mutatja. Egy jelenlévő felteszi a kérdést: ki győzött? Fidel – hangzik a válasz –, majd a művész mosolyogva hozzáteszi: Che hagyta győzni. (Erre a mondatra vissza fogok térni.) 2. Azt hiszem, Ferrer mondta: „Meg kell köszönnünk annak a valakinek fent, hogy olyanok vagyunk, amilyenek, ha anyagiassan gondolkodnánk, rég eltűntünk volna.” Nagy lélek.

Anélkül, hogy túlságosan okosnak próbálnám feltüntetni magam, kísérletet teszek a fentebb vázolt négy súlyos hiba elemzésére.

ad 1./ Az ok, amiért Fidel és társai lehetővé tették, hogy szovjetek rakéta-kilövő állomásként tegyék az országot, és teret adjanak a világ valószínűleg legcentralizáltabb elektronikus kémközpontjának, kettős lehetett: egyrészt a Kubát hozzávetőleg 60 évig, diktátorok közreműködésével kizsákmányoló USA iránti gyűlölet vezethette őket, másrészt a naiv hit, hogy a kommunista blokk azonos erőt képvisel, mint a nyugati, képes legyőzni a kapitalizmust, felszámolni az USA részéről fenyegető megszállás veszélyét. Ez a döntésük kétszer is katasztrofális következményekkel járt Kuba számára: először, amikor az USA (nemzetbiztonsági szempontból érthető módon) gyilkos blokád alá helyezte az országot, követelve a stratégiai rakéták visszavonását, és másodszor 1990-1991 során, amikor a Szovjetunió összeomlott, visszavont mindent, és beszüntetett minden támogatást. Kuba átmenet nélkül reménytelen helyzetben találta magát. A szocialista tábor helyesen, és elkerülhetetlenül elfogadott támogatásának nem szabadott volna társulnia ezekkel a hibákkal!

ad 2./ Bevallom, semmit se tudok arról, milyen meggyőződés irányította Fidelt, amikor a kubai forradalmárokat meggyőzte az egypártrendszerre áttérés szükségességéről. A történelem nem tanította meg őket arra, hogy ez sohasem bizonyult egy nemzet tartósan sikeres kormányzása módszerének. Borzasztó tapasztalatokkal rendelkeztek a diktatúrák alatti életről (és ezek a diktatúrák formálisan nem is egypárti rendszerek voltak!). Talán a szovjetek gyakoroltak valami nyomást ennek a sokáig sohasem működő rendszernek az elfogadására. Nekem – akkor fiatalembernek – az volt az érzésem, hogy meggyőződésből cselekedtek. Az eredmény siralmas volt (annak kellett lennie): növekvő belső ellenérzés, növekvő nemzetközi elszigeteltség, növekvő nyomás mind katonailag, mind az embargó fenntartásával.

ad 3./ Castro maga gyors ütemben vált diktátorrá. A történelem többször járta végig, mint kerülte el ezt a scénáriót. Kétségtelenül olyan kérdéssel állunk szemben, amit pszichiátereknek, filozófusoknak és politológusoknak kell tanulmányozniuk: mi konvertál feltételezhetően tisztességes felső vezetőket vak diktátorokká? Jól tudjuk (egy bölcs ember alkotta törvény), hogy „a hatalom korrumpál, az abszolút hatalom abszolút mértékben korrumpál”.

Legalább két korai jelzés utalt arra, hogy Fidel félreállítja legjobb társait. Che elhagyta az országot, igaz, deklarálta, hogy folytatnia kell a háborúját a kizsákmányolás ellen, a népek felszabadításáért. Valószínűleg igaznak tekinthető az ok. De ne feledjük: Che vonult be elsőként Havannába, mint felszabadító (Fidel presztízisére mért csapás!), és amit a fényképész (operatőr?) mondott: Che hagyta győzni Fidelt. És Che ma is népszerűbb Fidelnél. A másik jelzésnek tekintem, hogy Camilo Cienfuegos, Fidel legközelebbi társainak egyike, a forradalom legendás hőse nyomtalanul eltűnt, amikor egy kis gépen Kuba felett repült. A mai napig kérdőjel. Fidelnek meggyőződése lehet, hogy ő a legjobb. Fidel, csak akkor lehetsz a legjobb, ha magadnál bölcsőbb emberekkel veszed körül magad! A következmények: erősödtek a 2. pontban leírtak.

ad 4./ A kubai vezetők egyik legrosszabb elképzelése a forradalom exportja volt. Kuba segítőkezet nyújtott több latin-amerikai és afrikai országban egyrészt a gerilla-mozgalmak finanszírozásával, másrészt időnként fegyverek szállításával, sőt csapatok bevetésével a diktatóraik elleni fegyveres harcukban. Elvileg jószándék által vezérelve, forradalmi elveket követve, de ez súlyosan rontotta Kuba gazdasági helyzetét, és az ellene embargót használó fejlett országok szemében tovább rontotta a presztízst. Sajnálatos tévedés! A hibák mellett figyelemre méltó jó döntéseket is hoztak. Kuba nagy erőfeszítéseket tett két alapvető terület, az egészségügy és oktatás fejlesztésére. Az embargó és a forradalom exportja miatt azonban az ország állandó finanszírozási nehézségekkel küszködött, a gazdaságát nemhogy fejleszteni, annak állapotát megőrizni se tudta. A legérzékenyebb állapot-romlás példája maga a főváros, Havanna.

A szomorú tény, hogy az európai kommunista tábor összeomlásával Kuba elvesztette barátait, Fidelt sok szempontból, pozitív és negatív értelemben egyaránt, nézetei megváltoztatására kényszerítette. Negatívok: kemény megszorításokra kényszerültek, a „Período Especial” (Különleges Períódus) meghirdetésére. Vészes üzemanyag-hiány (egymillió kerékpárt importáltak Kínából), az import drasztikus csökkentése, elektromos energia- és vízhiány, paralizált közlekedés, jegyrendszer az élelmiszer-ellátásban, és bércsökkentés (majdnem a II. világháború utáni magyarországi helyzet). Pozitívok: Fidelnek rá kellett jönnie, hogy valamennyire demokratizálnia kell a belső helyzetet, hogy a gazdaságnak égetően szüksége van külföldi tőkére, külföldi beruházásokra, legalább alacsony szinteken meg kell engedni, támogatni kell a gazdasági magánkezdeményezéseket. Az US dollárt legalizálták. Fidel európai fejlett országokba és a pápához tett látogatásokat, amit a pápa 1998-ban viszonzott. Ma közel 400 vegyesvállalat működik az országban, a turizmus virágzik, és a legnagyobb bevételt biztosítja az országnak, Kuba elszigeteltségének majdnem vége. Világos, hogy az USD nagy szerepe a gazdaságban máris nagy szociális feszültségeket gerjeszt: a lakosság két főcsoportba sorolható, azokra, akik hozzájutnak dollárhoz, és ezzel jobb életszínvonalat tudnak biztosítani maguknak, és olyanokra, akik nem jutnak hozzá és abszolút szegénységben élnek. Itt tart most Kuba.

Általános a hit, hogy Fidel halála nincs messze. Egy hölgy megkérdezte vendéglátónkat: „Mi nem hagytuk el Kubát, kárunkra lesz ez, amikor a gazdag kubaiak visszatérnek?” Mások gyors változásokra számítanak, demokratikus reformokra, jobb életre. Számomra világos: ha a változások az ex-szocialista tábor neokapitalizmusának mintáját fogják követni, a kubaiak többsége segítségért fog kiáltani, ha nem fegyverért.”

„A következtetéseim? Kuba (még így is) – igen! A kubaiak kedves, barátságos, könnyed, laza életvitelű emberek, a kubai nők szépek. Határozott véleményem, hogy a feketék a legkecsesebbek. A fekete valóban szép! Kuba szimbóluma a hintaszék és a tumbadora dob lehetne. Nagyon tudják élvezni az életet! A kubai kommunizmus – nem! A rendszer nem működik, legalábbis külföldi segítség nélkül képtelen talpra állni. Rettenetes szenvedést okoz szerencsétlen népének. Amerika (az USA) – nem! Az amerikai embargó ostoba, brutális, okatlan. A történetem nem zárom le. Hadd törjem a fejem Kuba jövőjéről. Vissza fogok térni ehhez a kérdéshez. (2003 nyár eleje) Befejezem. Visszatértem, többször elgondolkodtam Kuba jövőjén. A jóslatom: a kubai kommunizmus rövidesen, Fidel halála előtt, vagy a körül,

vagy közvetlenül utána kimúlik. Két erő, az USA és a kubai emigránsok áldozatává válik, akik régóta készülnek erre a pillanatra. A gazdaságot főként külföldi tőke fogja „megenni”. A szocialista gazdaságirányítás alóli „felszabadítás” legfőbb eszközeül a privatizáció fog szolgálni. Legfőbb célpontul a monokultúrákat fogják tekinteni: cukor, dohány. Az amerikai olajcégek rá fognak tenyerelni Kuba olajára. Az USA-ból hazatérő emigránsok „morzsákhoz” fognak hozzájutni, főként nem elsődleges fontosságú ágazatokban: kis- és kézműipar, gyümölcsstermesztés és –feldolgozás, halászat. Az általános életszínvonal számottevően fog emelkedni a mostani embertelen szintről, bár gyorsan fog a gazdagok és szegények közötti olló nyílni. A prostitúció és szórakoztató ipar kiemelt elsőbbséget kap, újra virágba fog borulni, Kuba ismét a gazdag amerikaiak kupléjárának státuszához fog visszatérni. A kérdés azonban nyitott marad: meddig maradnak a kubaiak megint szolgák, megint Amerika szolgálói? Ezt lehetetlen megjósolni.”

Az idős hölgy és ablaka

La Bodeguita del Medio, Hemingway kedvenc italozója, és a legjobb koktél, a Mojito szülőhelye (Hemingway és a bártender alkotása)

Lehet, hogy felvételre, lehet, hogy táncra váró fiatalok.

Meglepő: 2003-ban tett látogatás után írtam ezeket a sorokat. Istentelenül repül az idő. Nem maradt újabb 15 év...

Lássuk csak, mit tennék hozzá mai eszemmel?

Kiemelném, hogy

– ez az egyetlen (talán még mindig) szocialista alapokon működő ország, alacsony szinten ugyan, de működőképes;

– diktatúra, de a nép nem áll komolyan ellen, érdemes lenne az okait kutatni: talán a vad jövedelmi egyenlőtlenségek hiánya a legfontosabb ok;

– állandó kiszolgáltatottság állapotában működik, állandó az USA és kiszolgálói embargója, fenyegetése, nyomása, tartósan függött a Szovjetuniótól és a szocialista rendszertől;

– a Szovjetunió vitte bele a rakétaválságba, ami a létét (majd az egész világ létét) kockára tette (érdemes észrevenni, hogy akkor is megelőzte a Szovjetunió lépését az USA, törökországi hasonló rakétatelepítéssel);

– a rendkívüli politikai, katonai és gazdasági nehézség ellenére, azokkal küszködve is több olyan dolgot megoldottak, amiért a szocializmus még mindig alternatíva: kiváló egészségügy, exportra is jut belőle, általános oktatás, fel se merülhet a fajgyűlölet;

– tanítani kellene az életvidámságukat!

Hemingway imádta őket!

5. Afganisztán

Több írásomban foglalkoztam Afganisztánnal, mint a világesendőr USA áldozatával. Ezúttal a Szovjetuniónak, mint a szocializmus első kísérletének afganisztáni inváziójára⁷⁹ koncentrálok. A háború megindításának okaként akkoriban csupán arról értesült az ember, hogy a kommunista erők hívására (stempli, sokadszor) vonultak be Afganisztánba, most azonban az eseménnyel foglalkozó weblapok között arra is találni utalást, hogy az iráni ajatollahok forradalmának a szovjet iszlám köztársaságokra gyakorolt hatását kívánták lefékezni a szovjet vezetők. Mondvacsinált gondolatnak tűnik, inkább a Brezsnyev-doktrína⁸⁰ érvényesítése tűnik elfogadható érvnek (mármint a szovjetek szempontjából). A határok védelme kommunista ország létrejöttét segítve. Az ok mindegy is, az ostobaság határtalansága fontosabb. Brezsnyev és követői úgy adták ki a parancsot, hogy nem számoltak azzal a történelmi ténnyel, hogy az afgánok szabadságszeretete minden külső támadást, a legnagyobb világhódító Nagy-Britanniát is felmorzsolta, nem számoltak azzal sem, hogy két Politikai Bizottság tag is annyira ellenezte a kalandot, hogy az invázió melletti döntés hatására lemondtak (most már tarkónlövés veszélye nélkül tehették), és, hogy a saját katonai vezetésük is ellenezte a kalandot.

Az eredmény: tíz évig tartó háború. Nemzetközi ellenszenv, és segítőkész nyújtása az ellenálló mudzsahedineknek. A fő fegyverszállító USA mellett felsorakozott Pakisztán, Irán, sőt Kína és India is. Micsoda szégyen: két kommunistának tartott ország egymás ellen, és a békés India... És kegyetlen volt ez a háború, a legkegyetlenebbek közé sorolható. Mennyiségileg is: cca. másfél millió afgán halott! Nem törpül el az amerikaiak tömeggyilkosságai mögött. Nem méri fel senki, hány nemzedékben hagy kitörölhetetlen nyomokat ez az emberirtás! A menekültek száma már akkor meghaladta a négymillió főt! Minőségileg is kegyetlen volt, arról személyes értesüléseim is szólnak. A magyar weblap⁷⁹ is megemlíti, hogy az afgánok kegyetlenül bántak el a szovjet hadifoglyokkal, általában megcsonkították őket. Egyik orosz kapcsolatomat magánvállalkozói koromban *afgánnak* hívták a társai. Kiderült, hogy katonaként vett részt az afganisztáni háborúban. Állandóan komor volt, nehezen nyílt meg. Egyszer aztán elmesélte, milyen szörnyű kínok között végzett több fogságba esett társa: felvágták a hasukat, és a beleik közé öntöttek kilónyi sót. Nem mesélt többet, nekem ennyi is elég volt.

Vajon mi lett a sorsuk?

Gorbacsov állapodott meg, nemzetközi megállapodás keretében, másfél-két évvel a birodalma összeomlása előtt a teljes kivonulásról. Épp időben a napnyugta előtt!

Azt hiszem, itt megfelelő helyre kerül Spanyolország és Görögország!

6. Spanyolország¹³⁸

A polgárháború¹³⁶ a témánk, akkor zajlott az első komoly háború legitim köztársasági kormányzat és fasiszta jelleget magán viselő jobboldal között Európában. Ahol az erőteljesebb külföldi támogatás segítette győzelemre a fasizmust. Már csak nevezhetem annak a Franco-diktatúrát, nem?

Nem tölthetek sok időt a polgárháború előzményeivel.

Hét évig (1923-30): A monarchia létezett ugyan, de a tényleges hatalmat Rivera tábornok, mint teljhatalmú diktátor gyakorolta.

Sajnálatos módon a Rivera-diktatúra és a monarchia adósságterhei – melyek abszolút számokat tekintve a spanyol történelem legnagyobb adósságának tekinthetők – azok bukása után a köztársaságra hagyományozódtak, jelentősen megnehezítve ezzel a pénzügyi-gazdasági stabilizációt az 1930-as évek első felében.¹⁴⁰ Rossz mezőgazdasági intézkedések, jövedelemadó emelés, ami elsősorban a munkásságot érinti, a külföldi tőke térnyerése jellemezte a diktatúrát, ami végül a bukásához vezetett. A tábornok 1930 januárjában lemondott.

A lényeg – amint a „Múlt-kor” ezzel foglalkozó lapjából kiderül, hogy „Spanyolországban a köztársaságiaknak az 1931. április 12-i községtanácsi választásokon aratott győzelme után április 14-én kikiáltották a második köztársaságot. A király április 15-én elmenekült az országból, polgári demokratikus forradalom bontakozott ki.” Vitatni akartam, hogy polgári-e (azaz az ilyenkor helyesen burzsoának nevezendő forradalomról kell-e beszélni), mert a választásokon aratott győztes csapat fő erői baloldali pártok voltak, de végül elfogadtam, mivel sikerült (nem egyszerűen) kideríteni, hogy a kormány egyik vezéralakja, a pár bekezdéssel lentebb említett [Alejandro Lerroux](#), aki több miniszteri poszt után miniszter-

elnöke is volt Spanyolországnak, a [Partido Republicano Radical](#) (Radikális Köztársasági Párt) alapítójaként és vezetőjeként nem szocialista eszméket képviselt a forradalmi eseményekben.

A magyarországi jobboldali reakciók mégis érdekes képet rajzolnak a nem kommunista siker által kiváltott félelmekről, amiket kiválóan tár elénk Zalai Anita¹³⁹:

A Nemzeti Újságot idézi a 77. oldalon: „Vagy polgárháború, vagy vörös köztársaság, amelynek fokozódása a szovjetköztársaság felé már csak idő, tempó, kultúra és kritika kérdése: ezt a perspektívát nyitja meg a spanyol forradalom. (...) Ha még rend is van az utcán, de a csatornában már forr a szenvedély és talán csak idő kérdése, mikor tör itt is a felszínre a tömegindulatok szennyes árja.”

Majd így folytatja: „A Nemzeti Újság szerint a legújabb kor története is bizonyítja, hogy a forradalmakban nincs megállás. ‘Aki összeszövetkezett az ördöggel, azt az ördög magával is viszi.’ Az ördög szerepét pedig itt – a lap meglátása szerint – a szocialisták játszották, éppen ezért a velük való szövetséget végzetesnek tartották a köztársaságiakra nézve.”

Továbbá Moszkva befolyásától félve írja a Nemzeti Újság: „...a Kommunista Internacionálé spanyolországi osztálya felhívja a spanyol proletariátust, hogy május elsején közös tüntetésekkkel kísérelje meg a polgári rezsim megdöntését és a munkásdiktatúra kikiáltását.” Ezen információk ismeretében a lap borúlátóan nyilatkozik Spanyolország jövőjéről: „Ha a szovjet pénz által támogatott mob és intellektuelek győznek, jó időre vége Hispániának, ha a mai köztársasági kormány ura marad időlegesen a helyzetnek, az csak eltolja a katasztrofát.”

És Zalaitól értesülünk a hivatalos – nagyon jobboldali – magyar kormány álláspontjáról is:

„Más európai országok példáját követve – és ellenérzéseit félretéve – a magyar állam is kénytelen volt tényként elfogadni a Spanyol Köztársaság létezését. Ennek jegyében Hevesy Pál a Magyar Királyság madridi nagykövete április 24-én felkereste Alejandro Lerroux-t, az ideiglenes köztársasági kormány külügyminiszterét, és közölte vele, hogy hazája hivatalosan is elismeri a spanyol köztársaságot, mint legitim államot.”

Témánk szempontjából fontos: a „Második Spanyol Köztársaság” nemzetközileg elismert, *legitim kormány* volt!

Az 1931 évi alkotmányt ismertető weblapban¹⁴⁰ találtam rá a kormányzat jellegére utaló lényeges momentumokra:

Az alkotmányt modernnek, és mérsékelten szocialista jellegűnek tekinthetjük, mivel „Világi demokratikus rendszert hozott létre, amely minden polgár számára egyenlő jogot biztosít, regionális önállósággal. Bevezette a női választójogot, a polgári házasságot és a válást. Lehetővé tette az állam számára, hogy a magántulajdont kártérítéssel kisajátítsa, szélesebb társadalmi hasznosság érdekében. Emellett létrehozta a szabad, kötelező, világi oktatást mindenkinek, és feloszlatta a jezsuitákat.”

A Robles vezette jobboldali Confederación Española de Derechas Autónomas (CEDA) ([Autonóm Jobboldal Spanyol Konföderációja](#)) megnyerte az 1933 évi választásokat, mégse kérte fel [Zamora](#), a köztársasági elnök kormányalakításra, csak hét miniszteri tárcát kaptak.

Kicsit előbbre kell lépünk, és megnézzük az 1936 évi választásokra készülődő szervezeteket, világosabbá válik az erőviszonyok alakulása.¹⁴⁰ [Manuel Azaña](#) kezdeményezésére választási koalícióra lépett több baloldali és köztársaságinak nevezett párt, szakszervezet, és egyéb mozgalom. Baloldalon találjuk a Spanyol Szocialista Munkáspártot (PSOE), a Spanyolországi Kommunista Pártot (PCE), a Marxista Egyesítés Munkáspártját (POUM), a köztársaságiakat az Azaña vezette Köztársasági Baloldal (IR), valamint a Köztársasági Unió (UR) képviselte. A megállapodás aláírói között találjuk még a Galíciai (PG)- és Katalán (ERC) nacionalista pártot, az Általános Munkás Uniót (UGT), Munkások Nemzeti Konföderációját (CNT), valamint több anarchista szervezetet.

A koalíció megnyerte a választásokat, de a fő kommunista erő nem vállalt kormányzási szerepet! Mind kevésbé érthető, miért kezeli a világ vörösként a köztársasági kormányt, illetve a harcoló oldalt?

Szinte azonnal puccsot kísérelt meg végrehajtani egy konzervatív/monarchista tábornokokból álló csoport, amivel kezdetét vette a polgárháború.

A köztársaságiak fegyvereket és önkénteseket kaptak a Szovjetuniótól, Mexikótól, a nemzetközi marxista mozgalomtól és a Nemzetközi Brigádoktól. A köztársaságiak támogatói köre a mérsékelt kapitalista liberális demokráciát támogató centristáktól a forradalmi anarchizmust követőkig terjedt; a fő támogatóik szekulárisak és városiak voltak, különösen sokan az ipari régiókban, mint Asztúria és Katalónia, de földnélküli földművesek is támogatták őket. A Szovjetunió, mint a Komintern ura döntött amellett, hogy nemcsak kommunista mozgalmakat, hanem minden haladónak tekinthető kormányt is támogatni kell!

A nacionalisták (*nacionales*, használták még a „felkelők” vagy „lázadók” elnevezést is, az ellenfeleik a „francoisták” és a „fasiszták” elnevezést használták) a nemzeti széthullástól félve elleneztek a szeparatista mozgalmakat, és erős antikommunista érzéseket is tápláltak, amelyek egybeforrasztották a különböző, vagy egymással szemben álló mozgalmakat, mint a falangisták és a monarchisták. Vezetőik általában a gazdagabb, konzervatív, monarchista földbirtokosi rétegből kerültek ki.

A *nemzetközi brigádok* 53 országból érkeztek a köztársaságiak megsegítésére. Helyesebb megfogalmazás, hogy ennyi országról van szó! Meglepő módon a Szovjetunió után Mexikó nyújtotta a legkomolyabb segítséget. Számtalán fegyvert szállított, jelentősnek mondható a diplomácia támogatása, és az összeomlás után valószínűleg ők fogadták be a legtöbb menekültet, mintegy 50 000 főt.

A Felhasznált weblapok [136.](#) sorszámán szereplő magyar weblap eléggé nem elismerőleg szól a szovjet támogatásról.

A [Szovjetunió](#) elsődlegesen anyagi segítséget nyújtott a köztársasági erőknek. Összesen 648 és 806 darab közötti repülőgépet, 362 tankot és 1555 tüzérségi eszközt szállítottak le. Nem kevés. És bár a Wikipédia-lap szapulja a szovjet eszközöket, az Index így méltatja ugyanazokat a Madrid ostromáról szóló lapjában: „...a szovjet „önkéntesek” által üzemeltetett modern T-26-os harckocsik és az I-15-ös és I-16-os vadászgépek, melyek jobbak voltak a túloldalon bevetett olasz és német harceszközöknél.”

Azt is a szemére veti a lap, hogy a Szovjetunió arannyal fiztetett a fegyverekért, és ezzel lemerítette az akkor negyedik helyet elfoglaló aranykészletet. Ez is vagy hazugság, vagy erőteljes csúsztatás. Órákon keresztül kutattam, mi lehet a valóság. Abban egyező információkat találtam, hogy a *köztársasági kormány intézkedésére* a központi bank aranykészletének javát, a leghihetőbb adat szerint 510 tonnát, a készlet 72,6 százalékát a Szovjetunióba szállították, majd eladták. Egyetlen elért adat se foglalkozik az ügylet lezárásával, valószínűleg mivel a „Moszkva aranya” néven túpírozott antikommunista propaganda úgy tüntetheti fel az akciót, mintha Moszkva lenyelte volna a készletet. Ellentétben a „Párizs aranya” akcióval, ahol az oda szállított maradék negyed készlet akciója világos: eladták, és devizát kaptak érte. Aki pedig azért vádolja az akkor még iparfejlesztésben a nyugati világtól messze lemaradt országot, hogy kifizettette a fegyvereket, attól meg kell kérdeznem, látott-hallott-e olyan fegyverszállításról, aminek nem volt ellentétele? Még a tényleg gáláns Lend-Lease támogatás is ellenszolgáltatásokhoz volt kötve. Itt olvastam-e, nem tudom, nem lapozok vissza: a Szovjetunió állítólag megtagadta a törlesztést. A [147.](#) orosz forrás így tudja: „...a Lend-Lease törlesztését az USA úgy tette egyáltalán lehetségessé, hogy 30 évre szóló hitelmegállapodást kötött a SZU-val 244 millió USD összegre, amit aztán 1947 januárjában felrúgott. Maga a hátralék 1,3 md dollár volt, amit két lépésben lealkudtak 800 millióra.” (11.o.) Kutathatnám a végítéletig, az igazsághoz nem jutnék el.

A témát tárgyaló információkat végül kiemeltem a könyv általános szövegéből és a *II. mellékletbe* gyömöszöltem.

A magyar résztvevőkről jó beszámolót kapunk Kende Jánostól¹⁴¹: Egyetlen lényeges adatot érdemes megjegyezni: összesen 1 200 fő harcolt a köztársaságiak oldalán, hatszázan estek el ott, sokan a II. világháborúban, volt, aki menekülttáborba került. 1945-ben 250-en jelentkeztek spanyolosként a magyar Partizánszövetségbe. Néhány ismertebb nevet talán érdemes megemlítenem: a később aljas módon koncepciós perbe fogott és kivégzett Rajk Lászlóról, vagy Marschall Lászlóról például kevesen tudják, hogy spanyolos volt. Az '56-os események során, a Köztársaság téren, fehér zászlóval a kezében lelőtt Mező Imre is harcolt Spanyolországban. A Szovjetunióból érkezettek valamilyen funkciót láttak (láthattak?) el ott, a szerző szerint szerencsájük, hogy hősi halált haltak Spanyolországban: Hevesi Ákos és Zalka Máté. Utóbbi iratai között találtak papírt, amin leírta, hogy Lenin utóda Trockij kell, legyen. Ha így van, tényleg jobb neki. Gerő Ernő NKVD-sként (!) működött, Pedro néven. Münnich, Szántó Rezső, Rákos Ferenc, Szalvay Mihály és társaik észak-afrikai francia táborokba kerültek, majd az angolok kezén keresztül visszajutottak a Szovjetunióba. Közülük Münnich Ferencet „volt szerencsém” személyesen is ismerni, számára nem nagyon szép körülmények között. A kötelező Április 4-i ösztöndíjas ünnep szervezését végeztem, nem jut eszembe, milyen minőségben is vett részt rajta Münnich. Arra viszont jól emlékszem, hogy sokáig mulatott 2-3 ösztöndíjas „könnyűvérű” csajjal, az étterem személyzete, és magam is tükön ültünk, mikor méltóztatja befejezni, letenni a lányokat az öléből... Következett az elszámolás a személyzettel, magasnak találtam a számlát. Kértem, mitől duplája a megbeszéltnél a számla? Rámutattak a számla aljára: összetört kristályváza (poharak is voltak, mondták, de az fogyó anyag), és az asztalának a márványlapja. Így mulat egy *korlátjait veszített magyar szemét*.

Külön érdekesség, hogy az eredeti nevén Wallach Leó, de Leo Valianiként ismeri a világ. A köztársaság bukása után a franciaországi Vernet-be internálták, ahol együtt töltötte a fogságot szintén spanyolos hazánkfíával, Koestler Artúrral. Ő mesélte el neki a *Sötétség délbén* lényegét, ennek alapján írta meg Koestler a regényt. Valiani amúgy rendkívül büszke volt arra, hogy a partizánok parancsnoksága nevében ő írta alá Mussolini halálos ítéletét.

Annyira edzett vagyok a terror minden ágazatáról szóló hírekkel kapcsolatban, hogy úgy tűnhetne, hogy már semmi sem rendíthet meg. A spanyol polgárháború terror-hírei mégis meglepők, ha finom akarok lenni.

A Wikipédia *fehérterror* rovatából ennyi is elég:¹³⁶

„A nacionalisták atrocitásai, amelyet a hatóságok sűrűn rendeltek el, hogy megtisztítsák az országot a baloldal minden nyomától, gyakoriak voltak. Paul Preston történész szerint a lázadók által kivégzett emberek száma legalább 130 000, *de ennél valószínűleg több esetre került sor*. A lázadók által uralt részekben az erőszakot a hadsereg, a csendőrség és a Falange követték el a rezsim nevében, *a katolikus egyház jóváhagyásával*. (Pfúj!)

Az első terror-akcióikat azonnal az anyaföldre érkezésük után hajtották végre, amelyek alatt – ha a hír igaz – 186 embert öltek meg.

Sok kivégzést hajtottak végre a reakciós csoportok a polgárháború első heteiben. Az áldozatok között voltak iskolai tanárok is, mivel a köztársaság azon törekvését, hogy támogassa a [laicizmust](#) (tisztogatás) és kiszorítsa az egyházat az oktatásból, a nacionalisták a római katolikus egyház ellen intézett támadásnak vették. Sok civil kivégzésére került sor az általuk elfoglalt városokban, a nemkívánatos személyekkel egyetemben. Ezek közé tartoztak olyan fegyvertelen emberek is, mint a szakszervezetiek, a Népfront politikusai, szabadkőművesek, baszk, katalán, andalúziai és galíciai nacionalisták, köztársaságpartí értelmiségiek, ismert köztársaságiak családtagjai és a Népfront feltételezett szavazói.”

A vörös terrort lényegéről így ír:

„A nacionalisták szerint a vörösteror 55 000 civil áldozattal járt a köztársasági területeken. [Antony Beevor](#) történész eltúlozottnak tartja a számot, azonban jóval kisebb, mint a félmilliószám, amelyet a háború alatt hangoztattak. Ez a túlzás sokat ártott a köztársaság külkapcsolatainak és hozzájárult a világban kialakult elítélő véleményhez, ami csak Guernica után változott meg.

A köztársasági kormányzat antiklerikális volt és támogatói római katolikus papokat támadtak és öltek meg, miután a katonai lázadás híre eljutott hozzájuk. [Antonio Montero Moreno](#) érsek, aki ekkor az *Ecclesia* című újság szerkesztője volt, 1961-es könyvében 6 832 főre tette a klérus veszteségét, köztük 4 184 pap, 2 365 szerzetes, 283 apáca és 13 püspök került kivégzésre. A becslést a történészek többsége elfogadja.”

Ezt követően hatszor olyan hosszan ír a vörösteror részleteiről, mint a fehérterrorról. Nem beszélve arról, hogy egyoldalúan „a nacionalisták szerint” értékeli a képletet. Kezd meginogni a hitem a magyar Wikipédia lapok hitelességében. Kénytelen vagyok angol lapot keresni! Megvan: a magyar jelzi, hogy „részben vagy egészben” az angol Spanish Civil War¹⁴² lap fordítása. Fellapozom abban a 8.1. Nacionalists alfejezetet, és mit látnak szemeim? A fentebb Calibri fontra és dőltre módosított „de ennél valószínűleg több esetre került sor.” helyett az angolban az áll, hogy „and is likely to have been far higher, with other historians placing the figure at 200,000 dead.”^[325] „Elképesztő hamisítás! A vesszőig (elég rosszul) lefordította valaki, akinek nem szabadna többet klaviatúrához érnie, a folytatásról elfeledkezett, pedig az így szól: „...más történészek 200 000 halottra teszik a számot.” A 325 = [Beevor](#), 2006, 94. oldal, *angol katonai történész!*

Vége! Mehetek vissza az előszóhoz, kérve az olvasót, hogy a terror-adatok tekintetében ne adjon hitelt egyetlen magyar Wikipédia-lapnak se! *Történelemhamisítás folyik!*

Tehát: ugyanaz az angol történész 200 000 fehér áldozatról tud, és sokallja az 55 000 vörös áldozatot. Durván 4:1 arány. De a világ csak a vörösöket átkozza, mert a jobban, *mindig jobban működő jobboldali, a tőkét védő propaganda elhitette széles e világgal*, hogy egy 0-val több a vörös áldozatok száma! És miért vörös, ami nem egészen az!?

A konfliktus (túlzó egyszerűsítés!) a nacionalisták győzelmével ért véget, amely a *demokratikus Spanyol Köztársaság végét* jelentette, és több tízezer baloldali spanyol menekült el az országból, jellemzően [Dél-Franciaországba](#). *Diktatúra* jött létre Francisco Franco vezetésével, aki egészen haláláig, 1975-ig irányította az országot. Az összes jobboldali pártot beolvasztották az új kormányzat rendszerébe. Belelapoztam a laptörténetbe, és láttam olyan javítási kísérletet is, miszerint Franco nem diktatúrát hozott létre, mert királyságra törekedett.

Sokan menekülhettek a Szovjetunióba is. Gondolom, mert találkoztam olyan fiatalemberrel (én is az voltam), aki a szüleivel onnan menekült. Meglepő módon titkos területen dolgozott, de nem mert egynél többször találkozni velem, mert még a szakterületet se szabadott elárulnia, nemhogy idegennel kapcsolatot tartania.

Miért foglalkoztam Spanyolországgal ilyen sokat, amikor is nem igazán kommunista hatalomról van szó. Részben mert nehezebb volt közel jutnom az igazsághoz, másrészt a nem kommunista volta (a vezető személyek is aláhúzzák, hogy nem a kommunista erők vezették a koalíciót) miatt felidegesített a tény, hogy ennek ellenére az egész világgal el lehetett hitetni, hogy vörös gyalázattól, vörös terrortól akarta megvédeni a fasiszta banda a világot.

Ezt az egész történelmi szakaszt fel kellene szántani, és behinteni sóval.

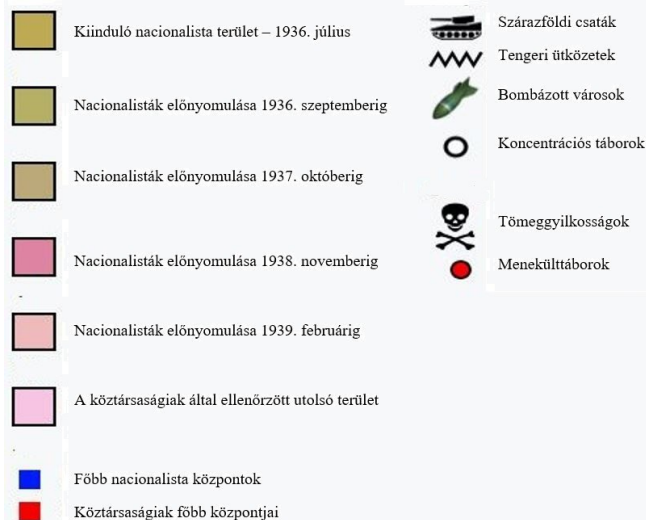
Bennem negatív érzéseket keltett a Madrid közelében épített békekötés emlékmű, amit Franco saját dicsőségére emelt, de halála után valamivel a köztársasági elesettekből is ide temettek egy szimbolikus mennyiséget. Egyik túrám alkalmával elzarándokoltam oda. Azt hiszem, nem tévedek, hogy a Jegyzetekben 147. tétel erről szól, mert ha igen, nagyon megerősíti az ellenérzésemet: erőteljesen Franco javára billenti a történelmet ez a kolosszális építmény, sírhalom is.

A ma béke-emlékműnek tartott, Franconak hódoló csoda.

A spanyol polgárháború átfogó térképe (1936-1939)

Szerző: [Tyk](#), This file is licensed under the [Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0 Unported](#)

Nagyon szeretném, ha legalább a béke csöppjei költőznének a szívembe, ezért a háború kulturális emlékeiből szemezgetek:

[Joris Ivens](#), Hemingway közreműködésével született filmje, „[The Spanish Earth](#)” („A spanyol föld”, sajnos angolul).

A magyar [Robert Capa](#) világhírű képe: „A milicista halála”:

[Radnóti Miklós:](#)

ELSŐ ECLOGA

*Quippe ubi fas versum atque nefas: tot bella per orbem,
tam multae scelerum facies;...
Vergilius*

PÁSZTOR

Régen láttalak erre, kicsalt a rigók szava végre?

KÖLTŐ

Hallgatom, úgy teli zajjal az erdő, itt a tavasz már!

PÁSZTOR

Nem tavasz ez még, játszik az ég, nézd csak meg a tócsát,
most lágyan mosolyog, de ha éjszaka fagy köti tükrét
rádvicsorít! mert április ez, sose higgy a bolondnak, -
már elfagytak egészen amott a kicsiny tulipánok.

Mért vagy olyan szomorú? nem akarsz ideülni a kőre?

KÖLTŐ

Még szomorú se vagyok, megszoktam e szörnyű világot
annyira, hogy már néha nem is fáj, – undorodom csak.

PÁSZTOR

Hallom, igaz, hogy a vad Pirenéusok ormain izzó
ágyucsövek feleselnek a vérbefagyott tetemek közt,
s medvék és katonák együtt menekülnek el onnan;
asszonyi had, gyerek és öreg összekötött batyuval fut
s földrehasal, ha fölötte keringeni kezd a halál és
annyi halott hever ott, hogy nincs aki eltakarítsa.

Azt hiszem, ismerted Federicót, elmenekült, mondd?

KÖLTŐ

Nem menekült. Két éve megölték már Granadában.

PÁSZTOR

Garcia Lorca halott! hogy senki se mondta nekem még!

Háborúról oly gyorsan iramlík a hír, s aki költő
így tűnik el! hát nem gyászolta meg őt Európa?

KÖLTŐ

Észre se vették. S jó, ha a szél a parázst kotorászva
tört sorokat lel a máglya helyén s megjegyzi magának.
Ennyi marad meg majd a kíváncsi utódnak a műből.

PÁSZTOR

Nem menekült. Meghalt. Igaz is, hova futhat a költő?
Nem menekült el a drága Atilla se, csak *nemet* intett
folyton e rendre, de mondd, ki siratja, hogy így
belepusztult?

Hát te hogy élsz? visszhang jöhet-e szavaidra e korban?

KÖLTŐ

Ágyudörej közt? Üszkösödő romok, árva faluk közt?
Írok azért, s úgy élek e kerge világ közepén, mint
ott az a tölgy él; tudja, kivágják, s rajta fehérlik
bár a kereszt, mely jelzi, hogy arra fog irtani holnap
már a favágó, – várja, de addig is új levelet hajt.
Jó neked, itt nyugalom van, ritka a farkas is erre,
s gyakran el is feleded, hogy a nyáj, amit őrzöl, a másé,
mert hisz a gazda se jött ide hónapok óta utánad.
Áldjon az ég, öreg este szakad rám, míg hazaérek,
alkonyi lepke lebeg már s pergeti szárnya ezüstjét.
1938

Ernest Hemingway: [Akiért a harang szól](#) (csak beleolvasást tesz lehetővé)

Pablo Picasso: Guernica, freskó

7. Görögország

Az I. kötetben foglalkoztam a görögországi polgárháborúval. Ezt írtam:

„A Truman-doktrína születése állítólag a görögországi és törökországi helyzet miatt született, 400 millió USD támogatást is nyújtott Amerika a két országnak.

A görög kommunisták vezették a náci Németországgal szembeni ellenállást, és komoly politikai erőt jelentettek. Nagyon leegyszerűsítve a bonyolult történeteket: sikerült elérniük, hogy részesedtek a hatalomban is. Választásra került a sor, amiben kisebbségbe

kerültek. Ellenkormányt alakítottak. A kialakuló konfliktusban Anglia azonnal a jobboldali fél segítségére sietett, majd először Anglia (1947. február 21-én), majd Görögország (március 3-án) segítségért fordult az [USA](#)-hoz. A „[Truman-doktrína](#)„ után az USA átvette a katonai irányítást Közös Védelmi Tanács néven. Kell ennél többet mondani? Nem egészen két évvel a II. világháború befejezése után a szövetséges Szovjetunió által képviselt eszmerendszer vörös ködöt eresztett a töke fellegvéra döntéshozói szemére.”

A kommunisták – szerintem – taktikai hibákat vétettek, belementek például olyan megállapodásba, amely ugyan legitimnek ismerte el a kommunista pártot, de ennek fejében fel kellett oszlatniuk a németek elleni partizánharcokban, és az addig folytatott polgárháborúban edzett hadseregüket, az ELASZ-t.

A jugoszláv-szovjet konfliktussal bojkott alá került Jugoszlávia – ha goromba akarok lenni, az eszmetársat elárulva – nyugati segítség fejében 1949. június 23-án lezárta határait. A kormányerők a grammoszi bázisok elleni júliusi offenzívával a partizánná degradálódott katonai erőket Albániába szorították, a *DSZE* (Görög Demokratikus Hadsereg) október 16-án letette a fegyvert. A függetlenségi és polgárháború *150 000 áldozata mellett 65 000-en emigráltak Görögországból* (közülük több ezren Magyarországra).

A II. világháború óta legnagyobb emigráció Magyarországra érkezett szilánkja is elég volt ahhoz, hogy [Beloianisz](#) néven falu épüljön – részvételükkel – részükre. A faluban 301 egyszobás és 117 kétszobás lakásban helyezkedtek el, és békésen beolvadtak az ország lakosságába. Több kiemelkedő művészt, színészt, tudóst adtak új hazájuknak.

Ma hibbant kormányunk őket is migráncként kezelné.

8. Jugoszlávia¹¹⁸

Semleges maradt – a térkép szerint – Kína és a Szovjetunió vitájában.

Akár hozzá se kezdjek, egyértelmű múlt. Élt 35 évet, kimúlt vad nacionalista gyűlölködés, gyilkos háborúk, genocídium kíséretében.

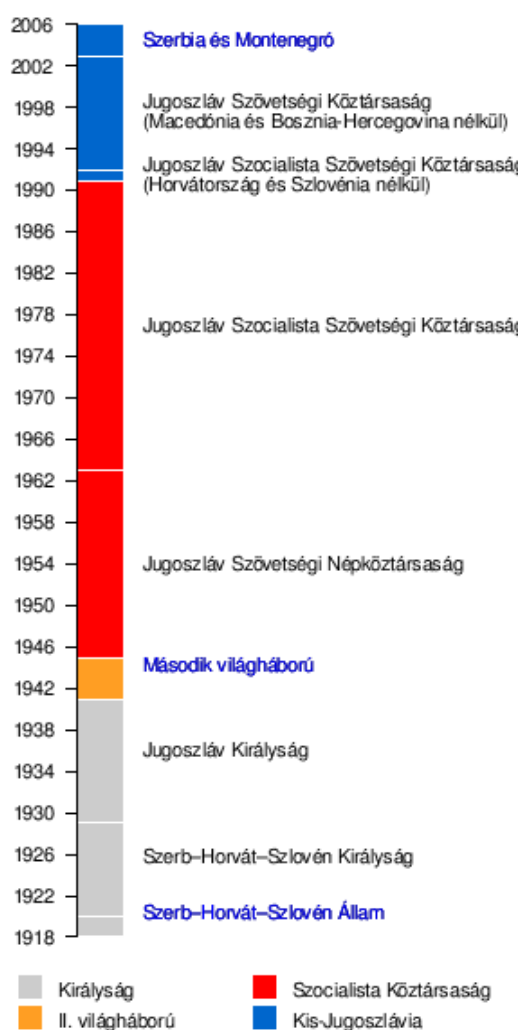
Mégis, személyes élményekkel fűszerezve megér fél oldalt ez a kommunista szomszéd.

Sokáig toronymagasan kiemelkedett a szocialista tábor fölé. Titonak – mint a II. világháború alatti partizánhadsereg vezérének – akkora tekintélye volt a nagyvilágban, hogy szembe mert szállni a sztálini nagyhatalommal. Lazított a merev tervgazdálkodáson, megengedte, hogy a lakosság egy része vendégmunkásként nyugaton dolgozzon. A személyes diktatúrát azonban gondosan ápolta...

Először túrán akartam kipihenni a magyar külkereskedelmet, akkor indultunk a túrára, amikor Nagy Apánk vezérletével dicső országunk is segített megfojtani a Prágai Tavaszt. Még nem sztrádán, csak kétsávos úton haladtunk a tenger felé. A szembejövő forgalomban sokan utaztak teherautók hátán, megdobáltak minket mindenfélével, tojással, paradicsommal, szerencsére kövel nem. Elegem lett a rendszerünkből, összepakoltam két váltás ruhaneműt, a sógorom megtoldotta a valuta-készletem, és elmentem a spliti kikötőbe. Úgy terveztem, áthajózom Olaszországba, két napig eltart a készletem, az alatt megtalálom a menekültügyi hivatalt. *Migráncs* akartam lenni. Jöttek azonban a gyökerek, a lábamból nőtt gyökerek. Tudtam, hogy két hét külföld után erős honvágy kap el, nem mertem megtenni az utolsó lépést.

Aztán hivatalos utak alkalmával lepett meg az etnikumok közötti harag, vagy akkoriban talán még csak vita szele. Volt olyan tárgyalásom, amin szerbek és horvátok együtt vettek részt. Nem beszélem egyik nyelvet sem, mégsem hiszem, hogy eltúlzom: majdnem hajba kaptak nemzeti kérdéseken: melyik etnikum ad többet az országnak? Az orosz tudásom segített eligazodni: a horvátok többnek tudták magukat. Hogy mihez vezetett ez pár év múlva, azt senki sem érti a világon. A legkevésbé én. Testvérnépek, mint mondjuk az oroszok és ukránok, vagy a zsidók és az arabok. Nincs nagyobb gyűlölet, mint a testvéri?

A következő kronológiai oszlop-diagramm kiválóan ábrázolja a kommunista uralom időtartamát:

35 év kommunista uralom, ebből 25 körül Tito vezetése alatt.

Újabb példa arra, hogy hiába a fegyverekkel, harcban, külső erőkkel nélküli születés, hiába a viszonylag puha vezetés, hiába a politikai-gazdasági bölcsesség, az el nem kötelezettség, egyetlen emberen tud múlni Európa (Szovjetunió mögötti) második legnagyobb, legerősebb kommunista birodalmának sorsa. Idézek a [119](#) sorszámú, Titoval foglalkozó weblapból:

„Jugoszlávia legjelentősebb politikusának tekinthető, korszakának megkérdőjelezhetetlen vezéregyénisége volt (a második világháború végétől egészen haláláig). Egészen kivételes karrierjét a körülmények és a szerencséje mellett, gyakorlatias intelligenciája, szónoki reakciókészsége, helyzetfelismerése és a kiélezett helyzetekben hozott gyors és jó döntései eredményezték. Sokan kritizálták tekintélyelvű uralma miatt, a nép körében azonban népszerű volt. Ő testesítette meg a jugoszláv egységet.”

A halála után szárnyra kapott nemzetiségi ellentétek a II. világháború óta legkegyetlenebb háborúhoz vezettek, amibe – a fene tudja, miért – a NATO is, amerikai vezetéssel beavatkozott. Bombáztak céllal, cél nélkül... Már ez az egy eset is indokolná a kilépésünket a NATO-ból. Itthon élőknek nem szükséges ecsetelni a szomszédban lezajlott barbár eseményeket. Elég, ha idézek egy összefoglalót [118](#), csak a fontosabb adatokat emelem ki. És sokadszor csodálkozom el azon, hogy a sebesültekkel, a széttroncsolt családokkal, a több generáción keresztül ható fájdalmakkal nem foglalkoznak a hírek:

„A halálos áldozatok számát az ellentmondó források miatt nehéz meghatározni. Korábban a legtöbb elemző 250 ezer áldozattal számolt. Ma inkább a 150 ezer tűnik reálisnak. Legtöbben, legalább 100 ezren a boszniai háborúba haltak meg és az adatok is itt a leginkább zavarosak. A horvát függetlenségi háború során a felek 1991 és 1995 között mintegy 20-25 ezer embert vesztettek. Az ismétlődő koszovói válságok és kölcsönös etnikai tisztogatások következtében 10-15 ezer szerb és albán halt meg.”

Hangsúlyozni kell: ez nem a kommunizmus átka!

9. Albánia¹²⁰

A térkép szerint Kínabarát volt, a történelem bonyolultabb képletet rajzol meg.

Az albán kommunizmus a legrosszabbak közé tartozott. Bár Enver Hoxha (magyarosan Enver Hodzsa) Titohoz hasonlóan és a jugó partizánok támogatásával fegyveres partizánharcokban vívta ki az ország függetlenségét 1944-ben, de már 1945-ben kezdetét vette Albánia egyik legsötétebb korszaka, a diktatórikus Hoxha sztálinista, izolacionista politikája alatt. Albánia mind a nyugati, mind a keleti bloktól elszigetelődött, az ország gazdasága és infrastruktúrája évtizedekkel maradt el az európai országokéitól. 1985-ös halálát követően utódai lassan nyitottak a külvilág felé, és 1991-ben kikiáltották a köztársaságot, megtartották az első szabad választásokat. A demokratikus fordulattal, ha kisebb-nagyobb fennakadásokkal is, de az ország elindult az Európai Unió felé vezető úton. Horvátországgal együtt 2009-ben a NATO teljes jogú tagja lett. Ez tömören a kommunista uralom.

Hoxha azonban a legrosszabb kommunista vezetők közé tartozott, a terror bajnoka volt. Kezdte a politikai tisztogatással. A Kommunista Pártot Munkapárttá keresztelték át, ki tudja miért? Talán kifelé jobban csengett?

Jó darabig idézetek következnek a „Kommunista Albánia” weblapból¹²¹.

„A második világháborút követően rögtön elkezdték félreállítani az útból potenciális politikai ellenfeleiket. 1945 elejéig likvidálták, emigrációra készítették vagy ellehetetlenítették a két világháború közötti társadalmi elit tagjait, felszámolták a nagybirtokos réteget és a gyenge középosztályt. Sztálini mintára kirakatperekekben a másként gondolkodók, nemzetséggfők és 1944 előtti kormányhivatalnokok, kollaboránsok ezreit ítélték el, és végezték ki, mint háborús bűnöst. Családtagjaikat évekre bebörtönözték vagy munkatáborba hurcolták, majd a tengerpart mentén lecsapolt lápvidékekre telepítették ki őket, ahol nyomorúságos körülmények között élték le az életüket. A későbbiekben ennél is tovább mentek: a lassabb szocialista átalakítást pártoló, a Nyugattal kapcsolatot tartó pluralista másként gondolkodók, és a [bektásik](#) sorait is megritkították.”

A párt- és államirányítás minden posztját Hoxha foglalta el.

„A politikai-társadalmi tisztogatást követően Hoxháék a gazdaság átalakításába fogtak. Még 1944 decemberében ideiglenes kormánya élén rendeletileg szabályozták a kül- és belkereskedelmet, a kereskedelmi vállalatok és az állami tulajdonban lévő üzemegységek jogi alapjait. E rendeletek értelmében a politikai elitéltek javait elkobozták, és ugyanígy jártak el a német vagy olasz tulajdonú ingatlanokkal, államosították a közlekedési és távközlési infrastruktúrát, a bankokat és semmisnek tekintették a korábbi kormányok által külföldi cégeknek kiadott koncessziókat. 1946 után határozottabb lépéseket tettek a sztálini típusú, központilag tervezett nemzetgazdaság kialakítása felé. Minden ipari vállalatot államosítottak, a külkereskedelmet állami monopóliummá tették és a belkereskedelem nagy részét is központi felügyelet alá vonták. Az újonnan alapított Gazdasági Tervbizottságban dolgozó mérnökök nagy hangsúlyt fektettek az iparfejlesztésre, és 1947-ben bevezették az állami költségvetés tervezését.”

Ha nem kísérné emberirtás, a *nagyobb intézmények államosítása és a tervgazdálkodás* nem is lenne baj.

„1945 augusztusában a kormány bevezette az ország történelmének első földreformját. Céljuk a nagybirtokos réteg felszámolása, a parasztság támogatásának megnyerése és hatékony kisgazdaságok kialakításával a fenyegető éhínség elkerülése volt. A kormányzat elengedte a mezőgazdasági termelők adósságait, kedvező áron öntözésre alkalmas vizet bocsátott a parasztság rendelkezésére, és államosította az erdőket és a legelőterületeket. A mezőgazdasági törvény újratagosította a szántóföldeket, miután államosították a kisebb földbirtokokat és a művelés alatt nem álló területeket is. A mezőgazdasági gépekkel rendelkező parasztok legfeljebb 40, az egyházi intézmények és a középparasztok 20, a nincstelen vagy zsellérszerű parasztok pedig 5 hektárnyi földet birtokolhattak. Ily módon a korábbi nagybirtokok helyén a családi gazdaságok rendszere hálózta be Albániát. 1946 májusában fogadták el a második földtörvényt, amelynek értelmében a szegényparasztok között 173 000 hektár szántóföldet, 474 000 olajfát és 60 000 igavonó állatot osztottak ki. Nem sokkal később a Hoxha-kormány győzelmi jelentésében hírül adhatta, hogy az albán parasztok magasabb kukoricát és nagyobb hozamú búzát termesztenek, mint valaha.

A lakosság életszínvonalát emelve bevezették a napi nyolcórás munkaidőt, a heti egy pihenőnapot és az évi tizenöt napos szabadságot. Az oktatást ingyenessé és kötelezővé tették, gyakorlatilag felszámolták a munkanélküliséget. Ugyanakkor a jegyrendszer a kommunista blokk országaiban a legtovább, 1975-ig maradt fenn, de azt követően is csak a központilag meghatározott fejadagokhoz lehetett hozzájutni.”

Nem ordítok „le velét” erre a szakaszra sem, már amennyiben nem ölték közben halomra a nagygazdákat (kulákokat?).

Ami a Kínabarátságot illeti, csak angol weblapban¹²² akadtam a nyomára. Rövid történetnek bizonyult, idézgetek, durva fordításban, és rövidítve:

„Támogatták egymást a szovjet-albán és a kínai-szovjet válság idején. Mindkét ország szükségesnek nyilvánította a marxizmus-leninizmus védelmét, az általuk szovjet revizionizmusnak deklarált elhajlástól a nemzetközi kommunista mozgalomtól. Albánia azonban Nixon kínai látogatását, és a Kína által bejelentett ‘Három Világ Teóriát’ az amerikai imperia-lizmushoz közeledést és a proletár internacionalizmus feladását értékelte. Kína 1978-ban megszakította a kereskedelmi kapcsolatot Albániával, jelezve az informális szövetség végét.” Ennyi a barátság története.

Miért foglalkoztam ennyit ezzel a kis, világtörténelmi szempontból jelentéktelen országgal? Mert egyrészt a terrorizmus egyik csúcsa, mérettől függetlenül, másrészt betekintést enged két szomszédos ország azonos időpontban, és körülmények között született kommunista rendszerének eltérő fejlődésébe. Mennyi függ a vezéralaktól, és követőitől!

Az itt következő kép bemutatja, milyen nagyságrendű volt a nép elkeseredettsége, reményvesztettsége Albániában. Szinte hihetetlen, hogy ez a kép megtörtént eseményt tükröz. Nemrégiben szélhámosok ezzel is riogatták a népet kedves kis hazánkban: felrakták a FB-ra, azt állítva, hogy ilyen menekültáradat fenyegeti Európát. Akkoriban kiderítettem, hogy albánok menekültek így a kommunista rezsim elől. Most még tisztábbá vált a kép, mert rátaláltam olyan weblapra¹²³, amelyik több fotót mutat be, és egy menekülttel mondatja el, hogy a rezsim bukásának pillanataiban, 1991-ben, a teljesen reménytelen helyzet elől menekültek tízezrek. Csak ez a hajó, a Vlora mintegy 20 000 embert vitt át az olasz kikötőbe, Bariiba. „Minden bezárt, az egész ország. A gazdaság összeomlott, a gyárak bezártak. Nem volt mit tenni az országban.” – mondta többek között. Egy stadionba vitték a menekülteket, de az élet fintora, hogy deportálták őket, vissza a reménytelenségbe. Szép élet várhatta őket otthon.

És a menekült megérti a menekülteket: reményének adott hangot, hogy a Szíriából, a háború elől menekülő sok ember megtalálja, aminek reményében hagyja el hazáját. „Mi csak a jobb életben reménykedve menekültünk, ők a létükért teszik.” – fejezte ki a szomorú igazságot.

A kép albán felirata: Mintha ma lenne, 25 évvel ezelőtt az albánok bibliai utazása a Vlora hajóval Olaszországba.

10. Ciprus

A ciprusi kommunista mozgalom alakulása jól követhető a [115](#) weblapon.

A kommunista Ciprusi Nép Haladó Pártja (AKEL) a 2001 évi választásokon vezető erőként, 34,7%-os eredménnyel, elnyert 20 székot az 56 fős parlamentben. A párt főtitkárát, Dimitris Christofias-t a Ház elnökévé választották, ezt a tiszte 2006-ig tartotta meg. A 2006-os választásokon hasonlóan sikeres volt a kommunista párt, mindössze két székot veszítettek.

A hatalomra kerülésük évének 2008-at kell tekinteni, amikor Christofias-t megválasztották az ország elnökének, és pedig jelentős, 53,36%-os aránnyal.

A párt főtitkári székében 2009-ben Andros Kyprianou váltotta fel.

A 2011. évi parlamenti választásokon az AKEL megtartotta vezető szerepét, 19 székkal.

A kommunista hatalom végét jelenthette azonban, amikor a párt jelöltje az 2013. évi elnökválasztáson vereséget szenvedett.

Mindenképpen óriási befolyással voltak a kommunisták 2008 és 2013 között az ország politikai és gazdasági életére. További alapos elemzésre lenne szükség annak megítéléséhez, hogy napjainkban milyen szerepet játszanak?

Kísérletet tettem, én reménytelennek látom a kommunisták helyzetét, olvasva jónak tűnő weblapot, a [jacobinmag.com](#)-ot: általános, masszív lejárató, neoliberális, és sötétebb erők részéről, az EU-tagság Néppárti vonatkozásai, az egyesítésre vonatkozó törekvések sikertelensége lassan felemészti az erejüket. Megindult a tőke támadása is a privatizációs követelésekkel. Azt hiszem, Ciprus is besorol (ha nem besorolt) a tőke martalékai sorába. Megnéztem még a [parlamenti pártok pozícióit](#), csak szoros második helyre szorult vissza az AKEL. Ki tudja?

Kis fűszerként: saját emlék Ciprusról. Maszek vállalkozóként, hivatalos úton jártam ott. Mikor is? A múlt század kilencvenes éveinek közepe körül.

Két idézet a [weblapomról](#):

„Három-négy napos úton jártam Cipruson, mint az ECHO Kft ügyvezetője. Két olyan tény ismeretében voltam, ami Ciprusról előre vetített valamit számomra: az egyik, hogy Ciprus közismert off-shore ország, a másik pedig, hogy az világ legszemetebb neokapitaliz-

musának, az oroszok felkent apostolai hihetetlen tempóban rabolják ki országukat és ezzel összefüggésben a rabolt pénz döntő hányadát külföldre viszik. Így nem nagyon csodálkoztam, amikor úton-útfélen oroszokba ütköztem, orosz beszédre kaptam fel a fejem. Sőt, mint anno Indiában, amint megjelentek tömegével az Átkos birodalom szakemberei (és mások), a delhi üzletek portáljaira gyorsan rápingálták oroszul is a szolgáltatásokat, Cipruson is megjelentek a cirill betűk. (...)

Sikerült arra is időt (és energiát) szakítanom, hogy szörfözzek egyet. Kellemes hármas szélben, amatőr tudásommal is neki mertem vágni a tengernek, vigyázva, hogy ne nagyon forgolódjak, mert ha beleesek a hullámozó tengerbe, nem biztos, hogy újra tudok indulni. Megcéloztam egy távolról is irdatlannak látszó hadihajót. Ahogy közeledtem, kiderült egyrészt, hogy amerikai, másrészt, hogy nem is irdatlan, hanem kolosszus, lehetett vagy 10 emelet magas. Nem szeretem az ilyen tákolmányokat, párszáz méterre a hajótól jobbnak láttam elinalni. Remek, mondhatnám profi fordulóval leptem meg magamat. Visszafelé, kb. félúton hihetetlen dolog zajlott le, azóta se találom és találja más se a magyarázatát: hatalmas, legalább 100 m sugarú körben elkezdett alattam emelkedni a tenger és egy-másfél méter magasságú lencseszerű domborulat képződött. Percekig úgy éreztem, mintha emelkedőre kapaszkodnék, majd szépen, csendben kisimult a tenger. Örültem, amikor visszaszolgáltattam a szörföt: megúsztam a hajót is, meg a lencsét is.”

Két képpel illusztrálom az élményt: (csend)életkép és kávézó...

Három országot nevez meg a szovjet-kínai szakadással foglalkozó egyik weblap Kína befolyása alá kerültként, helyesebben két országot, Laoszt és Kambodzsát, valamint Peru kommunista mozgalmát. Bevallom, az utóbbiról – mármint, hogy Peruban is zajlottak kommunista események – most hallok először. Vegyük mégis sorra, olyan röviden, amennyire csak lehet.

Laoszt és Kambodzsát ismerjük jelen sorozat I. kötetéből, mint az USA terror-bombázásainak egyik legjobban sújtott országát. Velük zártam a koreai (IV. fejezet) és vietnami (V. fejezet) terror-háborúk ismertetését. Egész fejezetet szenteltem ennek a két szerencsétlen országnak: VI. fejezet. Aki alapos ismeretekre kíván szert tenni az akkor történekről, arra kell kérnem, töltsen le a „Vádirat az USA ellen” című könyvem¹².

Itt csupán a négy országot ért amerikai csapásról összegzett véleményem idézem:

„Dél-Korea, Vietnam, Laosz és Kambodzsa együtt lényeges következtetés levonására nyújt lehetőséget: az életképesnek bizonyult Szovjetunió, és a kommunizmust győzelemre vivő Kína olyan rettegést keltett a tőke hatalmi képviselőiben, hogy a legembertelenebb módszerek alkalmazására is sort kerített a vörös veszedelem megfékezése érdekében. És ez a törekvése egybevág a hadiipari-katonai komplexum hatalmi és gazdasági törekvéseivel. Kiváló alibinek bizonyult az eszméletlen fegyvergyártáshoz.

A tőke egy pillanatra sem engedi meg, hogy az őt kiszolgálók fel tudjanak támadni ellene. Mindenkor mindenre képes volt és lesz a hatalma biztosítása érdekében!”

Most viszont sorra kell vennünk, melyik ország mennyire volt kommunista az ellenük indított terrorháborúk kezdetekor, és mennyire azok ma? Röviden, tömören!

11. Észak-Korea

Kommunista volta a háború kezdetekor még nem volt világos, mint írtam az I. kötetben.

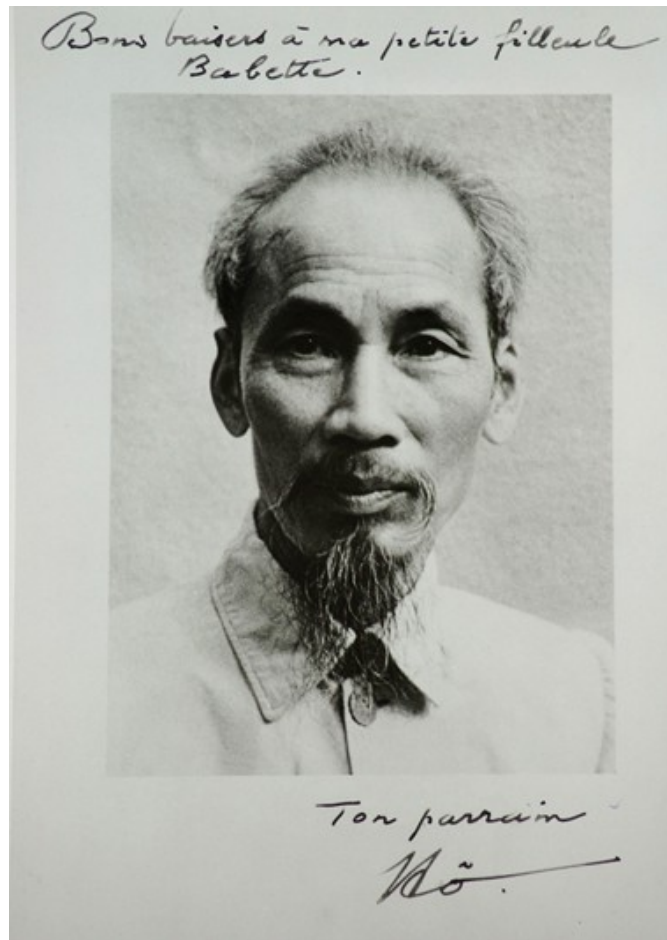
Északon, nyilván szovjet támogatással Koreai Népidemokratikus Köztársaság alakul, a harmincas évek óta a japánok ellen sikeres harcot vívó Kim Ir Szen vezetésével. Érdekes, hogy ott a japánok ellen harcolók foglalják el a kulcspozíciókat. Legtöbbjük Kína oldalán is harcolt a japánok ellen, ők képezték később az *erőt* a Dél elleni harcok során. Délen spontán Népi Bizottság alakult és kormányzott. Északon a szovjetek 1949-ben kivonultak, átadva a hatalmat Kim Ir Szen-nek. Délen az USA katonai kormányt hoz létre (USAMGIK), amely felosztatja a déli népi kormányt (a Koreai Népköztársaságot, röviden PRK-t), és a hatalmat a japánok elől Amerikába menekült, ott tanult, majd onnan a japán vereség után hazatért Syngman Rhee-nek adják át.

Tovább kutatva aziránt, hogy a háború valóban két eltérő ideológiai alapon nyugvó államrész között tört-e ki, több nem igazán meggyőző magyar forrás után az angol Wikipedia lapban⁹¹ találtam hitelesnek tűnő adatokat. Mint annyszor, ezúttal is meglepődtem: az adott történelmi pillanatban nem annyira Északon létezett kommunista áramlat, mint Délen. Korea első kommunista pártját – titkos körülmények között – Szöulban alapították, 1925-ben. A világháború végén, az ország kettéosztásával összefüggésben, a párt is kettészakadt, a fő vonulata maradt Délen, majd rövidesen felszámolták. Északon több párt összevonásával Munkapártot (ha tetszik, kevésbé szélsőséges formációt) hoztak létre. Nem kutakodok tovább, nincs értelme. Északot a Szovjetunió, mint megszálló hatalom elhagyta, innen eredhet, hogy kínai befolyás alá került? Mindegy. Délen az USA teljes erővel rátenyerelt az ország egész politikai és gazdasági életére... Észak-Korea sajátos politikát választott: a marxista-leninista politika helyett bevezette a Kim Ir-szen által megalkotott, önellátáson alapuló dzsucse ideológiát. Nem sok siker övezte. Mintegy 45 évig uralkodott, Sztálin és Mao magasságát elérő személyi kultuszt kialakítva maga körül. A fia, Kim Dzsongil pár éves uralma alatt a személyi kultusz tovább ívelt, a központosítás tovább nőtt, a gazdaság állítólag gyengült. Azért merem az „állítólagot” beszúrni, mert rövidesen, fia, Kim Dzsongun uralma alatt rakétákat, atombombát, és modern szállítóeszközöket mutatott be az ország, amiket nem lehet varázsló mellényzsebéből előrántani, komoly ipar nélkül nem megy a dolog. Mindenesetre ő is a mezőgazdaságból szivattyúzva iparosított, súlyos éhínséget okozva. A ma is uralmon lévő Kim Dzsongun, vagy talán már apja ilyen fejlesztésekre akkor adta a fejét, amikor a sötét Bush a gonoszok tengelyére fűzte az országot. Nagyon valószínű meglátás, Korea pontosan tudja, mire képes, milyen gonoszságokra képes Amerika. A Nagy Örökös (egyik beceneve a mai vezérnek) cirkuszi bohócként viselkedve a világ messzemenő ellenszenvét váltotta ki, a Dél-Koreában, 2018 februárjában megrendezett téli olimpia óta azonban az egész világot meglepve határozottan közeledik Dél-Koreához, feladva nukleáris programját. Lehet, hogy új, történelmi korszak kezdeteinek vagyunk tanúi.

Még annyit Észak-Koreához, hogy az önállóságot, önellátást hirdető dzsucse ideológia is értelmetlenné teszi a kérdést: melyik kommunista ország gyakorol nagyobb befolyást az ország részre?

12. Vietnam

Ho Si Minh – a „felvilágosult”, Terebessnél „felvilágosító”, a világ egyik legnagyobb kommunista alakja:

A kommunista világmozgalom egyik legpozitívabb alakja. Maradvány francia tudásommal (és Google segítségével) fejtettem meg a szöveget: „Jó csókok az én kis istennőmnek, Babette-nek. A keresztapád.” Ember!

Értékes weboldalt találtam róla a Terebess Ázsia Lexikon-ban⁹². Az alábbi sorok a kiváló (Terebess mindig kiváló!) ismertetőjének a kivonata:

Idézet-szakaszok, megjegyzéseimmel, kiemeléseimmel:

„Indokína Kommunisták Pártjának (1930) és utódpártjának, a Viet Minhnek a megalapítója (1941), a Vietnami Demokratikus Köztársaság (Észak-Vietnam) elnöke 1945-től 1969-ig. Csaknem harminc évig vezette a vietnami nemzeti mozgalmat; ő volt a II. világháború utáni ázsiai felszabadító törekvések egyik legfőbb szorgalmazója és *a XX. század egyik legnagyobb hatású kommunista vezetője.*”

A Viet Minh nem „tisztá” kommunista párt, hanem nemzeti jellegű tömörülés!

„*Ifjúsága:* Apja szegény vidéki írástudó volt. Kim Lien faluban nőtt fel. Gyermekkorában nagy nyomorúságban telt, de 14 és 18 éves kora között tanulhatott egy huéi középiskolában. Előbb iskolaigazgató lett Phan Thietben, majd beiratkozott az egyik saigoni műszaki főiskolára. 1911-ben egy francia hajón lett szakács. Több mint három évig járta a tengert, megfordult több világrészben is. 1915-től 1917-ig Londonban élt, majd Franciaországba költözött. Itt kertészként, takarítóként, pincérként, retusőrként és kazánfűtőként dolgozott.

A Franciaországban töltött hat év során aktív szocialista lett, és felvette a Nguyen Ai Quoc („Nguyen, a hazafi”) nevet. Franciaországban élő vietnamiakból szervezetet alakított, és 1919-ben nyolcpontos petíciót intézett a nagyhatalmaknak a versailles-i békekonferencián részt vevő képviselőihez. Ebben *a franciákéval egyenlő jogokat követelt a gyarmatbirodalom indokínai állampolgárainak.* Petícióját ugyan nem méltatták válasza, a politikailag öntudatos vietnamiak szemében mégis valóságos hős lett. A következő évben, az oroszországi kommunista forradalom sikere és Lenin antiimperialista tanításai nyomán Ho csatlakozott a francia kommunistákhoz, amikor azok 1920 decemberében kiléptek a Szocialista Pártból.

Az aktív politizálással töltött franciaországi évek után, amikor megismerkedett a legtöbb francia munkásmozgalmi vezetővel, 1923 végén Moszkvába ment. 1924 januárjában megindító nekrológot írt Leninről a Pravdába. Fél évvel később tevékeny szerepet játszott a Kommunista Internacionálé V. kongresszusán: *bírálta a Francia Kommunista Pártot, mert az nem fordult szembe határozottabban a kolonializmussal. Ekkor mondta ki először, hogy az elnyomott parasztság forradalmi szerepe legalább olyan fontos, mint a munkásságé.*

Ly Thuy álnéven 1924 decemberében a kommunizmus kínai fellegetvárának számító Kantonba ment, és itt gyűjtötte maga köré a vietnami nemzeti mozgalom első kádereit, akikből megalakította a Vietnam Thanh Nien Cach Menh Dong Chi Hoi („Vietnami Forradalmi Ifjúsági Szövetség”) nevű szervezetet, amelyet röviden csak Thanh Nienként emlegettek. Így lett Kanton az indokínai nacionalizmus bölcsőjévé.

Amikor [Csang Kaj-sek](#), a kínai hadsereg akkori főparancsnoka 1927 áprilisában elűzte a kínai kommunistákat Kantonból, Ho ismét a Szovjetunióba menekült. 1928-ban Brüsszelbe és Párizsba, majd Sziámba (ma Thaiföld) utazott, ahol két évig volt a Kominternnek, a kommunista pártok nemzetközi szervezetének délkelet-ázsiai képviselője. Harcostársai azonban Dél-Kínában maradtak.

Indokína Kommunista Pártjának megalapítása. A Thanh Nien tagjai 1929 májusában, Hongkongban tartott ülésükön elhatározták, hogy megalakítják Indokínai Kommunista Pártját. Más vezetők – Hanoiban, Huéban és Saigonban – már hozzá is láttak szervezéséhez, de Ho hívei közül néhányan nem akartak Moszkva bizalmát is élvező vezetőjük távollétében cselekedni. Hot ezért 1930. február 3-án visszahívták Sziámból, és ő elnökölt a párt alakuló ülésén. A pártot először Vietnami Kommunista Pártnak nevezték el, de 1930 októberétől, szovjet javaslatra, az Indokína Kommunista Pártja (francia nevének rövidítésével PCI) nevet vette fel. A mozgalom így nagyobb nemzetközi elismerésre számíthatott, és elkerülte a korábbi név sugallta „kispolgári nacionalizmus” látszatát. (Ezt nem értem: miért sugall az országnév kispolgári nacionalizmust? A nacionalizmus önmagában is túlzás, de honnan kerül a kispolgári csizma az asztalra?)

Ebben az időszakban Ho inkább a frakciók közti ellentétek elsimításával foglalkozott, mint a forradalmi harc előkészítésével. Tetteit előrelátás és körültekintés jellemezte, mindig figyelembe vette Moszkva szempontjait, és okosan kamatoztatta befolyását a vietnami kommunisták körében.

A PCI megalakításával egy időben heves ellenállási mozgalom bontakozott ki Vietnamban. *A francia elnyomás egyre erősödött; távollétében magát Ho-t is halálra ítélték forradalmi tevékenységéért.* Ezúttal Hongkongba menekült, majd amikor a francia rendőrség kiadatási engedélyt szerzett az angoloktól, barátai segítségével megszökött, és Sanghajon át eljutott Moszkvába.

A Komintern 1935-ös VII., moszkvai kongresszusa, melyen Ho a PCI küldöttségét vezette, hivatalosan is jóváhagyta *a népfront eszméjét (a fasizmus elleni összefogást a nem kommunista baloldallal), amelyet Ho már jó ideje hangoztatott. Ennek a politikának a jegyében az indokínai kommunisták 1936-ban enyhítettek kolonializmus-ellenes álláspontjukon, és engedélyezték az együttműködést az „antifasiszta gyarmatosítókkal”.* Ugyanebben az évben Léon Blum franciaországi népfrontkormányának megalakulásával nagyobb mozgástér nyílt az indokínai baloldal előtt, de Ho az 1930-as bírósági ítélet miatt még ekkor sem térhetett haza a száműzetésből.

A Blum-kormány bukása után, 1937-ben ismét fokozódott az elnyomás Indokínában, és a népfront 1938-ban feloszlott.

A II. világháború, a vietnami állam megalapítása. Ho 1938-ban visszatért Kínába, és néhány hónapot Mao Ce-tungnál töltött Yen-anban. Amikor Németország 1940-ben megszállta Franciaországot, Ho és két alvezére, Vo Nguyen Giap és Pham Van Dong ki akarta használni az események fordulatát. Ho ekkortájt vette fel a Ho Si Minh („a Felvilágosító”) nevet.

1941-ben a három vezető – öt elvtársával együtt – átkelt a vietnami határon, és májusban megalakították a Viet Nam Doc Lap Dong Minh Hoi (*Szövetség Vietnam Függetlenségéért*), röviden *Viet Minh* nevű szervezetet, amely új lendületet adott a vietnami nemzeti mozgalomnak.

Az új szervezet kénytelen volt Kínától, Csang Kaj-sek kormányától segítséget kérni. Csang azonban nem bízott a kommunista Hóban, és letartóztatta. Ho 18 hónapig ült börtönben Kínában, és ezalatt írta meg *Börtönnapló* c. verseskötetét (a *klasszikus kínai nyelven megfogalmazott*, rövid költeményekben melankólia, sztoicizmus és forradalmi felhívás keveredik). Kiszabadítása érdekében barátai egyezséget kötöttek Csang Fa-kuj dél-kínai hadúrral: cserébe hajlandók Csang indokínai érdekeit támogatni a franciákkal szemben.”

Zseni! Aki idegen nyelven élvezhető verseket ír, az zseni! Az is igazolja, hogy Weöres Sándor fordította magyarra. Antik jellegű boltokban kapható.

„Az 1945-ben bekövetkezett események elősegítették a vietnami forradalmárok hatalomátvételét. Előbb a japánok rohanták le egész Indokínát, és egytől egyig bebörtönözték vagy kivégezték a francia gyarmati tisztviselőket. Fél évvel később az Egyesült Államok atombombát dobott Hirosimára, kapitulációra kényszerítve Japánt. A Viet Minh és Ho Si Minh két fő ellenfele ezzel letűnt a színről.

Ho Si Minh meg is ragadta a kínálkozó alkalmat. Néhány hónap alatt felvette a kapcsolatot az amerikai hadsereggel, és együttműködött az Office of Strategic Services (OSS; Stratégiai Szolgálatok Hivatala) amerikai kémszervezettel a japánok ellen. Eközben a Viet Minh gerillái a dél-kínai hegyvidéken harcoltak.

Ezzel egy időben Vo Nguyen Giap – Ho útmutatása szerint – kommandókat szervezett, amelyek 1945 tavaszán megindultak Hanoi, a vietnami főváros felé. *Négy nappal Japán kapitulációjának hivatalos bejelentése után, augusztus 19-én vonultak be Hanoiba. Szeptember 2-án, a Ba Dinh téren összegyűlt, hatalmas tömeg előtt Ho Si Minh kikiáltotta Vietnam függetlenségét.*”

Annyit megállapíthatunk, hogy bár kommunista volt, de nemzeti felszabadítási mozgalom vezetőjeként került hatalomra.

„A Viet Minh útjából azonban még nem hárult el minden akadály. A szövetségesek egyezségének értelmében a 16. szélességi körtől északra Csang Kaj-sek csapatainak kellett felváltaniuk a japánokat. Ennél is fontosabb volt azonban, hogy az immár felszabadult Franciaország (Charles de Gaulle vezetésével) nem volt hajlandó elismerni Vietnam függetlenségét, és megpróbálta visszaszerezni a terület fölötti hatalmát. Jacques Leclerc francia tábornok 1945. október 6-án érkezett meg Saigonba, páncélos hadosztálya pedig néhány nappal később követte. Három hónapon belül ellenőrzésük alá vonták Dél-Vietnamot. *Hónak választania kellett a harc folytatása és a tárgyalásos rendezés között. Az utóbbi mellett döntött, ugyanakkor felkészült az esetleges háborúra is.*

Ho Si Minh elképzelése az volt, hogy *a franciákkal viasszaszoríttatja a kínaiakat északon*, [Eldől a kérdés: Kína gyakorolt-e befolyást? Bár ez még nem az a Kína.] azután szerződést köt a franciákkal, amely szavatolja a függetlenség elismerését, Leclerc csapatainak kivonását és az ország újraegyesítését. A tárgyalások 1945 októberében meg is kezdődtek, de a franciák hallani sem akartak a függetlenségről, és az egyezkedés holtpontra jutott. A jég csak márciusban tört meg, amikor *Ho Si Minh beleegyezett, hogy az új kormányban a Viet Minh mellett más pártok is helyet kapjanak*. Ugyanakkor a franciák diplomáciai küldöttséget menesztettek Kínába, hogy kieszközljék a kínai csapatok kivonását. Ez hamarosan meg is történt, és Leclerc seregének egy részét szintén evakuálták az északi kikötőből, Haiphongból. Ho a kínaiak kivonulása után, március 6-án szerződést kötött a franciákkal, amelynek értelmében Vietnamot elismerték, mint „önálló kormánnyal, hadsereggel és pénzügyekkel rendelkező, szabad államot”, amely azonban a Párizsból irányított Francia Unió része lett. Tizenkét nappal később Leclerc néhány zászlóaljjal bevonult Hanoiba, hogy ott elfoglalja a nekik fenntartott, körülzárt területet.

Az első indokínai háború. Az egyezmény egyik fél szélsőségeinek sem felelt meg, és Ho Si Minh 1946. június-szeptemberi francia körútja során újabb szerződést kötött a francia kormánnyal. A békének azonban véget vetett a haiphongi incidens: 1946. november 20-23-án, francia és vietnami katonák összecsapása után, egy francia hadihajó tüzet nyitott a városra. Csaknem 6000 vietnami vesztette életét, és ezzel a békés rendezés reménye szertefoszlott. A gyengélkedő és csalódott *Ho nem tudta lecsillapítani harcostársai bosszúvágyát*, és december 19-én kitört az első indokínai háború.

Néhány hónap múlva az Észak-Vietnam egyik félreeső vidékére menekült Ho megpróbálta újra felvenni a kapcsolatot a franciákkal, de azok elfogadhatatlan feltételeket támasztottak. 1948-ban pedig azzal a javaslattal álltak elő, hogy visszaültesse a trónra a korábbi annami (vietnami) császárt, Bao Dait, aki 1945 augusztusában a forradalmárok követelésére lemondott a trónról. A franciák feltételei elfogadhatóbbak voltak, mint amelyeket két évvel korábban Ho Si Minhnek ajánlottak, mert ezúttal a hagyományos vietnami uralkodó osztály támogatásával próbálták meggyengíteni a Viet Minh befolyását. Politikájuk azonban nem járt sikerrel. A Viet Minh Giap vezette hadserege gerillaharccal és terrorcselekményekkel sakkban tartotta a franciák és Bao Dai erőit, és 1953 végére a vidéki területek nagy része a Viet Minh ellenőrzése alá került, a nagyvárosok pedig gyakorlatilag mind ostrom alatt álltak. A franciák 1954. május 7-én döntő vereséget szenvedtek Dien Bien Phunál, és tárgyalóasztalhoz kényszerültek.

A genfi Indokína-szerződés és a második indokínai háború. A béketárgyalásra 1954. május és július 21. között került sor Genfben, nyolc ország képviselőinek részvételével. Vietnament két küldöttség is képviselte: Ho Si Minh, ill. Bao Dai hívei. A végül megkötött szerződés értelmében Vietnament a 17. szélességi kör mentén két részre osztották az 1956. évi választásig, amely után majd megalakulhat az egységes vietnami kormány.

Ho szerepét a genfi tárgyalásokon nehéz megítélni, mert ő maga nem volt jelen, egyik hűséges munkatársa, Pham Van Dong képviselte. A Viet Minh mértéktartó magatartása, amellyel elfogadta az ország kettéosztását, és beleegyezett a háborúban elfoglaltnál kisebb terület ellenőrzésébe, annak az embernek a befolyására vall, aki az 1946-os egyezményt kötötte Franciaországgal. Ám ez a rugalmasság, amely részben válasz volt az orosz és a kínai nyomásra, nem segítette hozzá a Viet Minhet céljainak megvalósításához, sőt, Hanoi végül vesztésként került ki a tárgyalásokból, mert az ország újraegyesítését biztosítandó választást az Egyesült Államok és a jogilag nem, de ténylegesen ekkor megalakult Dél-Vietnam minduntalan elhalasztotta.

Észak-Vietnam, amelyet a békeszerződés Hónak és követőinek juttatott, szegény ország volt, elvágvá a kiterjedt déli mezőgazdasági területektől. Vezetői kénytelenek voltak nagy kommunista szövetségeikhez, Kínához és a Szovjetunióhoz fordulni segítségért. A kedvezőtlen viszonyok között Ho Si Minh rendszere egyre merevebb és zsarnokibb lett. A tervbe vett agrárreformot 1955-56-ban ostobán, erőszakos módszerekkel hajtották végre. Ho „apó”, ahogy az észak-vietnamiak nevezték, ugyan megőrizte rendkívüli népszerűségét, de *vezetéséből már hiányzott az az emberséges szemlélet, amely korábbi forradalmi tevékenységét jellemezte – annak a kíméletlen tisztogatásnak az ellenére is, amelyet a Trockisták és a polgári nacionalisták ellen hajtott végre 1945-46-ban.*

Úgy látszik, lehetetlen megúszni a teljes népesség érdekeinek figyelembevételével folyó kommunisták vezette harcot is *tisztogatások* nélkül. Átok ül mindenben, amit érint a kommunizmus!

„Az idős államférfi a diplomáciában már nagyobb sikereket aratott. Ellátogatott Moszkvába és Pekingbe (1955), majd Új-Delhibe és Jakartába (1958), s ügyesen lavírozott két nagy hatalmú kommunista szövetsége között, sőt az 1960. évi újabb moszkvai látogatásán még közvetített is közöttük. Ho Si Minh inkább a Szovjetunióhoz vonzódott, de tudatában volt Kína meghatározó szerepének az ázsiai forradalomban; megpróbálta Kína

ázsiai befolyásának csökkentésére és Vietnam jogainak biztosítására felhasználni a Moszkvával fenntartott jó kapcsolatait. Amikor a háború újra kitört, *mindkét nagyhatalomtól egyenlő segítséget kapott.*

Észak-Vietnam 1959-től újra háborúba sodródott. Az általában Vietkongnak nevezett gerillák fegyveres felkelést kezdtek Dél-Vietnamban az amerikaiak támogatta Ngo Dinh Diem-rezsim ellen. Vezetőik, a Viet Minh veteránjai Észak-Vietnamhoz fordultak segítségért. 1959 júliusában a Vietnami Dolgozók Pártjának, a Lao Dongnak központi bizottsága úgy határozott, hogy a szocializmus észak-vietnami megteremtéséhez elengedhetetlen az újraegyesítés a Déllel. Ezt a politikai irányvonalat a Lao Dong röviddel ezután Hanoiiban megtartott III. kongresszusa is elfogadta. *Ho Si Minh ezen a kongresszuson adta át pártfőtitkári helyét Le Duannak.* Továbbra is ő maradt az államfő, de *tevékenysége ezután már főként a színpalak mögött folyt.* Hónak a továbbiakban is döntő szava volt a kormányban, amelyet régi hívei irányítottak: Pham Van Dong, Troung Chinh, Vo Nguyen Giap és Le Duan, de egyre kevésbé vállalt tevékeny részt a vezetésből. Mindinkább *élő jelképpé vált, bár sohasem volt Sztálinéhoz, Maóéhoz vagy akár Titoéhoz hasonló személyi kultusza. Ő jelképezte a megosztott Vietnam megbonthatatlan egységét.*

Két megjegyzés: Az embernek óhatatlanul az az érzése, hogy nem szerette a háborúval érvényesíthető kérdésekben való részvételt. Másrészt – túlzásnak tűnhet, pedig nagy a valószínűsége -: a népszerűség fennmaradásában segíthette a Kelet-Ázsiában ritka szörzet, a szakálla.

„Ez a szerep, amelyet kitűnően alakított, nem gátolta meg, hogy állást foglaljon abban az országát megrázó konfliktusban, amely azután éleződött ki, hogy az amerikaiak 1965-től kezdve légicsapásokat intéztek észak-vietnami célpontok ellen. 1966. július 17-én üzenetet intézett a néphez („nincs drágább a vietnamiak szemében a függetlenségnél és a felszabadításnál”), amely az észak-vietnami ügy mottója lett. 1967. február 15-én, Lyndon B. Johnson amerikai elnök személyes üzenetére Ho azt válaszolta: „Bombázással sohasem vesznek rá bennünket a tárgyalásra.” Ho csak a hosszú tárgyalási folyamat elejét érthette meg. Halála, az erőskezű [az volt?] vezető hiánya kétségtelenül akadályozta a korai rendezést.

Ho Si Minh jelentősége. A XX. század forradalmárai közül Ho vívta a leghosszabb és a legáldozatosabb harcot a nagyhatalmak gyarmati rendszere ellen. Ennek eredményeként súlyos válságot idézett elő a legerősebb kapitalista ország, az Egyesült Államok belpolitikájában. Marxista politikusként, Tito jugoszláv vezetővel együtt, Ho volt az 1960-as évekbeli „nemzeti kommunizmus” megteremtője. A kommunista kínai vezetővel, Mao Ce-tunggal együtt (legalábbis részben) *ő is a parasztság szerepét hangsúlyozta a forradalmi harcban.*”

A többi tudjuk az I. kötetből.

Az ország vezetői bölcsességének, távolbalátásának köszönhető, hogy Vietnam lekopírozta a kínai rendszerváltást, ugyanolyan gyorsan fejlődik, és ma – nyugati szakértők véleménye szerint is – az egyik legreményteljesebb jövő elé néző ország.

Az amerikaiak által agyonbombázott két ország, mint kommunista képződmény jelent meg, foglalkoznunk kell velük. Könnyebb esetnek tűnik Laosz, kezdjük vele.

13. Laosz

A gyarmatoktól felszabadulást, függetlenséget csak 1954-ben érte el, miután a japán megszállók a II. világháborúban veszteséget szenvedtek, és bár a hazafiak azonnal független né nyilvánították az országot, a korábbi gyarmattartó franciák 1946-ban visszatértek. A Ho Si Minh vezetése alatt álló Indokínai Kommunista Párton belül ekkor megalakult a *Pathet Lao* mozgalom, mely Laosz függetlenségéért harcolt.⁹³ Ezt 1949-ben kiáltottak ki, de csak 1954-ben, a genfi konferencián ismerték el [Laoszi Királyság](#) néven. Érdekes, hogy a Laosszal

foglalkozó weblapok^{94,95,96} mennyire lazán ecsetelik, hogy az országot az USA porig bombázta. Hihetetlen, miként nyel le a történelem, csuklások és hányás nélkül ilyen borzalmas gonosztettet?! Az egyértelmű, hogy nagyhatalmak támogatásával *titkos háború* (annak becézgetik) folyt az országban, amiből a Pathet Lao és a vietnamiak kerültek ki győztesen, 1975-ben. Sajnos a Pathet Lao megalapításáról félreérthető a [93.](#) és [94.](#) weblapban olvasható információ. Míg az elsőben a kommunista pártból kiválás a hangsúlyos, addig az utóbbi így ír róla: „Souphanouvong herceg megalapította a Pathet Lao (Laosz földje) mozgalmat, melynek ő lett az egyik kulcsembere. A szervezet csatlakozott a Viet Minh harcához a francia gyarmatosítók ellen.” Itt is valószínű téves a „kulcsembere”, másutt egyértelműen vezetőként szerepeltetik. Úgy tudom, a felesége vietnami!

Rövidre is zárom! A Pathet Lao tartóztatta le a győzelem után a királyi családot, akik „átnevelő táborba” kerültek, ahol aztán nyomuk veszett. A Pathet Lao részvételével alakult Laoszi Népi Forradalmi Párt 1953-ban győztesen került hatalomra, és azóta az egyetlen legális párt Laoszban. Az ettől a pillanattól történeteket a [94.](#) lap így foglalja össze: „Az LNFP marxista-leninista párt, a Vietnámi Kommunista Párt mintájára jött létre, de a Szovjet Kommunista Párt is erős befolyással volt rá. Az 1980-as évek végén elindított peresztrojka folyamatát a párt is követte az 1990-es években, de a glasznoszttyot nem, félve monopóliumának elvesztésétől. A Szovjetunió összeomlása óta lazult Vietnámmal való kapcsolata, és egyre inkább Kínához próbál közeledni, mint a jövőbeni fejlődés esetleges modelljéhez. A párt gazdasági- és mérsékelt sajtószabadságot enged, de a párt szerepének megkérdőjelezését nem.

Ha valóban a mostani Kínához közelednek, jól teszik! (A fenti térkép szovjetbarátként szerepelteti. Késik néhány évet.)

Jóval nehezebb eset Kambodzsa, ahol *vörös lepelbe* takaródzva a világ legaljasabb barbár tömegmészárlása zajlott évekig. Amihez hasonlót csak a mongol-tatár hódítók, meg a keresztények követtek el évszázadokkal korábban. Nem szívesen foglalkozom vele, de kénytelen vagyok, ha már átfogó tanulmányba fogtam.

14. Kambodzsa⁹⁷

Tulajdonképpen negligálhatnám is az országot, mert ma ismét királyság, igaz, ezúttal „alkotmányos monarchia”. Mivel azonban történetének része az a négy év, ami alatt véres kommunista emberirtás folyt az országban, megerősökölök magam. Illetve – jut eszembe – elmesélem, hogy értesültem először a kambodzsai rettenetről:

Valami megint nem stimmel az évszámokkal! Minden most elérhető információ 1979-ig tartó Khmer Rouge uralomról szól, márpedig én 1978 nyarán távoztam a bombayi kereskedelmi kirendeltségről, de még Bombayban találkoztam kambodzsai hírnökkel, egy lengyel újságíró képében. Történt, hogy meghívott a pazar Oberoi szállóba, reggelire a Tata egyik cégének, a Lakmé-nak a kereskedelmi igazgatója, jelezve előre, hogy lengyel vendége is jelen lesz. Ismerkedés után azonnal a tárgyra tértünk. A szimpatikus újságíró elmondta, hogy most járt – az első beengedett sajtócsoporthal – Kambodzsában (Kampuccsának ejtette, valószínű helyesen), ahol hihetetlen szörnyűségeket mutattak be a győztesek (vietnamiaknak kellett lenniük). Haláltáborokat, szinte mozgás lehetősége nélkül, ahol ezrével pusztultak el emberek, nők és gyerekek is. Kivégzési módszereket is ismertetett, egyik szörnyűbb volt, mint a másik. Most csak az jut az eszembe, hogy nyakig földbe ástak embereket, és vagy hagyták úgy elpusztulni őket, vagy állatokat uszítottak rájuk.

Nem folytatom tovább a borzalmas terror leírását. Találtam felnőtteknek szóló weblapot⁹⁸, arra kérem a terror iránt érdeklődő olvasóim, ezen a weblapon rágják át magukat. Beásott áldozatokkal nem találkoznak, egyéb módszerekkel igen, valamint azok felsorolásával,

akiket kiirtottak, a teljes megsemmisítésre törekedve. Mindenkit, aki nem kétkezi munkás volt. Értelmiségre, városi emberre nincs szükség, mondták. Ide soroltak minden szemüvegest, idegen nyelvet tudót, diplomást. Nem kegyelmeztek a szerzeteseknek, az orvosoknak, az ügyvédeknek, a hivatalnokoknak, a rendőröknek. Csak khmer etnikumhoz tartozó maradhatott életben, tehát irtották a külföldieket, vietnamiakat, más vallás hívőit...

Vietnammal eleinte barátságot tartottak, de a Kambodzsában élő vietnamiak irtása, majd területi követeléssel fellépésük miatt Vietnam végül hadba lépett ellenük, és 1979 első napjaiban felszabadította az országot a rémuralom alól.

A kegyetlenül kiirtott emberek számát kár kutatni, közel pontos adatot is képtelenség megállapítani. A megközelítő számok egymilliónál kezdődnek, és egyszerűen az akkori nyolcmillió lakosság egyharmadáig tartanak.

Itt is ki kell emelnem az amerikai terror-bombázásokat, amiket most sem hangsúlyoznak megengedhetetlen méretüknek és hatásuknak megfelelően. Pedig sok gondolkodó tartja a vörös terror kialakulása egyik okának az országot a földdel egyenlővé tevő bombázásokat, amik elől a lakosság jelentős része a hegyekbe, erdőségekbe menekült, ahol aztán a barbár vörösök hatni tudtak a menekültekre. Vékony fonal talán, mert az a terror teljesen esztelen volt, de megelőzte hasonló *égi terror*.

Így írtam erről az I. kötetben (idézem, hogy ne kelljen visszalapozni):

„A térségre a háború során negyvenszer több tonna bombát dobtunk le, mint Japánra. – írta Curtis LeMay tábornok. Henry Kissinger, akinek híres önéletrajzától majdnem meghatódtam magam is, ezekkel a szavakkal továbbította Nixon – általa sugallt – parancsát a légierőnek, amikor elindította Kambodzsa bombázását: ‘Masszív bombázási kampány Kambodzsában. Mindennel, ami repül, mindenre, ami mozog.’ Nemcsak nemzetközi szervezeteket, hanem a Kongresszust is megkerülve hozták a döntést!” (Az egész indokínai térségre vonatkozik a negyvenszeres szorzó, következtetni lehet, mennyi juthatott Kambodzsára.)

Van jobb weblap⁹², amelyik szigorúan Kambodzsára vonatkozó adatokat sorol (amelyek ugyancsak olvashatók az I. kötetben:

„A 2000-ben, Bill Clinton amerikai elnök vietnámi látogatásával párhuzamosan megnyitott amerikai adatbázis szerint 1965. október 4. és 1973. augusztus 15. között a repülők 230 516 bevetésen 113 716 helyszínre 2 756 941 tonna robbanóanyagot dobtak. Összehasonlításképpen: a szövetségesek valamivel több, mint kétfélmillió tonna bombát dobtak le a második világháborúban.”

És ebben alapos értékeléssel találkozunk a bombázások hatásáról:

„Évekkel a háború után Bruce Palling újságíró az amerikai bombázások propaganda-hatásáról kérdezte Csit Do korábbi vörös khmer vezetőt, aki ezt mondta: ‘*Minden bombázás után (a vörös khmerek) odavitték az embereket a kráterekhez, hogy lássák, milyen nagyok és mélyek, lássák, hogyan vájta ki és repesztette meg a földet (a bomba). (...) Az egyszerű emberek néha a szó szoros értelmében a gatyájukba szartak, amikor a nagy bombák és lövedékek becsapódtak. Az agyuk egyszerűen lefagyott, és három-négy napig csak tévelyegtek némán. Rémülten és féltőn az emberek készek voltak elhinni, amit mondtak nekik. A bombázások miatti elégedetlenségük miatt maradtak kapcsolatban a vörös khmerekkel, csatlakoztak hozzájuk és küldték el a gyerekeiket velük. (...) Olykor a leeső bomba kisgyerekeket ölt meg, és az apák valamennyien vörös khmerek lettek.*’”

Így szül az embertelen állami terror még embertelenebb csoport-terrort! Tanítani kellene a világot minden egyetemén ezt a bekezdést!

És fel kell figyelni az elképesztő hasonlóságra: hiába volt ez a történelmi tapasztalat, az USA ezerszer átkozott, *profitért bármit, mindent* vezetése 2003-tól ismételi ezt a koreográfiát! Állami terrorral szétverte fél Közép-Keletet, ami megszülte a csoport-terrorista ISIS-t! Folytatja, egyelőre Közép-Keleten, nem elég az áldozat, nem elég a terrorista, és nyakán a töméntelen fegyver! Hogy hány ártatlan ember fog áldozatul esni? Kit érdekel?

A vietnami győzelmet „népi demokratikus” évek következtek, majd a vietnamiak a nyolcvanas évek végén elhagyták az országot. Ezt Párizsban, az ENSZ közreműködésével tárgyalások folytak az ország sorsáról, választásokra került sor, majd királyság mellett döntöttek. Ma is királyság, talán lassan kimásznak a több évtizedes szörnyűségből. Nem tudom, miért sorolták ezt az országot a Kínabarát kommunista országok közé.

A fenti – a szovjet-kínai szakadás eredményeit ábrázoló térképet is bemutató – weblapon találkoztam Peruval is, megemlítve a Shining Path-t. Nézzünk csak utána.

15. Peru

Hát bizony ez tényleg maoista kommunista párt. Vajon miért nem hallottam a perui kommunistákról akkoriban, és mostanság se, pedig nagyon fülelek. A Fényes Ösvény név valamelyik korábbi kommunista vezető szlogen-mondatában szerepelt, onnan vált az 1960-as évek végén [Abimael Guzmán](#), egykori filozófia professzor (követői által álnéven szólítva *Presidente Gonzalo*) által alapított szervezet nevévé. A professzor tanításai teremtették meg a fegyveres maoista szervezet alapját. Hasonlóságot fedeznek fel a megfigyelők a nepáli maoista mozgalommal. Ők azonban nem jutottak hatalomra, a vezetőjük, majd évek múlva a helyébe lépő vezér elfogása után a mozgalom hanyatlásnak indult, bár még a 2000 utáni években is számottevő akciókra volt képes.

16. India

Kalkutta

Hajszál híján kihagytam Indiát, pedig kommunista vezetőhöz legközelebb Indiában kerültem. Egyáltalán, ő volt az egyetlen, akihez közel kerülhettem. A három év alatt, amit Kalkuttában, kereskedelmi (al)kirendeltség vezetőjeként töltöttem, a Kínabarát kommunista párt és az egész indiai munkásmozgalom vezéralakja, [Jyoti Basu](#), a nyugat-bengáli koalíciós kommunista kormány főminisztere volt a „partnerem”. Mesés világ! Jogász, aki mindent megtesz az elnyomottakért, szerény körülmények között él, annyira békés viszonyokat teremt a tőkés birodalom egyik, rá bízott államában, hogy a nagytőkések is áldották a nevét. Nagyon komolyan mondom! Feladatomból és pozíciómól fogva sűrűn fordultam meg tőkések uralta környezetben, nem egyszer terelődött a szó az én (szocialista ország képviselője) viszonyomra Jyoti Basuval (jó híre volt, hál’isten), illetve az ő viszonyukra. Kivétel nélkül felső fokokban beszéltek róla. Volt, aki így fejezte ki elismerését: „Nagy szerencsénk, hogy Jyotiji a vezetőjük (Dzsotidzszi, a –dzsi becéző képző), ha sztrájkra kerül sor, beül közénk, és két-három nap alatt minden megoldódik.” Vele kapcsolatban, illetve az egész indiai kommunista mozgalommal kapcsolatban a terror gondolata fel se merülhet. Igaz, hogy összesen három államban, Nyugat-Bengálon kívül Keralában és Tripurában kormányoztak éveken, talán mondhatom, hogy évtizedeken keresztül kommunisták, és az is lehetetlenné teszi a terror alkalmazását, hogy a föderatív rendszer alkotmánya se tenné lehetővé, de más világ, mint mindaz, amiről eddig szó volt: a békés lelkek világa. Mit is mondok? Bonyolult világ, egyik alapja tényleg a béke, az erőszakmentesség világa, a másik pedig a világ legkegyetlenebb elnyomó gépezete, a kasztrendszer. Ellenőriztem: Kalkuttában 1977-től 2011-ig tartott a kommunista kormányzás. Röviddel kérészem után bemutatkozó látogatáson fogadott a főminiszter, Jyoti Basu. Kölcsönös lehetett a szimpátia, mert attól kezdve minden találkozókérésemet 2-3 héten belül teljesített, ami általános vélemény szerint kiváló kapcsolatra utal. Talán félév telt el, és vacsorameghívásunkat is elfogadta. A három év alatt kétszer látogattak hozzánk a feleségével, és egyszer (lehet, hogy ők is kétszer) fogadtak minket az otthonukban.

Láthatólag örült, amikor megtudta, hogy jól érezzük magunkat Indiában, és mennyire érdeklődünk a kötelező politikai-gazdasági kérdéseken túl az indiai kultúra világa iránt. Az ilyen szinten járatlanok számára azt is elárulom, hogy – ellenkező hiedelmekkel szemben – ilyenkor kifejezetten óvakodtunk mindketten a kereskedelmi kapcsolatok napirenden lévő kérdéseinek tárgyalásától, annak megvoltak a hivatalos keretei. Ezeknek a találkozóknak a célja a szimpátia-építés, ha jól csinálják. Így is elterjedt a mondás tőkés képviselők körében, nem én találtam ki: „Ha el akarsz valamit intézni Jyoti-nál, szólj Mr. Halmosnak.” Csúcs hírében állt, hogy napokkal elutazásunk előtt (nekem mindig úgy bukik elő az emlékezetéből, hogy az elutazásunk előtti este) nálunk vacsoráztak. Kellemes búcsú volt a nagy embertől. Igen nagy embertől: pár évvel a távozásunk után megpályázta az ország, egész India miniszterelnöki posztját, úgy tudom, nem állt messze a sikertől. Nagy kő eshetett le akkor a tőkések szívéből, reformokra készült.

Három link jelenik meg sorban, ha rákattintanak a [haláláról](#) szólóra.

A kommunista uralom 2011-ben szűnt meg, legfőbb oka (talán) az iparosítás erőltetése a mezőgazdasági jellegű Bengálban. Vezető helyeket foglal el rizs, burgonya, juta, cukornád, gabona, kukorica, gyümölcs, zöldség és tea (világelső Dardzsiling). Furcsának tűnik sok szempontból: Kínabarát párt a mezőgazdasággal szemben szenved vereséget, Bengál volt az angol gyarmat ipari koronaékszere...

És saját képek [Kalkuttáról](#)!

Kalkutta főutcájának csendes pillanata, valamikor az én otlétem körül.

Kerala

[Keralá](#)val gyökeresen más volt a kapcsolatom: előző kirendeltségi, bombayi munkám alatt hamar kiderült, hogy az adminisztrátorok keralaiak, azt hiszem, kivétel nélkül. Arra se volt nehéz rájönni, hogy Keralát is kommunisták kormányozzák, mégpedig úgy, hogy a lakosság jó 90 százaléka írástudó, és annyira jók az angol nyelv ismeretében, hogy ők adják országszerte a gyors- és gépírókat. Más tekintetben is maguk az indiaiak (is) a legműveltebb lakosságú államnak tartják. Annak ellenére érték el ezt, hogy számtalan etnikum alkotja, és több vallás uralja az államot. Most látom, hogy a keresztények többsége szír-keresztény. A jó pap holtig tanul. Ez az ország is terrormentes volt, nem jellemezte a kommunista országokra jellemző, elvi síkból kiinduló üldözés, félelemgerjesztés...

Katakali táncos

https://upload.wikimedia.org/Wikipedia/commons/6/6d/Kathakali_Performance_Close-up.jpg

Talán pihenhetnénk egy picit a kínai szörnyűségek után. Nézzenek meg három egymást követő katakali előadást, az indiai táncművészet [keralai](#) fantasztikus csodájának gyümölcseit. A táncosokat kisgyerek koruktól tanítják, edzik kegyetlenül, mint a fehérek világában a balett-táncosokat, és az előadás előtt 8-10 óráig festik-építik a maszkjukat, öltöztetik őket, képeznek karmokat az ujjaikon, tesznek rizsszemet a szemük sarkába, hogy szemük kapjon vérvörös színt. Emberfeletti, és mennyire különleges világ!

Tripura

Főminiszter: [Manik Sarkar](#) 20 évig vezette az államot demokratikusnak mondott körülmények között!

17. Mongólia¹²⁴

A világ valaha volt legnagyobb területre kiterjedő birodalmaként tartják számon, talán nem véletlenül. A lentebbi térkép nem teljesen korrekt: az Indiát elfoglaló nagymogulok is a mongolok leszármazottai! Tehát a mai India nagy részét kitevő nagymongolok uralta területet is hozzá kell csapni.

Másik meglepetés számomra, hogy eddig úgy tudtam, hogy a tatárok és a mongolok egy és ugyanaz az etnikum, csak a megtámadott európaiak nyelvi tévedései vezettek a tatár név megszületéséhez. Most pedig a Mongóliát kutatva azt olvasom, hogy a tatárok külön etnikum, akiket a mongolok legyőztek... Jó, nem szeretem a bűneimet leplezni, úgy tűnik az igazság közelebb áll a most olvasottakhoz, de nem ilyen egyszerű a képlet. A bonyolultsága miatt most nem töltöm vele az időt, egyszerűen olvasásra javaslom a tatárokról szóló weblapot¹²⁵. Aki pontos végkövetkeztetésre jut, okos és türelmes ember.

Térjünk a lényegre. Mi is sokat szenvedtünk a Batu kán vezette mongoloktól, akiket tatároknak hívtak, vagy hívtunk. Szokásuk szerint rettenetes pusztítást végeztek, talán csak kis túlzás, ha azt mondjuk, hogy kő kövön nem maradt. Keleti hódításaik során egyszerű taktikát alkalmaztak: az elfoglalandó várost felszólították megadásra, ha nem hódolt meg, a legkisebb csecsemőig menően mind egy szálig lekaszabták a lakosokat. A terror világrekordja! Nálunk mintha nem került volna sor ennyire végletes módszer alkalmazására?

Lépünk még közelebb a témánkhoz, a kommunizmushoz. A hosszú mongol történelembe ott törünk be, hogy pillanatokig tartó monarchiát hozott létre a fehérorosz anarchista Ungern báró 1920-ban, felszabadítva az országot a kínai uralom alól. Felvette az Ungern kán nevet, és 1921-ben kikiáltotta a független monarchiát. Az 1920-ban alapított Mongol Néppárt¹²⁶ vezette kommunisták a Szovjetunió segítségével megverték a monarchistákat, és 1924-ben kikiáltották a Mongol Népköztársaságot.

Sztálin (és nagy elődei) lelkes követői voltak, így kis késéssel eljutottak a terrorhoz. A párt nevébe beszúrták a *Forradalmi* jelzőt, Horlógin Csojbalszan került Mongólia élére. Hogy hatalmát megszilárdítsa, általános tisztogatásba kezdett, és masszív támadást indított a vallásgyakorlók ellen. Egy kivétellel minden lámaista kolostort felszámolt. A tisztogatások és a lámák tömeges kivégzések körülbelül 25-30 000 ember életét követelték. Emlékezetem szerint az elpusztított kolostorok száma elérte a négyezret! Mindenképpen a világ kultúrtörténetének leggyalázatosabb pusztításáról van szó, pótolhatatlan vallási, művészeti emlékek tömege veszett el pótolhatatlanul az emberiség számára.

Csojbalszan 1952. január 26-i halála után [Jumdzságin Cedenbal](#) került hatalomra, idősebb olvasóim emlékezhetnek a névre. Cedenbal Hruscsovot követte, így enyhülés korszaka köszöntött az országra. Szakítottak a háborús politikával, és megújították nemzetközi kapcsolataikat Észak-Koreával és Kelet-Európával. Mongólia 1961 óta az ENSZ tagja. 1984-ben Cedenbal súlyosan megbetegedett, ezért nyugdíjazták, utódja Dzsambin Batmönh lett.

1990-ben a kommunista kormány lemondott. Az első szabad választásokat 1990. július 29-én tartották, amelyet a már működő több párt közül elsőprő többséggel a Forradalmi Néppárt nyerte meg. 1992-ben elfogadták az új alkotmányt, ami eltörölte a népköztársaságot, 1991-től az ország hivatalos neve Mongol Köztársaság.

Vajon miért következett be ilyen gyorsan Mongóliában is a rendszerváltás? Ott nem tekinthető teljesnek, mert ugyan a kommunista jelöltek az utóbbi években rendszeresen elveszítik az elnökválasztásokat, a parlamenti választásokat általában megnyerik.

18. Indonézia

Nincs még egy országa aranyos világunknak, ahol annyi kommunistát, kommunista-gyanús embert mészároltak volna le, családotól, mint tették azt Indonéziában.

A „Kodolányi János Főiskola” segített eligazodni a kérdésben. Szerencsés választásnak tűnik Tarbai Gabriella ott megjelent írása, az objektivitás hangját érzem a soraiban. Ha valaki alapos ismeretekre kíván szert tenni az indonéziai kommunisták elleni tömeggyilkos hadjáratról, feltétlenül olvassa el az ezzel foglalkozó weblapjukat¹²⁷. Az antikapitalista „Eszmélet” folyóiratban is megjelent!

Idézek Tarbaitól: „Az 1965. október 4-én az amerikai elnöknek küldött tájékoztató anyag egyenesen úgy fogalmaz, ez a most vagy soha helyzet a ‘kommunisták felgöngyölítésére’. Más napvilágra került amerikai dokumentumokból az is nyilvánvalóvá vált, hogy még 1965. októberében Washington aggodalmát fejezte ki, hogy a hadsereg nem fog elég keményen fellépni az IKP¹²⁸ annihilálására.

És Kína? Kétségkívül Kína lett a nagy vesztes. A kínaiak számára reményteljesen fejlődő kapcsolatok Indonéziával, azzal a potenciális ázsiai nagyhatalommal, amely igen látványosan felsorakozott a kínai bel- és külpolitikai vonalvezetés mögött, a Suharto fordulattal hirtelen véget értek. Kína hosszú időre minden pozícióját elvesztette az indonéz szigeteken.”

Két további írásra leltem a Magyar Elektronikus Könyvtárban, elhelyeztem őket a Jegyzetekben:

Kathy Kadane írása hírül adja, hogy „Ex-ügynökök állítják: A CIA halállistákat állított össze az indonéziaiak számára”¹²⁹ Már a cím szenzációs leleplezés. Az alcíme fokozza az érdeklődést: „Huszonöt év múltán amerikaiak beszélnek szerepükről a Kommunista Párt kiirtásában.” A nagy gondolkodó mottója pedig összeméri a csúcs-aljasságokat: „...négy hónap alatt ötször annyi ember halt meg Indonéziában, mint Vietnamban tizenkét év alatt.”, közvetíti Bertrand Russell 1966-ban elhangzott állítását.

A másik Michael Wines alkotása: „Bebizonyosodott a CIA kapcsolata az indonéziai tisztogatással.”¹³⁰

Nem kell se tudósnak, se történésznek lenni, egyszerű, hétköznapi gondolkodóként is megrendítő következtetésre jut az ember! Egyértelmű, hogy az akkor még *csak* legerősebb szuperhatalom, az USA, az ország kormányzását a II. világháború óta kézben tartó katonai-hadiipari komplexum vezérlete mellett Indonéziában a modern történelem legnagyobb emberirtását hajtották végre, mégpedig a hatalmon se lévő, csak az aktuális, legitim hatalom egyik fő bázisát képező kommunista szervezet minden egyes tagjának, szimpatizánsainak, családtagjaikkal együtt történő teljes kiirtására törekedve. Igazi barbár, kegyetlen, minden emberi mérlegelés szerint genocídiummal felérő vérfürdő! Eddig félmillió halotról tudtam, a felsorolt írásokból egymillióról értesültem. Egemillió felderített halálesetről. Ki foglalkozik a sebesültekkel, tönkretett rokonokkal, az egész lakosságra ható iszonyattal?

És még a tömeggyilkosságoknál is kevesebb szó esik arról a mintegy egymillió indonézről, akiket büntetőtáborokba zártak tíz évre, vagy annál is hosszabb időre. Nemcsak a bebörtönözöttek, hanem családjuk, még az 1965 után születettek is, örökös megbélyegzésnek, folyamatos zaklatásnak, polgári jogaikban való korlátozásnak voltak kitéve.

Az amerikai indíttatású tömeggyilkosságra váltó puccs olyan embert, [Sukarno](#)-t tolta hátra a hatalomtól (két évig csak díszfigura lehetett), aki a két világháború közötti függetlenségi mozgalom karizmatikus vezére volt, és aki az Indonézia Kommunista Pártjára is támaszkodva kormányzott, és a [Suharto](#) tábornok vezette liberális gazdaságpolitikát folytató katonai diktatúrát segített hatalomra. A hatalomra kerültek rövidesen „Új Rend”-re keresztelték jobboldali diktatórikus rendszerüket.

Teljesen világos, hogy alapvető amerikai érdekeket szolgált a világ harmadik legnagyobb kommunista pártja, a hárommillió tagot számláló IKP fizikai megsemmisítése, minden baloldali gondolat elfojtása.

Miután napvilágot láttak tényfeltáró dokumentumok, a Hágai Nemzetközi Bíróság 2016-ban *emberiség elleni bűntettnek* nyilvánította a vérengzéseket.

Tekintsük át, mik voltak Sukarto bűnei. Tipikus szocialista/kommunista lépések, számottevő részükben indokoltak, jogosak, nem kevés azonban a korai, túlhajszolt, vagy félbehagyott, és ennél fogva káros.

Az első katonai hatalomátvételi kísérlet (1956), és a gyakorlati szocializmus országaiban (Szovjetunió, Jugoszlávia és Kína) tett látogatásai során merített tapasztalatokat pozitívnak értékelve, 1959-ben *irányított demokráciát* vezetett be. Szerencsétlen véletlen, vagy nem is létezett más, hogy éppen a három diktatórikus rendszerbe látogatott és értékelte tévesen a rendszerüket? A koncentráció irányába tett lépése súlyos hiba volt!

Az el nem kötelezettek szövetségének egyik szervezője és vezetője volt, ami nyugati szemmel nézve nemszeretem dolog.

Az államosításokkal valószínűleg nem volt elég óvatos, mert azok a holland hajópark kivonását eredményezték, gyakorlatilag megszűnt a szigetek közötti közlekedés.

Elindított földreformokat, de nem hajtotta végre. Elakadt dolgoknál nem igen van pusztítóbb a mezőgazdaságban.

Az államosítások eredményeként az indonéz állami szektor magában foglalta az ültetvényes gazdaságok mintegy 60%-át, a szénbányászat 90%-át, a külkereskedelmi vállalatok 80%-át. Az így nacionalizált vállalatok kezelését az államapparátus vezető hivatalnokaira, illetőleg a hadsereg főtisztjeire bízták. Mindkét csoport *hozzá nem értő és korrupt* volt. Ez is gyilkos dolog. Gyorsult az infláció.

Az olajipar amerikai kézen maradt. Az USA leggazdagabb ágazatainak egyike kemény nyomást gyakorolhatott a kormányzatra, érezve a kést a nyakán.

A gazdasági problémák a mindennapi életben is mind érezhetőbbé váltak. Az államháztartás a tárgyalt időszakban végig deficitese volt, és ez a folyamat 1964-65-ben felgyorsult.

Mindezen felül a nemzetközi politikai élet színpadán Sukarno éles összeütközésbe került a nyugati hatalmakkal, elsősorban Nagy-Britanniával és az Egyesült Államokkal, és elszigetelt helyzetében egyre inkább *Kína vonzáskörébe sodródott*. 1965 elején Indonézia *kilépett az ENSZ-ből* (teljesen értelmetlen lépés, egyike lehetett az utolsó koporsószőgeknek) és *kiutasította az országból a Világbankot és az IMF-et*. Mindazonáltal a jakartai holland nagykövet, E. L. C. Schiff egy, a holland külügyminisztériumba küldött, és azóta nyilvánosságra került táviratában még úgy látta – kollégáival egyetértésben –, hogy Sukarno élete végéig Indonézia elnöke marad, és „már nem lehetséges annak megakadályozása, hogy Indonézia balra tolódjon”. Nem látta át, az USA milyen nagy veszteségeket szenvedne, ha ázsiai front alakulna ki vele szemben.

A népiertást irányítóknak kapásra jött az élesedő ellenszenv a kereskedelemben mind nagyobb szerepet játszó kínaiakkal szemben. Ezt is sikerült a vérfürdőt növelő tényezőként kihasználni. Az öldöklés részben az ország kínai kisebbségét érintette.

Felmerül a kérdés: kik és miért gyilkoltak? Tarbai írja: „A kutatások, a napvilágra került amerikai és holland követi jelentések, valamint titkosítás alól feloldott CIA dokumentumok alapján nyilvánvalóvá vált, hogy kétségtelenül voltak spontán akciók, de a gyilkosságok többsége szervezeten, a hadsereg által kiosztott, az IKP tagok és baloldali szimpatizánsok neveit tartalmazó listák alapján történt. A hadsereg és a félkatonai szervezetek, milíciák, és a hozzájuk csatlakozó muzulmán szervezetek tagjai kapott listák alapján követték el az öldökléseket. Az Atjeh tartományban előkerült katonai dokumentumok is ezt erősítik meg.”

Két ember. Ha mindkettő ember. Balra Sukarno, jobbra Suharto. A jellemzésük Tarbaitól származik: Sukarnót, a *karizmatikus* szónokot, a holland gyarmati uralom elleni függetlenségi harc vezérét, a nagy indonéz jövő ideáljának megálmodóját egy hallgató, műveletlen, *korrupt*, de ravasz, és jó nemzetközi kapcsolatokkal rendelkező tábornok győzte le.

A Felhasznált weblapok [129.](#) és [130.](#) alatti tételei követségi alkalmazottakat (nyilván kémek) és CIA ügynököket néven neveznek, és nyilatkozatokat idéznek tőlük, amik megdönthetetlenül bizonyítják, hogy az IKP vezető köreinek, legalább 5000 főnek az adatait közvetlenül, vagy közvetítők útján ők juttatták el a hadsereghez. Ennyi elég, hogy a közben erőteljesen szított gyűlölet a kapcsolat-láncolat útján, és lincselésekkel elérjen egymillió embert. A „nyilván kémek” megjegyzéssel azért élek, hogy emlékeztessen a kedves olvasókat, hogy a követségek az egész világon, és minden rendszerben önmagukban, vagy csatolt (fedő) szervezetekben kémeket működtetnek. Valószínű ez az egyik oka, amiért a „telepített” képviselőket egyáltalán létrehozták: egyszerűbb így gyűjteni (és terjeszteni is) információkat, mint életveszélyt vállaló személyeket küldeni, velük nehézségek árán kapcsolatot tartani. Ez a két írás fényesen bizonyítja, az amerikai külképviseletek és a titkosszolgálatok milyen szoros együttműködésben dolgoztak, illetve dolgoznak ma is.

Következmények:

Ismét Tarbai meglátásait közvetítem, nem szószterint!

Az *Új Rend* masszív erőltetődést jelentett Délkelet-Ázsiában. Ezért érdemes a hatalomátvételt nemzetközi kontextusban, a nagyhatalmak szempontjából is megvizsgálni.

A Suharto fordulat egyértelmű nyertese az Egyesült Államok volt. Time: a Suharto hatalomátvétel évek óta a Nyugat legnagyobb ázsiai sikere. A nyilvánosságra hozott amerikai külügyi dokumentumokból az is kiderül, hogy *a vietnami háborúban történő fokozódó amerikai részvétel ellenére Johnson elnök napi tájékoztató anyagainak élén október elsejétől november végéig az indonéz helyzetről adott összefoglaló állt.*

Mi tartotta távol a Szovjetuniót az eseményektől? Semmiféle komoly szovjet politikai vagy diplomáciai kezdeményezésről nem tudunk. A szovjet passzivitásnak az lehet a legfőbb magyarázata, hogy Moszkva egyre nagyobb fenntartásokkal figyelte mind Sukarno, mind a vele szövetséges IKP radikalizálódó politikáját. Természetesen, a szovjet vezetőket nem az éles Amerika-ellenesség zavarta. Az 1960-as évek derekára az egykor dédelgetett Sukarnóra és a kommunista pártvezér Aiditra Moszkvában úgy tekintettek, mint Kína legfontosabb szövetségesére, és figyelembe véve a gyűlölettel fertőzött szovjet-kínai kapcsolatokat, a Kína védelmeinek tekintett indonéz vezetőktől távolságot tartottak, sőt gyakorlatilag megszűntek a szovjet-indonéz állami és pártkapcsolatok. Ráadásul a Szovjetuniónak nemcsak szándékai, hanem eszközei sem voltak a Sukarno rendszer megmentésére.

És Kína? Kétségtől Kína lett a nagy vesztes. A kínaiak számára reményteljesen fejlődő kapcsolatok Indonéziával, azzal a potenciális ázsiai nagyhatalommal, amely igen látványosan felsorakozott a kínai bel-és külpolitikai vonalvezetés mögött, a Suharto fordulattal hirtelen véget értek. Kína hosszú időre minden pozícióját elvesztette az indonéz szigeteken.

Amerika megelőzte, hogy Ázsiában kommunista blokk – Kína, Indonézia – alakuljon ki. A vietnami háború körülményei között első számú amerikai érdeknek számított a kommunizmus terjedésének feltartóztatása, a Suharto vezette katonai junta hatalomra jutásának pedig sine qua non-ja volt az IKP annihilálása.

Két teljes kontinens vár még ránk türelemmel: Dél- és Közép-Amerika, valamint Afrika!

Dél- és Közép-Amerika

19. Kolumbia

Peruval, mint Kínabarát kommunista mozgalomtól szenvedő országgal már foglalkoztunk fentebb. Hasonló viszonyok uralkodtak a közelmúltig Kolumbiában is. A [101](#) alatti weblap szerint a ma már nem létező Kolumbiai Kommunista Párt katonai szárnyaként ötven éve jött létre az otthon is, és több más országban is terrorszervezetként nyilvántartott FARC (Kolumbia Forradalmi Fegyveres Erői). Évtizedeken keresztül az ország jelentős részén sikeresen, népszerűen működött, de fokozatosan erejét veszítette. 2012 októbere óta folyó béketárgyalások eredményeként a közelmúltban békét kötött velük a Juan Manuel Santos elnök vezette kormány.

Kolumbiát ezzel le is zárhatjuk. A FARC sokszor használt valóban terrorista módszereket, még párhuzamosan működő kommunista pártok vezetőit is el-eltűntette. A terror nem bizonyult bázisnövelő módszernek. Újabb országban állt vissza a tőkés-feudalista rend.

Nem tudnék azonban szembenézni magammal, ha nem tennék egy-két megjegyzést! Ez a weblap elég egyoldalú értékítéletében a felkelők által elért földosztást csak mint „...a kolumbiaiak tömegei által *elvesztett földek visszaszolgáltatása*” követelést érinti. Az ELTE weblapja^{[102](#)} már foglalkozik azzal, hogy „...egy szűk, gazdag elitet és egy vékonyka középréteget leszámítva *hatalmas tömegek éltek és élnek európai szemmel elképzelhetetlen szegénység közepette*. A vidéki parasztság különösen kiszolgáltatottan élt, így ők jó táptalajnak bizonyultak a különböző forradalmi csoportosulások számára. Az 1959-es kubai forradalmat követően gombamód szaporodtak a gerilla hadseregek Latin-Amerika szerte, és így volt ez Kolumbiában is, ahol a fennálló rendet a *marxista-leninista* FARC kívánta megdönteni. A FARC elsősorban a parasztság helyzetén akart javítani, *földosztást követeltek, ami persze erősen sértette a kolumbiai elit érdekeit*.” És nem a tömegek érdekeit, amint azt Eröss Bulcsú írja a [101](#) weblapban. Meg is kerestem a történészként ítélező szerzőt, akit a Jobbik pápai szervezetének honlapján találtam meg, ahol önéletrajzában vall: „...zsigerből gyűlöltem a kommunizmust” és radikális szellemiség hívének vallja magát. Ennek megfelelő a tömegeket semmibe vevő írása.

A kép tökéletesen illusztrálja az erőviszonyokat!

20. Venezuela

A „Történelmi pillanatkép – 2015” című könyvemben írtam:

Hosszú értékelést érdemelne. Olyan események színtere (volt) ugyanis, ami forradalmian új elemeket tartalmaz. Kiemelkedő, ahogy a megszorongatott (multinacionális) tőke ellen vívott küzdelemben Hugo Chávez demokratikus (a magukat demokratikusnak hívott országok legtöbbszörénél demokratikusabb) eszközökkel tartotta meg a hatalmat. Amint a parlamentben meginogni látszott a bizalom, népszavazást írt ki, és az egész világ által figyelt, ellenőrzött népszavazásokon mindig győzött. Még akkor is, amikor – a rendszerét ért támadások hatására – ellátási zavarok támadtak. Példaértékű hatalomgyakorlás!

Egyértelmű volt, hogy lépéseinek sora irányult a szegénység felszámolására. Községi tanácsokat (Bolivári missziók) és a dolgozók által vezetett szövetkezeteket hozott létre. Földet juttatott a szegényeknek, egyben addig meg nem munkált területeket vonva be a mezőgazdasági termelésbe. Talán legfontosabb reformja a multinacionális vállalatok államosítása volt a kulcsiparágakban. Ezt is másként csinálta, mint a volt szocialista államokban történt: általában teret hagyott a volt tulajdonos tőkének is.

Statisztikai adatokkal kellene alátámasztanom, amit emlékezetből írok: a világ egyik leggazdagabb olajkincsén fekvő ország egyik legszegényebb népének életszínvonala gyors tempóban és jelentősen javult. Az oktatásügyben és egészségügyben komoly segítséget nyújtott Kuba, pl. 20 000 orvost küldött, amit Chávez olajár-kedvezményrel fizetett meg.

Valamelyik írásomban így értékeltem a Venezuelában zajló eseményeket: Lehet, hogy megvalósítható az *emberarcú szocializmus*?

Nem valósult meg. A neves közgazdászok által „holland betegségnek” (főként gyors természeti gazdagodással járó valuta-felértékelődés, ami a gyáripar visszaesését hozza) keresztelt súlyos krízis következett be, ami egyéb gazdasági gondokkal erősítve visszaesést okozott az életszínvonalban, szociális ellátásban. Egy példa: a pár évvel előbb még a rendszer büszkeségének tartott egészségügy ma – az internetről vett leírás szerint – a magyarországi helyzethez hasonló mélységbe süllyedt.

A Chávez helyére – választásokkal – lépő Nicolas Maduro ugyan „A Legfőbb Boldogság Alminisztériuma” elég demagóg névvel alapított intézménnyel kiemelten kezelte a szociális intézkedéseket, de nem tudott úrrá lenni a problémákon. Áttért rendeletekkel kormányzásra (a parlament többszöri jóváhagyásával), ami tart mind a mai napig. Úgy tűnik azonban, hogy egy újabb „szocializmus-álom” haldoklásának vagyunk szemtanúi. Hogy milyen mértékben oka ennek az állam túlzott szerepe a gazdaságban, és milyen nagyságrendet képvisel a tőke ellenállása, külön könyv megírását igényelné.

Nyugati megfigyelők szerint (is) így is döntő szerepe van Hugo Chávez sikereinek ahhoz, hogy szinte egész Dél-Amerikát előntötte a „rózsaszín áradat” (pink tide): baloldali, vagy legalábbis középbaloldali, a szociális kérdésekkel komolyan foglalkozó kormányok kerültek hatalomra, kivéve Kolumbiát, Guatemalát, Panamát és Honduras.

A többi ország és első számú vezetője szocialistának és/vagy anti-imperialistának tartja magát. A vezetőiket – mint arra érdemeseket – a weblapokon sorolom fel [\(36\)](#).

Ez a baloldali blokk egyértelműen szemben áll az Egyesült Államokkal.

21. Chile

Itt is helyénvalónak érzem, hogy a „Történelmi pillanatkép – 2015”¹³ könyvemhez forduljak:

„Visszagondolva, miért nem akartam Chilével foglalkozni, be kellett vallanom magamnak, hogy minduntalan az a kegyetlenség villant fel, amivel az alkotmányos választáson hatalomra került, *marxista alapokon álló Allende-t* – az USA erőszakos, a CIA-t évekig fog-

lalkoztató támogatása mellett – megölték, majd követői tízezreit kínozták meg, mészárolták le. Számptalan azok száma, akik eltűntek.

Ma pedig mit hallani erről a valószínűleg csodálatosan szép országról?” Sok szépet, és jót.

Elég hosszasan foglalkoztam az idézett könyvemben átfogóan is Dél-Amerikáról. Érdemes elolvasni... Bármilyen hihetetlen – számomra is – a megvalósulás útján halad, – vagy talán helyesebb, ha stabilizálódás útján haladásról beszélünk – a Dél-Amerikai Unió. Nincs egyetlen kifejezetten Amerika-barát tagja, igaz, szocialista se.

Kuba tulajdonképpen ide tartozna, de fentebb az időrendiség már fogságba ejtette.

22. Nicaragua

Kizárólag azért foglalkozom vele, mert a kínai-szovjet szakítással megosztott kommunista országok térképén találtam, mint szovjetbarát országot. Hiába kutattam azonban kommunista szellemiség után, nem találtam többet, mint szoros kapcsolatot a kubai – kommunistává váló – forradalmárokkal. A sandinista ideológiával foglalkozó weblapot¹⁰³ mindenesetre felvettem a Jegyzetek közé, hátha valakit érdekel, hol is lehet a kommunizmus búvóhelye.

Ez a hiány nem akadályoz meg abban, hogy kalapot emeljek [Augusto César Sandino](#) előtt, aki az országot megszállni akaró U.S. Marines és a Somoza családi diktatúra elleni harcot vezette a XX. század harmincas évei körül, valamint [Carlos Fonseca](#) előtt, aki kidolgozta a „szocialista demagógia” elméletét, ami az elmaradott parasztság oktatás útján kiemelését célozta meg, ami „felszabadítaná” a lakosságot az uralkodó Somoza család által alkalmazott, bizonyított történelmi téveszmék alól.

Afrika

A többször emlegetett térkép szerint szovjetbarát kommunista ország Angola, Mozambik, a Kongói Demokratikus Köztársaság, Benin, Etiópia. Vegyük sorra őket! Mindjárt Angolánál kiderül, hogy a két kommunista hatalom szakításának pillanatáról van szó, nem máról.

23. Angola

Kalkuttában dolgozott olyan magyar WHO színekben, aki tejipari szakértő minőségben korábban egy-két évet Angolában töltött. Többször emlegette, hogy kubai katonák mozogtak az országban. Ami engem akkor érintett, az volt, hogy ottani halászok megtanították, miként lehet 3-4 m magas tajtékzó hullámokba úgy belevetődni (mint fociban a Kocsis-féle csukafejes), hogy a hullámvölgyben 4-5 lépést előre tudjon haladni a bátor úszó, elérje a tarajmentes szakaszt, és vidáman hintáztassa magát hanyatt fekvve a hullámokon. Megtanított erre a varázslatos mesterségre a hinduizmus egyik legszentebb városának homokos tengerpartján, ahol akkor is ilyen hullámok dübörögtek, amikor szélcsendesnek tűnt az idő.

Nem hiszem, hogy érdemes sok időt pazarolnunk az országra. Ötszáz éves portugál gyarmati sor, aztán belső küzdelmek, megfelve kubai, dél-afrikai, szovjet és amerikai beavatkozással.

A függetlenné válás óta hol egypárti hatalom birtokosaként, hogy parlamenti választásokon győztesként az Angolai Népi Felszabadítási Mozgalom (MPLA) vezette az országot, időnként harcolva konkurens pártokkal, főként az UNITA-val. 1956-ban alakult és

hamarosan harcot indított a gyarmati uralom ellen. Két évvel a függetlenség kikiáltása (1975. november) után csatlakozott a marxista-leninista táborhoz, később azonban enyhítettek a merev ideológiai megközelítésükön. 1992-ben parlamenti választásokat írtak ki az évtizedek óta polgárháború által sújtott országban, amit – mint addig egyedüli párt – megnyertek. Az UNITA erősen jobboldali pártként 2002-ig bírta a küzdelmet, de vadállat-kinézetű vezetője halálát követően megbékélt a második párt szerepével. Sokáig az USA pénzelte, fegyverezte, de ők is, és sokan mások is megelégték az UNITA kegyetlenkedéseit. A „vadállattal” foglalkozó weblap¹⁰⁶ szerint 2000-ben Nagy-Britannia Savimbi eltávolítását kezdeményezte. Számos ország támogatta ezt az ötletet, mivel *a kommunista veszély megszűntével* belátták, hogy ártatlan civilek ezreinek lemészárlásáról van szó. Az Amerikai Egyesült Államok követelte az UNITA észak-amerikai műveleteinek befejezését (?), és megtagadta az Angolának szánt további segélyek folyósítását, a véget nem érő konfliktus lezárásáig. Savimbi ennek ellenére folytatta a harcot az általa elképzelt szabad Angola létrehozásáért.

Kár volt az Angolára pazarolt időért, bár bizonyítja, hogy a kommunizmusnak vélt hatalom néha jobb tud lenni más lehetőségeknél. A vörös színben eltöltött 15 év elég volt ahhoz, hogy a kommunista bélyegző tartósan beégjen az ország imázsába.

Luanda, a világ egyik legdrágább városa. Nem ilyennek látta hullámtörő ismerősöm, nem hittem, hogy ilyen lehet. Hiába: olaj, gyémánt... (Marginal Avenida 4 de Fevereiro. Photo by Fabio Vanin, Luanda, 2013.)

24. Mozambik

Hasonlóan alakult a politika Mozambikban is. Több mint négyszáz éves gyarmati uralom alól 1975. június 25-én nyerte el függetlenségét. A hatvanas évek elején alakult FRELIMO¹⁰⁷ párt lassan marxista párttá alakult. Ebben saját történelem-gazdaság értékelése vezette, már a függetlenség elleni harcot elsősorban nem a gyarmati függetlenségért, hanem a nyugati tőkéttől való függetlenedés érdekében folytatta. A függetlenség kivívását szinte azonnal polgárháború követte. A fő ellenzéki erő a RENAMO¹⁰⁸ a rodéziai központi titkosszolgálati szervezet közvetítésével Rodézia, valamint Dél-Afrika támogatását élvezte.

A polgárháború első szakaszának az 1992 októberében megkötött Római Általános Békészerződés vetett véget.

Az országot támogató szocialista blokk összeomlása az egyébként se keményvonalas párt- és államelnököt, Chissano-t arra ösztökölte, hogy mondjon búcsút a modern időkben alkalmatlan marxista ideológiának. Kezdeményezte az államrend többpártúvá alakítását. Új alkotmányt dolgoztatott ki, és általános választást rendelt el, amire 1994-ben került sor, amit a FRELIMO dönt többséggel meg is nyert.

A polgárháború kiújult 2012-ben (nem részletezem, valószínűleg „te ütöttél előbb” eset), amit 2014-ben újabb békekötés követett. 2015-re felszedték a taposóaknákat, mintegy 171 ezer darabot.

Ismét mélyen beégett bélyegzőről és józan kommunistákról van szó!

25. Kongói Demokratikus Köztársaság

Sajnos a magyar Wikipédia-lap nem sokat ér, kénytelen vagyok az angolt¹⁰⁹ használni. Ebből is elég nehéz kivakarni, miért szerepelt az ország kommunistaként a kínai-szovjet válás éveiben. Az ember – emlékezetére hagyatkozva – csak Lumumbára tud gondolni, akit az egész szocialista tábor gyászolt a kivégzése után. Pedig nem. Ezt az országot is felesleges volt, és ma is az, a szocializmushoz/kommunizmushoz kötni, de érdemes körülnézni, milyen mély poklok működtek a gyarmati sorból szabaduló országban (és általában is).

Történelmileg az egyik legkegyetlenebbül kizsákmányolt ország volt, éspedig a ma szentként tisztelt Belgium által. Illetve 15 évig II. Lipót király által, aki magángyarmatként kezelhette Kongót. Ez alatt sikerült 15 millió embert a halálba küldeni, azaz átlagban évi egymilliót, ami sajátos világrekordnak tekinthető. Aztán átvette a kormány, nem részletezem tovább.

Ami a kommunizmust illeti, Lumumba annyira volt vádolható ezzel, hogy az USA elutasította, amikor támogatást kért a függetlenségi harchoz. A Voice of America tudósítója, Sean Kelly szerint azért fordult aztán a Szovjetunióhoz, mert az volt az egyetlen hatalom, amelytől segítséget remélhetett, és nyilván kapott. Lumumba maga nemcsak tagadta, hogy kommunista lenne, hanem a gyarmatosítást és a kommunizmust egyaránt „siralmasnak” mondta. Személyes preferenciaként a Kelet és Nyugat közötti semlegességet hangoztatta.

Az általa a hadsereg főparancsnokául kinevezett, antikommunista érzelmű Mobutu árulta el, amikor a Szovjetunióhoz fordult. Miután az elnök Kasa-Vubu felmentette a miniszterelnöki posztról, a hatalmat de facto birtokló Mobutu csapatai letartóztatták, majd átadták az ellene harcoló katangaiaknak, akik kivégezték.

A kivégzése (három személyről van szó, közeli társai lehet a kettő) külön rémtörténet. Sokan könyökig vájkáltak a törvényes miniszterelnök életében. Az *USA részéről Eisenhower* elnök utasította a CIA-t, hogy tüntessék el Lumumbát. A CIA aktívan közre is működött. [Ludo De Witte](#), aki könyvet írt a kivégzéséről, talált a *belga kormány* nevében kiadott írásbeli parancsokat, amelyek a kivégzését kérték, valamint különféle részletek iránti rendelkezéseket, mint például a kivégző osztagra vonatkozókat. Meg is tudott nevezni két *belga állampolgárt*, akik részt vettek a gyilkosságban. A kivégző osztagot Julien Gat belga tiszt vezényelte, Verscheure rendőrparancsnok volt a tetthelyért felelős. A holttesteket rosszul földelték el, rövidesen exhumálták, Lumumbát darabokra fűrészelték, és savas közegben feloldották.

A belga kormány 2002-ben bocsánatot kért a gaztettért. A modern idők sokadik semmit sem érő, senkit se vigasztaló bocsánatkérése!

A véreskezű Mobutu egyébként 32 éven át volt a Zaire-re átkeresztelt ország elnöke. Zairében totalitárius rendszert hozott létre, mely megpróbálta megtisztítani az országot a gyarmati uralom minden kulturális hatásától, és háborúba bocsátkozott az egyes afrikai

országokban fejét felütő kommunizmussal. Országga gazdaságának téves vezetése, a pénzügyi és természeti erőforrások kihasználásával szerzett személyes meggazdagodása nevét a *kleptokráciával* (tolvajuralommal) tette egyenértékűvé. Lám, érdemes kutakodni, megtudtuk, hogy nem friss kitaláció a kleptokrácia.

Meghökkenett, hogy Mobutu került közelebb a kommunizmus világához, éspedig Kínához. Közös célt találtak Mao-val: *a szovjet terjeszkedés bármi áron történő megállítását*. Következésképpen mind Zaire, mind Kína titokban segélyeket juttatott az FNLA-nak (majd később az UNITA-nak), hogy megállítsák a kubai erők által támogatott és kiegészített MPLA hatalomra jutását. A kubaiak, akiknek jelentős befolyásuk volt Afrikában, mivel támogatást nyújtottak a baloldali és antiimperialista erőknek, tekintélyes anyagi támogatást kaptak ebben az időszakban a Szovjetuniótól.

Lumumba (középen), a kivégzése helyszínére szállítása előtti pillanatokban.

26. Benin

Ezúttal használható a magyar Wikipédia-lap.¹¹⁰

Az óriási ország Dahomey Köztársaság néven kapott autonómiát 1958-ban, a teljes függetlenséget pedig 1960-ban érte el. 1972-ben katonai puccsal került hatalomra [Mathieu Kérékou](#), aki marxista kormányzatot vezetett be a Forradalmi Katonai Tanács vezetésével, és 1975-ben átkeresztelte az országot Benini Népköztársaságra. Ezt a nevet – a politikai alap változása ellenére – 1990-ig viselte.

Fokozatosan változtak az alapok. 1978-ban helyre állt a polgári kormányzat; új alkotmányt fogadtak el. 1979-ben feloszlott a Forradalmi Katonai Tanács és választásokat tartottak. Az 1980-as évek végén Kérékou a gazdasági válság hatására elfordult a marxizmustól és újra bevezette a tőkés (ezt szeretik szerte a világon polgárira puhítani) parlamentáris rendszert.

Sem Kérékou elnök, sem Soglo korábbi elnök nem indult a 2006-os választásokon, mert az alkotmány szerint ehhez Soglo már túl idős volt, Kérékou pedig két betöltött ciklus után nem indulhatott. Kérékou elnököt széles körben dicsérik, hogy nem változtatta meg az alkotmányt azért, hogy hivatalban maradhasson, mint számos más afrikai vezető tette. A

választás, amely tiszta és szabad volt, második fordulót eredményezett. A második forduló győztese Yayi Boni lett, aki április 6-án lépett hivatalba. A becsületes, többpárti választás nagymértékben emelte Benin tekintélyét, és Benint tekintik a (megvalósíthatatlan) demokrácia mintaképének Afrikában.

27. Etiópia

Az ország már a Krisztus előtti második évezredben létezett, de könyvünk szempontjából csak az abszolút monarchia fejtől, Hailé Szelasszié császártól érdemes elindulnunk. A rendkívül népszerű, de rossz vezető császárt katonai puccsal döntötték meg 1974-ben.

A [Mengisztu Hailé Mariam](#) által vezetett rezsim a Szovjetunió támogatásával remélte a kitörést az elmaradottságból. Politikájuk tovább súlyosbította a gazdasági nehézségeket. Az éhínségek tovább ismétlődtek és nemzeti alapú gerillaharccal kellett szembenézni Eritreában és Tigre tartományban. Az uralmukat 1977-78-ban „vörös terror” jellemezte. Miután a Szovjetunió összeomlott, támasz nélkül maradtak, és az ország egész területére kiterjedő lázadás miatt kénytelenek voltak elmenekülni az országból.

Azóta többpárti demokrácia.

Angol Wikipedia-lap¹¹⁴ – miért nem magyar? – pozitívumokról is beszámol. Nagy tempóban fejlődött az elemi- és középiskolai oktatás. Több ország nyújtott bőkezű (!) támogatást az egészségügyi igények kielégítéséhez. Kuba, a Szovjetunió és kelet-európai országok nyújtottak orvosi ellátást. A nyolcvanas évek elején közel 300 egészségügyi dolgozó, köztük 100 orvos segített a helyieknek a problémák megoldásában. A nyugati segítség visszafogott volt, átlag évi tízmillió dollárt tett ki, ami a Szaharán túli területeken a legalacsonyabb egy főre vetített érték volt.

A rendszer bukását se a valószínűsíthető terrorral, vagy abba elmerülve magyarázza, hanem a császárt is megbuktató, annál mélyebb szárazsággal, amit felerősített a mezőgazdaság átszervezésével (kollektivizálás?) szembeállítás, a már folyó belháború, és a Szovjetunió (és ezzel az európai szocialista tábor) támogatásának elmaradása. Így is lehet. Objektívebbnek tűnik.

28. Szomália¹³¹

A sokat emlegetett térkép szerint semleges volt a kínai-szovjet szakításhoz, de az ő esetükben ez olyan, de olyan mindegy. Számunkra aztán még jobban az.

Szegény ország. Nálunk hétszer nagyobb területen valamivel többen élnek, mint a mi lakosságunk. Bár a weblap szövegben említ olyat, hogy az állandó polgárháborús harcok miatt – a mezőgazdaság jó teljesítménye miatt – elfogadható életet élnek a felső- és középrétegek, az egy főre eső 600 USD körüli GDP mellett ez nehezen képzelhető el.

A 19. századtól kezdődően brit és olasz gyarmatként szolgált, közben a belföldi törzsek is harcoltak egymás ellen.

Függetlenné 1960-ban vált, majd az elnök meggyilkolását követő puccsal 1969-ben [Mohamed Sziad Barre](#) ragadta magához a hatalmat, aki a Legfelsőbb Forradalmi Tanács fejének tette meg magát, személyi kultuszt épített ki, és „tudományos szocializmusnak” nevezett ideológiával kormányzott, aminek megfelelően államosított. Megerősítette a kapcsolatot a Szovjetunióval.

Háborúkat vívott Etiópiával, veszített, akkor a gazdaság összeomlott. Voltak évek (1974-75), amikor súlyos aszálykárokat szenvedett az ország.

Folyamatossá váltak a klánok csatározásai, a káoszban és az 1989–1992-es polgárháborúban Barre „oszd meg és uralkodj” taktikája következtében a nemzetségek között súlyos gyűlölet és bizalmatlanság alakult ki. A polgárháborúk 1991-ben csitulnak, ekkor lemondatták. Azóta tekintélyét és hatalmát az egész ország területén érvényesíteni képes szomáli kormány nem létezik. Nincs központi államhatalom, helyette a törzsek anarchiája érvényesül.

Az eddigiek elég siralmas szinten ábrázolják Szomáliát. Hogy valamit is megértsek a szomáli szocializmusról, hosszas keresgélésbe fogtam, mígnem rátaláltam három szerző értelmes dolgozatára. Kis-Álmos Péter – Besenyő János – Resperger István: Országismertető, Szomália.¹³² Lássuk csak!

„Si’ad Barre a tudományos szocializmus és az iszlám elveinek szintézise alapján akarta átszervezni és modernizálni a szomáli társadalmat (a két ideológia ötvözése korántsem olyan furcsa ötlet, mint első hallásra tűnik: az iszlámban is és a szomáli hagyományokban is jó adag kollektívizmus van). A szomáli társadalom modernizálását a tudományos szocializmus alapján erőltető kormány a klán rendszert és a hagyományos klán vezetők intézményét primitívnek tekintette, és a szocializmus megvalósításának akadályát látta bennük. A hatóságok megkísérelték letelepíteni a nomád pásztorokat; a klánok hagyományos szállásterületeiből körzeteket és tartományokat hoztak létre; a klán vezetők helyett e területeket kormányzókra bízta, akik gyakran más klánhoz tartoztak. Így a klán vezetői elvesztették mind a klán érdekeit és álláspontját képviselő politikai szerepüket, mind társadalmi státuszukat, mind pénzügyi hátterüket. A klánon belüli szolidaritás helyét átvette az „elvtársiasság”. Az „unokatestvér”, „nagybácsi” stb. megnevezéseket betiltották, mert azok életkor alapján automatikusan társadalmi rangot adnak egyes személyeknek. Az „elvtárs” lett az egyetlen elfogadott megszólítás. 1976-tól a Szomáli Forradalmi Szocialista Párton kívül minden politikai szervezetet betiltottak. Si’ad Barre valójában nem felszámolta, hanem hatalma megtartása érdekében manipulálta a klán rendszert. Hatalmának alapja három klán – a mareehaan (Barre saját klánja), az ogaden (Barre anyjának klánja) és a dhulbahante (a nemzetbiztonsági szolgálat parancsnokának, Barre vejének klánja) szövetsége volt. E hármas szövetségen keresztül el tudta fojtani az állam egységét fenyegető feszültségeket. És amit nem tudott megoldani emberek és csoportok manipulálásával, azt megoldotta a biztonsági erővel – erővel és megfélemlítéssel.” Magyarul: családi hatalomgyakorlás és terror. Ez az ország se növelhette a szocializmus tekintélyét!

Bár a mű sokkal többet érdemelne, most és a könyvünk témájához ennyire van szükség. Feltétlenül olvasásra érdemes tanulmány!

Bár nem afrikai ország, annyira közeli földrajzilag is, és sorsát tekintve is azokhoz, hogy itt foglalkozom néhány sor erejéig a Demokratikus Jemennel.

29. Demokratikus Jemen

Végképp nem találok értelmét a szocializmus vizsgálatát Jemenben. A térképen szovjetbarátként jelölt ország Dél-Jemenként is ismert, és valóban a szocializmus megvalósítása is történelmének része volt, amit áramlatok küzdelme fűszerezett. Észak- és Dél 1990 évi egyesülése óta ez a törekvés megvalósíthatatlanná vált. A 2014 évi húsz hatalomátvétel, majd a kormány- és államfő Hádi lemondását követően az ország polgárháborúba süllyedt, amiben több ország megengedhetetlen agresszivitással beavatkozott. Az USA és Franciaország háttértámogatásával folyó, Szaúd-Arábia vezetésével folyó genocídium vége egyrészt beláthatatlan, másrészt roncs-országot fog hátrahagyni.

Afrikai Unió

Napjainkra tehát nem maradt talpon egyetlen szocialista/kommunista rendszer sem az afrikai kontinensen. A tőke szabad vadászterülete ismét. Ezt megjegyezve is elismeréssel kell fejet hajtanom a Dél-Amerikához hasonló egységre törekvés előtt. A gyarmati rendszerek összeomlásának korai stádiumában megalakult az afrikai regionális nemzetközi szervezet, Afrikai Egység Szervezete néven (OAU), az addig létező regionális tömbök összevonásával. Jelenleg tagja mind az 55 afrikai ország. A 2002 évi államfői értekezleten keresztelték át Afrikai Unióvá. Nehéz elképzelni a rendkívül heterogén államok együttműködését, az egységre törekvés remélhetőleg tovább szűkíti a háborús konfliktusokat.

III. A szocialista-kommunista mozgalom nemzetközi szervezetei

Három egymásból, és Marx bölcsőjéből kinőtt, és azokból levált szervezetekkel érdemes foglalkozni. Legalábbis ha ragaszkodunk a szocialista-kommunista mozgalmakhoz, és ezúttal se mélyedünk el a szociáldemokrácia útvesztőiben. Útvesztőnek így is elég marad.

Első Internacionálé¹³³

Szakszervezeti bázison alapult, eredeti neve – Nemzetközi Munkásszövetség –is erre utal. „A munkásosztály nemzetközi politikai tömegszervezete volt, amely reprezentálta az 1850-es évtized munkásmozgalmi apályát követő időszak osztályharcának fellendülését.” A munkásmozgalom követeléseit – rövidebb munkanap, magasabb bérek, jobb munkafeltételek – nemzetközi szintre emelte, gyakorlatba ültetve Marx és Engels „Kommunista Kiáltványának” jelszavát: „Világ proletárjai egyesüljete!” Célja volt a sztrájkok külföldi sztrájktrörök bevetésével történő letörésének, illetve katonai beavatkozásoknak a megakadályozása.

A résztvevők számtalan munkásmozgalmi irányzatot képviseltek, az angol trade-unionizmustól kezdve, a német (!) marxizmuson és az olasz-spanyol bakuninizmuson keresztül az olasz mazzinizmusig. A szervezet létezése alatt jelentősen növekedett a marxizmus befolyása.

Még az előkészületek során Marx fogalmazta meg a mások által készített tervezet elvetését követően a szervezet két alapokmányát, *A Nemzetközi Munkásszövetség Alapító Üzenetét* és a Szövetség *Ideiglenes Szervezeti Szabályzatát*.

Marx vázolta fel a szakszervezetek jövőbeli feladatait is: „*Eredeti céljaikon kívül most meg kell tanulniuk a munkásosztály szervező központjaiként tudatosan cselekedni a munkásosztály teljes felszabadításának nagyszerű ügyéért.*”

Kongresszusról kongresszusra fejlődött a szervezet irányvonala.

Az 1866 évi, genfi I. Kongresszuson felolvasták Marx Instrukcióit, ami kilenc pontot ajánlott elfogadásra a küldötteknek, ebből – annak ellenére, hogy más (francia proudonista) javaslat is beterjesztésre került –, a Kongresszus hatot, határozatként elfogadott: *az erőfeszítések nemzetközi egyesítéséről, a munkanap korlátozásáról, a gyermek- és női munkáról, a szövetkezeti munkáról, a szakszervezetekről és a hadseregekről* szólót. Az ezek között szereplő, 8 órás munkanapra vonatkozó követelés a nemzetközi munkásmozgalom általános jelszavává vált. A szövetkezeti munkára vonatkozó marxi instrukció szintén elvi jelentőségű volt, hangsúlyozta, hogy „Ahhoz, hogy a társadalmi termelést a szabad és szövetkezett munka egységes, nagy és harmonikus rendszerévé változtassuk, *általános társadalmi változások* szükségesek, *a társadalom általános feltételeinek változásai*, amelyek csakis úgy valósíthatók meg, ha a társadalom szervezett erői, azaz az államhatalom, a tőkésektől és földtulajdonosoktól magukhoz a termelőkhez kerülnek.

A II. Kongresszus (Lausanne, 1867) elfogadta „azt az elvi jelentőségű tételt, hogy „*a munkások társadalmi felszabadulása elválaszthatatlan politikai felszabadulásuktól*” és „*a politikai szabadságjogok megvalósulása elsődleges és abszolút szükségesség.*”

Foglalkozott a Kongresszus a béke, a hadseregek leszerelése kérdésével is. Egyhangúan fogadták el a javaslatot, aminek a lényege: „Az állandó hadseregek megszüntetésének végső célja a munkásosztály felszabadítása a tőke hatalma és befolyása alól. „*A háborúk megszüntetéséhez, [...] nem elég az állandó hadseregek leszerelése, hanem a jelenlegi társadalmi rendszert is módosítani kell a termelés egyenlőbb elosztása szellemében, ...*” A kiegészített javaslatot egyhangúlag elfogadták.”

A tulajdon kérdésében részmegoldásig jutottak: „Éles, hosszan elhúzódó vita alakult ki a tulajdon, különösen a földtulajdon kérdésében a magántulajdon és a köztulajdon hívei között. Mivel nem tudtak általános közös álláspontot kidolgozni, a következő kongresszusra

halasztották a döntést. Ám a közlekedés és csere államosítását célul kitűző határozat, mely a monopóliumok gazdasági egyeduralmának megszüntetését kívánta elérni, elvi áttörést jelentett, mivel megnyitotta az utat az állami tulajdon szélesebb körű elismerése előtt.”

Németből folytatom, elnézést, ha nem tökéletes a megfogalmazás.

Az V. Kongresszuson (Hága, 1872) kizárták Bakunyint, mert a Párizsi Kommün (1971) után (nem tudom, mi az összefüggés?) autoriterként jellemezte Marx elképzeléseit, mondván, „hogy ha a munkásosztály egy marxista pártja hatalomra kerülne, akkor végül ugyanolyan rossz lenne, mint a kapitalisták osztályának uralma, amely ellen harcoltak.”

Az I. Internacionálé végül az eltérő áramlatok (marxista-autoriter, szociáldemokrata, anarchista) ellentétei miatt megszűnt.

(Eredeti kiemelések)

Második Internacionálé¹³⁴

Az I. Internacionálé megszűnésének okait világosabbá teszi az ebben a Wikipédia-lapban olvasható bekezdés: „A szervezet a korábban feloszlott Első Internacionálé munkáját folytatta, de a még ekkor is erős [anarcho-szindikalista mozgalom](#), illetve a szakszervezetek nélkül.”

A Második Internacionálé vezette be 1889-ben a munka nemzetközi napjaként május 1-jét és 1910-ben a március 8-án tartott [nemzetközi Nőnapot](#).

Az 1905-ös orosz forradalom idejétől egyre határozottabban elkülönül az Internacionáléban a *revizionista*, a *centralista* és a *forradalmi* baloldali irányzat, ami az I. világháború kitörésekor kiéleződött. Több vezető kormánya háborús politikája mellé állt.

A II. Internacionálé 1916-ban kettészakadt, kommunistákra és szociáldemokratákra. Kisebb közbenső „tánc lépés” után két Internacionálé maradt életben: a Komintern (III. Internacionálé (később Kominform) és a Szocialista Internacionálé (ma is létezik).

Harmadik (Kommunista) Internacionálé¹³⁵

Lenin hozta létre a Hadikommunizmus idején, miután a II. Internacionálé egyes tagszervezetei feladták a nemzetköziség elvét. Egyértelmű a Komintern antimilitarista alapköve, de a kommunizmus akár fegyverrel történő terjesztése is napirenden volt. A kommunista irányzat nem csak radikálisabb, hanem sokkal határozottabban internacionalista volt a többiekénél és legalább retorikájában a „nemzet”, mint olyan ellensége. Lukács György így ír a *nemzet* fogalmáról: „*A nemzet ugyanis a tőkés fejlődés meghatározott szakaszának ideológiai kifejeződése, amely e szakasz elmúltával feltétlenül elveszti ideológiai jelentőségét.*”

A Komintern viszonylag hosszú, de zaklatott életet élt. 1936-ban Németország és Japán létrehozták az ellenszervezetet, az Antikomintern paktumot, Trockij és társai 1938-ban megalapították a IV. Internacionálét. A német terjeszkedés megakadályozta a nemzetközi működést, 1943-ban fel is oszlatták. A Kominform, mint utódszervezet 1947-ben indult újra.

Lényeges momentum, hogy a Komintern nemzetközi kommunista pártként működött, a tagpártok kötelesek voltak elfogadni a szervezet döntései, és annak megfelelően működni.

IV. Hatások a nemzetközi mozgalmakra, a kapitalizmusra

1. A Hruscsov-beszéd következményei¹⁴⁶

A Nemzeti Emlékezet Bizottsága értékelése alkalmas idézésre:

Idézet kezdete

„Bár a represszió következményeinek felszámolása Hruscsov nevével fonódott össze, a rehabilitációban paradox módon mégis Berija játszotta a főszerepet Sztálin halálát követően, aki az állambiztonság miniszteri rangú főnökeként a legsúlyosabb törvénysértésekben sározódott be. 1953 derekán őt kiáltották ki bűnbaknak, a 30–40-es évek politikai megtorlásaiért letartóztatták, zárt tárgyaláson elítélték, és még aznap, 54 évesen kivégezték. Mert funkciójából eredően ő tudott a legtöbbet. Pere mellékszálának eredménye: rehabilitáltak 64 tábornokot és admirálist.

Március végén jelent meg a belügyminisztérium amnesztiarendelete: ám csak a rövidebb (5-8 éves) ítéletekre vonatkozott, valamint rokkantak, fiatalok nők szabadulhattak, de politikai elítéltekre az amnesztia nem terjedt ki – ismerteti az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárának osztályvezetője. A Gulagon ekkor 1 millió, 360 ezer ember rekedt, közülük „ellenforradalmi bűncselekményért” 448 ezer töltötte büntetését. A bebörtönöztek majd 30 százaléka 25 éven aluli volt.

A KGB hivatalos, a 90-es években napvilágra került adatait ismertette Baráth Magdolna elmondta: 1930 és 1953 között ellenforradalmi, államellenes bűnök vádjával 3 778 234 személyt ítélték el konstruált perekben, közülük 768 098 embert végeztek ki. Hruscsov beszédében arra hegyezte ki mondandóját, hogy már 7679 (!) személyt rehabilitáltak. A tömeges elégtétel fel sem vetődött a XX. kongresszusig.

Hruscsov szerint kettős helyzet alakult ki: eltemették ugyan Sztálint, de az ártatlanul elítéltek továbbra is száműzetésben maradtak. Felismerte, nem lehet továbbra is titkolózni a párt előtt. A börtönökből és lágerekből egyre-másra szivárogtak haza a politikai foglyok, és elbeszélék rokonaiknak, ismerőseiknek a velük szemben alkalmazott kínzásokat, lelki terheiket. Napról napra több titokra derült fény. És ez nem kis társadalmi feszültséget gerjesztett. Anna Ahmatova költő találóan fogalmazta meg: „A letartóztatottak most visszatérnek, és két Oroszország néz egymás szemébe: az, amelyik leültetett, és az, amelyiket leültették.” Szóval igazából a robbanástól való félelem kényszerítette ki a „titkos beszédet”. Mert Hruscsov megérezte, a bűnök feltárásának élére kell állni. Ha ők nem teszik, előbb-utóbb mások teszik meg, s akkor az érintettség okán pórul járnak. Bűnbánatra azonban nem került sor.

Csak hogy nem számoltak a következményekkel: kiengedték a palackból a szellemet, amely önálló életre kelt. Bejárta Közép- és Kelet-Európát, felnyitotta a nyugati kommunista pártok szemét, főleg azután, hogy a titok nem volt titok többé: igaz, gyenge fordításban, de a nyár derekán a beszéd megjelent a New York Times hasábjain. Dominószerűen dőlt össze minden, tömegek fordítottak hátat a pártnak. Pánikszerűen menekültek a kommunizmustól.

Pedig a maratoni szónoklatban a személyi kultusz védekezésképtelen áldozatai közül csak a kommunistákról esett szó. Az ellenzékiek esetében Hruscsov nem a megtorlás alkalmazását, pusztán tömegméreteit ítélte el. Sőt a beszédben Sztálin külön érdekéért említette az ellenzékkel folytatott harcát, s a trockistákat, buharinistákat továbbra is a „nép ellenségének” tekintette.

A hatás ijesztő méreteket öltött. Volt, aki úgy vélte, jobb lenne tévedésben élni. Más cédulet küldött az elnökségnek: „Méltó-e Sztálin arra, hogy Leninnel együtt nyugodjon?” Hruscsovék kezéből kicsúszott a folyamat irányítása. Igaz, egyes vélekedések szerint Hruscsov szándékosan szivárogtatott ki: épp a saját pozíciója erősítése érdekében. Bátornak akart tünni.

Mindenesetre nem sokáig váratott magára a külföld visszhangja. A Kínából érkezett válaszban nem volt semmit köszönet. A beszéd azon kitételét, miszerint Sztálinnak nem volt mindenben igaza, úgy értelmezték: ‘Sztálin nagy marxista–leninista volt, aki számos komoly hibát követett el, nem lévén tudatában annak, hogy ezek hibák.’

Több nyugat-európai pártban úgy vélekedtek: a sztálini bűnökért az SZKP aktuális vezetőinek is viselniük kell a felelősséget, hiszen hosszú éveken át mindenben támogatták vezérüket. Az olasz párt fenegyereke, Togliatti öv alatti ütése: ‘Sztálin személyi kultuszát maga a szovjetrendszer szülte.’

Március 5-én Tbiliszi-ben belelőttek a tömeggyűlésbe, melyen Sztálin emlékét éltették. A következmény: száznál több halott és sebesült. Hruscsovék tanácstalanok voltak, vissza akarták fogni a folyamatokat. Bármilyen áron. Konzerválták a desztalinizációs irányt, ám kibújt a szög a zsákból. Hruscsov a kínai követség fogadásán ‘57 elején bejelentette: Sztálin neve elválaszthatatlan a marxizmus–leninizmustól.

Rákosi az utolsó utáni napon döbbsen rá, hogy lemaradtak valamiről. Addig csak tengett–lengett, beszélgetett a küldöttekkel – vallja be visszaemlékezéseiben. Elutazása előtt felkeresték az illetékes elvtársak, és átnyújtották a beszéd írott változatát, azzal a feltétellel, tanulmányozhatják, de nem vihetik magukkal. Rákosi rögvess diktálni kezdte szabad fordításban, hogy legyen valami muníció, amit hazavisznek. Nyilván eszébe jutott: 1953 júniusában azzal vádolta Berija, hogy azt tette, amit Sztálin a Szovjetunióban. „Számomra világos, hogy ez a vád most újra fel fog merülni, hiszen elég hosszú esztendőig én voltam Sztálin legjobb magyar tanítványa” – idézi Rákosi szavait Feitl István, a Politikatörténeti Intézet főigazgató–helyettese. Ekkor a józanabb politikusnak mutatkozó Gerő Ernő vált főszereplővé.

Hatással volt rá a szovjet elnökség sokszólamúsága, hogy ott számos egyenrangú politikus található. Szemben a magyar PB-vel, ahol két domináns személy mellett a többiek képtelenek felnőni a feladatukhoz. Úgy látta, az SZKP kongresszusán új nemzetközi népfretpolitikát hirdettek meg a szociáldemokrata pártok felé nyitva, ezt igyekezett magyarra fordítani: ki kell engedni őket a börtönből, mi több, Marosánt vissza kell venni a vezetésbe. Bár elvileg csatlakozni kell az SZKP életszínvonal–növelő gazdaságpolitikájához, a magyar gyakorlatban erre nem nyílik lehetőség. Ideológiai szempontból a „vissza Leninhez” jelszó jegyében meg kell teremteni a párton belüli és az értelmiség között a szabadabb vitaléggörte, ezért szorgalmazta a tekintélyelvűség visszaszorítását. Gerő szerint a XX. kongresszus lezárta egy időszakot. A továbblépés elengedhetetlen elemei: megerősíteni a gazdaságpolitikai vezetést, lezárni a rehabilitációt, helyreállítani a törvényességet, eltakarítani a személyi kultusz maradványait, rátérni a kollektív vezetésre. A PB tagjai Gerő mögé sorakoztak föl. És az ‘56-os esztendő java csak ezután jött.”

Idézet vége

Olvastam olyan állítást, hogy az európai szocialista országok ‘56-os megmozdulásai is – köztük a mi ‘56-os forradalmunk is – a Hruscsov-beszéd következményei. Túlokoskodásnak tartom! Talán fordítva? Lehetséges, hogy a csatlós államokban lassan, de biztosan épülő ellenséges tömeghangulat leépítését, a Szovjetunióba áttérjedését akarták megakadályozni a szörnyű valóság feltárásával. „Fellélegezhettek, emberek, lezártuk az elmebeteg bitang korszakát, szabad idők következnek!” – Ha így tudjuk befolyásolni a hangulatot, nem következik be robbanás. Elkéstek, nálunk legalábbis bekövetkezett a robbanás. Hirtelen nem is tudtak mit kezdeni vele, majdnem be nem avatkozás mellett döntöttek. Csak a kommunista pártok vezetőinek véleményét kikérve merték elhatározni az elfojtást. Most találtam hiteles megfogalmazást arra a véleményemre vonatkozóan is, miszerint az USA áldását adta: „Érvényesnek tartjuk a jaltai megállapodást” – üzenték Moszkvába. Szerény véleményem szerint jól tették, hiszen október 28–29-től a vak is láthatta, hogy a sztálini csizmát vitézi sarkantyúra és nyilaskeresztre fogja cserélni a bátran színre lépő fasizmus. Gyorsabban zajlott volna le az, amivel Orbánék még kínálnak.

2. Hatások a nemzetközi kommunista mozgalmakra

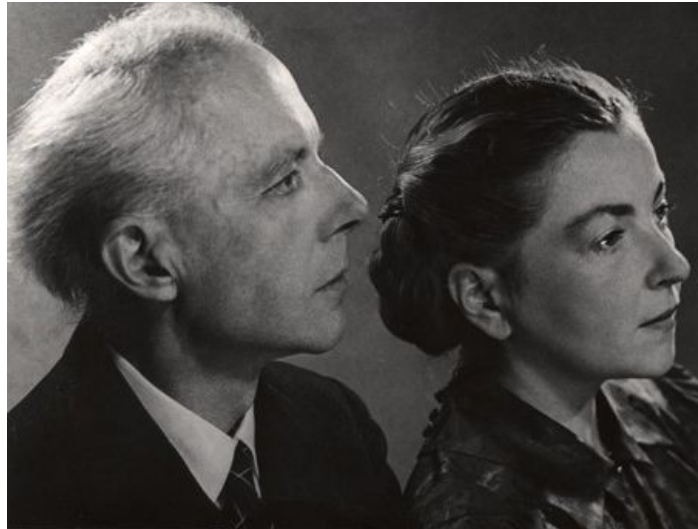
Hogyan hatott a kommunizmus fejlődése, megtorpanása, önkritikus parádéja a nyugat-európai kommunista mozgalmakra? – tettem fel magamnak a kérdést, és nem találok rá hiteles információkat, hiába kutatom angolul is a legerősebb – francia, olasz – kommunista pártok történelmét. Saját emlékezetemre utalva csupán annyit tudok hozzászólni, hogy az első szocialista hatalom megszületése, iparfejlesztési sikerei, és különösen II. világháborús győzelme óriási erőt adott a világ kommunista mozgalmainak. Döngetni tudták a kapitalizmus erődjének kapuit. A leleplezés, miszerint Sztálin nem a mozgalom hőse, méltó vezére, hanem aljas, vérszomjas tömeggyilkos, megtörte ezt a lendületet. A pártok tömegbázisa szűkült, bár a taglétszámban nem látom tükröződni. Több nemzetközileg elismert kommunista vezető fordított hátat a Szovjetuniónak, irodalmi, filozófiai nagyságok hagyták el a mozgalmat, volt, aki csak a kommunistának nevezett szervezeteket, de megmaradt baloldalinak.

Szorosabbra zártak a kapitalizmus erődjének kapui. Megerősödött a hidegháború!

A következő arcképen bemutatott Gramsci nem érte meg ezt az időszakot. Csak előkerült a kutatásaim közben, és megörültem a rendkívül intelligens arcnak. Nem hasonlít ugyan Bartókra, akit az intelligens arc etalonjaként szoktam emlegetni, de egyike a ritka nagy marxista gondolkodóknak, aki nem erőszakkal operált volna, ha hatalomra kerül. Lehet, hogy ez is elég lett volna ahhoz, hogy ne győzzön, de az olasz fasizmus ideje alatt alkotott. A fasiszták hamar meglátták benne a fő ellenséget, valamelyik gyilkosuk kijelentette: „Ezt a koponyát húsz évre el kell hallgattatni.” Az ő szempontjukból igaza lett: húsz év börtön (az alatt is alkotott) elég volt, hogy tönkretégye egészségileg, és elhagyja az élet. Ilyenek az igazi hősök! Kevesen vannak...

Antonio Gramsci

Bartók Béla és Pásztory Ditta

3. Hogyan hatott a kommunizmus a kapitalizmusra?

Önálló könyvet lehetne, kellene írni róla, amire ez a tanulmány nem biztosít kereteket.

Azt hiszem, elég, ha két tendenciát említek meg.

Az egyik az elnyomottak helyzetének ugrásszerű javulása a fejlett országokban, ami különösen a gyakorlati megvalósulást követően, majd a Szovjetunió második világhatalommá emelkedésével következett be. Aki elolvasta jelen sorozat első kötetét, annak világossá teheti az összefüggést a „szocialista nyomás” elmúltával bekövetkezett fordulat, a mind szabadabb elnyomás, az egyenlőtlenség ollójának szinte már mérhetetlen kinyílása, elsősorban az USA-ban, de néhány ország kivételével az egész világon.

A másik a baloldali és függetlenségi mozgalmak megfékezésére, kiteljesedése megakadályozására fordított fokozott, féktelenné váló erőszak alkalmazása. Bárhol jelenik meg a világunkban ilyen irányú mozgalom, törekvés, a tőke hatalmi gépezete azonnal mozgásba lendül, és minden nemzetközi jogot sárba taposva, akár az adott ország szuverenitását sértve fojtja el azt. Hogy így volt ez a szocialista eszmerendszert megelőzően is? Igen, de a fokozott odafigyelést nyilvánvalóan a fokozott veszély, a kommunizmus életre kelése váltotta ki.

Így látom, így értékelem!

V. Összefoglalás:

Ülök, és bámulom a klaviatúrát.

Erről a hulláról írjak összefoglalót?

Ha jól belegondolok, inkább nekrológot kell írnom. A gyakorlati szocializmus/kommunizmus halott. Észak-Korea is elindult a „legjobb, ha feladom” úton, Dél-Koreával nem is képzelhető el semmiféle komoly, akár föderációs szerkezetre korlátozódó egyesülés, a kommunista eszmék feladása nélkül. Kubát tekintik még kommunista országnak, de szerintem csak idő kérdése, hogy lendületesebbé váljon ott is a már elindult „engedjünk a tőkének” folyamat.

Nekrológ? Csak megnehezíti a helyzetem, mert a nekrológok nem foglalkoznak a halott dicstelen dolgaival, csak elismerendő tetteivel. Nevezzük ezt a fejezetet inkább halotti beszédnek, búcsúbeszédnek.

A *Vádirataim* négy kötete témakörének kialakításakor biztos voltam benne, hogy egyértelműen, *mentőmellény* nélkül bűnösnek fogom minősíteni a szocialista-kommunista világrendszert, illetve annak minden tagját, minden ágát-bogát.

Ha most, az alkotás utolsó soraiban megkérdem magamtól, *bűnös-e* a szocializmus/kommunizmus, *határozott igen* a válaszom. Nem lehet nem bűnösnek tekinteni azt a rendszert, amelyik, amint hatalomra kerül, erőszakkal, barbár *terrorba* átcsúszó eszközökkel akarja megvalósítani az eszmerendszer lényegét, az osztálynélküli társadalmat. Ahelyett, hogy az álmképhez közelítést a mai Kínához hasonlóan központi irányítással, a termelési-elosztási-pénzügyi rendszerek kulcselemeinek állami kézben tartásával, de innovációs kezdeményeknek kedves teret biztosítva, általános jóléttel alakítsa, nekilát az ***elnyomó osztályok-rétegek megsemmisítéséhez***. Nem áll meg azonban itt sem, ki akar végezni *minden elnyomókat kiszolgáló réteget*, alakulatot, a néptömegeket hatékonyan az elnyomók ölébe hajtó szellemi hadsereget, az *egyházakat*. Nem bocsátható meg a gyilkolás többnyire különleges *barbarizmusa* sem. Nem bocsátható meg az az ostobaság, amivel képtelenek az elvakult vezetők megérteni, hogy tetteik jórészt öngyilkos jellegűek, *aláássák az elfogadás lehetőségét is*.

Legfőbb bűne tehát, hogy *képtelen volt olyan emberi politikai-gazdasági rendszert létrehozni, amelyik a tömegek bizalmára építve képes lett volna legyőzni a kapitalizmust*. Mert a kapitalizmus fennmaradása a szocializmus megjelenése óta is emberéletek tízmillióinak halálába, sok százmillió elnyomorodásába, felmérhetetlen emberi szenvedésbe, hihetetlen méretű anyagi pusztulásba került.

Az általánossá vált *egyszemélyi diktatúra* nem vezetett ki ebből a kátyúból, kellékké vált.

A megvalósult, gyakorlati szocializmus egyik rémisztő különlegessége, hogy egy-két vezér *megalomániával párosuló paranoid-skizofrén üldözésfóbiájából* eredő okatlan okokból *a terror jórészt saját követőinek, közeli munkatársainak pokoli megsemmisítésére irányult*.

Egyelőre nem mentővként arra is rá kell mutatnom, hogy ez a *paranoid skizofrénia*, vagy hasonló elmebetegség *túlmutat a kommunizmuson*: szinte valamennyi (vagy, csak mert nem ismerjük jól valamennyit, azért nem valamennyi) csúcsvezetője az emberiségnek súlyos ideg/elmebeteg.

A szovjet vezetők többségén kívül az volt/van a kapitalizmus vezető erejének utóbbi elnökeiből több: Nixon, George W. Bush, Trump!

Az volt a pápák sora!

Valamelyik neves énekes, talán John Lennon is jól érzékelte a világ helyzetét, amikor kijelentette: „Betegek vezetnek bennünket!”

Mielőtt áttérnék a pozitívumokra, felhívom a figyelmet a jelen könyv I. és II. fejezetére, ahol rámutatok az eszmerendszer alakulásának ellentmondásaira, amelyek alapvető hatással voltak az elfajulásokra!

És eljutottunk a mentőmellényig! Nem lehet nem észrevenni több okot, ami a kommunizmust bűnös területekre tereli.

1. A tőkések és más tőkehozadékból élők tudatában vannak, hogy a szocialista eszmék, ideológia legfőbb ellenségként őket jelöli meg. Ezért a hatalmukat fenyegető legkisebb veszély óriási ellenállásra, azonnali támadásra készíti őket. A támadásuk során ugyanolyan, vagy erőteljesebb terrorista módszereket alkalmaznak. Erre az alapvető megállapításra jutott az angol történész, Christopher Read, közvetlen megfigyelőként (fentebb is idéztem): „Oroszország volt az első tesztágy, amin alapvető nyugati (vagyis eredetileg brit és francia, a században később, amerikai) ellenforradalmi taktikát alkalmaztak, ami – ahol megvalósítható – közvetlen fegyveres beavatkozáson alapul, ha nem, bőséges finanszírozáson, és mindenestre ‘alacsony intenzitású’ gazdasági háborún (feltéve, hogy nem a fogadó oldalon van).”
2. Az *önállóan született* szocialista rendszerek kivétel nélkül (aki kivételt tud mondani, az előtt kalapot emelek), szörnyű, vagy legalábbis igen nyomorúságos körülmények között születtek, ezért egyrészt induláskor gyengék, amit erőszakkal igyekeznek pótolni, másrészt a tömegek elkeseredettsége, elnyomói iránti gyűlölete határtalan.
3. A leigázott országokba exportált kommunizmus eleve talajtalan, ennél fogva életben maradásához szívesen alkalmazza a belé itatott módszereket.

Nem tudom, itt kell-e újra hangsúlyoznom, hogy alapkérdés: a szocializmus (kommunizmus) nem légtüres térben születik. Marx nem a csillagos eget nézve firkált, hanem a tőke országai (főként Anglia) irtózatos nyomorban, kizsákmányolásban élő munkásainak viszonyait vizsgálta, Lenin nem Marxot utánozta, hanem a Cártyuska és a „Great War” által tönkretett országot, néptömegeket tanulmányozta. Mao se irodalomból merítette ismereteit, hanem együtt élt a néppel, közvetlenül „élvezte” iszonyatos nyomorukat. Ettől persze a bűnök bűnök...

Eredetileg Indonéziát zártam a következő sorokkal: Végre valami teljesen egyértelműen bizonyítja, hogy a tőke félelme a hatalom- (és ezzel) profitvesztéstől embertelen méretű. Amint a veszteség szele megcsapja, lendületes támadást indít, és borzalmak borzalmára képes már akkor, amikor az ellenség még ki se bújt a tojásból.

A szocializmus/kommunizmus, sőt az egyszerűbb, lágyabb baloldali szerveződések egész történelme ezt tükrözi: a terrorjukat mindig megelőzi a tőke irányításával, finanszírozásával induló támadás, megfojtási, ellehetetlenítési kísérlet.

Feltétlenül az eszmerendszer mentségére hozható fel az a tény, hogy a megvalósult szocializmus országai, elsősorban a Szovjetunió hatalmas összegekkel segítette a fejlődő világot, különösen az azokban megjelenő függetlenségi mozgalmakat! Hatalmi érdekek vezérelték elsősorban, természetesen, mégis, egyszerű elvbaráti szempontok is közrejátszottak az ilyen mozgalmak finanszírozásában. Sokszor, vagy akár többnyirét is mondhatok, a saját lakossága életszínvonalának kárára.

Rendkívül fontosnak tartom, hogy valamennyi, ismétlem valamennyi szocialista rendszer, vagy annak csak a küszöbéig elért mozgalom elsőrendű feladatának tekintette az oktatást és az egészségügyet! A Szovjetunió is jó példa erre, de különösen kiemelkedő ez irányú tevékenység folyt (talán ma is folyik) Kubában. A módszerek is hasonlóak! Nem egyszerűen sokszorta többet fordítanak ezekre a területekre, mint elődeik, hanem népnevelő-oktató rendszereket alakítanak ki, brigádokat küldenek a legelmaradottabb területekre, írásbeliséget alakítanak ki azzal nem rendelkező etnikumok számára... Kuba egészségügye rövid időn belül annyira erőre kapott, hogy egyik legfontosabb támogatási forma, amivel a rászorulókat – fegyveren és katonán túl – segítette, orvosok és ápolók odairányítása volt.

Jelen írás keretei között nem végezhető el az az alapos kutatás, ami a Jegyzetekben [147](#) tételszámú weboldalon megjelent, rendkívül érdekes, öngigazolási kísérletnek tűnő állítás vizsgálatához lenne szükséges. Az írás szerint a megszállt kelet-európai országokban Sztálin nem akart abszolút egypártrendszert, diktatúrát, hanem „új típusú” demokráciát, ami ily módon is „ütköző zónát” jelentett volna a szocialista és kapitalista világrendszerek között. Sztálin legfőbb magyar közgazdászára, Vargára is történik hivatkozás, ami a hír valóságértékét minimalizálja!

Lezárva: 2018. június 15

Mellékletek:

I. A Szovjetunió történései 1920 és 1940 között

(Kivonat az Arcanum Digitális Tudománytárból)

1920:

I. 7. Krasznajarszkit elfoglalják a vörösök, s ez Kolcsak szibériai uralmának végét jelenti.

I. 17. Lenin utasítására a Gyenyikin felett aratott győzelem után eltörlik a politikai elítéltek halálbüntetését.

II. Gyenyikin szétvert csapatait a Krímben Pjotr Vrangel tábornok szervezi újjá.

II. 7. Irkutszkban a vörösök kivégzik Kolcsakot.

II. 19. Bevezetik az általános munkakötelezettséget.

III. 29.–IV. 5. Az OK(b)P IX. kongresszusa kibővíti a KB-nak formálisan alárendelt titkárságot, amely a pártapparátus tényleges Irányítását végzi (előkészíti a PI üléseit, személyi ügyekkel foglalkozik, kapcsolatot tart az alsóbb pártszervekkel). A központi apparátus ekkor kb. 600 emberből, országosan K. 15 000 pártmunkásból áll.

IV. 6. Verhnyeudinszkban (Ulan-Ude) kikiáltják a szovjet Távol-keleti Köztársaságot, ami a Bajkál-tótól a Csendes-óceánig elterülő kelet-szibériai régiót fogja át, s a japán intervenciók kiűzését tekinti feladatának.

IV. 25. A lengyelek elfoglalják Zsitomirt, ezzel megkezdődik a lengyel–orosz háború. Jozef Pilsudski csapatait a Krímből támadva Vrangel is támogatja.

V. Az új háborúra való tekintettel visszaállítják a politikai elítéltekre kiszabható halálbüntetést.

Tavaszi A lengyel háború feléleszti a hadikommunizmust. A gazdaság és a szakszervezetek militarizálása. Munkahadseregek felállítása.

VII. 19.–VIII. 17. A Komintern II. kongresszusa (Petrográd–Moszkva). Kidolgozzák a felvételi feltételek 21 pontját (kommunista elnevezés, demokratikus centralizmus, proletárdiktatúra elismerése, illegális és legális harci módszerek alkalmazása). Elítélik az előkészítetlen forradalom erőltetését, a balos türelmetlenséget.

VIII. 13–20. Sztálin, a Délnyugati Front Forradalmi Katonai Tanácsának tagja a főparancsnokság utasítása ellenére sem engedi hogy Alekszandr Jegorov tábornok erősítést küldjön a Varsó elleni támadáshoz, hanem a saját vonalánál, Lvovnál erőlteti a lengyel front áttörését, sikertelenül.

VIII. 16–17. Tuhacsevszkij csapatainak súlyos veresége Varsó alatt. Sztálint Ivovi akciója miatt visszarendelik Moszkvába.

IX. 1. Bakuban összeül a Keleti Népek Kongresszusa, és felhív a közös antiimperialista harcra.

IX. 5. A Cseka elrendeli a „munkahadseregekből”, a mindenki számára kötelező munka elől dezertálók felkutatását.

IX. 22–25. Az OK(b)P 9. oroszországi konferenciája dönt arról, hogy a pártban is bevezeti az ellenőrzés rendszerét, de a testület felállítását a következő kongresszusra halasztja.

X. 12. A rigai előzetes béketárgyalások lezárták a lengyel–szovjet háborút.

XI. 16. A Vörös Hadsereg Vrangel szétverése után bevonul Szevasztopolba. A Krím félsziget felszabadulásával véget ér a polgárháború Oroszország európai részén.

XI–XII. Különböző fórumokon pártvita kezdődik a szakszervezetek szerepéről, amelyet csak 1921-ben a X. kongresszus zár le. A „militarizátorok” (Troickij, Buharin, Preobrazsenszkij) a hadikommunizmusnak megfelelően a szakszervezeteket továbbra is teljesen alá akarják rendelni az államnak (a szakszervezetek államosítása). A „munkásellenzék” (Sljapnyikov, Medvegyev, Kollontaj) a munkásdemokrácia és a munkásönigazgatás visszaállítását szorgalmazza, az állam szakszervezeteken keresztüli ellenőrzését (az állam szakszervezetesítése). A „demokratikus centralisták” (Bubnov, Oszinszkij, Szapronov) a szakszervezetek termelés-ellenőrzési jogainak kiszélesítését, a gazdasági vezetők választhatóságát követelik.

XII. 20. Dzerzsinszkij rendelete arról, hogy a politikai foglyokat a köztörvényes bűnözőktől külön börtönökben, jobb körülmények között kell tartani.

XII. 22–29. A szovjetek VIII. összoroszországi kongresszusa megvonja a polgárháború mérlegét, ill. elfogadja a helyreállítás és a Goelro-tervet.

1921:

I. 14. A Pravda közzéteszi az ún. Rudzutak-téziseket („tíz platformja”), amit a szakszervezeti vitában Lenin is támogat. (Rudzutak, Tomszkij, Zinovjev, Kamenyev, Sztálin és mások.)

II. 13. A 79 éves Pjotr Kropotkin, az orosz anarchizmus „atyja” temetésére elengedik börtöneikből az anarchistákat, akiknek becsületszavukat keltett adni, hogy a gyászszertartás után visszatérnek. Így is történik.

II. 25. A Vörös Hadsereg segítségével Grúziában a bolsevikok megdöntik az 1917. nov. óta fennálló mensevik uralmat.

II. 28.–III. 18. Kronstadtban antibolsevik matrózlázadás tör ki, amely a tambovi, ukrainai és Volga menti parasztzrendülésekkel együtt a hadikommunizmus tarthatatlanságát bizonyítja.

III. 8–16. Az OK(b)P X. kongresszusa határozatot hoz az államkapitalizmus részleges visszaállításáról (új gazdasági politika, NEP), hogy megteremtse az eljövendő szocializmus gazdasági és kulturális előfeltételeit. – A szakszervezeti vitában az új helyzetre való tekintettel a Rudzutak-platformot fogadja el, amely elkülöníti az irányító hatóságokat a szakszervezetektől, hogy azok a munkások érdekeit az állammal szemben is védeni tudják. – A szervezeti kérdéssről folytatott vitában megállapítják, hogy a kollektív vezetés rovására – a „harciparancsok” rendszeréhez közelítő-szélsőséges szervezeti centralizmus alakult ki, ami káros. Ennek ellenére, minthogy a NEP szükségszerűen a polgári tendenciák felerősödéséhez fog vezetni, a pártegység megőrzésére, ideiglenes jelleggel betiltják a frakciókat, de ezt a döntést titokban tartják. – Felállítják a központi ellenőrző bizottságot (KEB), amelynek első feladata a bejelentett „párttisztítás” (a polgárháború éveiben felvizeződött párttagság megrostálása a NEP indítása előtt) ellenőrzése. Ez egy év alatt 260 000-rel csökkent a párt taglétszámát.

III. 18. Rigában megkötik a lengyel–szovjet háborút lezáró békét, ez az etnikai határt nagyjából követő Curzon-vonaltól (Grodno, Brest–Litovszk) keletebbre húzza meg az új országhatárt. Így a mai Nyugat-Belorusszia és Nyugat-Ukrajna Lengyelországhoz kerül.

IV. A Volga-vidéket, az Észak-Kaukázusi és Ukrajnát sújtó aszály miatt több százezer halottat követelő éhínség pusztít.

V. 26–28. Az OK(b)P 10 összoroszországi konferenciája a NEP bevezetése során felmerült problémákat elemzi. Megtárgyalta a mensevikok és az eszerekkel szembeni követendő politikát a NEP-korszakban.

VI. 22.–VII. 12. A Komintern III. kongresszusán (Moszkva) Lenin élesen bírálja a felelőtlenül fegyveres felkeléseket kirobbantó balos tendenciákat a világpárton belül, s inkább a tömegek megnyerését a szociáldemokrata és szindikalista irányzatokkal való taktikai szövetség keresését („munkásegységfront”) javasolja, ám ezt a kongresszus részben elveti. [1921-ben a nemzetközi munkásmozgalomban az OK(b)P nélkül 760 000 kommunista, 8 millió szociáldemokrata és szocialista van.] A kongresszus megállapítja hogy a világforradalom első szakasza lezárult, de a forradalmi helyzet továbbra is fennáll. Cél a tömeg megnyerése. Ezért az új jelszó: „Be a tömegekbe!”

VII. 3–19. A Vörös Szakszervezeti Internacionálé (Profintern) alapító kongresszusa Moszkvában.

IX. Az oroszországi éhezők támogatására Berlinben megalakul a Nemzetközi Munkásegély szervezete. (Az alapítók között van Albert Einstein, Martin Andersen-Nexö, Romain Rolland, Anatole France.) Fridtjof Nansen bizottságot állít fel az éhezők megsegítésére. Az ARA amerikai segélyszervezet gabonaelosztó állomásokat létesít. A Népszövetség szintén bizottságot hoz létre a probléma megoldására.

XII. 1. Lenin javasolja a Cseka tevékenységi körének szűkítését, valamint kihirdetik a hamis feljelentésekért a törvény előtt viselt felelősségről szóló rendeletet.

XII. 9. Az Izvesztyija kinyomtatja a Moszkvai Forradalmi Katonai Törvényszék elnökének, Szmirnovnak a nyilatkozatát, amelyben közli, hogy 1917–19 között a Cseka évente átlagosan 4194 embert végeztetett ki bírósági eljárás nélkül. 1920-ban csak Moszkvában 639, 1921-ben 758 embert lőttek ítélet nélkül föbe.

XII. 19–22. Az OK(b)P 11. összoroszországi konferenciáján ismét az áru- és pénzviszonyok, a piac visszaállítása (NEP) a fő napirendi pont. Megvitatják a „párttisztítás” eredményeit.

XII. 23–28. A szovjetek IX. összoroszországi kongresszusa elrendeli a Cseka átszervezését, a törvényesség megszilárdítását; megköszöni az éhezők támogatására létrejött nemzetközi összefogást.

1922:

II. 6. Az ÖKVB határozata felszámolja a Csekát. Helyette – szintén Dzerzsinszkij vezetésével – megalakítja az Állami Politikai Hatóságot (GPU), amelyet elődjétől eltérően alárendel a Belügyi Népbiztosságnak és annak egyik osztályává szervezik. Székhelyét (Ljubljanka) és szervezetét a Csekától öröklí.

II. 23. Az ÖKVB elrendeli az egyházi vagyon elkobzását az éhezőknek szánt pénzalap javára.

II. Megalakul a Régi Bolsevikok Társasága, ahová legkevesebb 18 éves párttagsággal lehet jelentkezni. Az első évben 64 tagú.

III. 27.–IV. 2. Az OK(b)P XI. kongresszusán elhatározzák a KB és a KEB munkáját összehangoló titkárság átszervezését, egy új pártfunkció, a főtitkári poszt felállítását. A PI-ből választott főtitkár a szerv fölötti politikai ellenőrzést végzi. Szerepe mindössze a koordináció felügyelete. Megszigorítják a tagfelvétel feltételeit. (Ez az utolsó pártgyűlés, ahol Lenin személyesen jelen van.)

IV. 3. A KB ülésén Lev Kamenyev javaslatára Sztálint választják meg főtitkárnak. (E tisztség csak Lenin halála után lesz a párt csúcspozíciója.)

IV. 16. A rapallói egyezmény keretében Németország felveszi a diplomáciai kapcsolatokat Szovjet-Orosz.-gal.

V. Tyihon pátriárkát bírósági eljárás után a Donszkoj-kolostorba internálják, mert tiltakozott az egyházi javak elkobzása ellen.

V. 19. A Komszomol összoroszországi konferenciáján határozatot fogadnak el az első úttörőcsapatok megszervezéséről.

VIII. 4–7. Az OK(b)P 12. összoroszországi konferenciája felhívja a figyelmet a NEP-korszakban újra jelentkező polgári politikai erők veszélyességére, elítéli a szmenovehovista szellemi áramlatot. Új szervezeti szabályzatot fogad el, ami megnehezíti a nem proletár származásúak tagfelvételét. (A párt taglétszáma ekkor kb. 170–180 000 fő. Ebből 2,7% 1917 előtt, 53,5% 1918–20 között, 43,8% 1921–22-ben lépett be. A párttagok 44,4%-a munkás, 26,7%-a paraszt, 22,7% alkalmazott, 6,2% egyéb.)

VIII. A KB Plénuma bizottságot állít fel a szovjet köztársaságok egyesülése elveinek kidolgozására. Elnöke Sztálin nemzetiségügyi és állami ellenőrzési népbiztos, pártfőtitkár. Tagjai: Grigorij Ordzsonikidze, Vjacseszlav Molotov, Szergej Kirov, Grigorij Petrovskij. A bizottság Sztálin autonomizálási tervét erőlteti, amely az új szovjet államot nem egyenrangú köztársaságok szövetségének fogja fel, hanem azokat akár kényszerrel is be akarja léptetni az orosz föderációba.

Nyár 34 eszer vezetőt ellenforradalmi tevékenység vádjával halálra ítélnék. Védelmükben fellép a II. Internacionálé. A tárgyalásra Moszkvába érkezett vezetői (Vandervelde, Liebknecht, Rosenfeld) kieszközik a kegyelmet.

IX. 26. A beteg Lenin a PI-hez írt levelében javasolja, hogy az autonomizálási terv helyett föderatív alapon szervezzék meg a leendő szovjet államot.

X. 6. Lenin újabb levélben követeli a PI-től a föderatív elv érvényesítését. A PI ezt elfogadja, s a tervezet ilyen szellemű átdolgozására ad utasítást az előkészítő bizottságnak.

X. 16. Az ÖKVB határozata biztosítja a GPU-nak azt a jogot, hogy bírósági eljárás nélkül kivégeztesse vagy munkatáborba zárathassa a társadalmilag veszélyesnek minősített elemeket.

X. A mensevik OSZDMP pártértekezlete politikai szabadságjogokat, demokratikus köztársaságot követel, és illegálitásba vonul.

X. 25. A Vörös Hadsereg felszabadítja Vlagyivosztokot a japán intervenciók uralma alól.

XI. 5.–XII. 5. A Komintern IV. kongresszusa elismeri a forradalmi mozgalmak apályát, s levonja azt a következtetést, hogy a kapitalizmusból egy rövid átmeneti időszak vezet a szocializmus világméretű győzelméhez. Elfogadja a „munkásegységfront” követendő taktikáját.

XI. 15. A Távol-keleti Köztársaság egyesül az OSZFSZK-val.

XI. A „grúz incidens”. A Grúz KP Budu Mdivani, Filipp Maharadze, Kalanidze vezette csoportja ragaszkodik ahhoz, hogy Grúzia önállóan, s ne egy kaukázusontúli föderáció keretein belül lépjen be az államszövetségbe. A pártközpontot képviselő Szergej Ordzsonikidze a vita hevében megüti Kalanidzét.

XII. 13. Bakuban megalakul a Grúziát, Azerbajdzsánt, Örményországot egyesítő Kaukázusontúli Szocialista Föderatív Szovjet Köztársaság (KSZFSZK).

XII. 23–27. A szovjetek X. összoroszországi kongresszusa dönt a két nemzeti (Ukrán SZSZK és Belorusz SZSZK) és a két föderatív köztársaság (OSZFSZK, KSZFSZK) egyesüléséről, a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége (Szovjetunió) megalakulásáról.

XII. 30. A föderatív alapon létrejött Szovjetunió (SZU) szovjetjeinek I. kongresszusa bejelenti a SZU megalakulását, megválasztja a Központi Végrehajtó Bizottságot – KVB (parlament)-, ill. elnökeként (államfő) Mihail Kalinyint.

1923:

I. 4. A súlyosan beteg Lenin kiegészíti a „Levél a kongresszushoz” c. üzenetét; határozottan a főtitkár leváltását indítványozza. Újabb agyvérzése azonban megakadályozza a „végrendelet” befejezését.

I. 25. Megjelenik a Pravdában Lenin „Hogyan szervezzük át a Munkás-Paraszt Felügyeletet” c. – Sztálin utasítására cenzúrázott – írása, amelyben a főtitkári befolyás csökkentéséről, a vezetés demokratizálásának szükségességéről beszél. (Valerian Kujbisev KB-titkár a cenzúrázás helyett azt javasolta: csak egy példányt nyomtassanak ki a Pravdából Lenin számára, de ezt a PI elvetette.)

III. 5. Lenin Trockijt kéri meg, hogy a XII. kongresszuson képviselje a véleményét a „grúz ügy” kapcsán napirendre kerülő nemzetiségpolitikai vitában, „A nemzetiségek, ill. az autonómizálás kérdéséhez” c. írását a biztonság kedvéért Mdivanihoz is eljuttatja. Ebben elítéli a nagyorosz sovinizmust, s síkra száll a nemzetiségi ügyek türelmes kezeléséért, az önkéntesség elvéért.

IV. 17–25. Az OK(b)P XII. kongresszusán Trockij, Kamenyev, Zinovjev nem vállalja Lenin képviselőtét, Buharin vezetésével azonban mégis elítéli a „nagyorosz sovinizmus maradványait”.

IV. 29.–V. 2. Az összorosz zsinaton a bolsevikokhoz lojális, „Megújulás” nevű egyházpolitikai áramlat megfosztja Tyihont a pátriárkai címtől. A „kommunista kereszténységet” hirdető csoport 1943-ig létezik.

V. 8. A Curzon-ultimátum. A britek követelik a vallásüldözés abbahagyását, a felségvizek területének csökkentését Murmanszk térségében, ill. a szovjet diplomaták kivonását Iránból és Afganisztánból.

Tavaszi Megindul a küzdelem a pártvezetés csúcsán a lenini örökségért. Az utódlásban a legesélyesebbek Lev Davidovics Trockij, a győztes polgárháború hadügyi népbiztosa, a

petrográdi felkelés irányítója, Lenin szerint a legtehetségesebb KB-tag, Grigorij Jevszejevics Zinovjev (Radomilskij), a Komintern és a petrográdi szovjet elnöke: Lev Boriszovics Kamenyev (Rozenfeld), a moszkvai szovjet elnöke, az NT irányítója Lenin betegsége alatt, Zinovjevvel együtt Lenin régi és közeli tanítványa Joszif Visszarionovics Sztálin, a párt főtitkára, nemzetiségügyi és állami ellenőrzési népbiztos, aki Lenin szerint „felmérhetetlen hatalmat összpontosított a kezében”, Nyikolaj Ivanovics Buharin, a párt fő ideológusa, a Pravda főszerkesztője, Lenin szavával a párt „kedvence”. Zinovjev és Kamenyev Trockijt tartja a legveszélyesebbnek, ezért Sztálinnal lépnek szövetségre. Őket támogatja a vezéri posztra nem aspiráló Buharin is.

VI. 16. Tyihon nyílt levélben „beismeri” bűnösségét de a pátriárkai címet haláláig (1925) már nem kapja vissza.

VII. 1. Megkezdik 1939-ig tartó működésüket a Szolovki-szigeteken létesített munkatáborok és a Pecsora völgyében épített fióklágerek.

VIII. A kiszlovodszki barlangtalálkozó. Zinovjev híveivel (Frunze, Lasevics, Jevdokimov) megpróbálja Buharint és Vorosilovot maga mellé állítani Sztálin ellene irányuló manővereinek kivédésére. Az utóbbiak azonban beárulják a főtitkárnak.

Ősz A GPU Dzerzsinszkij kezdeményezésére először tartóztat le kommunistákat, szinte kizárólag munkásokat, akik a bürokratikus apparátus visszaszorítását követelték.

X. 8. Trockijnak a titkárságot elítélő, a KB-hez intézett levelével zászlót bont a „baloldali ellenzék”. Gazdasági programjuk a NEP-et bírálja, gyors iparosítást, a tervgazdálkodás bevezetését támogatja (Preobrazsenszkij, Pjatakov, Oszinszkij, Antonov-Ovszejenko).

X. 15. Megjelenik a „baloldali ellenzék” platformja, a 46-ok nyilatkozata. Alapgondolata a frakciótilalom eltörlése, a pártdemokrácia visszaállítása.

XI. 15. A KVB dekrétuma átszervezi a GPU-t a tagköztársaságok politikai rendőrségeit összefogó csúcsszervvé (Egyesített Állami Politikai Hatóság – OGPU).

XII. 11. A Pravda közli Trockij „Új irányvonal” c. cikkét, amelyben többek között azt követeli, hogy a párt rendelje alá önmagának a feje fölé nőtt apparátust.

Az év folyamán Moszkvában az eszer párt bejelenti felosztását.

1924:

I. 16–18. Az OK(b)P 13. konferenciáján az apparátus ellentámadásba lendül az ellenzékkel szemben. Sztálin nyilvánosságra hozza a frakciók (ideiglenes) betiltásáról szóló, 1921-ben elfogadott titkos határozatot, hogy ezzel az ellenzékot pártellenes színben tüntesse föl. – Leváltják Trockij egyik támaszát, Vlagyimir Antonov-Ovszejenkót a Vörös Hadsereg politikai főcsoportfőnöki tiszteből, mert a katonai pártsejteknek szétküldött körlevélben pártdemokráciát követelt. – Zinovjev és Kamenyev Trockij kizárását követeli a pártból, ezt viszont Sztálin taktikai okokból ellenzi.

I. 21. Goriban 54 éves korában meghal Lenin, a Népbiztosok Tanácsának elnöke. Az elhunyt végakarata, valamint felesége és számos bolsevik vezető ellenére Sztálin nem engedi a halottat elföldelni, hanem a Vörös téren felállított, ideiglenesen fából ácsolt mauzóleumban helyezik örök nyugalomra (jan. 26).

I. 26.–II. 2. A szovjetek II. össz-szövetségi kongresszusán a temetés előestéjén Sztálin esküt tesz az örökség méltó folytatására Határozatot hoznak arról, hogy Petrográdot Leningrádra keresztelik. A továbbiakban jóváhagyják a SZU első alkotmányát, megválasztják a KVB két házát: a Szövetségi Tanács és a Nemzetiségi Tanács kamaráját. A Népbiztosok Tanácsa elnökévé Alekszej Rikovit választják meg.

I. 29–31. Az OK(b)P KB Plénuma meghirdeti az ún. „lenini behívót”. A máj. 15-i határidőig 240 000 új tagot – 90%-ban munkást – vesznek fel a pártba, ahol a munkásság aránya 44%-ról 60%-ra szökik fel. Mindez az ellenzék elszigetelését is segíti. (Trockij ezt később a pártra mért halálos csapásnak nevezte.)

II. 11. Leváltják Efraim Szkljanszkij hadügyinépbiztos-helyettest, és a Vrangel elleni háború hőseit, Mihail Frunzét nevezik ki a helyére. Ezzel Trockij helyzete tovább gyengül.

IV. Sztálin először fejtegeti, hogy a fasizmus és a szociáldemokrácia ikrek.

V. 18. Krupszkaja átadja a KB-nak Lenin „Levél a kongresszushoz” c., eredetileg a XII. kongresszusnak szánt írását, a KB-tagok jellemzését.

V. 24. A KB-ülés úgy dönt, hogy Lenin levelét nem lehet felolvasni és sokszorosítani, hanem a küldöttségekkel külön-külön ismertetik meg. Sztálin erős fogadalmat tesz, hogy megváltozik.

V. 23–31. Az OK(b)P XIII. kongresszusa megerősíti Sztálint a főtitkári székben. A többség (Zinovjev, Kamenyev, Buharin, Rikov, Kalinyin, Sztálin) elítéli a Trockij vezette „baloldali ellenzék” nézeteit.

VI. 17.–VII. 8. A Komintern V. kongresszusa megállapítja a kapitalizmus részleges és ideiglenes stabilizációját, valamint azt, hogy a szociáldemokrácia és a fasizmus között nincs különbség. A munkásegységfront korábban kiadott jelszavát eltorzítja, és azt csak „alulról” engedélyezi, ami lehetetlenné teszi a nem kommunistákkal való együttműködést. Új jelszava: „bolsevizálni” a kommunista pártokat. – A kongresszuson Sztálin a lengyel bizottság élén vett részt. Az alkalmat arra használta fel, hogy szabályellenesen kizáratta a lengyel párt PB 4 tagját.

IX. 20. Sztálin egy újságcikkben a szociáldemokráciát a fasizmus mérsékelt szárnyának nevezi.

Ősz Trockij „Október tanulságai” c. írásában felmelegíti a „permanens forradalom” tézist, amelyet 1905–07-ben dolgozott ki. E szerint egy elmaradott országban a szükségszerűen kivívott proletárdiktatúra sikere egyedül a nemzetközi világforradalom függvénye. A szocializmus internacionalista összefogással, csak nemzetközi méretekben valósítható meg. Oroszország elmaradottsága miatt belebukik, ha egyedül kísérletezik.

X. 27. KVB-határozat a Turkesztáni Autonóm Köztársaságot Üzbég–Türkmen SZSZK-ra. ill. a Kazah és Kara-Kirgiz ASZSZK-ra bontja.

XI. 18. Kamenyev a moszkvai pártbizottság Plenumán a trockizmust önálló áramlatnak minősíti, amely „mindig szemben állt a párt hivatalos ideológiájával”.

XII. Sztálin Trockij „permanens forradalom” tézisével szemben meghirdeti „a szocializmus egy országban” tételt, amely a SZU nemzetközi elszigetelődése miatt, önerőre támaszkodva ígéri a szocializmus felépítésének perspektíváját egyetlen országban, a SZU-ban („Az októberi forradalom és az orosz kommunisták taktikája”).

Az év folyamán Grúziában nemzeti színezetű szovjetellenes parasztlázadás tör ki. Nagy-Britannia, Olaszország, Ausztria, Norvégia, Svédország, Kína, Franciaország diplomáciai kapcsolatokra lép a SZU-val.

1925:

I. A KB-ülés elhatározza Trockij leváltását a hadügyi népbiztos tisztségéből. Trockij vereségével széthullik a Zinovjev–Kamenyev–Sztálin szövetség.

I. 25. Japán diplomáciai kapcsolatokat létesít a SZU-val és visszaadja Észak-Szahalint.

I. 26. Az új hadügyi népbiztos Frunze.

III. Buharin a falusi és városi kisárutermelőkhöz fordulva a NEP szellemében meghirdeti a „Gazdagodjatok!” jelszót, amit a PI azonnal visszavonat vele.

IV. 7. Meghal Tyihon. A pravoszláv egyház irányítását Szerгий metropolita veszi át.

IV. 10. Caricin nevét Sztálingrádra változtatják.

IV. 27–29. Az OK(b)P 14. konferenciája leszögezi, hogy a szocializmus győzelme egymagában álló országban is lehetséges.

V. 13–20. A szovjetek III. kongresszusa elfogadja Frunze katonai reformjait. Megindítják a hivatásos tisztek képzését, újra bevezetik az egyszemélyi parancsnoklást, a komisszárok csak a politikai irányítást végezhetik. A Türkmen és az Üzbég SZSZK-t a SZU 5., ill. 6. tagállamává nyilvánítják.

IX. Zinovjev, Leningrád párttitkára a Pravdában élesen bírálja a NEP államkapitalizmusát. Kimondja, hogy a szocializmus végleges megvalósításának egyetemes előfeltétele van. – Ezzel színre lép az ún. „új” vagy „leningrádi ellenzék”, amely Sztálinnal szemben Zinovjevet támogatja (Kamenyev, Krupszkaja, Szokolnyikov). Veszélyesnek minősíti a gazdagparaszság megerősödését, s a NEP revízióját követeli.

X. A KB ülése a „leningrádi ellenzék” jelentkezése miatt az előző pártkongresszus határozatát antidemokratikusan megváltoztatva Leningrád helyett Moszkvába teszi át a következő kongresszus színhelyét.

X. 31. Különös körülmények között meghal Frunze hadügyi népbiztos. (A gyomorfekélyben szenvedő Frunzét a PI Sztálin javaslatára operációra kötelezi, de a műtét során túlaltatás miatt életét veszti.)

XII. 18–31. Az OK(b)P XIV. kongresszusán a „leningrádi ellenzék” vereséget szenved a Sztálin mögé sorakozó párttöbbségtől (Buharin, Rikov, Tomszkij, Kalinyin). Krupszkaja figyelmezteti a kongresszust, hogy a többség nem kritériuma az igazságnak, biztosítani kellene a kisebbség számára a létezés demokratikus feltételeit. Kamenyev pedig megkérdőjelezi Sztálin főtitkári alkalmasságát, de mindkettőjüket durván letorkolták. Zinovjev kifejti, hogy nem a szocializmus építésének szükségességét kérdőjelezte meg, hanem a felépíthetőségét egy országban, mert végleges győzelme csak nemzetközi méretekben lehetséges. A kongresszus a „szocializmus egy országban” tétel álláspontjára helyezkedik, és változatlanul kitart a NEP mellett. – A párt Össz-szövetségi Kommunista (bolsevik) Pártra – ÖK(b)P – változtatja nevét.

XII. Jakov Osszovszkij esztergályos, kongresszusi küldött a „Bolsevik” c. elméleti folyóiratnak egy cikket ad át, amelyben a kétpártrendszer bevezetését javasolja. (Egy nemzeti és egy internacionalista kommunista párt létrehozását, a frakciózás elkerülésére.) A cikket elfektetik.

Az év folyamán Megszűnik a mensevik OSZDMP.

1926:

I. Buharin, a párttöbbség vezérszónoka a NEP védelmében támadja a „leningrádi ellenzéket” a XIV. kongresszusról tartott beszédében.

I. eleje A PI ülésén Sztálin Buharin támogatásával döntő vereséget mér a Zinovjev–Kamenyev–Krupszkaja csoportra. Zinovjevet leváltják a leningrádi városi és területi pártszervezet első titkári, ill. a leningrádi szovjet elnöki posztjáról, míg Kamenyevet a moszkvai szovjet éléről és az NT elnökhelyettesi tisztségéből.

II. 12. Szergej Kirovot (az Azerbajdzsáni KP addigi első titkárát) a Leningrád kormányzósági pártkonferencia formálisan is megválasztja első titkárnak.

III. 4. A korábban vereséget szenvedett 2 ellenzék (a „baloldal” és a „leningrádi”) szövetségre lép egymással (Trockij, Preobrazsenszkij, Pjatakov, Zinovjev, Kamenyev, Krupszkaja) a sztálini–buharini többség ellen. Az ún. „egyesült ellenzék” a „szocializmus egy országban” jelszó elutasítása, a párt-és munkásdemokrácia követelése, a „kulákbárát” NEP-politika kritikája alapján áll.

IV. 6–9. A KB Plénümán először lép a nyilvánosság elé az „egyesült ellenzék”.

IV. 24. Szovjet–német semlegességi és megneemtámadási szerződést írnak alá Berlinben. A Reichswehr és a Vörös Hadsereg vezetői felveszik a kapcsolatokat. Szovjet tisztek érkeznek továbbképzésre a német katonai akadémiára.

VII. Megjelenik a „13-ak” nyilatkozata. Ebben az „egyesült ellenzék” kifejti nézeteit: a gazdagparaszság visszaszorítása, fokozott iparosítás, a bürokrácia felszámolása, a világforradalmi folyamat támogatása.

VII. 14–23. A KB-plénüm kispolgári elhajlással vádolja meg az ellenzéket. Zinovjevet kizárják a PI-ből, helyette póttagnak beválasztják Kirovot.

VII. 20. A plénumon elhangzott, az ellenzéket elítélő szenvedélyes felszólalása után Dzerzsinszkij szívelégtelenségben meghal. Az OGPU és a belügyi népbiztosság (NKVD) élére helyettese, Vjacseszlav Menzsinszkij kerül.

VII. A „Bolshevik” leközli Jakov Osszovszkij fél évvel korábban írt levelét a kétpártrendszer bevezetésének lehetőségéről.

VII. 28. Buharin leningrádi beszédében határozottan visszautasítja a kétpártrendszert.

VIII. eleje Osszovszkijt kizárják a pártból és száműzik Moszkvából.

IX–X. Az ellenzék agitációja a moszkvai pártalapszervezetekben. – Sztálin utasítására az OGPU külön részleget állít föl Jakov Agranov vezetésével az ellenzéki pártvezetők telefonbeszélgetéseinek lehallgatására, leveleik cenzúrázására.

X. 23–25. A KB Plénumán Trockijt és Kamenyevet kizárják a PI-ből. Ez súlyos csapás az „egyesült ellenzékre”.

X. 26.–XI. 3. Az ÖK(b)P 15. konferenciája hivatalos irányvonallá teszi „a szocializmus egy országban” sztálini tételt, amely ezentúl már nem vitatható. Trockij kitart a permanens forradalom elmélete mellett.

XI. 22.–XII. 16. A Komintern VB VII. plénuma Moszkvában Sztálin követelésére leváltja Zinovjevét; helyette Buharint ülteti az elnöki székbe.

Az év folyamán Bevezetik az új országos közigazgatási beosztást: rajon (kerület) – okrug (körzet) – kraj (határkörzet) – oblaszty (terület).

1927:

I. Megalakul az Oszoaviahim, az önkéntes polgári honvédelmi tömegszervezet.

II. 23. Neville Chamberlain angol külügyminiszter figyelmeztető jegyzéke a SZU kormányához, hogy ne folytasson „britellenes propagandát”. (A SZU a Kominternen keresztül támogatta a 7 hónapos angliai bányászsztrájkot 1926-ban.)

IV. 18–26. A szovjetek IV. kongresszusa megbízza a kormányt, hogy sürgősen dolgozza ki az ötéves tervet, egyúttal módosítja az alkotmányt (ezentúl 25 000 városi, ill. 125 000 vidéki lakosra jut 1 szovjet küldött).

V. A „84-ek” nyilatkozata. Trockij csoportja bírálja a párt és a Komintern Kína-politikáját. A permanens forradalom elmélete szerint a nemzeti burzsoáziával, a Kuomintanggal való minden kapcsolat megszüntetését, a proletárforradalom napirendre tűzését követeli Kínában.

V. 27. Nagy-Britannia megszakítja a diplomáciai kapcsolatokat a SZU-val, s felbontja az 1921-ben kötött kereskedelmi egyezményt a szigetországban működő szovjet külkereskedelmi kirendeltség tevékenysége miatt.

VI. 27. Varsóban fehér emigránsok meggyilkolják Pjotr Vojkov szovjet nagykövetet.

VI. 28. Trockij levele a KB-hez: „Ma meghamisítják a szavainkat, holnap tetteinket fogják meghamisítani.”

VI. Az „egyesült ellenzék” elleni harcban felerősödnek a tudatosan szított antiszemita vonások. Az ellenzék tagjait megveretik. A Távol-Keletre száműzik Ivar Szmilgát (KB-tag, az ellenzék híve).

VII. 15. Csang Kaj-sek megkezdi a Kuomintangból kutasztított Kínai Kommunista Párt üldözését. A szovjet katonai tanácsadókat visszavonják a Kuomintang mellől.

IX. Betiltják az „egyesült ellenzék” platformjának kinyomtatását, amelyben Trockij a francia forradalom analógiájára „thermidoriánus fordulattal” vádolja meg a sztálini többséget. 14 embert kizárnak a pártból, köztük Jevgenyij Preobrazsenszkijt, Szerebrjakovot, Mracskovszkijt.

X. 21–23. KB-plénium. Trockij utolsó fellépése a testület előtt. Megfenyegetik, hogy Zinovjevvel együtt kizárják a pártból „antileninista szervezkedésért”.

XI. 7. Az októberi forradalom 10. évfordulóján az ellenzék Leningrádban, Moszkvában, Har-kovban több ezer munkás részvételével ellentüntetést szervez. Jelszavaik: „Végrehajtjuk Lenin végrendeletét!”, „Tüzet jobbra a kulák, nepman és a bürokrata ellen!” Az ellentüntetést szétverik.

XI. 12–14. A KB és KEB ülésén Sztálin követelésére Trockijt és Zinovjevet kizárják a pártból „ellenforradalmi demonstráció” szervezése miatt.

XI. 17. Adolf Joffe, Trockij barátja, neves szovjet diplomata a pártban kialakult helyzet miatt öngyilkos lesz.

XI. 30. A SZU javaslatot terjeszt a Népszövetség előkészítő bizottsága elé az általános és teljes leszerelésről. – (Mivel sem az angol bányászsztrájk, sem a kínai polgári demokratikus forradalom nem vezetett egy újabb forradalmi hullámhoz, a bolsevik pártban úrrá lett a magukra maradottság érzése. Ez – párosulva a fenyegető külpolitikai eseményekkel – egy újabb intervenció rémét vetítette a párt vezetői elé, s egyben felvetette a háborúra való felkészülés céljából a gazdaságpolitika átgondolását is.)

XII. 2–19. Az ŐK(b)P XV. kongresszusán a sztálini többség (Buharin, Rikov, Kalinyin, Tomszkij, Molotov, Vorosilov) végleges vereséget mér az ellenzékre, minden tagját – kb. 1500 embert, köztük Karl Radeket, Jurij Pjatakovot, Lev Kamenyevet – kizárja a pártból és vidékre vagy Szibériába száműzi. (Trockij kivételével 1933-ig visszaveszik őket.) Elfogadja az iparosítás meggyorsítását, a gazdasági eszközökkel ösztönzött kollektivizálást. (A taglétszám 786 288 fő. Ennek mindössze 1%-a volt 1917 előtt is a párt tagja.)

Az év folyamán Eltörlik a cári időszak igazolványrendszerét. (A helyváltoztatás az állampolgárok részére külön engedélyhez, paszporthoz volt kötve.)

1928:

I. 15.–II. Sztálin nyugat-szibériai útja (Novoszibirszk, Omszk, Barnaul). Célja az erőszakos gabonarekvirálás személyes ellenőrzése. (Rohamosan csökkent az állami begyűjtés volumene, mert a parasztok árfelhajtás céljából visszatartották a gabonát.) A körút meggyőzi Sztálint, hogy a hadikommunista jellegű beszolgáltatás hatékonyabb, mint a piaci szabályozás.

I. 25. Trockij megérkezik száműzetése színhelyére. Alma-Atába.

III. 28. A KVB határozata Távol-Keleten a kínai határszél jelöli ki a zsidó lakosság letelepedési helyét.

IV. A moszkvai pártaktíva értekezletén Sztálin azt bizonygatja, hogy a szocializmus felépítése érdekében vissza kell térni a polgárháborús állapotokhoz. – A leningrádi pártaktíva értekezletén Buharin azt fejtegeti: fel kell számolni a gabonabegyűjtési nehézségek áthidalására hozott rendkívüli intézkedéseket (kényszerrekvirálás).

V. 6. A Komszomol VIII. kongresszusán Buharin nevek említése nélkül elítéli azokat, akik az osztályharc fokozásának jelszavával túlzott tempót diktálnak a mezőgazdaságnak.

V. 28. Sztálin a Vörös Professzorok Intézetében élesen kikel azok ellen, akik a „gabonafronton” nem akarnak támadásba lendülni.

Nyár A kulákok megtagadják a felemelt adó kifizetését, 3000 végrehajtót lelőnek. – Hosszú sorok a kenyérboltok előtt vidéken is.

VI. A Frumkin-levél: a Földművelési Népbiztosság helyettese levelet ír a PI tagjaihoz, trockista elhajlásnak bélyegezve a hadikommunizmus szellemét idéző intézkedéseket. A parasztság növekvő adóztatása helyett emelni akarja a gabona felvásárlási árát.

VII. 4–11. A KB Plénümán összecsap Sztálin és Buharin. Sztálin a gabonaválság megoldását a „rendkívüli intézkedések” fenntartásában látja. Őt támogatja Vjacseszlav Molotov Kliment Vorosilov, Lazar Kaganovics, Mihail Kalinyin. Vele szemben Buharin a törvénytelenések megszüntetéseért, a gabona felvásárlási árának növeléséért, az erőszakos kuláktalanítás ellen lép fel. (Hívei: Rikov, Tomszkij, Uglanov.) Ideiglenesen a buharini irányvonal a túlsúlyos.

VII. 11. Megszervezett találkozó Nyikolaj Buharin Grigorij Szokolnyikov és a kalugai száműzetésből erre az alkalomra Moszkvába érkezeit Lev Kamenyev között egy Sztálin elleni szövetség lehetőségéről, a fejlődés perspektíváiról.

Nyár Jan. óta 150 kisebb parasztfelkelés történt az országban.

VII. 17.–IX. 1. A Komintern VI. kongresszusa elfogadja a IV. kongresszus óta heves vita tárgyát képező programját. Kiemeli a szociáldemokrácia balszárnya elleni harc fontosságát.

VIII. 27. Párizsban a SZU 14 ország társaságában aláírja a béke védelmét szolgáló Briand–Kellogg paktumot.

X. 8. A PI határozata elítéli Buharint, mert a testület tudta nélkül publikálta írásait. (Ez a cenzúráztatási kötelezettség kezdetét jelenti a KB-tagoknak.)

XI. 27. A Buharin-csoport elleni támadás első akciója: leváltják a moszkvai első titkárt, Nyikolaj Uglanovot, s helyére Vjacseszlav Molotovot ültetik.

XII. A szovjet szakszervezetek VIII. kongresszusán Lazar Kaganovics sikertelen kísérletet tesz az elnök, Mihail Tomszkij kibuktatására.

1929:

Az év elején Országos tisztogatások az állami hivatalokban. 51 000 polgári tisztviselőt távolítanak el „megbízhatatlanság” miatt.

I. 18. Az OGPU „szovjetellenes tevékenysége” miatt kiutasítja Trockijt az országból, aki a törökországi Prinkipóban telepszik le.

I. 21 és 30. Buharin nyilatkozatokban szembefordul a KB-vel. Bírálja a kollektív vezetés hiányát, az elbürokratizálódást, a parasztság „katonai-feudális” kizsákmányolását. Alekszej Rikov és Mihail Tomszkij támogatják.

I. 30.–II. 9. A KB és a KEB Plénuma „jobboldali elhajlóknak” minősíti Buharint, Rikovot, Tomszkijt.

III. 5. A Pravda közli a leningrádi „Vörös Viborgi” gyár munkásainak a SZU dolgozóihoz intézett felhívását az első szocialista munkaversenyben való részvételről.

IV. 23–29. Az ÖK(b)P 16. konferenciája – mivel az 1928-as gabonaválság a belső falusi osztályellenségtől való pszichés félelmet erősíti – hozzájárul a falu feletti állami ellenőrzés, a kollektivizálás gyorsításához. – Élesen elítélik a „jobboldali ellenzéket” (Buharin, Rikov, Tomszkij). Buharint leváltják a Pravda főszerkesztői posztjáról.

VI. 2. Leváltják Tomszkijt a Szakszervezetek Összoroszági Központi Tanácsának elnöki posztjáról.

VII. 4. A Molotov elnöksége alatt összeülő Komintern VB eltávolítja Buharint a világpárt éléről. Helyét Dmitrij Manuilszkij veszi át.

VII. 10. Csang Kaj-sek nankingi kormánya és volt fehérgárdista tisztok elfoglalják az 1924 óta közös szovjet–kínai igazgatás alatt álló kelet-kínai vasutat, fegyveresei nov.-ben bevonulnak a SZU területére.

VIII. 6. A leningrádi üzemek kezdeményezésére országosan megtartják az ún. „Iparosítás Napját”, amelynek keretében a dolgozók felajánlják napi keresményüket az iparosítás javára.

VIII. 21–24. A Pravda Buharint „a jobboldali elhajlók fő buzdítója és vezetőjeként” aposztrofálja.

Nyár–ősz Jakut és burját mongol felkelés a szovjethatalom ellen.

IX. Vaszilij Bluchert nevezik ki a Távol-keleti Hadsereg főparancsnokává (1925–27 között Csang Kaj-sek katonai tanácsadója volt), aki nov. végéig kiűzi a kínai fegyvereseket az orosz területekről.

XI. 7. Sztálin cikke a Pravdában meghirdeti a „forradalom felülről” programját, a teljes kollektivizálás azonnali végrehajtását.

XI. 10–17. A KB 25 000 munkásagítatót irányít vidékre a kollektivizálás segítésére. (Számuk 1930 végéig 250 000-re nő.) – Buharint kizárják a PI-ből, Rikov és Tomszkij pártbüntetést kap.

XI. 26. A Pravdában Buharin, Tomszkij, Rikov megtagadják korábbi nézeteiket s nyilvános önkritikát gyakorolnak.

XII. 5. Megalakul a Tadzsik SZSZK, a SZU 7 tagállama.

XII. 21. Sztálin, 50. születésnapjára Vorosilovtól „Sztálin és a Vörös Hadsereg” c. cikket kap ajándékba, amely a kezdődő személyi kultusz jegyében túlértékeli az ünnevelt polgárháborús szerepét.

XII. 22. Kína és a SZU a habarovszki jegyzőkönyvben visszaállítja a kelet-kínai vasút közös igazgatását.

XII 27. Sztálin a marxista agrárszakemberek konferenciáján kiadja a „kulákság mint osztály likvidálásának” jelszavát. Ezzel kitelepítésekkel, templomok bezárásával járó pánikszerű hajszá indul meg a magasabb kollektivizálási arányszámok eléréséért.

1930:

PI = Politikai Iroda

I. 5. A KB határozata a kollektivizálás üteméről és a kolhozépítés állami támogatásáról övezeti határidőket állapít meg. A Volga-vidéken, Észak-Kaukázusban 1931 tavaszáig, Ukrajnában, az Urálban, Szibériában, Kazahsztánban 1932 tavaszáig kell a terveket végrehajtani. A határozat a kolhoztársulás elsődleges formájának az „artyelt” jelöli ki (a tagok háztájival is rendelkezhetnek).

II. 1. A KVB törvényerőre emeli a KB határozatát. Elkobozzák a kulákgazdaságok felszerelését. A konfiskálásokat mindenütt Szibéria és Észak-Oroszország néptelen tájaira való telepítés követi (1 millió ember).

II. 3. A Pravda vezércikke a kolhozosítás ütemének gyorsítását sürgeti és célul tűzi ki, hogy 1930 végéig a parasztgazdaságok 75%-át bekényszerítsék a közösbe. Az ellenálló parasztokat kizárják a választójogból, néhol a család egyetlen tehenét és háziszárnyasait is elveszik.

II. XI. Pius pápa a nagyhatalmakhoz fordul, hogy a kollektivizálást kísérő vallásüldözések miatt gyakoroljanak nyomást a SZU-ra.

III. 2. Megjelenik a Pravdában Sztálin „Akiknek a siker a fejükbe szállt” c. cikke, amelyben taktikai okokból elhatárolja magát a „baloldali túlzásoktól”, s az erőszakos kollektivizálásért minden felelősséget a helyi pártszervezetekre hárít. Ez véget vet az 1929. dec.–1930. febr. közötti 3 hónapos rohamnak.

III. 14–15. KB-határozat a kolhozmozgalomban elkövetett torzulások elleni harcról, fellépés a kényszerítés eszköze ellen.

III. Megindul a parasztok tömeges kilépése a kolhozokból. A moszkvai területen 72%-ról 7,2%-ra zuhan vissza a szervezettség aránya, Nyugat-Szibériában 54%-ról 20%-ra.

VI. 26.–VII. 13. Az ÖK(b)P XVI. kongresszusán – Buharin távollétében – szétzúzzák a NEP folytatásáért, az arányos gazdasági fejlesztésért síkraszálló „jobboldali ellenzéket” (Rikov, Tomszkij). Vezetőik önkritikára kényszerülnek. – Sztálin kijelenti, hogy a SZU 50 évvel van elmaradva a fejlett országokhoz képest, amit 10 év alatt be kell hozni. Az ország fennmaradásának alapkérdése, hogy képes-e ipari nagyhatalommá válni. A honvédelmi felkészülés jegyében határozatot hoznak az urál–kuznyeck-i hadiipari kombinát felépítéséről.

VI. 30. Rendeletet adnak ki, amely a kollektivizált területeken a régi faluközösségek szervezeteit felosztatja, s funkcióikat a helyi szovjetekre és kolhozokra ruházza át.

Nyár Kivégzik Bjlumkint, Rabinovicsot, Szillovot mint ellenzéki szimpatizánsokat.

VII. 21. Felmentik Georgij Csicserin külügyi népbiztost, helyette Makszim Litvinovot nevezik ki.

XI. 25.–XII. 7. Az Iparpárt pere. Az újabb koncepciók per a műszaki főiskolák professzorait diverziós cselekményekkel vádolja meg.

XI. vége–XII. eleje A KB és a KEB plénuma leváltja Rikovot a Népbiztosok Tanácsa éléről, és visszaminősíti a Politikai Iroda tagjából KB-taggá. Buharint önkritikára kényszerítik. Megfosztják tisztségétől Beszo Lominadzét (KB-póttag) és Szmirnovot (az orosz föderáció NT-elnöke), mert kollektív vezetést követelnek.

XII. 15. Megszüntetik a (központi) Belügyi Népbiztosságot (NKVD), s jogkörét a szövetségi köztársaságok megfelelő szerveire ruházzák át.

XII. 19. A Népbiztosok Tanácsának új elnöke Vjacseszlav Molotov.

1931:

I. 12. A Zsidó Távirati Ügynökség Amerikából érkezett kérdésére Sztálin, válaszában, elítéli az antiszemitizmust.

III. 1–9. Újabb konstruált per, a „mensevikek ellenforradalmi szervezetének (Szövetségi Iroda) pere”. Olyan egykori szociáldemokratákat ítélnek el, akik központi hivatalokban (pl. Tervhivatal) dolgoztak (Szuhanov, Troman, Jakubovics, Ser). A vád titkos szervezkedés, a II. Internacionáléval való kapcsolat volt. – Elmarad a „Dolgozó Parasztság Pártja” koncepció perének nyilvános tárgyalása (Kondratyev, Cselincev, Csajanov). A vád kolhozellenes agitáció.

Tavaszi Felépül az 1929-ben alapított Magnyitogorszk városa a Déli-Urálban. E 2 év alatt több ezer fogoly halt meg a munkálatok során.

III. 8–17. A szovjetek VI. kongresszusa a kolhozosítással foglalkozik. Felszólítja a habozó gazdákat, hogy „hazafias kötelességüknek eleget téve” lépjenek be a közös gazdaságokba.

IV. Újabb lendületet vesz az erőszakos kuláktalanítás. 160 000 családot kitelepítenek (az évben), de már azt sem engedik meg, hogy személyes értékeiket magukkal vigyék. Számos helyen polgárháborús állapotok uralkodnak, fegyveres parasztbandák szerveződnek.

Az év vége Terjedni kezdenek az ún. „ellentervek”, a munkások önkéntes tervtúlteljesítési ajánlásai.

1932:

KVB = Központi Végrehajtó Bizottság NT = Népbiztosok Tanácsa (Minisztertanács)

I. 21. Megnemtámadási szerződést írnak alá a SZU és Finnország között.

I. 30. A Pravda megállapítja, hogy „eltűntek a gazdaságból a kapitalista elemek”.

I. 30.–II. 4. A ŐK(b)P 17. konferenciája gazdasági kérdéseket tárgyal, s kidolgozza a 2. ötéves terv direktíváit.

II. 5. Megnemtámadási szerződés a SZU és Lettország között.

V. 4. Megnemtámadási szerződést írnak alá a SZU és Észtország között.

Nyár Az erőszakos kollektivizálás eredménye szörnyű éhínség Ukrajnában, Kazahsztánban, a Kubany vidékén, az Észak-Kaukázusban és Nyugat-Szibériában. Az 1932–33. évi éhínség áldozatainak számát 3–5 millió före becsülik. Amíg 1921–22-ben, a volgai éhínség idején a Lenin vezette szovjet kormány segítségért fordult a világhoz, addig a sztálini pártapparátus nem tesz lépéseket a tragédia elkerülésére, sőt mindent elkövet, hogy az éhínséget eltussolja.

VII. 25. Megnemtámadási szerződést írnak alá a SZU és Lengyelország között.

VIII. 7. A KVB és az NT határozata értelmében a törvény drákóian megszigorítja az állami üzemek, állami gazdaságok és közös gazdaságok vagyonvédelmét. (Az éhség miatt elszaporodtak a lopások, amiket ezután főbelövással – enyhítő körülmény esetén 10 év lágerbüntetéssel – torolnak meg.)

VIII. A Buharin-iskola (Buharinnek 1919-ben a Szverdlovról elnevezett Kommunista Egyetemen tartott szemináriumának tagjai, majd a „vörös professzorokat” képző intézet oktatói) tagjai (Szelepkov, Mareckij, Alekszandrov) bírálják a sztálini gazdaságpolitikát. Elképzeléseik belekerülnek a Rjutyin-programba.

IX. 3. Feldühödött parasztok agyonverik azt a 14 éves kislányt, Pavlik Morozovot, aki az uráli Geraszimovka faluban kuláklistán adta szüleit. (Morozovnak a II. világháború után szobrot állítottak Moszkvában, Szverdlovszkban és szülőfalujában, ezenkívül neve elsőként került bele az úttörőszövetség dicsőségkönyvébe 1955-ben.)

Nyár vége–ősz A régi párttagokból szerveződő Rjutyin-csoport (Kaprov, Ter-Vaganyan, Szten Rjutyin) 120 oldalas programot dolgoz ki, amelyben elítélik az önkénnyt, javasolják a beruházások visszafogását és a főtitkár leváltását. Sztálint a „párt rossz szellemének” nevezik.

X. 11. A Pravdában a KEB „ellenforradalmi Kulákszervezet” létrehozásával vádolja meg a Rjutyin-csoportot. Rjutyint 10 évi börtönre ítélik, bár Sztálin az azonnali kivégzés mellett van. (1937-ben kivégzik.) A többieket elbocsátják, ill. száműzik.

X. Zinovjevet és Kamenyevet a Rjutyin-csoporttal való kapcsolatuk miatt másodszor is kizárják a pártból és az Urálba száműzik.

XI. 9. Öngyilkosságot követ el Sztálin második felesége, Nagyezsda Allilujeva.

XII. Alekszandr Szmirnov (volt földművelési népbiztos), Ejszmont, Tolmacsov (rég párttagok) a gyári munkások körében keresnek támogatókat a sztálini vezetés leváltását célzó elképzeléseikhez. (Az év során Ivanovo-Voznyeszenszkben munkásmegmozdulások zajlanak.)

XII. 27. Az NT és a KVB rendelete szigorított formában újra bevezeti a cári igazolvány-rendszert. A lakóhely-változtatást ismét engedélyhez kötik, amit az igazolványban 72 órán belül regisztráltatni kell. A falusi lakosság elvándorlásának megakadályozására a parasztok nem kapnak igazolványt.

Az év folyamán Parasztlázadások a Kaukázusban, Ukrajnában, Nyugat-Szibériában és a Kubany vidékén. Kazahsztánban a felkelők ellen Bugyonnij lovashadosztályát kell kivezényelni, a katonák megtorlásul falvakat perzselnek fel. A Távol-Keleten működni kezdenek a kolimai, Észak-Szibériában a vorkutai lágerek.

1933:

I. 11. KB-határozat a politikai osztályok felállításáról a gép- és traktorállomásokon. Sztálin beszédben értékeli az 1932-es évet. A gabonabegyűjtési terv elmaradásai miatt a helyi apparátusokat hibáztatja.

II. Letartóztatják a Buharin-iskola tagjait.

III. 3. Az NT határozata felállítja a Gusoszsor (Autópályák Főigazgatósága) nevű csúcsszervet, amely a lágerek munkaerejét alkalmazva autóút-építési monopóliumot kap a SZU és Mongólia egész területére.

V. 8. Sztálin és Molotov titkos körlevele a párt a szovjetek, az OGPU dolgozóihoz a kollektivizálás sikerei miatt a tömeges repressziók mérsékelésére szólít fel.

VI. 14. A londoni gazdasági konferencián a SZU bejelenti, hogy a békés egymás mellett élés politikáját kívánja követni a kapitalista országokkal szemben.

Nyár Éhínség pusztít szovjet Közép-Ázsiában.

VII. 3–5. A SZU kezdeményezésére konvenciót írnak alá az agresszió és az agresszor meghatározásáról Észtország, Lettország, Litvánia, Lengyelország, Románia, Csehszlovákia, Jugoszlávia, Afganisztán, Irán, Törökország és a SZU képviselői.

VIII. 2. Az NT határozata megnyitja a Fehér-tengert a Balti-tengerrel összekötő csatornát, a Belomorkanalt. A 230 km hosszú, 20 hónap alatt felépített csatorna munkálataiban a munkaerőt lényegében a munkatáborok foglyai alkotják. Az életben maradt munkásokat átszállítják a Bajkál–Amúr vasútvonal kezdődő építkezéséhez, Tajsetbe.

XI. 16. Diplomáciai viszony létesül a SZU és az Egyesült Államok között.

XII. 2. PI-határozat arról, hogy „a kollektív biztonság elve” a SZU külpolitikai doktrínája.

Az év folyamán Működni kezdenek a Magadán környéki lágerek.

1934:

I. 26.–II. 10. Az ÖK(b)P XVII. kongresszusa (a „győztesek” kongresszusa). Az iparosításban és kollektivizálásban „győztes Sztálint” először ünneplik kongresszuson bizáncias külsőségek között, ugyanakkor az 1200 szavazásra jogosult küldött közül számosan (kb. 300) ellene

voksolnak a titkos szavazáson, míg a terrort mérsékelni szándékozó népszerű Szergej Kirov csupán 3 ellenszavazatot kap. Vlagyimir Zatoncskij és Lazar Kaganovics – a mandátumbizottság vezetői Sztálin utasítására meghamisítják a választási eredményt. A valaha létezett párton belüli ellenzékek vezéregyéniségei (Zinovjev, Kamenyev, Buharin, Rikov, Tomszkij) nyilvános vezeklésre kényszerülnek. A KB-ba ekkor kerül be Nyikita Hruscsov is. A tipikus sztálini figurák is bejutnak (Jezsov, Berija, Visinszkij, Bulganyin, Poszkrjobisev). 1938-ig a kongresszuson megválasztott KB 139 tagjából 98-at letartóztatnak és kivégeznek (70%), az 1956 küldöttből 1108 főt letartóztatnak (56%).

II. 6. Magyarország és a SZU diplomáciai kapcsolatba lép. (Jungerth Arnóthy Mihály ankarai követet bízzák meg a moszkvai képviselőlet vezetésével is.)

II. 23. Buharint kinevezik a kormánylap az Izvesztyija főszerkesztőjévé.

V. 7. A KVB dekrétuma a Birobidzsáni Zsidó Autonóm Terület megalakításáról Szibériában.

VII. 10. Az Egyesített Állami Politikai Hatóságot (OGPU) felosztják, feladatkörét átruházzák a Genrik Jagoda vezetése alatt álló újra létrehozott Belügyi Népbiztosságra (NKVD). Az NKVD-nek 4 osztálya van: állambiztonsági, rendőrségi, tűzoltósági, és a Gulag. (Ez utóbbi az 1934-ig több népbiztosság felügyelete alatt működő, különböző lágerok irányítását összefogó csúcsszerv.)

IX. 18. A SZU-t felveszik a Népszövetségbe.

X. KB-határozat a tagkönyvek felülvizsgálatáról. (1936-ig több ezer embert zárnak ki a pártból.)

XII. 1. Sztálin utasítására a KVB rendeletet ad ki (dec. 3.) arról, hogy terrorcselekmények végrehajtása esetén a nyomozó szervek gyorsított eljárásokat folytassanak le, s a halálos ítéleteket azonnal hajtsák végre. (Meggzűntetik a nyilvános tárgyalásokat, védőügyvédek működése tilos.) – A Szmolnij folyosóján 16.30-kor egy Nyikolajev nevezetű diák lelövi Szergej Kirovot, a leningrádi pártszervezet titkárát.

XII. 2. Autóbalesetnek álcázott gyilkosság során meghal Boriszov, Kirov testőrségének parancsnoka.

XII. 4. Éberségi kampány indul a sajtóban a „bujkáló ellenség” ellen. Leningrádban megindul a régi nemesi családok és értelmiségiek tömeges kitelepítése. Molotov, Kaganovics, Sztálin személyes ellenfeleiket, régi bolsevikokat tartóztatnak le.

XII. 16. Letartóztatják Grigorij Zinovjevet, Lev Kamenyevet, Jevdokimovot.

XII. 21. Hivatalosan bejelentik, hogy Kirov megölését egy ún. „leningrádi központ” s a vele kapcsolatban álló „moszkvai központ” hajtotta végre.

XII. Beszo Lominadze öngyilkossága.

XII. 28–29. Nyikolajev és Kotolinov (volt Komszomol-vezető), a „leningrádi központ” vezetőinek zárt ajtók mögötti tárgyalása.

Az év folyamán Visszaállítják az egyszemélyi vezetést a hadseregben.

1935:

I. 15–16. Zinovjev–Kamenyev első pere Leningrádban. A 19 vádlottat, a „leningrádi” és a „moszkvai” központ tagjait Kirov meggyilkolásának morális felelősségével, a kapitalizmus restaurációjára irányuló kísérlettel vádolják. Zinovjevet 10, Kamenyevet 5 évi börtönre ítélik, a többi vádlott 4–10 év börtönbüntetést kap.

I. 18. A KB titkos levele a pártszervezetek számára: mozgósítani kell minden erőt az ellenforradalmi gócok kiirtására. 1938-ig tartó tömeges letartóztatási hullám indul meg (a nagy tisztogatás).

I. 23. Medvegyev leningrádi NKVD-főnököt zárt tárgyaláson bűnösnek mondják ki Kirov halálában, ezért főbe lövik. Beosztottai büntetőtáborba kerülnek.

I. Andrej Zsdanovot nevezik ki Leningrád új első titkárává.

I. 28.–II. 6. A szovjetek VII. kongresszusa határozatot fogad el egy új alkotmány kidolgozásáról. A 30 tagú előkészítő bizottság titkára Buharin, aki komoly részt vállal az alap-törvények megszövegezésében.

III. 23. 2 éves tárgyalássorozat után a SZU 140 millió jenért eladja a Mandzsúriát megszálló Japánnak a kelet-kínai vasút szovjet részét.

VI. Kamenyevet megismételt perben a büntető törvénykönyv 58. cikkelye alapján 10 év börtönre ítélik.

VII. 5–7. A KB plénuma Avel Jenukidzét „elhajlás” vádjával kizárja a KB-ból és a pártból. (1937. dec.-ben kivégzik. Kitzsítottságának valódi oka, hogy a kaukázusi párttörténet saját interpretációjában nem volt hajlandó kiemelni Sztálin szerepét, később pedig ellenezte a terrort.)

VII. 25.–VIII. 20. A Komintern VII. kongresszusa meghatározza a fasizmus osztályjellegét, s a vele szembeni harc taktikájaként a népfretpolitikát javasolja. A kongresszus a múlt tapasztalataiból okulva megtiltja a VB-nek, hogy beavatkozzon a kommunista pártok belső ügyeibe. (Ez nem valósult meg.) Felosztatja a Profinternt.

VII. 2. A ÖK(b)P KB határozata felosztatja a Régi Bolsevikok Társaságát.

XI. 14–17. A sztahanovisták első kongresszusa Moszkvában. A küldöttek az utolsó napon az Internacionálé helyett az operettszerző Iszaak Dunajevszkij „Vidám fiúk” c. dalával búcsúznak.

XI. 20. Újra bevezetik a régi rendfokozatokat a szovjet hadseregben, s létrehozzák az új marsalli rangot. Először 5-en kapják meg (Blücher, Bugyonnij, Jegorov, Tuhacsevszkij és Vorosilov).

Az év folyamán Andrej Visinszkijt főállamügyésszé nevezik ki.

1936:

VI. 12. A KVB és a KB nyilvánosságra hozza az alkotmánytervezetet.

VI. 27. A KVB és a Népbiztosok Tanácsa rendeletet hoz, mely megtiltja az abortuszt.

VIII. 11. A KVB rendelete módosítja a perrendtartás 1934. dec. 1-je óta érvényes rendjét, s visszaállítja a nyilvános tárgyalást, visszaadja a kegyelmi kérvény benyújtásának és a védőügyvédek szerepeltetésének jogát.

VIII. 19–25. Az első nagy nyilvános moszkvai koncepció per, a „16-ok” pere A „trockista-zinovjevista terrorista központot” (Zinovjev, Kamenyev, Jevdokimov, Bakajev, Szmirnov, Mracskovszkij) a Kirov elleni merénylettel, a Gestapóval való kapcsolattal, a szovjethatalom megdöntésére irányuló kísérlettel vádolja Visinszkijt. A Szakszervezetek Házában tartott és Zakovszkij által rendezett tárgyaláson Ulrich, a bíróság elnöke a vádlottakat halálra ítélt, amit azonnal végrehajtanak.

VIII. 22. Mihail Tomszkij öngyilkosságot követ el bolsevói nyaralójában.

IX. 23. Kemerovóban (Nyugat-Szibéria) robbanás történik az egyik bányában. A gyanút Jurij Pjatakov nehézipari népbiztoshelyettesre és a trockistákra terelik.

IX. 25. Sztálin és Zsdanov Szocsiból keltezett távirata a PI-nek arról, hogy az NKVD „négy-éves lemaradásban van” az ellenforradalmi elemek leleplezésében. Leváltják Genrik Jagodát, helyére Nyikolaj Jezsovot nevezik ki az NKVD élére. Tömeges megtorlások kezdődnek.

XI. 25–XII. 5. A szovjetek VIII. (rendkívüli) kongresszusa megvitatja s elfogadja az új alkotmányt, amely deklarálja a szocializmus győzelmét a SZU-ban. Ez elméleti síkon elmosza a szocialista forradalom és a szocializmus mint társadalomelméleti formáció közötti különbséget. A felbontott kaukázusontúli föderáció helyett Grúzia, Örményország és Azerbajdzsán önálló köztársaságokként lépnek be a SZU-ba. A KVB nevét Legfelsőbb Tanácsra változtatják.

XI. 30. A Pravda közli Sztálin 1931-es nyilatkozatát a Zsidó Távirati Ügynökségnek arról, hogy a SZU-ban az antiszemizmust büntetik.

Az év folyamán Tagkönyvcseré. 1935–36-ban kb. 170 000 tagot zárnak ki, ez a tagság 9,1%-a.

II. Moszkva aranya

Moscow Gold – Moszkva aranya

Angol nyelvű adatok a spanyol aranytartalék fegyvervásárlásokra történő felhasználásához.

Források:

<https://www.spanish-fiestas.com/history/civil-war/>
[https://en.wikibooks.org/wiki/IB/Group_3/History/Route_2/Causes,_Practices,_and_Effects_of_Wars/The_Spanish_Civil_War_\(36-39\)/Summary#Economic_problems](https://en.wikibooks.org/wiki/IB/Group_3/History/Route_2/Causes,_Practices,_and_Effects_of_Wars/The_Spanish_Civil_War_(36-39)/Summary#Economic_problems)
https://en.wikipedia.org/wiki/1936_in_the_Spanish_Civil_War-3
https://en.wikipedia.org/wiki/Moscow_gold

1. The country had very little money because the Republicans had sent all of the gold reserves to the USSR for safe-keeping – [forrás itt](#)

2. Republic's main ally was USSR, who saved them and enabled it to fight the civil war by supplying aircraft (1,000) and tanks (750), but the Republic had to pay for this. – [forrás itt](#)

3. October 24, 1936: First shipment of the Spanish Gold Reserves to the Soviet Union. Spain will ultimately send more than half its gold reserve to the USSR; at \$35 per troy ounce the shipment was worth US\$578,000,000. – [forrás itt](#)

4. The **Moscow Gold** (Spanish: *Oro de Moscú*), or alternatively **Gold of the Republic** (Spanish: *Oro de la República*), was 510 tonnes of gold, corresponding to 72.6% of the total gold reserves of the Bank of Spain, that were transferred from their original location in Madrid to the Soviet Union a few months after the outbreak of the Spanish Civil War. This transfer was made by order of the government of the Second Spanish Republic, presided over by Francisco Largo Caballero, through the initiative of his Minister of Finance, Juan Negrín. The term also encompasses the subsequent issues relating with the gold's sale to the USSR and the use of the funds obtained. The remaining fourth of the Bank's gold reserves, 193 tonnes, was transported and exchanged into currency in France, an operation which is also known by analogy as the „Paris Gold”.

More broadly, the term „Moscow Gold” has its origin in anti-Soviet propaganda which used the term to discredit the supposed financial support of western trade unions and political parties of Communist ideologies.

Transfer of gold to the Soviet Union on November 21, – [forrás itt](#)

Magyar összefoglalás:

Az első pont azzal vádolja a Második Köztársaságot, hogy a *teljes aranytartalékot* Moszkvába küldte, *megőrzésre*.

A második két nyelven beszél, egyrészt hangsúlyozza, hogy a Szovjetunió volt az egyetlen ország, amelyik *fegyverszállításokkal megmentette* a Köztársaságot, de mintegy vádként említi meg, hogy *fizettetett érte*.

A harmadik pont az első aranszállítás időpontját adja meg, majd közli, hogy ezt további szállításokkal a fél aranytartalékra emelték, és megadja a szállítások 35 USD/uncia áron kalkulált értékét: *578 millió USD*.

A negyedik pont egyrészt magyarázza a Moszkva Aranya kifejezés értelmét (majd a Párizs Aranyáét is), másrészt megnevezi a döntéshozókat (miniszterelnök és pénzügy-miniszter), megadja a teljes szállítmány súlyát (510 tonna), és arányát az aranytartalékból (72,6%), közli, hogy a fogalom magában foglalja az arany értékesítését és felhasználását is. A maradék 193 tonnát Párizsba szállították és eladták, ezzel ürült ki a tartalék.

Minden pont végén is link nyitható a forrásra.

Felhasznált irodalom:

1. Richard Overy: Russia's War, Kindle Edition, 1999
2. Alekszandr Solzsenyicin: Iván Gyenyiszovics egy napja
3. Aleksandr Solzhenitsyn: Cancer Ward
4. Alekszandr Solzsenyicin: Gulag szigetsoport
5. Krausz Tamás: Lenin. Társadalomelméleti rekonstrukció, Napvilág Kiadó, Budapest, 2008, ISBN 978 963 9350 32 4
6. Krausz Tamás és Szigeti Péter szerkesztésében: Államszocializmus. Értelmezések – viták – tanulmányok, L'Harmattan-Eszmélet Alapítvány, Budapest, 2007, ISBN 978 963 9683 81 5
7. Mészáros István: A tőkén túl. Közelítések az átmenet elméletéhez.
Első rész: Az ellenőrizhetetlenség árnya. L'Harmattan – Eszmélet Alapítvány, Budapest, 2008, ISBN 978 963 236 090 4
Második rész: A szocialista kritika történelmi öröksége. L'Harmattan – Eszmélet Alapítvány, Budapest, 2009, ISBN 978 963 236 188 8
Harmadik rész: A tőkerendszer strukturális válsága. L'Harmattan – Eszmélet Alapítvány, Budapest, 2010, ISBN 978 963 236 282 3
Negyedik rész: A tárgyalt témákhoz kapcsolódó tanulmányok. L'Harmattan – Eszmélet Alapítvány, Budapest, 2010, ISBN 978 963 236 316 5
8. Nagy Károly: Szovjetosztöndíjasok voltunk 1956-ban, Emlékek és dokumentumok. Press Publica Könyvkiadó Kft, Budapest, 2011, ISBN978-615-5179-00-6
9. Halmos Antal: Kolja, a nép ellenségének fia
10. Richard Gott: Cuba, A New History, ISBN
11. [Mao Zedong: A Captivating Guide to the Life of a Chairman of the Communist Party of China, the Cultural Revolution and the Political Theory of Maoism](#) [Kindle Edition]
12. By: Captivating History, Amazon Kindle Edition
13. Halmos Antal: Vádirat az USA ellen, <http://mek.oszk.hu/18000/18029/>
14. Halmos Antal: 2015 – Történelmi pillanatkép, Magyar Elektronikus Könyvtár
15. [Русская душа \(музыка на многих струнах\)](#)

Felhasznált weblapok:

1. <https://www.quora.com/How-did-the-USSR-fall>
2. <https://www.quora.com/What-were-the-good-things-done-by-the-Soviet-Union>
3. <https://www.youtube.com/watch?v=kXuRzJDYJI8>
XX. (áruló) Kongresszus, Hruscsov beszéde
4. <https://www.youtube.com/watch?v=EOYMetMDKkM>
XXI. Kongresszus, Hruscsov beszéde
5. <https://www.youtube.com/watch?v=TLl4ZVMutEo>
Zsukov letiltott interjúja, 1941 ősze, 47 perc
6. <https://www.quora.com/How-would-have-history-changed-if-Trotsky-had-succeeded-Lenin-instead-of-Stalin>
7. <https://www.quora.com/When-will-Russia-stop-behaving-like-the-enemy-of-Western-Europe>
8. https://ru.Wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%8F%D1%82%D0%B8%D0%BB%D0%B5%D1%82%D0%BA%D0%B8_%D0%A1%D0%A1%D0%A1%D0%A0
9. <https://hu.Wikipedia.org/wiki/Molotov%E2%80%93Ribbentrop-paktum>
10. <https://www.szocialista.net/konyv/szocializmus-egy-orszagban>
11. https://www.huffingtonpost.com/henryk-a-kowalczyk/capitalism-socialism-and-b_8523486.html
12. http://www.eszmelet.hu/paul_le_blanc-kik-azok-a-szocialistak/

13. [https://en.Wikipedia.org/wiki/Paul_Le_Blanc_\(historian\)](https://en.Wikipedia.org/wiki/Paul_Le_Blanc_(historian))
14. [garasország ma – a terror megítélése](#)
15. <https://hu.Wikipedia.org/wiki/Terrorizmus>
16. <https://hu.Wikipedia.org/wiki/V%C3%B6r%C3%B6steror>
17. <https://hu.Wikipedia.org/wiki/Feh%C3%A9rterror>
18. https://hu.Wikipedia.org/wiki/Oroszorsz%C3%A1gi_polg%C3%A1rh%C3%A1bor%C3%BA
19. <http://ww1facts.net/quick-reference/ww1-casualties/>
20. https://ru.Wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BB%D1%8C%D1%8F%D0%BD%D0%BE%D0%B2_%D0%90%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%80_%D0%98%D0%BB%D1%8C%D0%B8%D1%87
21. [https://hu.Wikipedia.org/wiki/Keleti_front_\(els%C5%91_vil%C3%A1gh%C3%A1bor%C3%BA\)#T%C3%A1rsadalmi_%C3%A9s_politikai_helyzet](https://hu.Wikipedia.org/wiki/Keleti_front_(els%C5%91_vil%C3%A1gh%C3%A1bor%C3%BA)#T%C3%A1rsadalmi_%C3%A9s_politikai_helyzet)
22. https://hu.Wikipedia.org/wiki/Els%C5%91_vil%C3%A1gh%C3%A1bor%C3%BA#Vesztes%C3%A9gek
23. <http://mek.niif.hu/00600/00664/00664.htm>
24. <https://hu.Wikipedia.org/wiki/Diktat%C3%BAra>
25. http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_partok_partrendszerrek/ch01s07.html
26. https://hu.Wikipedia.org/wiki/Oroszorsz%C3%A1gi_polg%C3%A1rh%C3%A1bor%C3%BA
27. https://en.Wikipedia.org/wiki/Anton_Denikin
28. <http://pubs.socialistreviewindex.org.uk/isj86/trudell.htm> és <https://www.marxists.org/history/etol/newspape/isj2/2000/isj2-086/trudell.htm>
29. https://en.Wikipedia.org/wiki/Dictatorship_of_the_proletariat
30. <https://wrathoftheawakenedsaxon.wordpress.com/2016/07/30/the-gulag-archipelago-aleksandr-solzhenitsyn-free-pdf-download/>
31. <https://wrathoftheawakenedsaxon.wordpress.com/2016/09/27/on-guerrilla-warfare-mao-zedong-free-pdf-download/>
32. <https://wrathoftheawakenedsaxon.wordpress.com/2016/09/27/the-black-book-of-communism-free-pdf-download/>
33. https://en.Wikipedia.org/wiki/Critique_of_the_Gotha_Program
34. <https://www.litmir.me/bd/?b=239662>
35. https://www.kpu.ua/uploads/2011/12/istoria_kpss.pdf
36. <http://www.russtudies.hu/index.php?dir=&menu=15&lang=h>
37. https://en.Wikipedia.org/wiki/Russian_famine_of_1891%E2%80%9393
38. https://www.kpu.ua/uploads/2011/12/istoria_kpss.pdf
39. https://ru.Wikipedia.org/wiki/III_%D1%81%D1%8A%D0%B5%D0%B7%D0%B4%D0%A0%D0%A1%D0%94%D0%A0%D0%9F
40. https://en.Wikipedia.org/wiki/Russian_Social_Democratic_Labour_Party
41. https://ru.Wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B8%D1%84%D0%BB%D0%B8%D1%81%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F_%D1%8D%D0%BA%D1%81_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F
42. <http://erettsegi.com/tetelek/tortenelem/az-1917-evi-februari-orosz-forradalom-es-a-bolsevik-hatalomvetel/>
43. <http://mek.oszk.hu/00400/00401/00401.htm>
44. <https://pim.hu/hu/dia>
45. http://dia.pool.pim.hu/html/muvek/GYURKO/gyurko00034/gyurko00034_o/gyurko00034_o.html
46. http://dia.pool.pim.hu/html/muvek/GYURKO/gyurko00024_kv.html

47. [https://hu.Wikipedia.org/wiki/Gyurk%C3%B3_L%C3%A1szl%C3%B3_\(%C3%ADr%C3%B3\)](https://hu.Wikipedia.org/wiki/Gyurk%C3%B3_L%C3%A1szl%C3%B3_(%C3%ADr%C3%B3))
48. http://jegyzettar.blog.hu/2017/11/07/az_1917_oktoberi_orszorszagi_puccs_amit_sokan_meg_ma_is_forradalomnak_gondolnak
49. <http://antiskola.eu/hu/beszamolo-beszamolok-puskak/12479-az-1917-evi-orsz-forradalom/download/print?id=18350>
50. https://en.Wikipedia.org/wiki/Droughts_and_famines_in_Russia_and_the_Soviet_Union#List_of_post-1900_droughts_and_famines
51. https://en.Wikipedia.org/wiki/Soviet_famine_of_1946%E2%80%931947
52. <http://tudasbazis.sulinet.hu/HU/tarsadalomtudomanyok/tortenelem/az-i-vilagaborutol-a-ketpolusu-vilag-felbomlasaig/orszorszag-forradalmi-1917-ben/a-bolsevik-hatalomvetel-orszorszagban>
53. http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1918_augusztus_30_merenylet_lenin_ellen/
54. https://en.Wikipedia.org/wiki/Kronstadt_rebellion
55. <http://terkeptar.transindex.ro/belso.php?nev=141>
56. https://en.Wikipedia.org/wiki/Hungarian_Soviet_Republic
57. <https://russiapietia.ru/en/of-russian-origin/stalins-purges/>
58. <https://www.warhistoryonline.com/world-war-ii/10-facts-stalins-great-purge.html>
59. http://www.coldwar.ru/hrushev/cult_of_personality.php
60. <http://nol.hu/tud-tech/hruscsov-titkos-beszede-1600335>
61. <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/TenyekKonyve-tenyek-konyve-1/1990-7B2E/tortenelem-7EFC/orszorszag-es-a-szovjetunio-20-szazadi-tortenele-7F70/>
62. https://mult-kor.hu/20090309_kozzeteszik_a_nagy_ehinseg_dokumentumait
63. https://en.Wikipedia.org/wiki/Soviet_famine_of_1932%E2%80%931933
64. https://ru.Wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5_%D0%A1%D0%A1%D0%A1%D0%A0
65. https://en.Wikipedia.org/wiki/The_Gulag_Archipelago
66. http://moszt.tti.btk.pte.hu/sites/moszt.tti.btk.pte.hu/files/files/moszt_3-utak_es_alternativak.pdf
67. <http://lib.ru/MEMUARY/HRUSHEW/kult.txt>
68. <http://megabook.ru/article/%D0%92%D0%BE%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81%D0%B5%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9%20%D0%9D%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D0%B9%20%D0%90%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B5%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%87>
69. <http://szabadibela.hu/2015/09/lavrentij-berija-elete-szerepe-pere-es-kivegzese-1-folyt/>
70. http://archiv.xxszazadintezet.hu/rendezvenyek/percek_es_osszeeskuvesek_tudoma/dara_i_lajos_a_koncepcios_per_g.html
71. http://1939-1945.blog.hu/2014/09/17/1939_szeptember_17_vasarnap_a_szovjetunio_megtamadj_a_lengyelorszagot
72. [https://hu.Wikipedia.org/wiki/Lengyelorsz%C3%A1g_a_m%C3%A1sodik_vil%C3%A1gh%C3%A1bor%C3%BAban#Lengyelorsz%C3%A1gi_hadj%C3%A1rat_\[3\]_az_orsz%C3%A1g_n%C3%A9met_megsz%C3%A1ll%C3%A1sa](https://hu.Wikipedia.org/wiki/Lengyelorsz%C3%A1g_a_m%C3%A1sodik_vil%C3%A1gh%C3%A1bor%C3%BAban#Lengyelorsz%C3%A1gi_hadj%C3%A1rat_[3]_az_orsz%C3%A1g_n%C3%A9met_megsz%C3%A1ll%C3%A1sa)
73. <https://www.britannica.com/event/Katyn-Massacre>
74. <https://ru.Wikipedia.org/wiki/%D0%A%D0%B0%D1%82%D1%8B%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9%D1%80%D0%B0%D1%81%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%BB>
75. https://en.Wikipedia.org/wiki/Order_No._227#The_Order
76. https://ru.Wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%B7_%E2%84%96_227

77. https://index.hu/tudomany/tortenelem/2015/07/27/sztalin_sztalinizmus_baberowski_fe_lperzselt_fold_terror_tomeggyilkossagok
78. https://www.bme.hu/hirek/20170530/A_kalandos_letu_repulogep_alkotoi_verbeli_m_ernokok_voltak
79. https://hu.Wikipedia.org/wiki/A_Szovjetuni%C3%B3_afganiszt%C3%A1ni_h%C3%A1bor%C3%BAja
80. <https://hu.Wikipedia.org/wiki/Brezsnyev-doktr%C3%ADna>
81. https://hu.Wikipedia.org/wiki/Magyarorsz%C3%A1gi_Tan%C3%A1csk%C3%B6zt%C3%A1rsas%C3%A1g
82. https://hu.Wikipedia.org/wiki/Mao_Ce-tung
83. http://library.maoism.ru/Great_Polemic/
84. <https://ru.Wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D1%82%D1%81%D0%BA%D0%BE-%D0%BA%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9%D1%80%D0%B0%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%BB>
85. https://en.Wikipedia.org/wiki/Sino-Soviet_split
86. <https://www.portfolio.hu/gazdasag/zold-forradalom-avagy-milyen-jovot-hoznak-az-agrar-robotok.241752.html>
87. <http://www.fajltube.com/gazdasag/mezgazdasag/A-mezogazdasag-nemzetgazdasagi53417.php>
88. <https://www.quora.com/Who-are-Naxalites-and-what-do-they-do>
89. https://wikivisually.com/lang-hu/wiki/Naxalita_felkel%C3%A9s
90. http://hvg.hu/vilag/20171212_Kommunista_tobbseg_szuletett_Nepalban_marxistakka_l_leninistakkal
91. https://en.Wikipedia.org/wiki/Communist_Party_of_Korea
92. <https://terebess.hu/keletkultinfo/lexikon/hosiminh.html>
93. <https://hu.Wikipedia.org/wiki/Laosz>
94. https://hu.Wikipedia.org/wiki/Laoszi_N%C3%A9pi_Forradalmi_P%C3%A1rt
95. https://en.Wikipedia.org/wiki/Laotian_Civil_War
96. https://en.Wikipedia.org/wiki/Pathet_Lao
97. <https://hu.Wikipedia.org/wiki/Kambodzsa>
98. https://index.hu/nagykep/2015/04/16/a_tuleles_eselye_0_04/
99. https://hu.Wikipedia.org/wiki/Kambodzsa_amerikai_bomb%C3%A1z%C3%A1sa
100. [https://hu.Wikipedia.org/wiki/F%C3%A9nyes_%C3%96sv%C3%A9ny_\(forradalmi_mozgalom\)](https://hu.Wikipedia.org/wiki/F%C3%A9nyes_%C3%96sv%C3%A9ny_(forradalmi_mozgalom))
101. http://diplomaci.blog.hu/2015/04/27/kolumbia_ujrairjak_a_tortenelmet
102. http://tatkontur.elte.hu/cikk/431/tobb_mint_50_ev_utan_lehet_beke_kolumbiaban
103. https://en.Wikipedia.org/wiki/Sandinista_ideology
104. <https://hu.Wikipedia.org/wiki/Angola>
105. <https://hu.Wikipedia.org/wiki/MPLA>
106. https://hu.Wikipedia.org/wiki/Jonas_Malheiro_Savimbi
107. <https://en.Wikipedia.org/wiki/FRELIMO>
108. <https://en.Wikipedia.org/wiki/RENAMO>
109. https://en.Wikipedia.org/wiki/Democratic_Republic_of_the_Congo
110. <https://hu.wikipedia.org/wiki/Benin>
111. https://en.wikipedia.org/wiki/People%27s_Republic_of_Benin
112. https://en.wikipedia.org/wiki/People%27s_Revolutionary_Party_of_Benin
113. <https://hu.wikipedia.org/wiki/Eti%C3%B3pia>
114. https://en.wikipedia.org/wiki/People%27s_Democratic_Republic_of_Ethiopia
115. <https://www.jacobinmag.com/2015/05/cyprus-communists-syriza-greece>

116. https://en.wikipedia.org/wiki/Progressive_Party_of_Working_People
117. <https://hu.wikipedia.org/wiki/Jugoszl%C3%A1via>
118. http://konfliktuskutato.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=12:polgarhaboru-jugoszlaviaban&catid=2:tarsadalmi-konfliktusok
119. https://hu.wikipedia.org/wiki/Josip_Broz_Tito
120. <https://hu.wikipedia.org/wiki/Alb%C3%A1nia>
121. https://hu.wikipedia.org/wiki/A_kommunista_Al%C3%A1nia
122. https://en.wikipedia.org/wiki/Sino-Albanian_split
123. <http://www.news.com.au/lifestyle/real-life/true-stories/pictures-of-albanians-fleeing-for-italian-coast-remind-us-that-seeking-refuge-is-nothing-new/news-story/fd1467dfbb7fb96d36876bf9ea8c7cf3>
124. <https://hu.wikipedia.org/wiki/Mong%C3%B3lia>
125. <https://hu.wikipedia.org/wiki/Tat%C3%A1rok>
126. https://en.wikipedia.org/wiki/Mongolian_People%27s_Party
127. <http://www.kodolanyi.hu/kv/cikk/indonezia-es-a-mult-armyai-913>
128. https://en.wikipedia.org/wiki/Communist_Party_of_Indonesia
129. http://epa.oszk.hu/01700/01739/00097/pdf/EPA01739_eszmelet_112_045-048.pdf
130. http://epa.oszk.hu/01700/01739/00097/pdf/EPA01739_eszmelet_112_049-053.pdf
131. <https://hu.wikipedia.org/wiki/Szom%C3%A1lia>
132. <http://mek.oszk.hu/12900/12980/12980.pdf>
133. https://hu.Wikipedia.org/wiki/Els%C5%91_Internacion%C3%A1l%C3%A9
134. https://hu.Wikipedia.org/wiki/Kommunista_Internacion%C3%A1l%C3%A9
135. https://hu.wikipedia.org/wiki/Spanyol_polg%C3%A1rh%C3%A1bor%C3%BA
136. <https://hu.wikipedia.org/wiki/Spanyolorsz%C3%A1g>
137. http://acta.bibl.u-szeged.hu/5477/1/belvedere_kk_014_069-080.pdf
138. https://en.wikipedia.org/wiki/Communist_Party_of_Spain
139. https://www.academia.edu/18279427/Anarchizmus_%C3%A9s_a_fiatal_II._Spanyol_K%C3%B6zt%C3%A1rsas%C3%A1g_1931-1933_.I._r%C3%A9sz._A_politikai_vizonyok
140. https://en.wikipedia.org/wiki/Spanish_Constitution_of_1931
141. <http://magyarnarancs.hu/tudomany/szinte-minden-masodik-100889/?orderdir=novekvo>
142. https://en.wikipedia.org/wiki/Spanish_Civil_War
143. <https://vilagutazo.net/uticelok/kulfoldon/2015/11/26/valle-de-los-caidos-spanyolorszag/>
144. <https://www.sakharov-center.ru/asfcd/martirolog/?t=page&id=8760>
145. https://hu.wikipedia.org/wiki/Magyarorsz%C3%A1gi_Tan%C3%A1cs%C3%B6zt%C3%A1rsas%C3%A1g
146. <https://www.neb.hu/hu/hruscssov-titkos-beszede>
147. <https://cyberleninka.ru/article/v/ekonomicheskie-otnosheniya-mezhdu-sssr-i-ssha-v-pervye-poslevoennye-gody-1945-1948>
148. <http://lib.ru/MEMUARY/HRUSHEW/kult.txt>
149. <http://www.huszadikszazad.hu>

Fel nem használt, de érdekes weblapok:

<http://terrorveszely.linkpark.hu/>
<https://en.wikipedia.org/wiki/Portal:Communism>
http://dia.pool.pim.hu/html/muvek/GYURKO/gyurko00056_kv.html
https://en.wikipedia.org/wiki/French_Communist_Party
<https://www.theguardian.com/world/2006/feb/26/russia.theobserver>